

Suomen
urheilun
eettinen
keskus
SUEK ry

HÄIRINTÄ SUOMALAISESSA KILPAURHEILUSSA

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

Annukka Lahti
Miika Kyllönen
Sanna Pusa
Asko Tolvanen
Nina Laakso

2020

Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry
Sisältö: Annukka Lahti, Miika Kyllönen, Sanna Pusa, Asko Tolvanen ja Nina Laakso
Toimitus: Susanna Sokka ja Miika Kyllönen
Ulkoasu ja taitto: Mika Ruusunen
Paino: AllPrint Oy 2020

ISSN 2489-6578 (nid.)

ISBN 978-952-5605-41-9 (nid.)

ISSN 2489-6586 (PDF)

ISBN 978-952-5605-42-6 (PDF)

HÄIRINTÄ SUOMALAISESSA KILPAURHEILUSSA

Annukka Lahti, Miika Kyllönen, Sanna Pusa, Asko Tolvanen ja Nina Laakso

“Mielestäni hyvässä ilmapiirissä on mahdollista olla oma itsensä ja tuoda omat mielipiteensä julki kaikille yhteisössä toimiville. Olen ollut mukana tällaisissa yhteisöissä, missä huumori kukkii, mutta jos porukassa on yksikin ketä asia loukkaa, niin jutut jäävät siihen ja ihmisiä kunnioitetaan sellaisena kuin he ovat. Tällaiset yhteisöt ovat urheilussa mielestäni kaikkein menestyksekkäimpiä.” Vastaaja 13

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

2020

KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET

Tässä tutkimuksessa selvitettiin seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän yleisyyttä suomalaisessa kilpaurheilussa. Tutkimukseen lähti mukaan 48 lajiliittoa ja järjestöä ja se kohdistui 16-vuotiaisiin ja sitä vanhempiin kilpaurheilijoihin. Tutkimuksen kohdejoukko oli arviolta 160 000 kilpaurheilijaa. Vastauksia sähköiseen kyselyyn saatiin 9018, vastausprosentin ollessa 5,6. Tutkimusraportin kyselyaineisto analysoitiin tilastollisin ja laadullisin menetelmin. Tutkimuksen toteutti Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Hankkeessa yhteistyötahona toimi Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU.

Häirinnän piirteet ja yleisyys

Tutkimusaineiston perusteella seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä on urheilussa yleistä, mutta ei yleisempää kuin muualla yhteiskunnassa. Häirintä kytkeytyy urheilussa kulttuuriin rakenteisiin, kuten sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja vähemmistöjen asemaan. Urheilu näyttäytyi tutkimuksessa miehisenä tilana, jossa naisten ja vähemmistöjen oikeutta toimia kyseenalaistetaan. Urheilussa on vallalla miehin puhekuulttuuri, jossa pyritään erottautumaan naisista, feminiinisyydestä ja seksuaalivähemmistöistä. Häiritsevä puhe ei kohdistu vain naisiin ja vähemmistöihin, vaan myös miehiin. Tällainen kielikäyttö luo todellisuutta, jossa tietynlaisia tai tiettyjä ihmisryhmiä pidetään muita huonompina ja heidän toimintamahdollisuuksiaan urheilussa rajoitetaan.

Kaikista vastaajista seksuaalista häirintää oli kokenut noin joka neljäs (26 prosenttia). Naisista seksuaalista häirintää oli kokenut lähes joka kolmas (32 prosenttia) ja miehistä lähes joka viides (19 prosenttia). Naiset olivat kokeneet sukupuolista häirintää (23 prosenttia) selvästi enemmän kuin miehet (kolme prosenttia). Naiset olivat myös havainneet seksuaalista tai sukupuolista häirintää (26 prosenttia) miehiä useammin (12 prosenttia).

Seksuaalisen häirinnän muodoista yleisintä oli yleinen häiritsevä puhe. Naisista sitä oli kokenut lähes joka neljäs (24 prosenttia) ja miehistä noin joka kuudes (17 prosenttia). Häiritsevä puhe ilmeni vastauksissa loukkaavina seksuaalissävyytteisinä vitseinä, epäasiallisina kommentteina urheilijoiden vartaloista sekä loukkaavina vitseinä seksuaalivähemmistöistä. Toiseksi yleisin seksuaalisen häirinnän muodoista oli sanallinen seksuaalinen häirintä, jota oli kokenut naisista 12 prosenttia ja miehistä neljä prosenttia.

Vastauksissa kuvattiin myös vakavampia, fyysisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan kokemuksia. Fyysistä seksuaalista häirintää oli kokenut neljä prosenttia naisista ja prosentti miehistä. Seksuaalisen painostuksen kohteeksi oli joutunut 70 ja raiskauksen tai sen yrityksen kohteeksi 14 urheilijaa. Sukupuolisen häirinnän osalta yleisin muoto oli ominaisuuksien väheksyminen ja kyseenalaistaminen sukupuolen perusteella. Naisista kyseistä häirintää oli kokenut 20 prosenttia, eli joka viides ja miehistä vain kaksi prosenttia, eli joka viideskymmenes.

Häirinnän kohteeksi joutuneet kertoivat pyrkiensä usein sietämään tilannetta ja olemaan mukana esimerkiksi häiritsevässä vitsailussa, sillä häirinnästä loukkaantuneet tai mielensä pahoittaneet leimattiin helposti huumorintajuttomiksi tai nipottajiksi. Vakavampiin häirintätapauksiin liittyi usein uhrin ja tekijän välisiä valta-asetelmia.

Häirintään syyllistyneet ja häirintäkokemusten kasaantuminen

Naiset olivat kokeneet seksuaalista häirintää eniten miesten taholta (55 prosenttia) ja miehet toisilta miehiltä (67 prosenttia). Myös sukupuolista häirintää oli koettu eniten miehiltä. Naisista 49 prosenttia ilmoitti häiritsijäksi miehen ja miehistä 63 prosenttia. Seksuaalisen häirintään olivat syyllistyneet useimmiten toiset urheilijat (35 prosenttia), oma tai toisen urheilijan valmentaja (22 prosenttia) ja yleisö, fanit tai someseuraajat (18 prosenttia). Urheilijoiden osuus oli erityisen suurta varsinkin sanallisen ja sanattoman seksuaalisen häirinnän muodoissa. Häirinnän muuttuessa fyysisempiin muotoihin, urheilijoiden ja valmentajien välinen ero tasaantui selvästi. Myös sukupuolista häirintää oli koettu eniten toisilta urheilijoilta (29 prosenttia), omalta tai toisen urheilijan valmentajalta (23 prosenttia) sekä yleisöltä, faneilta ja someseuraajilta (12 prosenttia).

Häirintäkokemukset kasaantuivat eniten 20-25-vuotiaille urheilijoille. Vähemmistöryhmiin kuuluneet urheilijat olivat kokeneet selvästi enemmän seksuaalista ja sukupuolista häirintää kuin muut vastaajat. Seksuaalivähemmistöön kuuluneista joka toinen oli kokenut seksuaalista häirintää. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset yleistyivät urheilijoilla kilpailun tason noustessa. Eniten häirintäkokemuksia ja -havaintoja oli aikuisten maajoukkueen urheilijoilla.

Häirinnän riskitekijät

Häirinnän kokemisen riskiä lisäsivät naissukupuoli, nuori ikä ja korkealla tasolla kilpaileminen. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemisen riskiä lisäsivät myös seksuaalivähemmistöön, kielivähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön tai etniseen vähemmistöön kuuluminen. Edellä mainittujen ryhmien ohella sukupuolisen häirinnän riskiä lisäsivät myös vammaisvähemmistöön kuu-

luminen sekä vammais- tai paraurheilijana kilpaileminen. Erityisen todennäköistä seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokeminen oli nuorilla naisilla. Suurin todennäköisyys kokea seksuaalista häirintää (57 prosenttia) oli tilastollisen ennusteen mukaan 16-vuotiailla nuorilla naisilla, jotka kilpailivat aikuisten maajoukkueetasolla.

Erot seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyyksissä olivat sukupuolten välillä sitä suurempia, mitä nuorempia urheilijat olivat. Miesten ja naisten väliset erot kaventuivat ja häirinnän kokemisen todennäköisyys laski iän myötä. Sukupuolisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli miehillä matalaa iästä huolimatta. Seksuaalisen häirinnän kokeminen oli vähemmistöryhmien edustajista todennäköisintä seksuaalivähemmistöön kuuluneilla miehillä. Sukupuolisen häirinnän kokeminen oli vähemmistöryhmistä todennäköisintä vammaisvähemmistöön kuuluneilla naisilla. Häirinnän yleisyys vaihteli urheilulajeittain. Tilastollisen analyysin perusteella osalla lajeista oli vaikutusta seksuaalisen häirinnän yleisyyteen. Lajien välisistä eroista ja mahdollisista häirintää ylläpitävistä kulttuurillisista käytännöistä tarvitaan vielä lisätietoa.

Häirinnän seuraukset ja ennaltaehkäiseminen

Häirinnän kohteeksi joutuneet urheilijat kertoivat häirinnän aiheuttaneen moninaisia seurauksia. Yleisimpiä psykologisia seurauksia olivat kokemukset itsetunnon alenemisesta suhteessa urheilusuorituksiin (19 prosenttia), joukkoon kuulumattomuudesta (18 prosenttia) ja haavoittuvaisuudesta (17 prosenttia). Häirinnän psykologisia seurauksia olivat kokeneet eniten nuoret naisurheilijat. Seksuaalista häirintää kokeneet miehet raportoivat naisia lievempiä psyykkisiä oireita.

Häirintää kokeneet kertoivat myös urheilutoimintaan liittyvistä seurauksista, joista yleisimpiä olivat urheiluun liittyneiden tapahtumien jännittäminen (14 prosenttia), harjonta lajin, joukkueen tai seuran vaihtamisesta (10 prosenttia), ja lajin joukkueen tai seuran vaihtaminen (seitsemän prosenttia). Urheilutoimintaan liittyviä seurauksia olivat kokeneet eniten naisurheilijat.

Suurin osa urheilijoista (59 prosenttia) ei osannut sanoa, onko heidän lajiliittonsa puuttunut häirintään tai tehnyt töitä sen ehkäisemiseksi urheilussa. Urheilijoiden mielestä keskeisimmät keinot häirinnän ennaltaehkäisemiseen olivat avoin keskustelu, tietoisuuden lisääminen ja koulutus häirinnästä (236 vastausta), häirinnän tosissaan ottaminen ja siihen puuttuminen (232 vastausta) sekä tasa-arvon edistäminen urheilussa (152 vastausta). Vastauksissa esiintyi myös jonkin verran häirintää vähätteleviä näkemyksiä (59 vastausta).

Tärkeinä asioina häirinnän torjumisen kannalta nähtiin oikeanlainen suhtautuminen häirintään, turvallisen ilmapiirin luominen, vähemmistöjen aseman edistäminen ja lajiliittojen sekä seurojen aktiivinen toiminta häirinnän ennaltaehkäisemiseksi. Vastauksissa ehdotettiin myös häirintää ennaltaehkäisevän toiminnan sitomista rahoituskriteereihin.

CENTRALA UNDERSÖKNINGSRESULTAT

Denna undersökning utredde förekomsten av sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön inom finländsk tävlingsidrott. I undersökningen deltog 48 specialidrottsförbund och organisationer och den riktade sig till tävlingsidrottare som var 16 år och äldre. Undersökningens målgrupp var uppskattningsvis 160 000 tävlingsidrottare. Den elektroniska enkäten besvarades av 9 018 personer och svarsprocenten var 5,6. Undersökningsrapportens enkätdata analyserades med statistiska och kvalitativa metoder. Undersökningen genomfördes av Finlands centrum för etik inom idrotten FCEI rf. Forskningscentralen för tävlings- och toppidrott KIHU fungerade som samarbetspartner i projektet.

Trakasseriernas karaktär och allmänhet

På basen av undersökningsdata är sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön vanliga inom idrott, men inte vanligare än i samhället i övrigt. Trakasserier inom idrott är kopplade till kulturella strukturer, såsom ojämlikhet mellan könen och minoriteternas ställning. Idrott framstod i undersökningen som ett manligt utrymme där kvinnors och minoriteters rätt att agera ifrågasätts. Inom idrott härskar en manlig samtalskultur där man vill skilja sig från kvinnor, femininitet och sexuella minoriteter. Stötande tal riktas inte endast mot kvinnor och minoriteter, utan även mot andra män. Detta sätt att tala skapar en verklighet där vissa människor eller människogrupper anses vara sämre och deras möjligheter att agera inom idrott begränsas.

Av alla respondenter hade ungefär var fjärde upplevt sexuella trakasserier (26 procent). Av kvinnorna hade nästan var tredje (32 procent) upplevt sexuella trakasserier och av männen nästan var femte (19 procent). Kvinnorna hade upplevt trakasserier på grund av kön (23 procent) betydligt mer än männen (tre procent). Kvinnorna hade även iakttagit sexuella trakasserier eller trakasserier på grund av kön (26 procent) oftare än männen (12 procent).

Den vanligaste formen av sexuella trakasserier var allmänt stötande tal. Av kvinnorna hade nästan var fjärde (24 procent) utsatts för det och av männen ungefär var sjätte (17 procent). Stötande tal framkom i svaren som kränkande och sexuellt färgade skämt, osakliga kommentarer om idrottarnas kroppar samt kränkande skämt om sexuella minoriteter. Näst vanligaste formen av sexuella trakasserier var muntliga sexuella trakasserier, som 12 procent av kvinnorna och fyra procent av männen hade utsatts för.

I svaren beskrevs även allvarligare upplevelser av fysiska trakasserier och sexuellt våld. Fysiska sexuella trakasserier hade upplevts av fyra procent av kvinnorna och en procent av männen. 70 idrottare hade blivit utsatta för sexuella påtryckningar och 14 hade blivit utsatta för våld-

täkt eller försök till våldtäkt. Den vanligaste formen av trakasserier på grund av kön var förringande och ifrågasättande av egenskaper på grund av kön. Av kvinnorna hade 20 procent upplevt dylika trakasserier, det vill säga var femte och av männen endast två procent, det vill säga var femtionde.

Personer som delgav att de hade blivit utsatta för trakasserier berättade att de ofta försökte stå ut med situationen och delta i till exempel stötande skämt, eftersom personer som blivit sårade eller tagit illa vid sig av trakasserierna lätt stämplades som att de inte hade någon humor eller var trångsynta. Allvarligare fall av trakasserier var ofta kopplade till maktkamper mellan offret och förövaren.

Personer som gjort sig skyldiga till trakasserier och upplevelser av trakasserier

Kvinnorna hade utsatts för sexuella trakasserier mest av män (55 procent) och männen av andra män (67 procent). Även trakasserier på grund av kön hade mest utövats av män. Av kvinnorna meddelade 49 procent att trakasseraren var en man och av männen 63 procent. Oftast hade andra idrottare (35 procent), den egna eller en annan idrottarens tränare (22 procent) och publiken, fansen eller följarna på sociala medier (18 procent) gjort sig skyldiga till sexuella trakasserier. Idrottarnas andel var speciellt stor särskilt vad gäller verbala och icke verbala sexuella trakasserier. Då trakasserierna övergick till mer fysiska former jämnade skillnaden ut sig mellan idrottare och tränare. Även trakasserier på grund av kön hade utövats mest av andra idrottare (29 procent), den egna eller en annan idrottarens tränare (23 procent) samt publiken, fansen och följarna på sociala medier (12 procent).

Trakasserier hade mest upplevts av 20-25-åriga idrottare. Idrottare som tillhörde minoriteter hade blivit utsatta för betydligt mer sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön än andra respondenter. Varannan idrottare som tillhörde en sexuell minoritet hade

blivit utsatt för sexuella trakasserier. Sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön blev vanligare när tävlingsnivån steg. Flest upplevelser och iakttagelser av trakasserier hade idrottare på de vuxnas landslagsnivå.

Risikfaktorer för trakasserier

Kvinnokön, ung ålder och tävlande på hög nivå gjorde risken för att utsättas för trakasserier större. Risken för att utsättas för sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön ökade även om personen tillhörde en sexuell minoritet, språkminoritet, religiös minoritet eller etnisk minoritet. Utöver de tidigare nämnda grupperna ökade risken för trakasserier på grund av kön även av handikapp samt att tävla som handikapp- eller paraidrottare. Särskilt sannolika för att utsättas för sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön var unga kvinnor. Största sannolikheten för att utsättas för sexuella trakasserier (57 procent) hade enligt statistiska beräkningar 16-åriga unga kvinnor som tävlade på de vuxnas landslagsnivå.

Skillnaderna i sannolikheten att bli utsatt för sexuella trakasserier mellan könen var desto större ju yngre idrottarna var. Skillnaderna mellan män och kvinnor minskade och sannolikheten att utsättas för trakasserier sjönk med åldern. Sannolikheten att utsättas för sexuella trakasserier på grund av kön var låg hos männen oberoende av ålder. Av minoriteterna hade män som tillhörde sexuella minoriteter största sannolikheten för att utsättas för sexuella trakasserier. Av minoriteterna hade handikappade kvinnor största sannolikheten för att utsättas för trakasserier på grund av kön. Trakasseriernas allmänhet varierade från gren till gren. På basen av statistisk analys hade en del av grenarna en inverkan på förekomsten av sexuella trakasserier. Skillnader mellan grenar och eventuell kulturell praxis som upprätthåller trakasserier kräver ännu ytterligare forskning.

Följder och förebyggande av trakasserier

Idrottare som utsatts för trakasserier berättade att trakasserier hade orsakat varierande följder. De vanligaste psykologiska följderna var upplevelser av sänkt självkänsla i förhållande till idrottsprestationerna (19 procent), känslan av att inte tillhöra gruppen (18 procent) och sårbarhet (17 procent). Trakasseriernas psykologiska följder hade upplevts mest av unga kvinnor. Män som hade upplevt sexuella trakasserier uppgav lindrigare psykiska symptom än kvinnor.

De som hade upplevt trakasserier berättade även om följder i anknytning till idrottsverksamheten, varav de vanligaste var nervositet inför idrottsevenemang (14 procent), övervägande av byte av gren, lag eller förening (10 procent) och byte av gren, lag eller förening (sju procent). Följder i anknytning till idrottsverksamheten hade upplevts mest av kvinnor.

Majoriteten av idrottarna (59 procent) kunde inte säga om deras specialidrottsförbund hade ingripit i trakasserier eller arbetat för att förebygga trakasserier inom idrotten. Enligt idrottarna var de mest centrala sätten att förebygga trakasserier öppen diskussion, större medvetenhet och undervisning om trakasserier (236 svar), att ta trakasserier på allvar och ingripa i dem (232 svar) samt att främja jämlikhet inom idrotten (152 svar). I svaren förekom även en del åsikter som förringade trakasserier (59 svar).

Viktiga aspekter för att förhindra trakasserier ansåg man vara rätt förhållningssätt till trakasserier, skapande av en trygg stämning, främjande av minoriteternas ställning och specialidrottsförbundens samt föreningarnas aktiva verksamhet för att förebygga trakasserier. I svaren fanns även förslag på att binda samman verksamhet som förebygger trakasserier med finansieringskriterierna.

KEY RESEARCH RESULTS

This study investigated the prevalence of sexual and gender-based harassment in Finnish competitive sports. The study involved 48 sport federations and organisations and targeted competitive athletes aged 16 and older. The target group of the study was an estimated 160,000 competitive athletes. A total of 9,018 responses to the electronic survey were received, at a response rate of 5.6 percent. The survey data of the study was analysed by both quantitative and qualitative methods. The study was carried out by the Finnish Center for Integrity in Sports (FINCIS). The Research Institute for Olympic Sports KIHU acted as a partner in the project.

Characteristics and prevalence of harassment

Based on our data, sexual and gender-based harassment is common in sports, but not more common than elsewhere in society. Harassment in sports is linked to cultural structures such as gender inequality and the status of minorities. In this study, sports appeared to be predominantly male territory in which the right of women and minorities to act is questioned. There is a masculine culture of speech in sports that seeks to differentiate itself from women, femininity, and sexual minorities. Verbal harassment targets not only women and minorities, but also men. Such use of harassing language creates a reality in which certain kinds of people or certain groups of people are considered inferior to others and their scope for action in sports is limited.

Of all respondents, about one in four (26 percent) had experienced sexual harassment. Almost one in three women (32 percent) and almost one in five men (19 percent) had experienced sexual harassment. Women had experienced gender-based harassment significantly more (23 percent) than men (3 percent). Women had also experienced sexual or gender-based harassment more often (26 percent) than men (12 percent).

The most common form of sexual harassment was the general use of harassing language. Almost one in four women (24 percent) and about one in six men (17 percent) had experienced such language. The use of harassing language manifested in the responses as offensive jokes with sexual undertones, inappropriate comments about athletes' bodies, and offensive jokes about sexual minorities. The second most common form of sexual harassment was verbal sexual harassment, experienced by twelve percent of women and four percent of men.

Respondents also described more serious experiences of physical harassment and sexual violence. Four percent of women and one percent of men had experienced physical sexual harassment. 70 athletes had been subjected to sexual pressuring and 14 to rape or attempted rape.

Regarding gender-based harassment, the most common form was disregarding and questioning of one's characteristics based on gender. Twenty percent of women, or one in five, and only two percent of men, or one in fifty, had experienced such harassment.

Those who were harassed said that they often tried to tolerate the situation and be involved in, for example, harassing jokes, as those who were hurt by harassment or offended were easily branded as having no sense of humour or being too fussy. More serious incidents of harassment often involved situations of power between the victim and the perpetrator.

Perpetrators of harassment and accumulation of experiences of harassment

Women had experienced most sexual harassment from men (55 percent) and men from other men (67 percent). Also gender-based harassment was mostly perpetrated by men. Forty-nine percent of women and sixty-three percent of men reported they were harassed by a man. Sexual harassment was most often committed by other athletes (35 percent), one's own or another athlete's coach (22 percent), and the audience, fans, or social media followers (18 percent). The proportion of athletes was particularly high, especially in the forms of verbal and non-verbal sexual harassment. As the harassment changed to more physical forms, the gap between harassment being instigated by athletes or coaches clearly levelled off. Gender-based harassment was also experienced most from other athletes (29 percent), one's own or another athlete's coach (23 percent) as well as from the public, fans, and social media followers (12 percent).

Experiences of harassment were most frequent among athletes aged 20–25. Athletes belonging to minority groups had experienced significantly more sexual and gender-based harassment than other respondents. Every second person belonging to a sexual minority had experienced sexual harassment. Experiences of sexual and gender-based harassment became more common among

athletes at higher levels of competition. Adult national team level athletes had the most harassment experiences and observations.

Risk factors of harassment

The risk of suffering harassment was increased by female gender, young age, and competing at higher levels of competition. The risk of experiencing sexual and gender-based harassment was also increased by belonging to a sexual minority, a linguistic minority, a religious minority, or an ethnic minority. In addition to the above-mentioned groups, the risk of sexual harassment was also increased by belonging to a disabled minority and competing as a disabled athlete or para-athlete. Young women were particularly likely to experience sexual and gender-based harassment. According to a statistical forecast, the highest probability of experiencing sexual harassment (57 percent likelihood) was among 16-year-old young women competing at the adult national team level.

The younger the athlete, the greater the differences in the probabilities of experiencing sexual harassment between the genders. Differences between men and women narrowed and the likelihood of experiencing harassment decreased with age. The likelihood of experiencing gender-based harassment was low among men regardless of age. Among members of minority groups, experiencing sexual harassment was most likely among men belonging to a sexual minority. Of the minority groups, women belonging to a disabled minority were most likely to experience sexual harassment. The prevalence of harassment varied by sport. Based on statistical analyses, the prevalence of sexual harassment was affected by certain sports. More information is needed on the differences between sports and on possible cultural practices that perpetuate harassment.

Consequences and prevention of harassment

Athletes who were harassed said the harassment had a variety of consequences. The most common psychological consequences were experiences of decreased self-esteem in relation to sports performance (19 percent), feeling of being the odd one out (18 percent), and vulnerability (17 percent). Psychological consequences of harassment were experienced most by young female athletes. Men who had experienced sexual harassment reported milder psychological symptoms than women.

Those who had experienced harassment also reported consequences related to sports activities, the most common of which were feeling nervous at sports-related events (14 percent), consideration of changing sport, team, or club (10 percent), and changing team or club within the same sport (7 percent). The consequences related to sports activities were experienced most by female athletes.

The majority of athletes (59 percent) could not say whether their sport federation had intervened in harassment or worked to prevent it in sport. According to athletes, the main means of preventing harassment were open discussion, raising awareness and education about harassment (236 responses), taking harassment seriously and intervening in it (232 responses), and promoting equality in sports (152 responses). Responses also showed some harassment dismissive views (59 responses).

The right approach to harassment, the creation of a safe atmosphere, the promotion of minorities and the active involvement of sports federations and clubs in preventing harassment were seen as important in combating harassment. The responses also suggested assigning harassment prevention measures to funding criteria.

SISÄLLYS

Keskeiset tutkimustulokset	1
Centrala undersökningsresultat	3
Key research results	5
1. Tutkimuksen tausta, tavoite ja merkitys	10
2. Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän määrittely	13
3. Häirinnän yleisyys ja riskitekijät	15
4. Häirinnän yleisyys ja riskitekijät urheilussa	17
5. Häirintä vallankäyttönä	19
6. Muuttuvat mieheydet ja häirintä urheilussa	22
7. Tutkimuskysymykset	25
8. Tutkimusmenetelmät ja aineisto	27
8.1. Kyselyrunгон rakentaminen	27
8.2. Aineiston keruu	28
8.3. Kyselyn vastausmäärät ja vastauskadon pohdinta	29
8.4. Aineiston taustatiedot	30
8.5. Aineiston edustavuus	31
8.6. Tutkimuksen eettiset kysymykset ja aineistonhallinta	34
8.7. Aineiston analyysi	34
9. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset ja havainnot aineistossa	36
9.1. Häirintä ja sukupuoli	37
9.2. Häiritsijän sukupuoli	38
9.3. Häiritsijän asema	39
9.4. Häirintä ja ikä	41
9.5. Häirintä ja vähemmistöön kuuluminen	42
9.6. Häirintä ja kilpailun taso	43
10. Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän riskitekijät	46
10.1. Seksuaalisen häirinnän riskitekijät	47
10.2. Vähemmistöihin kuuluminen seksuaalisen häirinnän riskitekijänä	49
10.3. Sukupuoleen perustuvan häirinnän riskitekijät	51
10.4. Vähemmistöihin kuuluminen sukupuoleen perustuvan häirinnän riskitekijänä	54
10.5. Häirintä eri urheilulajeissa	55
10.5.1. Lajiryhmät seksuaalisen häirinnän osalta	56
10.5.2. Lajiryhmät sukupuolisen häirinnän osalta	57
10.5.3. Lajin vaikutus häirintään	58
11. Häirinnän eri muotojen yleisyys ja laadulliset piirteet urheilussa	61
11.1. Seksuaalinen häirintä	62
11.1.1. Itseen kohdistuva sanallinen seksuaalinen häirintä	62
11.1.2. Yleinen häiritsevä puhe ja vitsailu	63
11.1.3. Sanaton seksuaalinen häirintä	65
11.1.4. Seksuaalinen häirintä somessa, netissä tai puhelimesta	66
11.1.5. Fyysinen seksuaalinen häirintä	67
11.1.6. Seksuaaliseen kanssakäymiseen painostaminen, raiskauksen yritys tai raiskaus	69
11.2. Sukupuoleen perustuva häirintä	71
11.2.1. Kykyjen ja ominaisuuksien väheksyminen ja kyseenalaistaminen sukupuolen perusteella	71

11.2.2. Sukupuolen tai sukupuolen ilmaisun halventaminen sanoin, elein tai teoin	72
11.2.3. Syrjintä tai muita huonompaan asemaan asettaminen sukupuolen perusteella	73
11.2.4. Haukkuminen tai kiusaaminen sukupuolen perusteella	74
11.2.5. Muu sukupuoleen perustuva häirintä	75
12. Häirinnän seuraukset	77
12.1. Häirinnän psykologiset seuraukset	77
12.2. Häirinnän seuraukset urheilutoimintaan liittyen	80
13. Häirintään puuttuminen ja häirinnän ehkäiseminen	84
13.1. Häirinnän ymmärtäminen osana urheilun kulttuuria ja rakenteita	87
13.2. Konkreettiset toimenpiteet häirinnän ehkäisyyn	89
13.3. Häirintää vähättelevä ja kohdetta vastuuttava näkökulma	90
14. Selvityksen päähavainnot ja johtopäätökset	93
15. Toimenpidesuosituks	98
Lähteet	100
Liitteet	106
Liite 1. Kyselyn kohdejoukon ja kyselyyn vastanneiden ikä- ja sukupuolijakaumien vertailu	106
Liite 2. Näin tutkimus tehtiin: Tilastolliset menetelmät	108
Liite 3. Näin tutkimus tehtiin: Laadulliset menetelmät	109
Liite 4. Saatekirjeet ja kyselylomake	110

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Kai siinä pitäis ite tehdä selväksi että ne vitsit ei ole ok, mutta sitten taas vähätellään kuinka ”missä sun huumorin taju, älä viitti tää on vaa läppää, chill” ja muuta sellaista. Kai tästä kyselystä tulevassa raportissa vois painottaa tai jossain avauskilpailussa tms että homman pitää muuttua, mut sitten taas kuinka moni lukee tosissaan niitä on toinen juttu.”

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA, TAVOITE JA MERKITYS

Syksyllä 2017 Alyssa Milanon twiitistä vauhtia saanut me too -liike nosti seksuaalisen häirinnän yleiseen tietoisuuteen. Alun perin sanaparin kehitti musta ihmisoikeusaktivisti Tarana Burke, joka perusti me too -liikkeen vuonna 2006 seksuaalista väkivaltaa kokeneiden, erityisesti mustien, köyhien naisten tueksi. Vuonna 2017 Milano pyysi twiitissään¹ naisia ilmaisemaan aiheutunnisteella #metoo, jos he olivat kokeneet seksuaalista häirintää. Valtavalla nopeudella levinnyt kampanja, johon vastauksena tuhannet naiset kertoivat kokemuksistaan seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta, on nostanut esiin seksuaalisen häirinnän yleisyyden ja viime vuosina seksuaalinen häirintä ja väkivalta ovat nousseet yhteiskunnallisen keskustelun keskiöön (Honkasalo, 2018; Kyllönen, 2018).

Julkisessa keskustelussa on tuotu esiin eri alojen piirissä tapahtunutta seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää ja kaltoinkohtelua. Erityisesti kulttuuriala on ollut keskustelun keskiössä. Tämän raportin kirjoittamisen aikaan, keväällä 2020, myös urheilun piirissä esiin tulleesta seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä, kiusaamisesta ja väärinkäytöksistä sekä keinoista niiden kitkemiseksi on käyty välillä kiivasta lehtikeskustelua (esim. HS 26.1.2020, 31.1.2020, 15.2.2020 ja 22.2.2020). Suomen urheilun eettinen keskus SUEK on nostanut esille huolen seksuaalisesta häirinnästä ja hyväksikäytöstä urheilussa (2018) ja myös tutkinut häirintäepäilyjä (Hentunen, Ikonen & Laakso, 2019). SUEKin kannanotossa (2018) todetaan, että seksuaaliseen – kuten kaikkeen – häirintään, kiusaamiseen ja hyväksikäyttöön urheilussa tulee olla ehdoton nollatoleranssi.

Jotta urheilussa tapahtuvaan seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan häirintään voitaisiin tehokkaasti puuttua, on tärkeää selvittää, minkälaisesta ja miten yleisestä ilmiöstä on kyse. Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän esiintyvyyttä urheilussa ei ole Suomessa systemaattisesti tutkittu. Suomessa liikuntapedagogiikan yliopistonlehtori, urheilupsykologi Marja Kokkonen, tekee uraauurtavaa tutkimusta seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä (Kokkonen, 2012, 2018, 2019a, 2019b). Meneillään on Opetus- ja kulttuuriministeriön Kokkoselle myöntämä PRACT-hanke. Hankkeessa tutkitaan urheilun ja liikunnan piirissä tapahtuvaa häirintää ja muuta syrjintää erityisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemana (JY 2018).

Kansainvälisestäkin tarkasteltuna seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää on tutkittu urheilussa hyvin vähän (Kokkonen, 2019b; Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011). Aiempi kansainvälinen ja suomalainen tutkimus osoittaa, että seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää esiintyy urheilussa (Chroni, & Fasting, 2009; Fasting, Brackenbridge, & Knorre, 2010; Kokkonen, 2019b). Esiintymislukuja on kuitenkin vaikea verrata, koska tutkimusten lähestymistavat vaihtelevat paljon sekä teoreettisesti että metodologisesti (Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011, ks. myös Fasting & Sand, 2015). Arviot seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän esiintyvyydestä vaihtelevat suuresti: 2 prosentin ja 48 prosentin välillä (Marks, Mountjoy & Marcus, 2012). Aiheesta tarvittaisiinkin enemmän laajan mitta-kaavan systemaattista, vertailevaa tutkimusta (Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011; Montjoy ym. 2016).

Käsillä oleva SUEKin tutkimus täydentää osaltaan seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää urheilussa koskevaa tutkimustarvetta. SUEK on jo aloittanut häirinnän vastaisen työn tekemällä lajiliittojen tilauksesta selvityksen seksuaalisesta häirinnästä tenniksessä (Hentunen, Ikonen & Laakso, 2019), selvityksen seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä jalkapallo- ja jääkiekkomaajoukkueissa (Hentunen, Laakso & Ikonen, 2018) sekä selvityksen kiusaamisesta ja häirinnästä Suomen Luisteluliiton alaisissa lajeissa (Kyllönen, 2020). Viimeiseksi valmistuneessa SUEKin luistelulajien urheilijoille ja valmentajille toteuttamassa selvityksessä 24 prosenttia vastaajista oli kokenut tai havainnut seksuaalista tai sukupuolista häirintää (Kyllönen, 2020). Kaikista edellä mainituista selvityksistä on saatu viitteitä urheilussa tapahtuvasta häirinnästä.

Edellä mainittujen lajiselvitysten ja tutkintatoimien sekä julkisuuteen nousseiden urheilussa ilmenneiden häirintätapausten vuoksi SUEK totesi, että laajemmalle tutkimukselle urheilussa on selkeä tarve. On ensiarvoisen tärkeää, että saadaan laajempaa kuvaa häirinnän esiintyvyydestä ja sen luonteesta – sekä mahdollisista syistä ja seurauksista. Tässä tutkimuksessa selvitettiin häirinnän esiintyvyyttä suomalaisessa kilpaurheilussa: kuinka yleistä häirintä on, mitkä ovat häirinnän riskitekijöitä, milaista häirintä on ollut ja ketkä häirintään ovat syyllistyneet? Lisäksi tutkittiin sitä, minkälaiset käsitykset häirinnästä pitävät yllä häirintää ja minkälaisia keinoja urheilijat toivovat sen ehkäisemiseksi.

1 “If all the women who have been sexually harassed or assaulted wrote ‘Me too’ as a status, we might give people a sense of the magnitude of the problem”

SUEK:n toteuttaman tutkimushankkeen mittakaava on aiempiin tutkimuksiin nähden huomattavan laaja. SUEK toteutti tutkimuksen yhteistyössä Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU:n sekä tutkimukseen osallistuneiden urheilun lajiliittojen kanssa. Tutkimuksen kohteena olivat 48 urheilun lajiliiton vähintään 16-vuotiaat (vuonna 2003 syntyneet) ja sitä vanhemmat kilpaurheilijat. Kysely lähetettiin lajiliittojen kautta noin 160 000 urheilijalle ja vastauksia saatiin 9018. Vaikka vastausprosentti (5,6) jäi tutkimuksessa alhaiseksi, näin laaja tutkimushanke seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä urheilussa on ensimmäinen laatuaan Suomessa ja kokoluokaltaan merkittävä myös kansainvälisesti katsoen.

Tutkimuksen vastuullinen tutkija oli YTT **Annukka Lahti** (JY). Tutkimusryhmään kuuluivat lisäksi LitK **Miika Kyllönen** (SUEK) ja LitM **Sanna Pusa** (KIHU). Tilastollisista analyyseistä ja menetelmistä vastasi professori **Asko Tolvanen** (JY). Tutkimusprojektia johti SUEK ry:n tutkimuspäällikkö KTT **Nina Laakso**.

Tutkimuksen tavoite on lisätä tietoa seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä suomalaisessa kilpaurheilussa. Tavoitteet voidaan eritellä seuraavasti:

- häirinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen,
- ilmiön taustoittaminen ja toimintatapojen selvittäminen.

Lisäksi tavoitteena on saada ja tuottaa:

- mahdollisimman kattavaa maakohtaista tietoa ilmiöstä (myös Opetus- ja kulttuuriministeriön käyttöön EU-tasolla),
- lajikohtaista tietoa lajiliitoille, ja siten pohjaa ja perusteluita lajiliittojen omille jatkotoimenpiteille,
- tietoa liikuntapoliittisen päätöksenteon tueksi Opetus- ja kulttuuriministeriölle ja valtion liikuntaneuvostolle sekä
- syventää nykyistä ilmiötason tietoa ennaltaehkäisevien toimenpiteiden ja toimintatapojen kehittämiseksi.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Naisten ja miesten lajisuoritusten arvostus samalle viivalle - ei juhlintaa vain miesten menestyksestä tai näkyvyyttä vain miesten suosituksille.” Vastaaja 61

2. SEKSUAALISEN JA SUKUPUOLEEN PERUSTUVAN HÄIRINNÄN MÄÄRITTELY

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä määritellään tutkimuksessa tasa-arvolain mukaisesti. Tasa-arvolain mukaan seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan ”sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri” (Laki 1986/609). Seksuaalinen häirintä on tasa-arvolain mukaan syrjintää. Fyysinen seksuaalinen ahdistelu, raiskaus tai sen yritys ovat rikoslain nojalla rangaistavia tekoja (Laki 1889/39).

Tasa-arvolain mukaan sukupuoleen perustuva häirintä ei ole luonteeltaan seksuaalista, vaan se liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri (1986/609). Sukupuoleen perustuva häirintä on tasa-arvolain mukaan syrjintää.

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä voivat ilmetä monin eri tavoin, eikä niiden raja ole välttämättä selkeä. Seksuaalinen häirintä on ei-haluttua seksuaalista huomiota tai toimintaa, joka voi ilmetä esimerkiksi seksuaalisena vallankäyttönä tai ei-haluttuna seksuaalisena huomiona (THL 2020). Seksuaalista häirintää ovat esimerkiksi vihjailevat eleet ja ilmeet; koskettelu; sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset, vaatimukset tai painostus; seksuaalissävytteiset puhelut; seksuaalisen aineiston esittely tai viestittely; raiskauksen yritys; härskit tai kaksimieliset puheet ja vitsit; sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat kommentit tai kysymykset (Hentunen, Laakso & Ikonen, 2018). Häirintä voi olla kertaluontoista tai toistuvaa, jolloin ahdistelun ilmapiiri on jatkuvasti läsnä. Tällöin riski joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi kasvaa (Ikonen & Halme, 2018).

Sukupuoleen perustuvaa häirintää on esimerkiksi halventava tai väheksyvä puhe toisen henkilön sukupuolesta. Käytännössä se ilmenee usein esimerkiksi eri sukupuolia vähättelevinä vitseinä, loukkaavien ja sukupuolituneiden sanojen käyttönä ja esimerkiksi aikuisten naisten tytöttelynä ja miesten pojitteluna (Kokkonen, 2019b). Myös se, että tulee huomautetuksi, pilkatuksi tai tuijotetuksi oletetun sukupuolensa epätyypillisestä ilmaisemisesta esimerkki liikkeen tai elein, on sukupuoleen perustuvaa häirintää. Myös kiusaaminen, joka perustuu kiusatun sukupuoleen, on sukupuoleen perustuvaa häirintää (Kokkonen, 2019b). Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä on aina subjektiivista ja tilannesidonnaista, joten häirintätapauksissa häirinnän kohde arvioi aina itse, onko kyse häirinnästä (Ekvalita, 2018; Hentunen, Laakso & Ikonen, 2018).

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Asioista puhuminen ääneen ja selkeä tiedostaminen - ei ole ok heitellä seksistisiä juttuja kelle vain tietämättä miten henkilö niihin suhtautuu. Selkeä puuttuminen ja linjanveto, jos joku lähtee vähättelemään muita, puhuu vihjailevasti, heittää epäasiallisia vitsejä jne.”

3. HÄIRINNÄN YLEISYYS JA RISKITEKIJÄT

Jokainen häirintätapaus pitäisi ottaa vakavasti. Seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää voi kokea esimerkiksi sukupuolesta, iästä, etnisestä taustasta, uskonnosta, sosioekonomisesta asemasta, kyvykkyydestä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Tutkimus kuitenkin osoittaa, että häirintä kasaantuu tiettyihin ryhmiin. Häirinnän kokeminen kietoutuu sukupuolen lisäksi edellä mainittuihin eroihin yhteiskunnallisessa asemassa (Ollus, Tanskanen, Honkatukia & Kainulainen, 2019).

Tutkimusten mukaan naisten kokema seksuaalinen häirintä on yleistä. Euroopan unionin (EU) perusoikeusviraston (2014) EU:n laajuisen tutkimuksen mukaan 55 prosenttia yli 15-vuotiaista Euroopan unionissa asuvista naisista oli kokenut seksuaalista häirintää vähintään kerran, 21 prosenttia oli kokenut sitä viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Suomalaisnaiset kokivat enemmän häirintää kuin EU:ssa asuvat naiset keskimäärin. Suomalaisnaisista 71 prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää yli 15-vuotiaana. EU:ssa asuvista naisista 40 prosenttia oli kokenut sanallista seksuaalista häirintää. Suomalaisista naisista sitä oli kokenut 52 prosenttia. Yksi viidestä EU:ssa asuvasta naisesta oli kokenut ei-toivottua koskettelua, halailua tai suutelua. Suomessa mainitun kaltaista fyysistä häirintää oli kokenut jopa 42 prosenttia naisista. Lisäksi useampaa kuin joka kymmenettä naista on häiritty seksuaalisesti sosiaalisessa mediassa, sähköposti- tai tekstiviesteillä. Seksuaalista häirintää kokeneista naisista 68 prosenttia kertoi, että tekijä oli heille ennestään tuntematon. Muissa tapauksissa tekijä oli häirintää kokeneelle ennestään tuttu henkilö, joku työympäristöön liittyvä henkilö tai ystävä tai tuttava (Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 2014a, 2014b).

Myös tasa-arvobarometrissä (2017) seksuaalinen häirintä nousi esiin yhtenä keskeisenä tasa-arvo-ongelmana suomalaisessa yhteiskunnassa. Erityisesti alle 35-vuotiaat naiset kokevat seksuaalista häirintää ja epäasiallista kohtelua. Tasa-arvobarometrin (2017) mukaan seksuaalista häirintää oli kahden viime vuoden aikana kokenut naisista 39 prosenttia ja miehistä 17 prosenttia. Alle 35-vuotiaista naisista seksuaalista häirintää oli kokenut yli puolet. Naisten kokeman seksuaalisen häirinnän muodoista yleisimpiä olivat kaksimieliset vitsit ja härskit puheet (28 prosenttia), asiattomat vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvat huomautukset (24 prosenttia), fyysinen lähentely (15 prosenttia) ja seksin ehdottaminen epäasiallisessa yhteydessä (11 prosenttia).

Miehet olivat kokeneet seksuaalista häirintää naisia harvemmin. Seksuaalisen häirinnän eri muotojen osuudet jäivät heillä alle kymmenen prosentin. Seksuaalista häirintää kokeneista naisista suurin osa kertoi, että heitä häirinyt henkilö oli mies. Miehet ilmoittivat tulleen häiri-

tyksi huomattavasti useammin sekä naisten että miesten taholta kuin naiset. Tasa-arvobarometrissä (2017) naisukupuolen ja nuoren iän lisäksi häirinnän kokemisen riskiä lisäsivät merkittävästi vähemmistöön kuuluminen ja pienituloisuus. Tasa-arvobarometrissä eri vähemmistöryhmien pienten vastaajamäärien vuoksi tutkimuksessa on tarkasteltu kokonaisuutena niitä henkilöitä, jotka ilmoittivat kuuluvansa johonkin vähemmistöryhmään. Tällaisia ryhmiä olivat kielivähemmistö, uskonnollinen vähemmistö, etninen vähemmistö ja seksuaalivähemmistö.

Seksuaalinen häirintä on yleistä myös työelämässä ja sen kokeminen näyttää edellä mainittujen tutkimusten tapaan kasaantuvan erityisesti nuorille naisille. Suomessa kymmenen akavalaista liittoa teki syksyllä 2018 laajan selvityksen seksuaalisesta häirinnästä ja seksismistä työelämässä (Miettinen, 2018). Selvitykseen osallistuneiden liittojen työvoimaan kuuluvista jäsenistä 12 prosenttia oli joutunut seksuaalisen häirinnän kohteeksi nykyisessä tai viimeisimmässä työssään edellisten viiden vuoden aikana. Opiskelijoista 21 prosenttia raportoi joutuneensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi viimeisimmässä työssään. Häirintää kokeneissa oli enemmän naisia kuin miehiä. Työvoimaan kuuluvista naisista 18 prosenttia kertoi joutuneensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi nykyisessä työpaikassaan edeltävien viiden vuoden aikana. Työvoimaan kuuluvista miehistä seksuaalisen häirinnän kohteeksi ilmoitti joutuneensa seitsemän prosenttia.

Ikä oli yhteydessä seksuaalisen häirinnän kokemiseen. Sekä miehillä että naisilla seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuneita oli 10-vuotiskäryhmittäin vertailtaessa suhteellisesti eniten alle 40-vuotiaissa. Naisista alle 30-vuotiaista 27 prosenttia, 30–39-vuotiaista 23 prosenttia, 40–49-vuotiaista 17 prosenttia, 50–59-vuotiaista yhdeksän prosenttia ja 60 vuotta täyttäneistä kahdeksan prosenttia oli joutunut työssään seksuaalisen häirinnän kohteeksi. Miehistä seksuaalisen häirinnän kohteeksi oli joutunut työssään alle 30-vuotiaista kahdeksan prosenttia, 30–39-vuotiaista 11 prosenttia, 40–49-vuotiaista viisi prosenttia, 50–59-vuotiaista kuusi prosenttia ja 60 vuotta täyttäneistä neljä prosenttia.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Pitäisi analysoida systemaattisesti koko lajikulttuurin käsite ja urheilun piirissä ja ympärillä vallitsevat ideologiat ja normit.”

4. HÄIRINNÄN YLEISYYS JA RISKITEKIJÄT URHEILUSSA

Kuten Kokkonen toteaa (2019b), tutkittua tietoa Suomen liikuntaympäristöissä tapahtuneesta seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä on hyvin vähän. Suuri osa kansainvälisestä seksuaalista häirintää käsittelevästä tutkimuksesta urheilussa on ollut esiintyvyytutkimusta, eli tutkimusta siitä, kuinka paljon häirintää esiintyy urheilussa. Häirinnän esiintymislukuja on kuitenkin vaikea verrata, koska erot tutkimusasetelmissa, metodologissa lähestymistavoissa, kyselyissä käytetyissä sanastoissa ja niiden konnotaatioissa sekä käytetyissä tilastollisissa menetelmissä ovat suuria (Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011; Fasting & Sand, 2015). Saaduissa esiintymisluvuissa on paljon vaihtelua (Montjoy ym. 2016).

Euroopassa seksuaalisen häirinnän esiintyvyyttä urheilussa on tutkittu ainakin Tanskassa (Toftgaard-Nielsen, 2001), Isossa-Britanniassa (Alexander, Stafford & Lewis, 2011), Tšekissä (Fasting, Brackenbridge, & Knorre, 2010), Ranskassa (Jolly & Décamps, 2006) ja Kreikassa (Chroni & Fasting, 2009). Chronin ja Fastingin (2009) tutkimuksen mukaan kreikkalaisista naisyleisurheilijoista ja yleisurheilua harrastavista naisista 71,5 prosenttia (n=308) oli kokenut seksuaalista häirintää mieshäiritsijän taholta. Tässä tutkimuksessa urheilijat olivat kuitenkin kokeneet enemmän häirintää urheilumaailman ulkopuolella (63,6 prosenttia) kuin sen sisällä (42 prosenttia).

Isossa-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa 18–22-vuotiaat korkeakoulu- ja täydennyskoulutusopiskelijat kertoivat kokemuksistaan järjestetyssä urheilutoiminnasta lapsuudessaan (aina 16-vuotiaaksi asti). Laajan kyselyn (n=6124) vastaajista 29 prosenttia (n=1784) oli kokenut seksuaalista häirintää (Alexander, Stafford & Lewis, 2011). Naisvastaajista sitä oli kokenut 34 prosenttia ja miesvastaajista 17 prosenttia (Alexander, Stafford & Lewis, 2011). Fastingin, Chronin, Hervikin ja Knorren (2011) tutkimuksessa tutkittiin mies- ja naisliikunnanopiskelijoiden kokemaa seksuaalista häirintää urheilun piirissä kolmessa eri maassa; Tšekissä, Kreikassa ja Norjassa. Osallistujista (n=616) 37 prosenttia oli kokenut yhtä tai useampaa seksuaalisen häirinnän muotoa. Maiden välillä oli tilastollisesti merkitseviä eroja häirinnän esiintyvyydessä. Norjalaiset liikunnan opiskelijat raportoivat vähiten seksuaalisen häirinnän kokemuksia (24 prosenttia), tšekkiläiset naisopiskelijat (42 prosenttia) ja kreikkalaiset naisopiskelijat (44 prosenttia) eniten. Tulosta tulkittiin suhteessa kunkin maan sukupuolijärjestelmään ja tasa-arvolainsäädäntöön sekä urheiluorganisaatioiden sisällä että niiden ulkopuolella. Koska tutkimusten kohdejoukko, urheilulaji, osallistujamäärä, käsitteet ja menetelmät vaihtelevat tutkimusten välillä sangen paljon, häirinnän yleisyydestä urheilussa tarvittaisiinkin enemmän laajan mittakaavan systemaattista, vertailevaa tutkimusta (Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011; Montjoy ym. 2016).

Vaikka eri sukupuolet kokevat häirintää, kansainvälinen tutkimus osoittaa, että naiset kokevat miehiä enemmän seksuaalista häirintää myös urheilussa (Forbes, Edwards & Fle-

ming, 2015; Kirby & Demers, 2013). Kokkonen (2019a) viittaa kansainväliseen tutkimukseen, jonka mukaan esimerkiksi naiskilpaurheilijat (Fasting, Brackenridge & Walseth, 2007), liikuntatieteiden opiskelijat (Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011), opetushenkilökunta (Taylor, Smith, Welch & Hardin, 2018) sekä urheiluseuroissa liikuntaa harrastavat naiset (Lazarevič ym. 2014) ovat kokeneet seksuaalista häirintää. Kokkonen (2019b, 53) kuitenkin huomauttaa, että häirintätutkimuksen yksi suuri puute on, että se on kohdistunut usein vain tyttöihin ja naisiin, jolloin tietoa miesten kokemasta seksuaalisesta tai sukupuoleen perustuvasta häirinnästä ei ole muutamia tutkimuksia lukuun ottamatta saatavilla (Alexander, Stafford & Lewis, 2011; Chroni, Hervik & Knorre, 2011). Sukupuoleen perustuvaa häirintää ei ole kansainvälisesti juuri eroteltu tutkimuksessa, vaikka Dhurupin ja Joubertin (2013) tutkimuksessa sukupuolinen häirintä oli urheiluorganisaatioissa yleisempää kuin seksuaalinen häirintä. Tähän saattaa vaikuttaa myös se, että seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää ei ole aina erotettu käsitteellisesti toisistaan. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa joissakin tutkimuksissa sukupuoleen perustuva häirintä on nähty yhtenä seksuaalisen häirinnän muotona (esim. Hunt & Gonsalkorale, 2014; Mellor & Golay, 2014).

Kansainvälisen tutkimuksen mukaan urheilussa naisten lisäksi alttiita häirinnälle ovat sukupuoleen katsomatta lapset ja nuoret, vammaisurheilijat ja seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöt (Alexander, Stafford & Lewis, 2011; Montjoy ym. 2016; Marks, Montjoy & Marcus, 2011; Kirby, Demers & Parent, 2008; Tagg, 2012). Myös sukupuolen ilmaisu altistaa häirinnälle. Erityisesti nuoret, jotka ilmaisevat sukupuoltaan oletetulle sukupuolelleen epätyypillisesti eleillään, pukeutumisellaan tai liikkeellään joutuvat usein häirityiksi (Kokkonen, 2019a mukaan Garcia 2011, 48; Horn 2007, 368). Kokkonen (2019a) tutkimuksessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kuuluvien miesten ja naisten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa koetun häirinnän määrässä, mutta koettu häirintä oli voimakkaammin yhteydessä miesten kuin naisten henkiseen pahoinvointiin.

Seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää tapahtuu kaikissa urheilulajeissa, kaikilla tasoilla (Marks, Montjoy & Marcus, 2011). Kansainvälisen tutkimuksen mukaan seksuaalisen häirinnän kokemisen osuus kuitenkin kasvaa huippu-urheilussa ja on sitä korkeampi, mitä korkeampi kilpailun taso on (Fasting, Brackenbridge, & Knorre, 2010; Fasting, Brackenridge & Sundgot-Borgen, 2004). Lisäksi urheilun parissa kysytään usein, ovatko jotkut urheilulajit erityisen riskialttiita häirinnän kannalta. Tähänastisen kansainvälisen tutkimuksen mukaan eri lajien välillä ei näyttäisi olevan merkitseviä eroja seksuaalisen häirinnän tasoissa. Tämä pätee myös yksilö- ja joukkueurheiluun. Johanssonin ja Lundqvistin (2017) tutkimuksessa seksuaalisen häirinnän todettiin olevan samalla tasolla niin yksilö- kuin joukkueurheilussakin. Fastingin, Brackenridgen ja Sundgot-Borgenin (2004) tutkimuksen perusteella yksittäistä urheilulajia enemmän häirinnän kokemiseen vaikuttaa urheilutoimintaan osallistuminen.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Nå att just tränare borde tänka på hur de uttalar sig och betar sig.”

5. HÄIRINTÄ VALLANKÄYTTÖNÄ

Häirinnän tutkimuksessa urheilussa on keskitytty paljon sen yleisyyteen. Tieto siitä, miten yleistä häirintä on yleisesti yhteiskunnassa ja spesifisti urheilussa, on tärkeää. Se antaa tietoa ongelman laajuudesta, mutta ei kuitenkaan yksinään riitä häirinnän kitkemiseksi (Fasting & Sand, 2015; Honkasalo, 2018). Vaikka tilastot osoittavat häirinnän yleisyyden ja sukupuolittuneisuuden, saatetaan häirintää yhä edelleen pitää vain yksilön ongelmana ja ajatella, että ongelma poistuu sillä, että häiritsevät henkilöt saadaan kiinni ja heille annetaan sanktioita (Honkasalo, 2018).

Eri yhteiskunnan alueilla, myös urheilussa esiin tulleet häirintätapaukset kertovat kuitenkin siitä, että häiritsijöiden toiminnalla on ollut hiljainen, rakenteellinen hyväksyntä (emt.). On tärkeää tarkastella seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää yhteiskunnallisena rakenteena, joka on mahdollistanut häirinnän jatkumisen. Kuten Turunen (2019) osuvasti toteaa, hyväksyessään häirinnän hiljaa ovat ihmiset sosiaalisina toimijoina vieneet vaikeneamisen kulttuuria eteenpäin seuraaville sukupolville. Häirinnän tutkimuksessa kiinnitetään huomiota niihin rakenteellisiin tekijöihin, jotka pitävät häirintää yllä. Vaikka seksuaalisen häirinnän tutkimuksessa on teoreettisia ja metodologisia eroja, sitä yhdistää se, että seksuaalisen häirinnän nähdään liittyvän laajempiin syrjinnän, vallan ja etuoikeuden yhteiskunnallisiin järjestyksiin ja erityisesti sukupuolten epätasa-arvoon (Fasting, 2015). Sukupuolen lisäksi on tärkeää analysoida häirinnän kokemisen kietoutumista muihin yhteiskunnallisiin eroihin kuten ikään, etnisyyteen, seksuaalisuuteen, luokkaan ja kyvykkyyteen (Ollus, Tanskanen, Honkatukia, Kainulainen, 2019). Häirinnän kokemusten intersektionaalinen analyysi - eli edellä mainittujen erojen yhteenkietoutumisen analyysi - on tärkeää, sillä se auttaa tunnistamaan kaikkein haavoittuvimmissa asemassa olevia ryhmiä (emt.).

Seksuaalisen häirinnän ytimessä on valta ja vallankäyttö (Brackenridge, 2001; McLaughlin, Uggen & Blackstone, 2012, Fasting, 2015). Yleensä häiritsijällä on valtaa suhteessa häirittyyn tai hän haluaa käytöksellään hallita häirittyä (Fasting, 2015). Monissa tapauksissa tämä valtasuhde vaikuttaa häirityn mahdollisuuksiin vastustaa häirintää tai ilmaista, että teot eivät ole toivottuja, mikä saattaa pitkittää häirintää tai lisätä sen vaikutuksia häirittyyn (Fasting & Sand, 2015). Työpaikkahäirinnän teoretisoinnissa on huomautettu, että vaikka häirinnän kohde olisi hierarkiassa ylempänä esimerkiksi organisaatiossa tulee hän helposti häirityksi rodullistetun, sukupuoli- tai luokkapositiivisuuden vuoksi (Rospenda, Richman, & Nawyn, 1998).

Työpaikkahäirinnän ymmärtämiseksi on ehdotettu kahta teoreettista mallia, joista toisen mukaan häirinnälle olisivat alttiita haavoittuvimmassa asemassa olevat työntekijät eli esimerkiksi naiset, rodullistetut vähemmistöt, pätkätyösuhteessa olevat ja ne, joilla on vähiten auktoriteettia kyseisellä työpaikalla. Toisen teoreettisen mallin mukaan esimerkiksi ne naiset, jotka uhkaavat miesten dominoivaa asemaa työpaikalla, joutuvat usein häirinnän kohteeksi. Näitä teoreettisia malleja on mahdollista soveltaa häirinnän analyysiin myös urheilussa. Aiempi häirintätutkimus antaa viitteitä siitä, että häirintä tapahtuu enemmän ensimmäisen mallin mukaan eli ne, joilla on vähemmän valtaa yhteiskunnallisen positionsa kautta - lapset, nuoret, naiset ja vähemmistöihin kuuluvat - tulevat useimmiten häirityiksi myös urheilussa (Alexander, Stafford & Lewis, 2011; Montjoy ym. 2016; Marks, Montjoy & Marcus, 2011; Kirby, Demers & Parent, 2008, Tagg, 2012). Toisaalta analyysissä on hyvä muistaa myös edellä mainittu niin sanottua kontravaltaa käyttävä häirintä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sellaista häirintää, joka kohdistuu urheilussa valta-asemassa olevaan naiseen, esimerkiksi valmentajaan tai tuomariin, joka niin sanotusti halutaan laittaa paikalleen.

Häirintää on teoretisoitu hegemonisen maskuliinisuuden teorian kautta (Connell, 1987). Connellin (1987) mukaan maskuliinisuus on käyttäytymistä ja ominaisuuksia, jotka liitetään kulttuurisesti miehiin ja mieheyteen (Hyvönen, 2018). Ei olekaan vain yhtä tapaa olla mies. Connellin (1987) hegemonisen maskuliinisuuden teorian mukaan yhteiskunta pitää kuitenkin arvossa tietynlaista normatiivista miehistä käyttäytymistä ja ominaisuuksia, mihin hän viittaa hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellä. Nämä ominaisuudet ovat riippuvaisia historiallisesta ajasta ja paikasta. Suomalaisen miestutkimuksen uranuurtajan Arto Jokisen (1964–2016) analyysissä, teoksessa Pansaroitu maskuliinisuus (2000) ihanteelliset miehenä oleminen piirteet on liitetty suomalaisessa kulttuuriympäristössä sotilashyveisiin, kuten valmiuteen puolustaa itseään väkivalloin, tunneilmaston niukkuuteen ja pakolliseen heteroseksuaalisuuteen (Hyvönen, 2018). Nuoremman polven miestutkijoista nämä käsitykset juroista ja väkivaltaisista suomalaisista miehistä vaikuttavat jo vanhentuneilta (Eerola, 2015; Hyvönen, 2018). Kilpailua, voimaa ja kovuutta painottavaa keskiluokkaista, etnisesti valkoista heteromiehisyttä voi kuitenkin edelleen pitää hegemonisena ideaalina (ks. Wickman, 2006).

Vaikka hegemonisen maskuliinisuuden ihanteet muuttuvat, hegemonista maskuliinisuutta harjoittava miesryhmä käyttää valtaa naiseen ja muihin miehiin nähden (Hyvönen, 2018). Tällöin miehet mobilisoivat maskuliinisuutta tavoilla, esimerkiksi syyllistymällä seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan häirintään, jotka ulosulke-

vat ja aiheuttavat vahinkoa naisille ryhmänä, vaikka se ei aina olisi edes miesten tietoinen tarkoitus (Martin, 2001; Tamminen, 2006). Hegemoninen maskuliinisuus ja sukupuolittunut valta ilmenee naisten kokemassa seksuaalisessa häirinnässä siten, että kun miehet voivat käyttää kaikki resurssinsa varsinaiseen asiaan, esimerkiksi urheilu- suoritukseen tai sen harjoitteluun, naisten resursseja menee tilanteen hallintaan ja oman turvallisuuden varmisteluun (Jurva, 2018, 49).

Tilastot kertovat naisiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän yleisyydestä ja arkipäiväisyydestä (Ekvalita, 2018). Seksuaalinen häirintä voi vaikuttaa naisten elämään, vaikka he eivät itse suoraan kokisikaan häirintää. Naiset oppivat varomaan tiettyjä tilanteita; esim. tiettyjä julkisia tiloja tai miesjoukkoja, jotka luovat helposti jännitteitä (Ekvalita, 2018). Arto Jokinen (2010) on kuvannut suomalaista mieskeskeistä kulttuuria homososiaaliseksi, mutta samalla heteronormatiiviseksi. Homososiaalisuudella viitataan miesten keskinäisiin ryhmiin ja yhteisöihin: soturiyhteisöihin, peliporukoihin ja olutseuroihin, joissa on keskeistä erottautua naisista ja feminiinisydestä sekä homoseksuaalisuudesta, esimerkiksi naisia tai homoja pilkkaavien vitsien avulla. Ryhmissä on myös miesten välistä kilpailua, hierakaisuutta ja nokittelua. Homososiaalisuus onkin perinteisesti ollut myös miehisen (joukkue) urheilun ytimessä. Ryhmissä miehet kisailevat ja kilpailevat keskenään ja ryhmiin kehittyä myös hierarkioita: toisia miehiä pidetään miehekkäämpinä kuin toisia. Homososiaalisen ryhmän ydin on Jokisen mukaan juuri sukupuoli: se yhdistää miehiä ja toisaalta erottelee naiset joukosta. Silti homososiaalisuutta määrittävä piirre on heteronormatiivisuus: miehen on haluttava naista, mutta pysyttävä miesten porukassa. Miesten välinen solidaarisuus voi toteutua Jokisen mukaan naisten kustannuksella, erityisesti silloin kun miesten välistä yhteisyyttä rakennetaan esimerkiksi seksuaalisen häirinnän kautta. Jokinen (Tammisen 2006 mukaan) kuvaa osuvasti, miten homososiaalisuus voi hetkeksi ylittää luokkarajatkin, kun toimitusjohtaja ja huoltomies liittoutuvat seksistiselle vitsille nau-raessaan tai kommentoivat toimiston nuoren naistyöntekijän takapuolta.

Häiritsevä käytös sekä pitää yllä miesten valta- asemaa yhteiskunnassa, että syrjii niitä miehiä, jotka eivät toteuta miehisyyttään norminmukaisella tavalla. Niillä miehillä, jotka ovat esimerkiksi feminiinisiä, ei-valkoisia tai ei-heteroseksuaaleja, on riski joutua häirinnän kohteeksi. Homon käyttäminen haukkumasanana on tästä yksi esimerkki. Yksi keskeinen tapa tehdä hegemonista maskuliinisuutta onkin erottautua homoseksuaalisuudesta (Anderson, 2002). Kuten Jokinen (Tammisen 2006 mukaan) huomauttaa, ovat mieheydet tässäkin suhteessa muutoksessa: raja homojen ja heteroiden välillä ei ole enää yhtä tarkkarajainen – ja miesten tarkasti vartioima – kuin ennen.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Eri sukupuolten tasa-arvoistamiseen yleisesti yhteiskunnassa ja juurruttamalla ajatusta siitä, että naiset/tytöt eivät ole automaattisesti poikia/miehiä heikompia. Naisten seksualisoiminen tulisi myös lopettaa, jolloin trikoissa pelaaminen voisi tuntua mukavalta eikä tuntua siltä, että se saa muut tuijottamaan.” Vastaja 62

6. MUUTTUVAT MIEHEYDET JA HÄIRINTÄ URHEILUSSA

Miehet, maskuliinisuus ja traditionaaliset miehiset arvot ovat pitkään dominoineet urheilua ja monia urheiluorganisaatioita (Adams, Anderson & McCormack, 2010; Messner and Sabo, 1994; OKM, 2018, Tolvhed, 2015; Wickman, 2006). Tämä saattaa selittää sitä, miksi naiset kokevat urheilussa seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää eri maissa (Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011). Urheilua onkin pidetty yhtenä hegemonista maskuliinisuutta ylläpitävistä linnakkeista (Rannikko, 2016; Wickman, 2006). Liikunnan ja urheilun historia on kirjoitettu miesten näkökulmasta (Berg & Kokkonen, 2016; Tolvhed, 2015) ja miesten (kilpa)urheilun arvostus on edelleen suurempaa kuin nais(kilpa)urheilun (Turtiainen, 2015). Tämä näkyy esimerkiksi kilpaurheilijoiden määrässä, sponsorisopimuksissa (Fink, 2016; Turtiainen, 2015) ja Suomen, Ruotsin ja Norjan yleisradioyhtiöiden vuonna 2016 tekemän laajan selvityksen mukaan urheilijoiden palkoissa (YLE 10.12.2017). Eroja on myös siinä, minkälaista ruutu-aikaa naisten ja miesten kisoille tarjotaan (Fink, 2015). Virallisten tilastojen mukaan vuonna 2018 Suomessa urheili 1132 ammattuurheilijaa, joista vain kymmenen (0,9 prosenttia) oli naisia (Katri Kytömäki, henkilökohtainen tiedonanto 17.9.2019).

Maskuliinisuuden ja urheilun tutkijat ovat argumentoineet, että yksi miesten tapa selvittää lukuisista miehisyyden kriiseistä modernissa ajassa on ollut ollut konstruoida urheilu – sekä materiaalisesti että symbolisesti – tavoilla, jotka ovat luonnollistaneet miesten hegemonista asemaa naisiin nähden (Adams, Anderson & McCormack, 2010; McKay, Messner & Sabo, 2000). Jo 1900-luvun lopun maskuliinisuutta ja urheilua koskevissa analyyseissä urheilua kuvattiin usein konservatiivisena instituutiona, joka pikemminkin uudelleen tuottaa kuin kyseenalaistaa olemassa olevia epätasa-arvoisia valtasuhteita niin miesten ja naisten välillä kuin luokan, rodun ja miesten välisten seksuaalisten erojen osalta (McKay, Messner & Sabo, 2000). Uudempi tutkimus kuitenkin osoittaa, että tämä tulkinta on liian yksinkertaistava ja deterministinen.

Kun teknologisoitumisen myötä lihasvoiman ja ruumiillisen suorittamisen merkitys on vähentänyt työelämässä, on urheilu noussut tärkeäksi julkiseksi areenaksi, jossa mieheyttä rakennetaan nimenomaan ruumiillisissa toimitissa (Wickman, 2006; Lawrence, 2019). Toisaalta medioituneessa ja visuaalisessa maailmassa mieskehon estetiikan merkitys on lisääntynyt myös huippu-urheilussa (Wickman, 2006). Median representaatiot eri sukupuolia olevista urheilijoista vaikuttavat urheiluun ja päinvastoin. Miesurheilijoita seksuaalisoidaan mediassa yhä enemmän (Wickman, 2006; Lawrence, 2019). Vaikka tässä on ongelmalliset puolensa, seksuaalisointi voi esimerkiksi altistaa miehiä häirinnälle, voi ajatella, että uudet tavat

estetisoida maskuliinisuutta myös murtavat perinteisen ruumiinkulttuurin sukupuolittuneisuutta (Wickman 2006 viittaa Kinnuseen 2003, 28).

Suomalaista media-aineistoa tutkinut Samu Kytölä (2018) toteaa, että jalkapalloa koskevissa mediadiskursseissa on läsnä sekä ilmiselvää ja piilotettua rasismia, että antirasistisia diskursseja. Esimerkiksi afrikkalaisten pelaajien representaatiot ovat mediateksteissä moninaisia, ambivalentteja ja kompleksisia. Jos ongelmat tiedostetaan, urheilu, esimerkiksi jalkapallo voidaan nähdä myös potentiaalisesti myönteisen etnisen diversiteetin puhetapoja mahdollistavana paikkana.

Yliopistoikäisiä heteroseksuaaleja cheerleadermiehiä 2000-luvun alussa tutkinut yhdysvaltalainen urheilun ja seksuaalisuuden tutkija Eric Anderson (2005), löysi laadullisessa tutkimuksessaan kahdenlaista normatiivista tapaa konstruoida maskuliinisuutta. Toinen tapa pitää yllä perinteisempää normatiivista maskuliinisuutta, kun taas toinen tapa on inklusiivisempi. Siinä feminiinisen käytöksen vieroksuminen ei ole enää niin keskeistä, tunteiden ilmaiseminen on entistä mahdollisempaa ja omasta henkilökohtaisesta hyvinvoinnista on tärkeä huolehtia (Hyvönen, 2018). Anderson esitti, että inklusiivista maskuliinisuutta harjoittavat miehet eivät ole myöskään niin motivoituneita tavoittelemaan valtaa ja hahmottamaan maailmaa yksilöiden välisen kilpailun kenttänä kuin mikä on tyypillistä hegemoniselle maskuliinisuudelle (Hyvönen, 2018).

Andersonin ajatusta siitä, että inklusiivinen maskuliinisuus olisi vakiintumassa valtavirtaiseksi miehenä olemisen tavaksi, on kuitenkin myös kritisoitu miestutkimuksessa (Hyvönen, 2018). Myöhemmin urheilussa tehdyssä tutkimuksessa, jossa Anderson itsekin oli mukana (Adams, Anderson & McCormack, 2010), näkemys maskuliinisuuden muutoksesta on Andersonin aiempaa tutkimusta pessimistisempi. Tässä tutkimuksessa tutkittiin, miten brittiläisen puoliammattilaisen jalkapallojoukkueen valmentajat ja pelaajat konstruivat maskuliinisuutta. Tutkijat totesivat, että urheilu on perinteisesti toiminut kanavana homofobisille ja naisvihamielisille asenteille, jolloin pojat ja miehet on sitä kautta soiaalitettu kovuuteen, väkivaltaisuuteen ja aggressiivisuuteen (Dunning, 1999). Tutkimuksessa erityisesti valmentajat ylläpitivät tätä urheilun (hyper)maskuliinista eetosta ja erilaisin keinoin myös valvoivat miesurheilijoita ja palauttivat heidät 'ruotuun', jos he epäonnistuivat täyttämään nämä maskuliinisuuden standardit.

Myös hetenormatiivisuuden ylläpitäminen – tällä tarkoitetaan käytäntöjä, puhetapoja ja tekoja, joiden avulla ylläpidetään käsitystä heteroseksuaalisuudesta ensisijaisena ja luonnollisena – oli olennainen osa maskuliinisuuden ylläpitämistä (Adams, Anderson & McCormack, 2010). Heteronormatiivisuus on läsnä sekä naisten että miesten urheilukulttuureissa (Andersson, 2002; Kokkonen, 2019a), mutta erityisen voimakkaana se näyttäytyy miesten urheilussa (Adams, Anderson, & McCormack, 2010). Urheilijan (hetero)maskuliinista ideaalia ja homososiaalista kulttuuria ylläpidetään homofobisilla puhetavoilla, joiden kautta erottaudutaan homoseksuaalisuudesta, kuten häirinnällä pukuhuoneessa ja homovitseillä (ks. Kokkonen, 2019a).

Yhteiskunnallinen muutos, jonka myötä samaa sukupuolta olevia pareja kohdellaan lain edessä tasaveroisina heteroseksuaalisten parien kanssa, me too -liike ja esimerkiksi urheilijoiden kaapista ulostulot (hetero)miehinä pidetyissä lajeissa kuten jääkiekossa (HS 27.10.2019, YLE 28.10.2019) muuttavat kuitenkin väistämättä myös urheilun keskustelukulttuuria. Tärkeä on ollut myös vuonna 2015 uudistettu liikuntalaki, jossa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus näyttävät aiempaa läpäisevämpinä tavoitteina kaikelle liikuntatoiminnalle (Isosomppi, 2019).

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat olleet viime vuosina uudenlaisia keskustelua ja toimintaa aiheuttanut käsitepari liikunnassa ja urheilussa (Berg & Kokkonen, 2016; Isosomppi, 2019). Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen

liittyviin aiheisiin on kiinnitetty myös liikuntatieteellisessä tutkimuksessa aiempaa enemmän huomiota (esim. Berg & Kokkonen, 2016; Kokkonen, 2018, 2019b). Liikunnan ja urheilun alueella on julkaistu aiempaa enemmän myös sukupuoleen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen keskittyviä selvityksiä (Kokkonen, 2012, OKM; 2018; SUEK 2020). Monet kirjoittajat toivovat, että liikunnan ja urheilun parissa toimivat alkaisivat kiinnittää aiempaa enemmän huomiota yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kysymykseen (Berg & Kokkonen, 2016).

Isosomppi (2019) on kuitenkin kritisoinut – aiheellisesti – tutkimuksissa sitä, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteet jäävät niissä helposti teoretisoimatta ja avaamatta, jolloin ne näyttävät melko ristiriidattomina ja yksiselitteisinä tavoitteina – juhlapuheina. Kuten monissa selvityksissä ja tutkimuksissa, tasa-arvon teoreettisen jäsentämisen sijaan tämän tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu “urheilun kääntöpuoleen” eli vaiettuihin ja marginaalistettuihin häirinnän kokemuksiin urheilussa (Isosomppi, 2019). Tässä tutkimuksessa seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä on kuitenkin pyritty asettamaan aiempia selvityksiä (esim. Kyllönen, 2020, Hentunen, Laakso & Ikonen, 2018) paremmin kontekstiinsa ja myös teoretisoimaan sen syitä ja seurauksia. Tämä mahdollistaa sen, että tutkimuksen tuloksia on myös mahdollista ymmärtää paremmin urheilun kulttuurisessa kontekstissa, jolloin se antaa parempia välineitä myös muuttaa urheilun kulttuuria parempaan suuntaan.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“[Pitäisi] Puhua häirintään liittyvistä asioista enemmän urheilijoille ja valmentajakoulutuksissa painottaa ettei minkäänlaista häirintää hyväksytä ja neuvoa miten toimia jos lapsi/nuori kertoo kokevansa häirintää ja puhu häirinnästä myös vanhemmille, huoltajille yms.”

7. TUTKIMUSKYSYMYKSET

- Ovatko urheilijat kokeneet tai havainneet seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa?
- Ketkä mahdolliseen seksuaaliseen tai sukupuoleen perustuvaan häirintään ovat urheilijoiden mukaan syyllistyneet?
- Mitkä ovat seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän riskitekijöitä?
- Millaista mahdollinen seksuaalinen tai sukupuoleen perustuva häirintä on ollut luonteeltaan viimeisen viiden vuoden aikana?
- Minkälaiset käsitykset pitävät yllä häirintää?
- Minkälaisia toimenpiteitä urheilijat toivovat häirinnän kitkemiseksi?

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Tekemällä paremmin selväksi urheilijoille/valmentajille, mikä on asiallista käytöstä valmentaja-urheilija -suhteessa sekä opettamalla jo nuorille urheilijoille, mitä kuuluu rehtiin joukkuetoveruuteen ja urheilijan asenteeseen.”

8. TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

Tutkimuksen aineisto kerättiin kilpaurheilijoille suunnatulla sähköisellä kyselyllä loppuvuodesta 2019. Häirinnässä on kyse sensitiivisestä aiheesta, ja siksi päädyttiin ratkaisuun, että kysely takaa parhaiten vastaajien yksityisyyden. Tutkimushankkeelle haettiin ja saatiin myönteinen eettinen ennakoarviointi (ks. tarkemmin luku luku 8.6). Kyselyllä haluttiin selvittää, ilmeneekö kilpaurheilussa

häirintää ja millaista mahdollinen häirintä on. Kyselyaineisto kerättiin Surveypal-ohjelman kautta. Kysely välitettiin urheilijoille tutkimukseen osallistuvien lajiliittojen kautta. Kysely pyrittiin jakamaan laajalle joukolla kilpaurheilijoita, jotta saataisiin mahdollisimman kattava kuva häirinnän esiintyvyydestä kilpaurheilussa.

8.1. KYSELYRUNGON RAKENTAMINEN

Tutkimuksen kyselyrunгон pohjana käytettiin SUEKin aiemman jalkapallo- ja jääkiekkomaajoukkueissa tehdyn seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän selvityksessä pilotoitua kyselyä (ks. Hentunen, Laakso & Ikonen, 2018). Sen kysymyksissä ja vastausvaihtoehdoissa otettiin mallia Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) määritelmästä seksuaalisesta häirinnästä ja sen muodoista, Kouluterveyskyselystä ja EU:n laajuisesta tutkimuksesta naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Lisäksi otettiin mallia Marja Kokkoson selvityksestä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjinnästä liikunnan ja urheilun parissa (2012). Koska kysely suunnattiin nyt huomattavasti laajemmalle vastaajajoukolle kuin aiemmat SUEKin toteuttamat selvitykset (Hentunen, Laakso & Ikonen, 2018; Hentunen, Ikonen & Laakso, 2019; Kyllönen, 2020), kysymysrunkoa yksinkertaistettiin siten, että eri seksuaalisen häirinnän ja väkivallan muotojen – sanallisen seksuaalisen häirinnän, yleisen häiritsevän puheen, seksuaalisen häirinnän somessa, netissä tai puhelimessa, sanattoman seksuaalisen häirinnän, fyysisen seksuaalisen häirinnän ja raiskauksen tai sen yrityksen – kokemisesta kysyttiin kustakin vain yhdellä kysymyksellä. Eri häirinnän muotojen kokemista kartoittavien kysymysten kohdalla kuvattiin mahdollisimman tarkasti, mitä kyseinen häirinnän muoto voi pitää sisällään. Sukupuoleen perustuva häirintää kysyttiin niin ikään neljällä eri kysymyksellä, joissa eroteltiin kykyjen tai ominaisuuksien väheksyminen tai kyseenalaistaminen sukupuolen perusteella, sukupuolen tai sen ilmaisutavan halventaminen sanoin, elein tai teoin, haukkuminen tai kiusaaminen kiusatun sukupuolen perusteella tai häirintä sukupuolen perusteella jollain muulla tavoin. Jokaisen häirintää kartoittavan kysymyksen kohdalla kysyttiin lisäksi häiritsijän sukupuolta ja tarkemmin, kuka tai keitä tekijät olivat (esim. toinen urheilija, oma valmentaja/ohjaaja, toimisija, urheiluorganisaation edustaja jne.). Liitteessä 4 on luettavissa koko kyselylomake saatekirjeineen.

Kyselyn taustatiedoissa kysyttiin, mitä lajiliittoa tai järjestöä urheilija edustaa päälaajissaan sekä korkeinta tasoa, jolla urheilija päälaajissaan kilpailee. Lisäksi kansainvälisen ja olemassa olevan suomalaisen tutkimuksen ohjaa-

mana taustatiedoissa kysyttiin kuulumista häirinnälle altistaviin ryhmiin. Kyselyn taustatiedoissa kysyttiin kilpaurheilijan sukupuolta, ikää ja sekä mahdollista kuulumista johonkin seuraavista vähemmistöryhmistä: etninen vähemmistö (esim. romani, saamelainen, maahanmuuttaja tai ihonvärin, kansallisuuden tai kulttuurin perusteella), kielivähemmistö, uskonnollinen vähemmistö, seksuaalivähemmistö (esim. homo, lesbo, bi- tai panseksuaalinen), sukupuolivähemmistö (esim. transihminen tai intersukupuolinen) tai kuulumista vähemmistöön vammaisuuden perusteella. Lisäksi kysyttiin, onko vastaaja vammais- tai paraurheilija. Vammaisuudesta kysyttiin ikään kuin kaksi kertaa, koska ajateltiin, että vammaisvähemmistöön kuulumisen kattaa laajemman joukon urheilijoita ja vammais- tai paraurheilijan käsite on rajatumpi. Sukupuolen osalta käsillä oleva tutkimus ottaa huomioon sekä miesten että naisten että muiden sukupuolien edustajien kokemukset häirinnästä. Lomakkeessa vastausvaihtoiksi sukupuolen osalta annettiin nainen, mies, muu tai kohta ”en halua tai en osaa vastata” (ks. Lehtonen, 2019). Muun kuin naisen tai miehen valinneiden määrä jäi vähäiseksi, mistä johtuu se, että tulosten raportoinnissa viitataan useimmiten tuloksiin vain naisten ja miesten osalta. Sukpuolivähemmistöt on kuitenkin huomioitu vähemmistöryhmiä koskevissa tuloksissa.

Kysymysrunkoa kommentoivat Helsingin yliopiston vanhempi tutkija, VTT, kasvatussosio­logian dosentti Jukka Lehtonen sekä Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen erikoistutkija, LitT Kaisu Mononen.

8.2. AINEISTON KERUU

Kyselyn kohderyhmä

Kysely kohdistettiin tutkimukseen osallistuvien lajiliittojen kilpaurheilijoille 16-vuotiaista alkaen. Tämä valinta pohjautui Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistukseen, jonka mukaan alle 15-vuotiaiden henkilöiden huoltajilta tulisi hankkia suostumus alle 15-vuotiaan osallistumisesta tutkimukseen (TENK 2019). Lisäksi katsottiin, että tutkittaessa alle 16-vuotiaita lapsia ja nuoria, tutkimusryhmässä olisi hyvä olla lapsi- ja nuorisotutkimuksen asiantuntemusta. Näistä syistä 16-vuotiaita nuoremmat lapset ja nuoret rajattiin tämän kyselyn ulkopuolelle.

Toinen kyselyn kohderyhmän määritelmä oli kilpaurheilija. Tässä tutkimuksessa kilpaurheilijan määritelmänä käytettiin tutkimukseen osallistuvien lajiliittojen käyttämää määritelmää kilpaurheilijasta. Suurimmalla osalla lajiliitoista tämä oli yksinkertaista rajata siten, että kilpailulisenssin omaava henkilö on kilpaurheilija. Joidenkin lajiliittojen kohdalla määrittely ei ollut yksinkertaista, kuten esimerkiksi joukkuelajeissa, joissa eri ikäiset harrastajat pelaavat monilla eri sarjatasoilla. Näissä tilanteissa lajiliittojen kanssa keskusteltiin asiasta ottaen huomioon tutkimuksen tavoite saada mahdollisimman kattava kuva häirinnän yleisyydestä. Lajiliittojen annettiin kuitenkin itse tehdä lopullinen rajausta siitä, lasketaanko esimerkiksi alueelliset sarjat kilpaurheiluksi. Tässä yhteydessä muistutettiin myös siitä, että tutkimuksen tarkoituksena ei ole vertailla lajeja suoraan keskenään, joten linjaus kilpaurheilijan määritelmästä ei tarvitse olla täysin samanlainen kaikissa lajeissa.

Kohderymärajausten vuoksi kyselyn taustatietoja koskevat kysymykset muotoiltiin niin, että jos vastaaja vastasi olevansa kohderyhmän ulkopuolelta, kysely päättyi hänen osaltaan ensimmäisen sivun jälkeen. Tämä tarkoitti käytännössä, että vastaaja valitsi ikää kysyttäessä ”15 vuotta tai nuorempi” -vaihtoehdon, tai kilpailamisen tasoa kysyttäessä ”En ole osallistunut kilpailutoimintaan viimeisen 5 vuoden aikana” -vaihtoehdon. Nämä vastaukset poistettiin lopullisesta aineistosta.

Kyselyn lähetys

Jotta kyselyn vastaajajoukko pysyisi määritellyn kohderyhmän sisällä, kyselyä päätettiin jakaa vain sähköpostitse suoraan urheilijoille lajiliittojen kautta. Lisäksi tietosuojasysteistä oli toimittava siten, että lajiliitot välittivät kyselyn suoraan urheilijoilleen, jolloin urheilijoiden nimet ja sähköpostiosoitteet eivät tulleet lainkaan tutkijoiden tietoon. Suurin osa liitoista käytti kohderyhmän saavuttamiseen lisenssirekisteriään. Muutamalla lajiliitolla ei ollut

urheilijoiden yhteystietoja, joten näissä tapauksissa lajiliitto lähetti ohjeet kyselyn toimittamisesta seuroille, jotka toimittivat kyselyn urheilijoille. Kaikkia liittoja ja seuroja ohjeistettiin ilmoittamaan tutkimusryhmälle, kun kysely on lähetetty. Lisäksi piti ilmoittaa, kuinka monelle henkilölle kysely on lähetetty, ja mahdollisuuksien mukaan myös kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakauma.

Tutkimusryhmä lähetti lajiliitoille kyselyyn liittyvän materiaalin toimitettavaksi seuroille ja urheilijoille 5.12.2019. Urheilijoille toimitettiin sähköpostiviestinä saatekirje, joka sisälsi kuvauksen tutkimuksesta, ohjeet kyselyn vastamisesta sekä varsinaisen kyselylinkin (ks. liite 4). Lisäksi saatekirjeessä oli lyhyt kuvaus siitä, mitä seksuaalisella ja sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan, sekä ohjeita ja linkkejä tahoihin, joilta voi hakea apua, mikäli oli kokenut häirintää tai aihe herätti huolta. Saatekirje ja kyselylomake oli saatavilla suomeksi, englanniksi ja ruotsiksi. Saatekirjeen alun infotekstissä neuvottiin, miten toimia, jos saatekirje oli saapunut urheilevan nuoren vanhemman sähköpostiin. Alaikäisen nuoren lisenssin on usein tilannut ja maksanut hänen huoltajansa, jolloin monessa tapauksessa lisenssiin rekisteröity sähköpostiosoite kuuluu huoltajalle eikä nuorelle itselleen. Tällaisissa tilanteissa neuvottiin toimittamaan kysely nuorelle itselleen vastattavaksi.

Lajiliittoja pyydettiin ilmoittamaan tutkimusryhmälle heti, kun he olivat lähettäneet kyselyn urheilijoille. Noin puolet tutkimukseen osallistuvista liitoista lähetti kyselyn urheilijoille saman tien ja noin puolet muutaman päivän kuluessa. Muutamalla liitolla kyselyn lähetys venyi pitemmälle. Kyselyn oli alun perin ilmoitettu olevan auki 20.12.2019 asti. Kyselyn vastausaikaa päädyttiin kuitenkin pidentämään 6.1.2020 asti, koska osa urheilijoista sai kyselyn vain vähän ennen alkuperäistä sulkeutumisajan kohtaa. Lisäksi alkusysäyksen jälkeen vastausten kerääntymisen tahti hiipui, joten mahdollisimman suuren vastausmäärän saamiseksi kyselyn aukioloaikaa päätettiin pidentää joulun yli. Lajiliittoja pyydettiin kahdesti ennen joulua muistuttamaan urheilijoita kyselyyn vastaamisesta. Toinen muistutus tehtiin samassa yhteydessä, kun liittoja tiedotettiin kyselyn pidentämisestä vastausajasta. Muistutusviestit näkyivät vastausten kerääntymisessä hienoisina piikkeinä. Suurin osa vastauksista kuitenkin tallentui heti kyselyn julkaisun jälkeen.

Yhden lajiliiton ilmoittautuminen tutkimushankkeeseen oli tuntemattomasta syystä jäänyt saapumatta tutkimusryhmälle asti. Kyseinen liitto otti tutkimusryhmään yhteyttä siinä vaiheessa, kun kysely oli jo julkaistu. Liitto otettiin mukaan tutkimukseen, mutta SurveyPal-ohjelmaan liit-

tyneiden teknisten syiden vuoksi jouduttiin luomaan uusi erillinen kysely, jonka kyseinen liitto lähetti urheilijoilleen. Kysely oli identtinen alkuperäisen kyselyn kanssa ja kyselyiden sulkeutumisen jälkeen vastaukset erillisestä kyselystä yhdistettiin alkuperäisen kyselyn aineiston kanssa.

Näin ainoaksi mahdolliseksi haitaksi myöhäisemmästä mukaantulosta koitui kyseisen liiton kautta kyselyn saaneiden urheilijoiden lyhyempi aika kyselyyn vastaamiselle.

8.3. KYSELYN VASTAUSMÄÄRÄT JA VASTAUSKADON POHDINTA

Lähes kaikilta lajiliitoilta saatiin tarkka lukumäärä siitä, kuinka monelle henkilölle kysely oli lähetetty. Lajiliittojen ilmoitusten perusteella kysely lähetettiin noin 160 000 henkilön sähköpostiosoitteeseen. Tämä on tutkimuksen kokonaisuusjoukko, eli tutkimukseen valittujen lajiliittojen vähintään 16-vuotiaat kilpaurheilijat. Vastauksia kyselyyn kertyi 6.1.2020 mennessä 9261 kappaletta, joista lopullisen aineiston muodosti 9018 vastausta, kun hylätyt ja keskeneräiset vastaukset oli poistettu aineistosta. Vastausprosentiksi muodostui 5,6.

Vastausprosentti jäi kyselytutkimukseksi alhaiseksi. Vastausprosenttia tarkasteltaessa on kuitenkin otettava huomioon monia asioita. Ensinnäkin 160 000 sähköpostiosoitteesta todennäköisesti useat eivät ole olleet enää toiminnassa, tai sähköpostiohjelma on voinut suodattaa kyselyn kutsuviestin suoraan roskapostiin. Lisäksi useampaa eri lajia harrastavat henkilöt ovat voineet saada kutsuviestin usealta eri lajiliitolta, eli todellisuudessa kyselyn vastaanottaneiden henkilöiden määrä on pienempi.

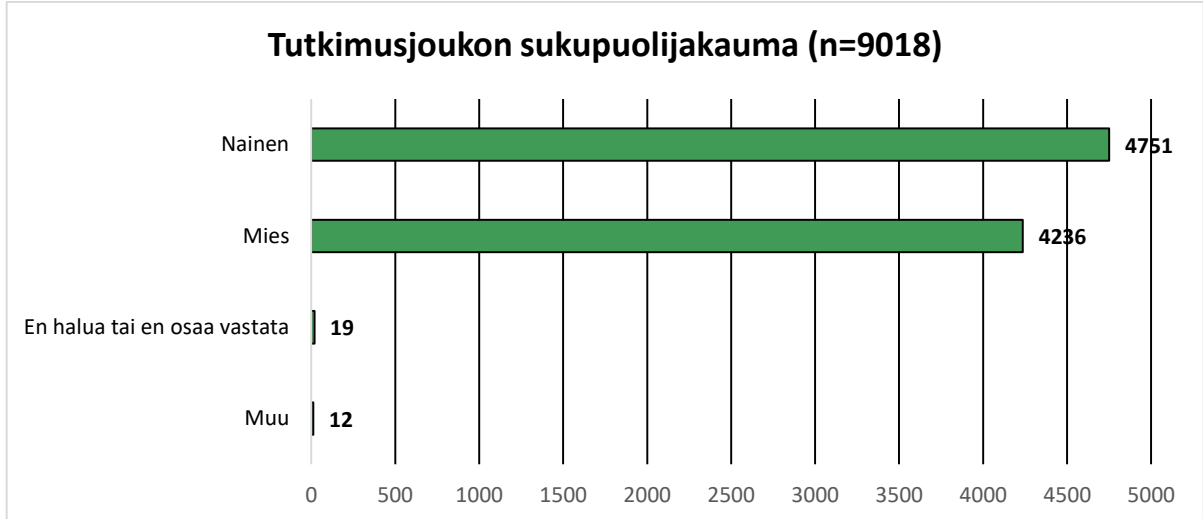
Kyselyn aihepiiri on myös saattanut vaikuttaa vastausintoon. Osalle aihe saattoi kuulostaa hankalalta tai ahdistavalta, minkä vuoksi he jättivät vastaamatta. Jotkut kyselyn vastaanottaneet ovat saattaneet kokea, että heidän ei tarvitse vastata, koska eivät ole kokeneet häirintää. Saatekirjeessä korostettiin, että vastauksia toivotaan kaikilta urheilijoilta riippumatta siitä, onko kokenut häirintää vai ei. Jälkikäteen tarkasteltuna tätä olisi voitu pyrkiä tuomaan vielä vahvemmin esiin sekä heti saatekirjeen alussa että lajiliittojen julkaisemissa tiedotteissa kyselystä. Kyselyn vapaa sana -vastauksissa kerrottiin myös tilanteista, joissa vastaaja oli ennen kyselyn täyttämistä kokenut, että ei ole kokenut häirintää eikä kysely ole hänen kannaltaan relevantti. Kuitenkin kysymyksiä lukiessa vastaaja oli alkanut pohtia asiaa tarkemmin ja tunnistanut sittenkin tilanteita, jotka olivat tulkittavissa häirinnäksi tai jollain tapaa muuten ahdistaviksi.

Osa kyselyn saaneista on saattanut myös kokea, ettei kysely koske heitä, koska he eivät identifioi itseään kilpaurheilijaksi. Kuten aiemmin todettiin, kilpaurheilijan määrittely on monimutkaista ja vaihtelee suuresti lajeittain. Osassa tutkimukseen osallistuvista lajiliitoista kilpailulisenssin lunastaa vuosittain hyvinkin iäkkäitä henkilöitä, jotka kilpailevat ikäsarjoissa jopa 80-vuotiaiksi asti. Tällaiset henkilöt eivät välttämättä tunnista itseään "kilpaurheilijasta" puhuttaessa.

Myös erilaisten kyselytutkimusten suuri määrä on saattanut vaikuttaa joidenkin henkilöiden intoon vastata kyselyyn. SUEK oli ennen tätä tutkimusta lähestynyt urheilijoita erilaisten selvitysprojektien yhteydessä, joten osa urheilijoista on saattanut kokea jonkinasteista "kyselyvähyä". Kyselylomake itsessään oli melko pitkä, ja jotkut vastaajat ovat saattaneet kokea vastaamisen liian työlääksi. Etenkin, kun jokaista erilaisten häirintämuotojen kokemista koskevia "kyllä"-vastauksia seurasi tarkentavat kysymykset häirinnän tekijästä. Kyselylomake oli avattu yhteensä yli 15 000 kertaa, joten tämä voisi kieliä siitä, että moni on jättänyt täyttämättä lomakkeen loppuun asti.

8.4. AINEISTON TAUSTATIEDOT

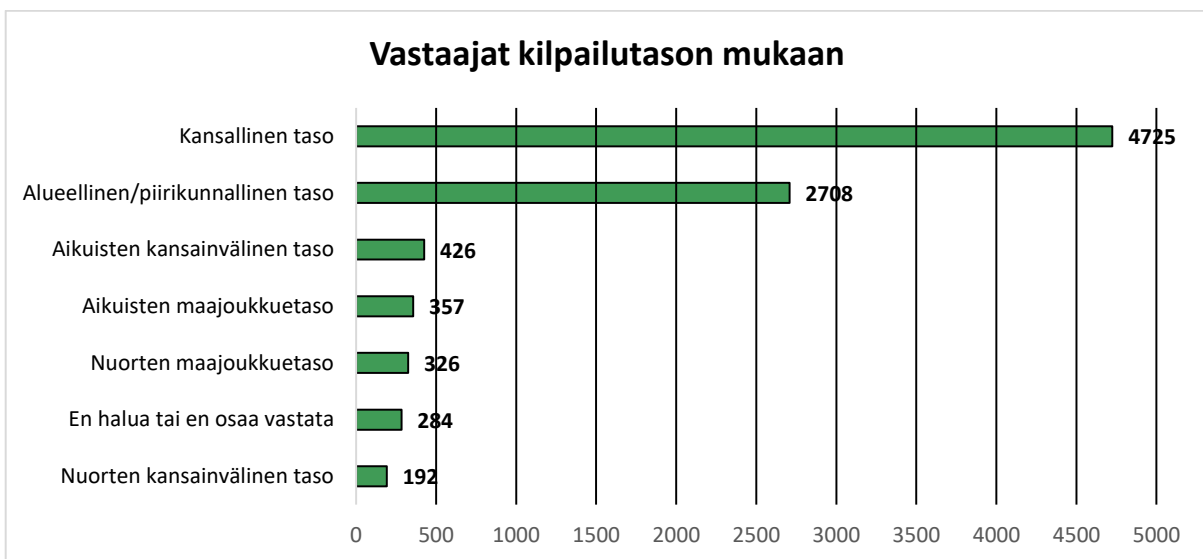
Tutkimukseen vastanneista 9018 henkilöstä, 4236 ilmoitti sukupuolekseen mies, 4751 nainen, 12 muu ja 19 ei osannut sanoa tai halunnut vastata sukupuolta koskevaan kysymykseen (Kuvio 1).

Kuvio 1. Tutkimusjoukon sukupuolijakauma

Urheilijoilta kysyttiin taustatietona korkeinta tasoa, jolla he kilpailevat pääalajissaan (Kuvio 2). Kysymyksen yhteydessä vastausvaihtoehdot oli määritelty seuraavasti: alueellinen tai piirikunnallinen taso tarkoittaa esimerkiksi aluemestaruuskilpailuja tai alueellisia sarjoja joukkuelajeissa. Kansallisella tasolla tarkoitetaan valtakunnallisia sarjoja joukkuelajeissa tai kansallisia kilpailuja. Nuorten tai aikuisten maajoukkueetasolla tarkoitetaan esimerkiksi osallistumista arvokisakarsintoihin tai kuulumista maa-

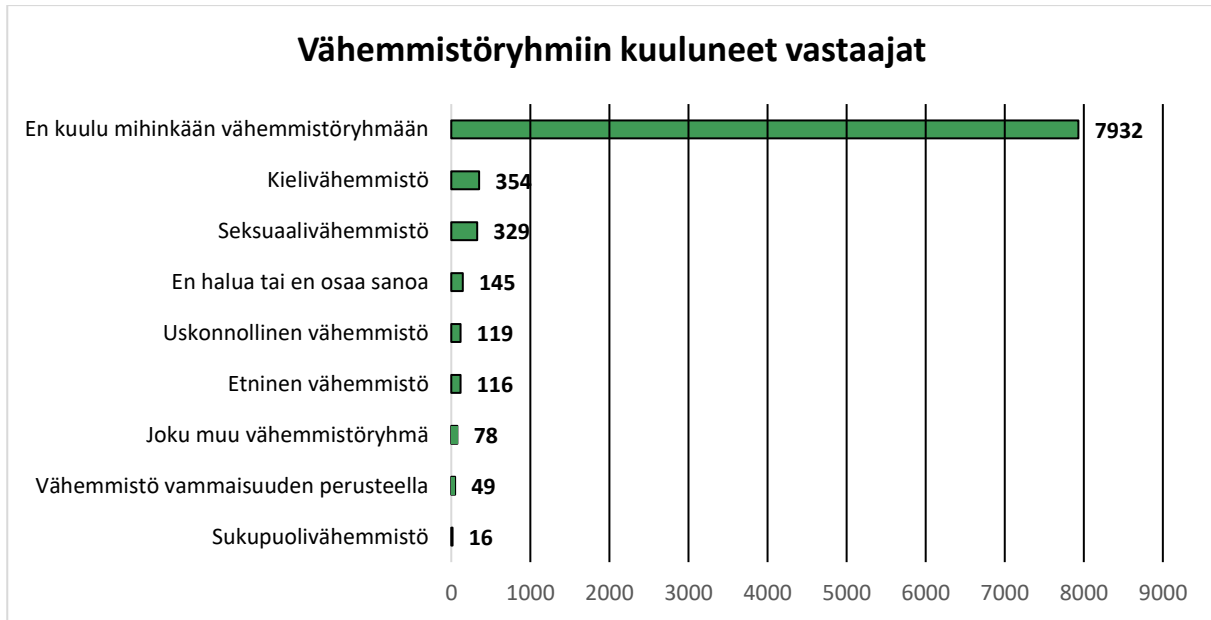
joukkueryhmään, ja vastaavasti kansainvälisellä tasolla tarkoitetaan osallistumista lajin korkeimpiin arvokisoihin. Vastaajista aikuisten kansainvälisellä tasolla kilpaili 426 vastaajaa, aikuisten maajoukkueetasolla 357 vastaajaa, nuorten kansainvälisellä tasolla 192 vastaajaa, nuorten maajoukkueetasolla 326 vastaajaa, kansallisella tasolla 4725 vastaajaa ja alueellisella/piirikunnallisella tasolla 2708 vastaajaa.

Kuvio 2. Tutkimusjoukko kilpailutason mukaan.

Vastaajista 7932 ilmoitti, ettei kuulu mihinkään vähemmistöryhmään (Kuvio 3). Seksuaalivähemmistöön kuului 329 vastaajaa, kielivähemmistöön 354 vastaajaa, uskonnolliseen vähemmistöön 119 vastaajaa, etniseen vähemmistöön 116 vastaajaa, johonkin muuhun vähemmistöryhmään kuului 78 vastaajaa, vähemmistöön vammaisuuden perusteella kuului 49 vastaajaa ja sukupuolivähemmistöön 16 vastaajaa.

Vastaajista 145 ei halunnut tai osannut sanoa, kuuluuko johonkin vähemmistöryhmään. Vastaajista 78 ilmoitti olevansa vammais- tai paraurheilija, 8917 ei ollut vammais- tai paraurheilija. Vastanneista henkilöistä 23 ei halunnut tai osannut vastata kysymykseen.

Kuvio 3. Tutkimusjoukossa vähemmistöryhmiin kuuluneet vastaajat.

8.5. AINEISTON EDUSTAVUUS

Alhaisesta vastausprosentista huolimatta yli 9000 vastausta voidaan pitää merkittävänä vastaajamääränä ja tutkimuksen aineistoa kansainvälisessäkin mittakaavassa ainutlaatuisena. Monet urheilukontekstissa häirintää käsitelleet tutkimukset on toteutettu Suomessa ja muualla maailmassa paljon pienemmille kohderyhmille, keskittyen esimerkiksi vain tietyn lajin urheilijoihin (ks. esim. Chroni & Fasting, 2009; Fasting, Brackenbridge & Sundgot-Borgen, 2004; Fasting, Chroni, Hervik & Knorre, 2011). Tällaista lähes kaikki maassa harrastettavat urheilulajit ja ikäluokat kattavaa tutkimusta ei ole tehty missään muualla. Ison vastausmäärän taustalla suuri merkitys oli lajiliittojen myönteisellä suhtautumisella tutkimukseen ja sen lähettämiseen urheilijoille.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia häirinnän yleisyyttä kilpaurheilussa, ja tämä on syytä pitää mielessä pohdittaessa aineiston edustavuutta. Suomalaisista kilpaurheilua harrastavista henkilöistä ei ole saatavilla kattavia taustatietotilastoja, vaan aineiston edustavuutta joudutaan pohtimaan useita tiedonpalasia yhdistelemällä. Osa tutkimukseen osallistuvista liitoista pystyi toimittamaan tarkat ikä- ja sukupuolietiedot kyselyn saaneista henkilöistä, osalla tiedot olivat puutteelliset. Lisäksi nii-

den liittojen osalta, jotka myyvät lisenssejään Suomen Olympiakomitean Suomisport-palvelussa, saatiin palvelun kautta yli 16-vuotiaiden lisenssiurheilijoiden ikä- ja sukupuolijakaumat. Näiden tietojen avulla voidaan muodostaa arvioidut ikä- ja sukupuolijakaumat kyselyn kohderyhmän olleista, tutkimukseen osallistuneiden lajiliittojen kilpaurheilijoista.

Kun verrataan ikä- ja sukupuolijakaumia kohdejoukon ja vastaajien välillä niiden lajiliittojen osalta, jotka toimittivat tarkat tiedot kyselyn vastaanottajista, ovat jakaumat varsin yhteneväiset. Vertailua tehtiin myös siten, että tietoihin yhdistettiin Suomisportista saadut 24 lajiliiton lisenssitiedot. Näin muodostettu arvio kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakaumasta on vain suuntaa antava arvio, koska kaikki lajiliitot eivät lähettäneet kyselyä kaikille lisenssin ostaneille. Suomisport-tietojen avulla muodostettu arvio kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakaumasta poikkeaa jonkin verran vastaajien vastaavasta. Tarkemmat jakaumat löytyvät liitteessä 1. Tämän arvion perusteella vastaajajoukossa olisi painottunut erityisesti nuorten, 16-20-vuotiaiden, ja varsinkin tähän ikäryhmään kuuluvien naisten osuus. Lajiliittojen ilmoittamien lähetystietojen, sekä Suomisportin lisenssitietojen perusteella kyselyn kohde-

ryhmän, yli 16-vuotiaiden kilpaurheilijoiden sukupuolijakauma on melko selvästi miespainotteinen: miehiä on 71 prosenttia ja naisia 29 prosenttia. Kuitenkin kyselyn vastaajien sukupuolet jakautuvat niin, että miehiä oli vastaajista 47 prosenttia ja naisia 53 prosenttia. Tämä oli merkittävin huomio myös lajikohtaisesti ikä- ja sukupuolijakauksia tarkastellessa: niissä lajeissa, joissa lähetettyjen ja vastaajien jakaumat poikkesivat toisistaan, ero oli useimmiten juuri siinä, että nuoret naiset olivat vastanneet kyselyyn suhteessa enemmän.

Kyselyyn vastanneet lajiliittoittain ja järjestöittäin

Taulukossa 1 on esitetty tiedot siitä, kuinka monelle henkilölle kysely lähetettiin kustakin lajiliitosta. Lisäksi kerrotaan, kuinka moni vastaajista ilmoitti edustavansa kutakin lajiliittoa päälajissaan. Lajiliittokohtaisia vastausprosentteja tarkastellessa on huomioitava, että vaikka henkilö on saanut kyselyn tietyn lajiliiton kautta, hän ei ole välttämättä vastannut kysymykseen edustavansa kyseistä lajiliittoa päälajissaan. Tässä taulukossa esitetyistä vastauksista on myös suodatettu jo pois hylätyt vastaukset.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneet lajiliiton/järjestön mukaan.

Lajiliitto/järjestö	Vastauksia	Kuinka monelle lähetettiin	Vastausprosentti
AKK Motorsport	444	8319	5 %
Suomen Agilityliitto	669	4389	16 %
Suomen Ampumahiihtoliitto	116	453	26 %
Suomen Ampumaurheiluliitto	563	4636	12 %
Suomen Cheerleadingliitto	49	puuttuva	-
Suomen Fitnessurheilu	51	732	8 %
Suomen Frisbeegolfliitto	199	2701	7 %
Suomen Golfliitto	53	484	11 %
Suomen Hiihtoliitto	172	2331	8 %
Suomen Ilmailuliitto	41	826	6 %
Suomen Jousiampujain liitto	54	386	14 %
Suomen Judoliitto	59	522	12 %
Suomen Jääkiekkoliijat**	170	898	20 %
Suomen Jääkiekkoliitto*	670	16 430*	4 %
Suomen Jääpalloliitto	16	308	5 %
Suomen Karateliitto	34	724	5 %
Suomen Kaukalopallo- ja Ringetteliitto	158	1235	13 %
Suomen Keilailuliitto	84	8813	1 %
Suomen Koripalloliitto	172	1160	15 %
Suomen Käsipalloliitto	53	810	7 %
Suomen Lentopalloliitto	535	4125	13 %
Suomen Miekkailu- ja 5- otteluliitto	93	388	24 %
Suomen Muaythai-liitto	21	203	11 %
Suomen Nyrkkeilyliitto	8	602	1 %
Suomen Painiliitto	5	203	2 %
Suomen Painonnostoliitto	107	1029	11 %
Suomen Palloliitto	358	32979	1 %
Suomen Pesäpalloliitto	702	7515	9 %
Suomen Purjehdus ja Veneily	6	70	9 %
Suomen Pöytätennisliitto*	13	40*	33 %
Suomen Ratsastajainliitto	300	4530	7 %
Suomen Rugbyliitto	102	688	15 %
Suomen Salibandyliitto	677	27238	3 %
Suomen Shakkiliitto	61	905	7 %
Suomen Squashliitto	29	191	15 %
Sukeltajaliitto	8	143	8 %
Suomen Sulkapalloliitto	52	1020	5 %
Suomen Suunnistusliitto	462	8324	6 %
Suomen Taekwondoliitto	24	438	5 %
Suomen Taitoluisteluliitto	415	2081	20 %
Suomen Tanssiurheiluliitto	199	3015	7 %
Suomen Tennisliitto	115	3553	3 %
Suomen Uimaliitto	219	800	28 %
Suomen Urheiluliitto*	375	3000*	13 %
Suomen Valjakkourheilijoiden liitto	73	547	14 %
Suomen Paralympiakomitea	17	209	8 %
Suomen Vesihiihtourheilu	2	49	4 %
Suomen Voimisteluliitto	126	1295	10 %
Joku muu	87	-	-

* Lukumäärä on arvio

** Suomen Jääkiekkoliijat ry lähetti kyselyn miesten Liiga- ja Mestis-pelaajille, joiden yhteenlaskettu lukumäärä on laskettu liiga.fi- ja mestis.fi-sivustojen pelaajatilastojen perusteella tammikuussa 2020.

8.6. TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET JA AINEISTONHALLINTA

Eettiset kysymykset liittyvät tässä tutkimuksessa tutkittavien itsemääräämisoikeuteen, vahingoittamisen välttämiseen sekä yksityisyydestä ja tietosuojasta huolehtimiseen. Erityisesti alaikäisten kohdalla pitää huolehtia siitä, ettei tutkimus ole heille vahingollinen. Noudatimme tutkimuksessa ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa -ohjetta, jonka on antanut tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK, 2019). Ohjeen mukaan, jos alaikäinen on täyttänyt 15 vuotta, tutkimukseen osallistumiseen riittää hänen oma suostumuksensa. Nuorten itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi ei täten pyydetty huoltajan erillistä lupaa kyselyyn vastaamiselle.

Tutkimusryhmän jäsenet tunnistivat hankkeessa yhden keskeisen eettisen riskitekijän. Keskeisin eettinen riski liittyi tutkimuksessa siihen, että kysely saattoi aiheuttaa osallistujalle normaalin arkielämän rajat ylittävää henkistä haittaa (TENK, 2019, 4.2.). Mahdolliset häirintäkokemukset, joista osallistujilta kysyttiin, ovat saattaneet olla traumaattisia. Tämä otettiin tutkimuksessa huomioon siten, että kyselyssä pyrittiin välttämään vastaajien henkistä kuormittamista. Kysymykset muotoiltiin selkeiksi ja neutraaleiksi, ettei niitä koettaisi häirintää tai seksuaalista väkivaltaa kokeneita syylistäviksi. Osallistuja saattoi myös halutessaan keskeyttää kyselyyn vastaamiseen. Lisäksi kyselyyn liitettiin seikkaperäiset ohjeet siitä, mihin tahoon ottaa yhteyttä, mikäli kyselystä tai kokemuksistaan halusi keskustella tai kysely aiheutti ahdistusta tai pelkoa. Raiskausta koskevan kysymykseen liitettiin vielä erikseen ohjeet siitä, mihin ottaa yhteyttä, mikäli tarvitsi apua. Lisäksi kyselyyn vastaamista motivoitiin sillä, että kyselyn avulla saatavan tiedon avulla haitallisia häirintää ylläpitäviä rakenteita ja toimintatapoja urheilussa on mahdollista muuttaa, mikä voi herättää toivoa asioiden paremmasta tolasta tulevaisuudesta häirintää kokeneiden keskuudessa.

Eettiset kysymykset koskivat tutkimuksessa myös henkilötietojen käsittelyä, tutkittavien informointia, tutkittavien suostumuksen pyytämistä ja vapaaehtoista osallistumista tutkimukseen. Kaikkia kyselyyn osallistujia informoitiin tutkimuksesta kirjallisesti kyselyn alussa. Henkilötietojen käsittelyn osalta noudatettiin EU:n tietosuo-

ja-asetusta ja Tietoarkiston aineistonhallinnan käsikirjan mukaisia periaatteita. Tietosuoja-asetusta (EU 679/2016) ei sovelleta tilanteisiin, joissa ei kerätä henkilötietoja (henkilöä ei voida suoraan tai välillisesti tunnistaa kerätyistä aineistosta). Tutkimuksessa ei kerätty sellaista tietoa, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai välillisesti. Tällöin tutkimukseen ei sovelleta tietosuoja-asetusta tai -lakia. Tietosuojailmoituksen ohjeisiin tutustuttiin ja sen tarpeellisuutta pohdittiin, mutta tutkimusryhmä päätyi johtopäätökseen, ettei se koske nimenomaisesti tätä tutkimushanketta.

Kyselyn taustatiedoissa kysyttiin niin sanottuja erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia tietoja. Niitä ovat tässä tutkimuksessa taustatiedot, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä sekä seksuaalista suuntautumista koskeva tieto. Näitä tietoja käsitellään kuitenkin tutkimusraportissa siten, että yksittäistä henkilöä ei voida liittää näihin tietoihin.

Tutkimuksessa käsiteltiin arkaluonteisia tietoja, kuten seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista. Tutkimuksessa huolehdittiin yksityisyydestä ja tietosuojasta tarkasti. Kysely lähetettiin urheilijoille lajiliittojen kautta, eivätkä vastaajien henkilötiedot tulleet täten lainkaan tutkijoiden tietoon. Surveypal-ohjelmassa käytettiin vastausten anonymia asetusta, jonka avulla vastaajien yksilöiminen sähköpostiosoitteen perusteella estettiin. Lomakkeessa ei kysytty sellaisia tietoja, joilla vastauksia voitaisiin yksilöidä vastaajiin. Yksittäiset vastaukset jäävät vain tutkijoiden tietoon ja SUEK huolehtii niiden tietosuojasta ja säilyttämisestä. Aineistoa säilytettiin tutkimuksen aikana Surveypalin tietosuojuatuilla ja -varmenetuilla palvelimilla. Lisäksi tutkimusaineisto oli myös tutkimusryhmän jäsenten hallussa. Tutkimushankkeen jälkeen aineisto siirretään SUEKin sähköiseen tietokantaan, IT-toimittajan palvelimelle. Tietojen käyttöoikeus on vain SUEKilla. Tietoja voivat käyttää SUEKin henkilökunnasta vain he, jotka työskentelevät tutkimuksen parissa sekä IT-palvelun pääkäyttäjät. Aineistoa käytetään jatkossa vain tieteellisiin tarkoituksiin SUEKin luvalla, ja sitä käyttävät tutkijat ovat sitoutuneet noudattamaan hyvää eettistä käytäntöä.

8.7. AINEISTON ANALYYSI

Kyselyn numeraalisia vastauksia tarkastellaan ensin prosenttiosuuksien avulla (luku 9), jonka jälkeen esitellään aineistoa koskevat tarkemmat tilastolliset analyysit (luku 10 ja luku 12). Luvun 10 jälkeen tarkastellaan häirinnän eri muotoja aineistossa yhdistäen aineiston määrällistä ja laadullista analyysiä (luvussa 11). Luvussa 13 esitellään laadullinen analyysi urheilijoiden vastauksista kysymykseen siitä, miten seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää kilpaurheilussa voitaisiin ehkäistä.

Tulosten tarkastelun yhteydessä käytetyt analyysimenetelmät kerrotaan kunkin analyysin kohdalla lyhyesti ja yleistajuisesti. Tarkemmat kuvaukset tilastollisista ja laadullisista menetelmistä on esitetty tutkimusraportin liitteessä 2.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Avoimuus, asioiden peittely ja vähättely ei ole oikea keino. Toisesta näkökulmasta myös huhujen ja leimaamisen kulttuuri vähenee, kun asiat nostetaan esille riittävän ajoissa ja niistä informoidaan avoimesti.”

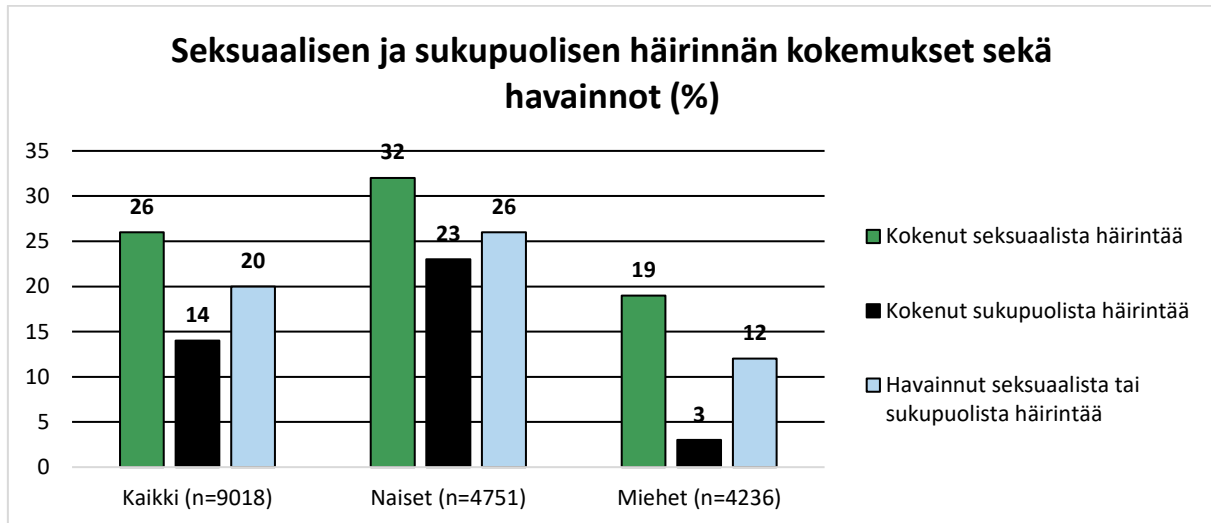
9. SEKSUAALISEN JA SUKUPUOLISEN HÄIRINNÄN KOKEMUKSET JA HAVAINNOT AINEISTOSSA

- Seksuaalinen häirintä oli aineistossa yleistä. Kaikista vastaajista seksuaalista häirintää oli kokenut noin joka neljäs (26 prosenttia). Naisista seksuaalista häirintää oli kokenut lähes joka kolmas (32 prosenttia) ja miehistä lähes joka viides (19 prosenttia).
- Naiset olivat kokeneet sukupuolista häirintää (23 prosenttia) selvästi enemmän kuin miehet (3 prosenttia). Naiset olivat myös havainneet seksuaalista tai sukupuolista häirintää (26 prosenttia) miehiä useammin (12 prosenttia).
- Naiset olivat kokeneet seksuaalista häirintää eniten miesten taholta (55 prosenttia) ja miehet toisilta miehiltä (67 prosenttia). Myös sukupuolista häirintää oli koettu eniten miehiltä. Naisista 49 prosenttia ilmoitti häiritsijäksi miehen ja miehistä 63 prosenttia.
- Seksuaaliseen häirintään olivat syyllistyneet eniten toiset urheilijat (35 prosenttia), oma tai toisen urheilijan valmentaja (22 prosenttia) ja yleisö, fanit tai someseuraajat (18 prosenttia). Urheilijoiden osuus oli erityisen suurta varsinkin sanallisen ja sanattoman seksuaalisen häirinnän muodoissa. Häirinnän muuttuessa fyysisempiin muotoihin, urheilijoiden ja valmentajien välinen ero tasaantui selvästi.
- Myös sukupuolista häirintää oli koettu eniten toisilta urheilijoilta (29 prosenttia), omalta tai toisen urheilijan valmentajalta (23 prosenttia) sekä yleisöltä, faneilta ja someseuraajilta (12 prosenttia).
- Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset kasaantuivat eniten 20-25-vuotiaille urheilijoille.
- Vähemmistöryhmiin kuuluneet urheilijat olivat kokeneet selvästi enemmän seksuaalista ja sukupuolista häirintää kuin muut vastaajat. Seksuaalivähemmistöön kuuluneista joka toinen oli kokenut seksuaalista häirintää.
- Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset yleistyivät urheilijoilla kilpailun tason noustessa. Eniten häirintäkokemuksia ja -havaintoja oli aikuisten maajoukkue-tason urheilijoilla.

9.1. HÄIRINTÄ JA SUKUPUOLI

Seksaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä oli aineistossa yleistä (Kuvio 4, Taulukko 2). Sekä naiset, miehet että sukupuolekseen muun kuin nainen tai mies valinneet olivat kokeneet ja havainneet häirintää. Kyselyyn vastanneista kilpaurheilijoista 26 prosenttia eli noin joka neljäs

oli kokenut seksuaalista häirintää, 14 prosenttia eli noin joka seitsemäs sukupuoleen perustuvaa häirintää ja 20 prosenttia eli joka viides oli havainnut johonkin toiseen henkilöön kohdistuvaa seksuaalista tai sukupuolista häirintää viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa.

Kuvio 4. Päätulokset seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemuksista sekä havainnoista.

Kuten aiemmissa suomalaisissa tutkimuksissa ja selvityksissä (Akavan häirintäraportti, 2018; Tasa-arvobarometri, 2017) häirintä osoittautui sukupuolittuneeksi ilmiöksi. Sukupuolittuneella häirinnällä viitataan häirinnän ja sukupuolen yhteen kietoutumiseen. Kyselyyn vastanneista kilpaurheilijoista seksuaalista häirintää oli kokenut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa naisista noin joka kolmas (32 prosenttia) ja miehistä noin joka viides (19 prosenttia). Kyselyn vastaajista muun kuin nainen tai

mies sukupuolekseen valinneiden määrä jäi vähäiseksi (12). Kuten taulukosta 2 voi todeta, myös tässä ryhmässä oli koettu ja havaittu seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää. Koska tämä ryhmä jäi tässä kyselyssä pieneksi, raportoidaan tulokset useimmiten vain naisten ja miesten osalta. Muiden sukupuolten osalta tarvitaan vielä lisäselvitystä sekä seksuaalisen että sukupuoleen perustuvan häirinnän osalta.

Taulukko 2. Erittely seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemuksista ja havainnoista koko tutkimusjoukon osalta.

Sukupuoli	Vastaajat	Kokenut seksuaalista häirintää	Kokenut sukupuolista häirintää	Havainnut seksuaalista tai sukupuolista häirintää
Nainen	4751	1497 (32 %)	1109 (23 %)	1259 (26 %)
Mies	4236	801 (19 %)	139 (3 %)	504 (12 %)
Muu	12	5	4	3
Ei halunnut/ei osannut vastata	19	5	4	3
Yhteensä	9018	2308 (26 %)	1256 (14 %)	1769 (20 %)

Häirinnän kasautuminen naisille näkyi erityisen vahvasti sukupuoleen perustuvan häirinnän kohdalla: sukupuoleen perustuvaa häirintää oli kokenut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa naisista 23 prosenttia eli lähes joka neljäs, miehistä vain kolme prosenttia. Toiseen henkilöön kohdistuvaa seksuaalista tai sukupuoleen

perustuvaa häirintää oli havainnut naisista 26 prosenttia eli noin joka neljäs, miehistä 12 prosenttia eli vain noin joka kahdeksas.

9.2. HÄIRITSIJÄN SUKUPUOLI

Seksuaalinen häirintä

Seuraavassa taulukossa (3) on kuvattu tulokset häiritsijän sukupuolesta seksuaalisen häirinnän osalta. Häirityksi

tullut on voinut valita häirinnän tekijäksi useita sukupuolia, esim. miehen, naisen tai muun (ks. liite 4).

Taulukko 3. Häiritsijän sukupuoli seksuaalisen häirinnän osalta. Huom. Häiritsijän jakauma eroaa häirityksi tulleilla miehillä ja naisilla. Erot ovat tilastollisesti merkitseviä kolmessa ensimmäisessä sarakkeessa.

Häiritsijä	Mies	Nainen	Mies ja nainen	Muu/muita, En osaa sanoa, En halua sanoa	Yhteensä
Häiritty					
Mies	540 67,4 %	38 4,7 %	190 23,7 %	33 4,1 %	801 100 %
Nainen	816 54,5 %	178 11,9 %	455 30,4 %	48 3,2 %	1497 100 %

Seksuaalista häirintää kokeneista miehistä 67,4 prosenttia ilmoitti, että heitä häirinnyt henkilö oli mies², ja 4,7 prosenttia ilmoitti, että häirinnyt henkilö oli nainen³. Häirityistä miehistä 23,7 prosenttia ilmoitti kokeneensa häirintää sekä naisten että miesten taholta. Häirintää kokeneista miehistä 4,1 prosenttia ilmoitti, että häiritsijä oli muu kuin mies tai nainen, ei osannut sanoa tai ei halunnut vastata kysymykseen häiritsijän sukupuolesta.

Seksuaalista häirintää kokeneista naisista 54,5 prosenttia ilmoitti, että heitä häirinnyt henkilö oli mies ja 11,9 prosenttia ilmoitti, että häirinnyt henkilö oli nainen. 30,4 prosenttia seksuaalista häirintää kokeneista naisista kertoi kokeneensa häirintää sekä naisten että miesten taholta. Häirintää kokeneista naisista 3,5 prosenttia ilmoitti, että häiritsijä oli muu kuin mies tai nainen tai häiritty ei halunnut vastata kysymykseen häiritsijän sukupuolesta. Erot näiden ryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Tulokset poikkesivat esimerkiksi Tasa-arvobarometrin (2017) tuloksista, jossa valtaosa seksuaalista häirintää kokeneista naisista ilmoitti, että heitä häirinnyt henkilö oli mies. Myös tässä tutkimuksessa näin oli, mutta iso osa naisista (30,4 prosenttia) oli kuitenkin tullut häirityksi sekä naisten että miesten taholta. Tässä tutkimuksessa miehet sen sijaan ilmoittivat tulleen seksuaalisesti häirityksi useimmiten toisten miesten taholta. Tämä poikkesi Tasa-arvobarometrin (2017) tuloksista, jossa miehet kertoivat naisia useammin kokeneensa häirintää sekä naisten että miesten taholta. Syy miesten kokemaan häirintään toisten miesten taholta saattaa liittyä mieskeskeiseen kilpailun kulttuuriin, jossa miesten keskinäisellä häirinnällä valvotaan (hegemonisen) maskuliinisuuden standardeja, ja palautetaan paikalleen niitä miehiä, joiden ei katsota olevan oikealla tavalla maskuliinisia (Adams, Anderson & McCormack, 2010).

2 Tässä yhdistetty vastaukset, joissa häiritsijän sukupuoleksi ilmoitettu poika tai mies.

3 Tässä yhdistetty vastaukset, joissa häiritsijän sukupuoleksi ilmoitettu tyttö tai nainen.

Sukupuoleen perustuva häirintä

Sukupuoleen perustuvaa häirintää kokeneista miehistä 48,9 prosenttia ilmoitti, että heitä häirinnyt henkilö oli mies ja 12,2 prosenttia ilmoitti, että häirinnyt henkilö oli nainen (Taulukko 4). Häirintää kokeneista miehistä 26,6

prosenttia ilmoitti kokeneensa sukupuoleen perustuvaa häirintää sekä naisten että miesten taholta. Sukupuolisen häirinnän kohteeksi joutuneista miehistä 12,2 prosenttia ilmoitti, että häiritsijä oli muu kuin mies tai nainen tai ei osannut sanoa tai ei halunnut vastata kysymykseen häiritsijän sukupuolesta

Taulukko 4. Häiritsijän sukupuoli sukupuoleen perustuvan häirinnän osalta. Huom. Häiritsijän jakauma eroaa häirityksi tulleilla miehillä ja naisilla. Erot ovat tilastollisesti merkitseviä kahdessa ensimmäisessä ja viimeisessä sarakkeessa.

Häiritsijä	Mies	Nainen	Mies ja nainen	Muu/muita, En osaa sanoa, En halua sanoa	Yhteensä
Häiritty					
Mies	68 48,9 %	17 12,2 %	37 26,6 %	17 12,2 %	139 100 %
Nainen	703 63,4 %	54 4,9 %	281 25,3 %	71 6,4 %	1109 100 %

Sukupuoleen perustuvaa häirintää kokeneista naisista 63,4 prosenttia ilmoitti, että heitä häirinnyt henkilö oli mies ja 4,9 prosenttia ilmoitti, että häirinnyt henkilö oli nainen. Sukupuoleen perustuvaa häirintää kokeneista naisista 25,3 prosenttia kertoi kokeneensa häirintää sekä naisten että miesten taholta. Sukupuolista häirintää koke-

neista naisista 6,4 prosenttia ilmoitti, että häiritsijä oli muu kuin mies tai nainen tai ei osannut sanoa tai ei halunnut vastata kysymykseen häiritsijän sukupuolesta.

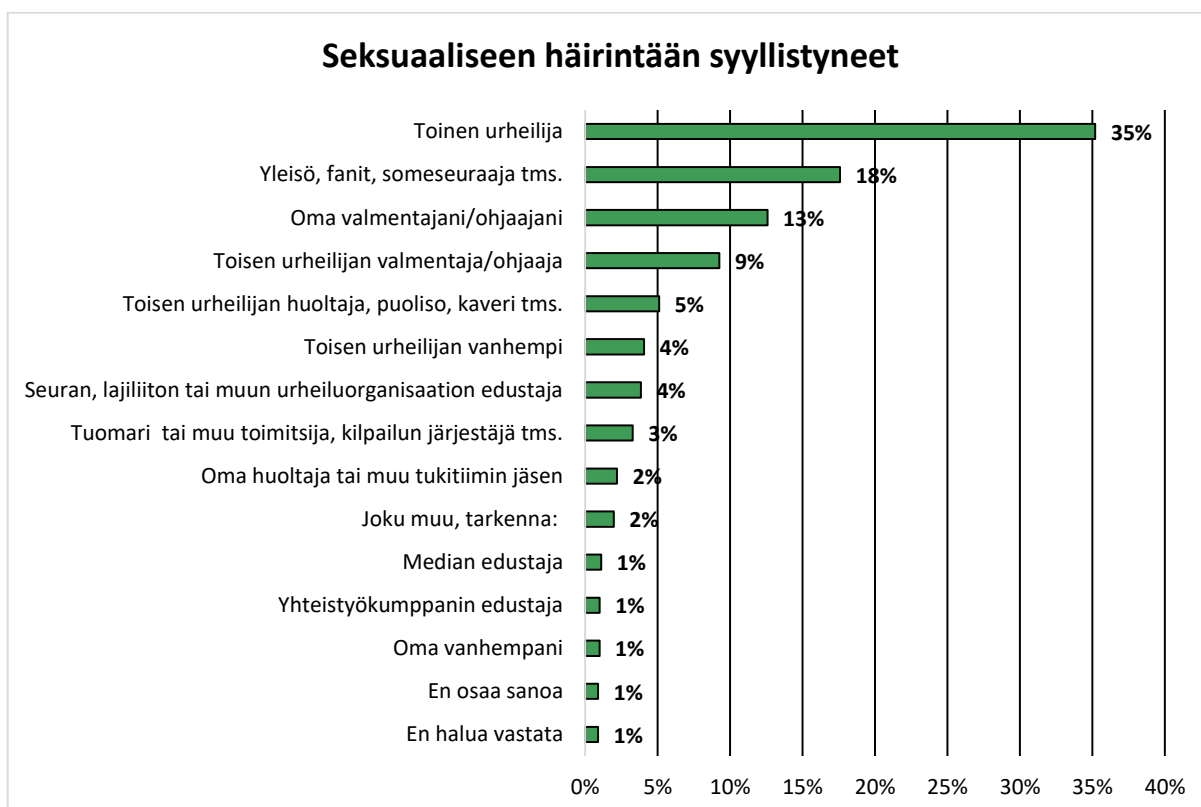
9.3. HÄIRITSIJÄN ASEMA

Aineistossa (Kuvio 5) seksuaaliseen häirintään olivat syylistyneet eniten toiset urheilijat (35 prosenttia), oma tai toisen urheilijan valmentaja (yhteensä 22 prosenttia) ja yleisö, fanit tai someseuraajat (18 prosenttia). Tulokset ovat yhteneväisiä viime vuosikymmenen aikana havaitun tutkimuslinjan kanssa, jossa seksuaalista häirintää koetaan eniten kanssaurheilijoiden taholta (esim. Alexander ym. 2011; Bjørnseth & Szabo, 2018; Elendu & Umeakuka, 2011; Fasting, Chroni & Knorre, 2014; Vertommen ym. 2017.) Ilmiötä on pyritty selittämään esimerkiksi urheilijoiden läheisillä sosiaalisilla suhteilla (Elendu & Umeakuka, 2011, 59-60). Tämän tutkimuksen aineiston perusteella urheilijoiden osuus oli erityisen suurta varsinkin sanallisen ja sanattoman seksuaalisen häirinnän muodoissa. Häirinnän muuttuessa fyysisempiin muotoihin, urheilijoiden ja valmentajien välinen ero tasaantui selvästi.⁴ Muuhun tutkimukseen peilaten on mahdollista, että valmentajien rooli korostuu vakavampien seksuaalisen häirinnän muotojen, kuten fyysisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan kohdalla.⁵ (ks. Brackenbridge ym. 2008; Vertommen ym. 2017). Valmentajan ja valmennettavan väliseen suhtee-

seen liittyy usein aseman ja ikäeron tuomia valta-asetelmia (Fasting & Sand, 2015; Johansson, 2013; Sand ym. 2011), minkä vuoksi mahdollinen häirintä saattaa olla näissä suhteissa intensiivisempää ja pitkäkestoisempaa kuin vertaissuhteissa (Vertommen ym. 2017). Aiheesta tarvitaan kuitenkin vielä lisää tutkimustietoa. Myös katsojien merkittävä osuus häiritsijöissä on tunnistettu tutkimuksissa (esim. Alexander ym. 2011; Rintaugu ym. 2014).

4 Esimerkiksi seksuaalisesti häiritsevää puhetta kokeneista 71 prosenttia oli kokenut sitä toiselta urheilijalta ja 43 prosenttia valmentajalta. Fyysistä seksuaalista häirintää kokeneiden kohdalla vastaavat lukemat olivat 46 prosenttia ja 40 prosenttia.

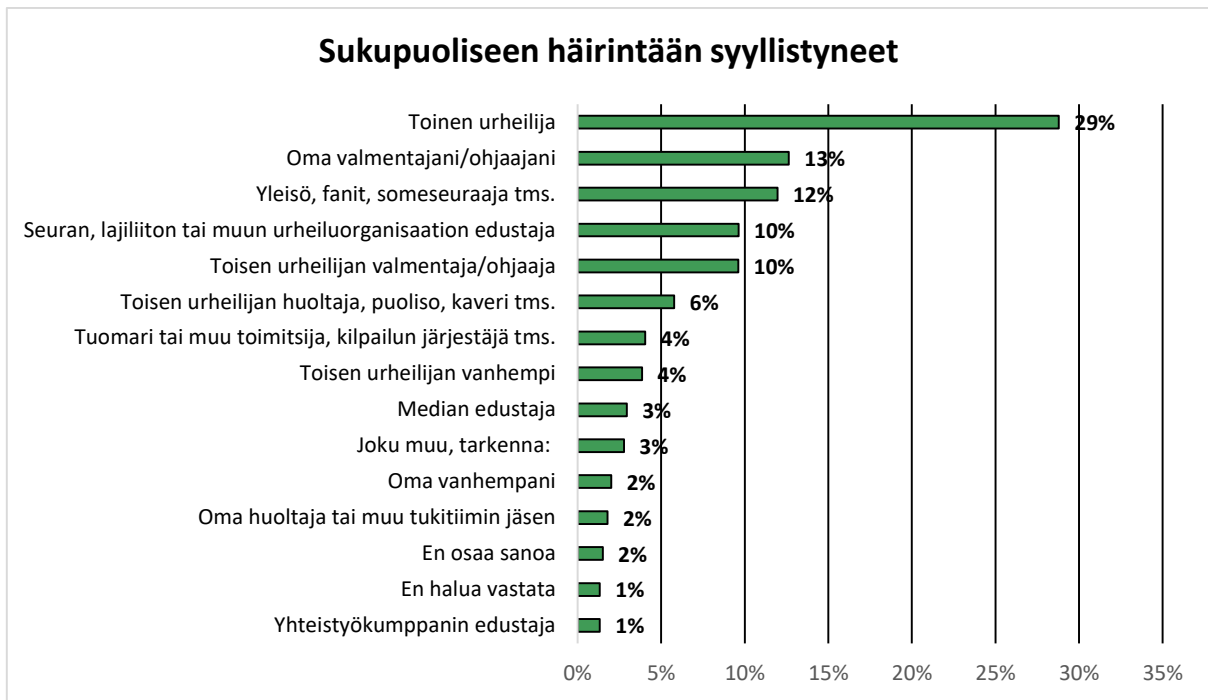
5 Eriävänä näkemyksenä Elendun ja Umeakukan (2011) tutkimuksessa nigerialaisista yliopistourheilijoista (n=1214) havaittiin, että seksuaalista pakottamista kohdanneet henkilöt olivat joutuneet selvästi useammin kanssaurheilijan uhriksi (80 prosenttia) kuin valmentajan (34 prosenttia).

Kuvio 5. Seksuaaliseen häirintään syylliwiden asema.

Sukupuoliseen häirintään syyllistyneiden osalta tulokset olivat samansuuntaisia (Kuvio 6). Eniten sukupuolista häirintää oli koettu toisen urheilijan taholta (29 prosenttia). Seksuaaliseen häirintään verrattuna valmentajien osuus häiritsijöissä pysyi sukupuolisen häirinnän osalta lähes samana (23 prosenttia). Lisäksi sukupuoliseen häirintään olivat syyllistyneet lähes yhtä usein yleisö, fanit ja someseuraajat (12 prosenttia) ja seuran, lajiliiton tai muun urheiluorganisaation edustaja (10 prosenttia). Viimeksi mainittu vaihtoehto kasvatti osuuttaan seksuaaliseen häirintään verrattuna selkeästi. Sukupuoliseen häirintään liittyvä tutkimus on limittynyt käsitteellisesti pitkälti seksuaalisen häirinnän kanssa (ks. luku 4), joten aiheesta on olemassa lähinnä vajavaisia, viitteellisiä tietoja. Elendun ja Umeakun (2011) yliopistourheilijoita käsitelleessä tutkimuksessa (n=1214) sukupuolista häirintää kokeneet ilmoit-

tivat häiritsijäksi useimmin toisen urheilijan (96 prosenttia) ja valmentajan (34 prosenttia). Fastingin, Huffmanin ja Sandin (2015) sukupuolista väkivaltaa selvittäneessä tutkimushankkeessa (n=526) urheilijat (30 prosenttia) ja valmentajat (29 prosenttia) olivat syyllistyneet sukupuoliseen häirintään lähes saman verran.

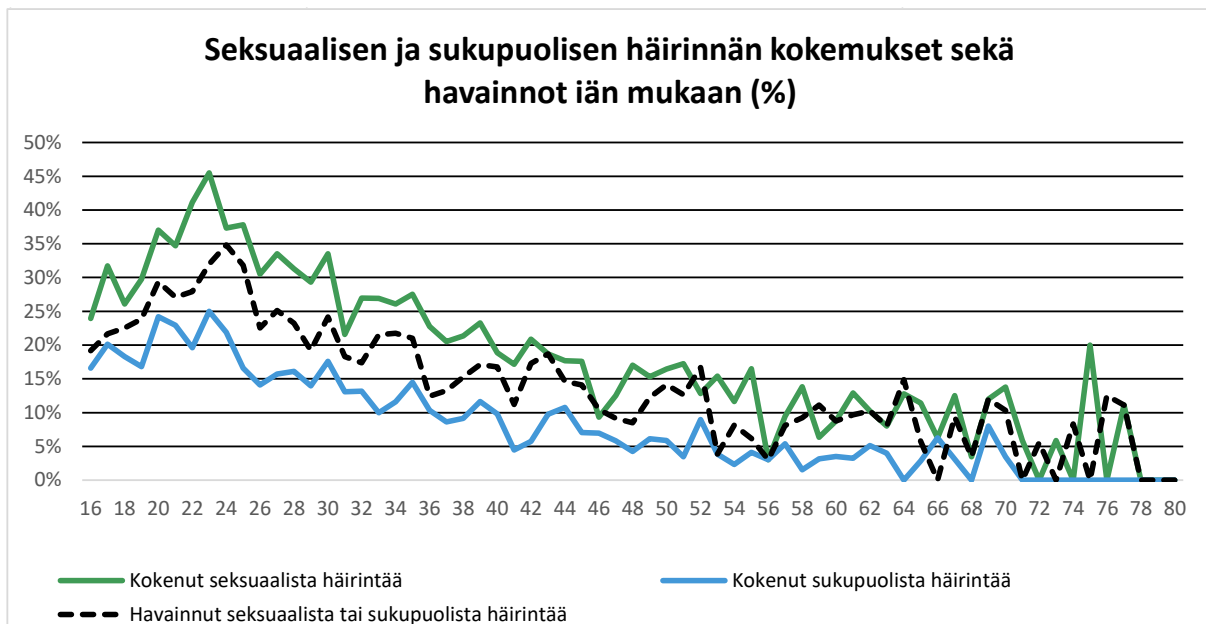

Kuvio 6. Sukupuoliseen häirintään syllistyneiden asema.

9.4. HÄIRINTÄ JA IKÄ

Kuviossa 7 on kuvattu seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemuksia ja havaintoja kyselyaineistossa iän mukaan. Taulukosta voi havaita, että häirinnän kokemukset ja havainnot kasaantuvat iältään nuorille. Kaikkein eniten häirintäkokemuksia viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa ilmoittivat 20–25-vuotiaat urheilijat. Seksuaalisen häirinnän kokemuksia ilmoittivat kyselyyn vastanneista urheilijoista eniten 23-vuotiaat: 46

prosenttia, sukupuoleen perustuvia häirinnän kokemuksia eniten 23-vuotiaat: 25 prosenttia ja havaintoja seksuaalisesta ja sukupuolisesta häirinnästä eniten 24-vuotiaat: 35 prosenttia. Osa vastaajista ei kertonut ikäänsä, heistä seksuaalista häirintää oli kokenut 28 prosenttia, sukupuoleen perustuvaa häirintää 21 prosenttia. Heistä 24 prosenttia oli havainnut seksuaalista tai sukupuolista häirintää.

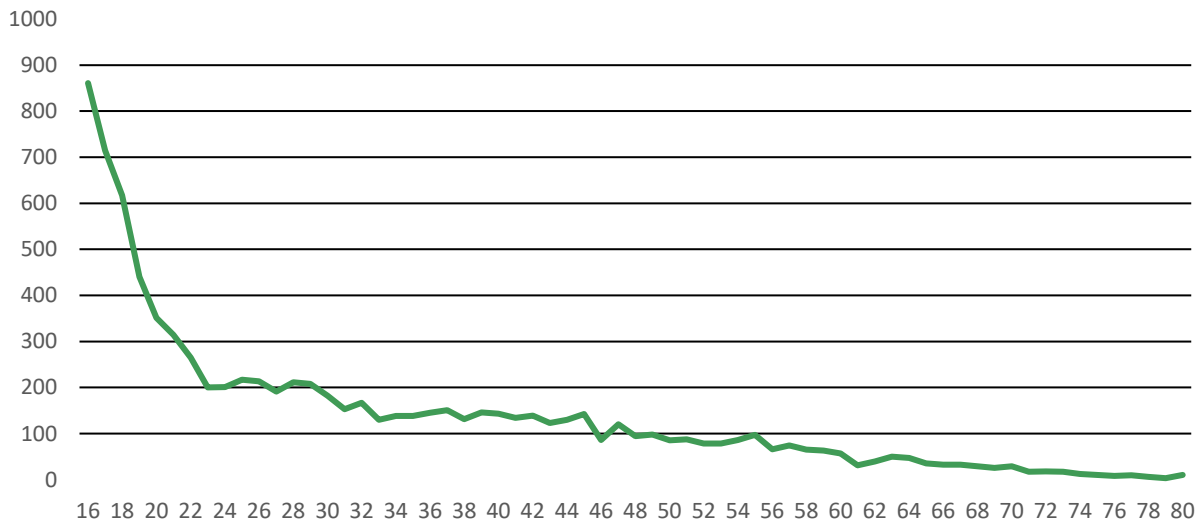

Kuvio 7. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset ja havainnot tutkimusjoukon iän mukaan

Kuviosta 8 selviää, että kyselyyn vastasi eri ikäisiä urheilijoilta hyvin erilaisia määriä. Tästä syystä tutkimme iän yhteyttä häirinnän kokemiseen ja havaitsemiseen tilastollisella analyysillä, jossa häirintää kokeneiden määrä kussakin ikäryhmässä on suhteutettu ikäryhmästä saatujen

kyselyvastausten määrään. Tarkemmat tilastollisen analyysin tulokset häirinnän ja iän yhteydestä on raportoitu luvussa 10. Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän riskitekijät.

Tutkimusjoukon ikäjakauma

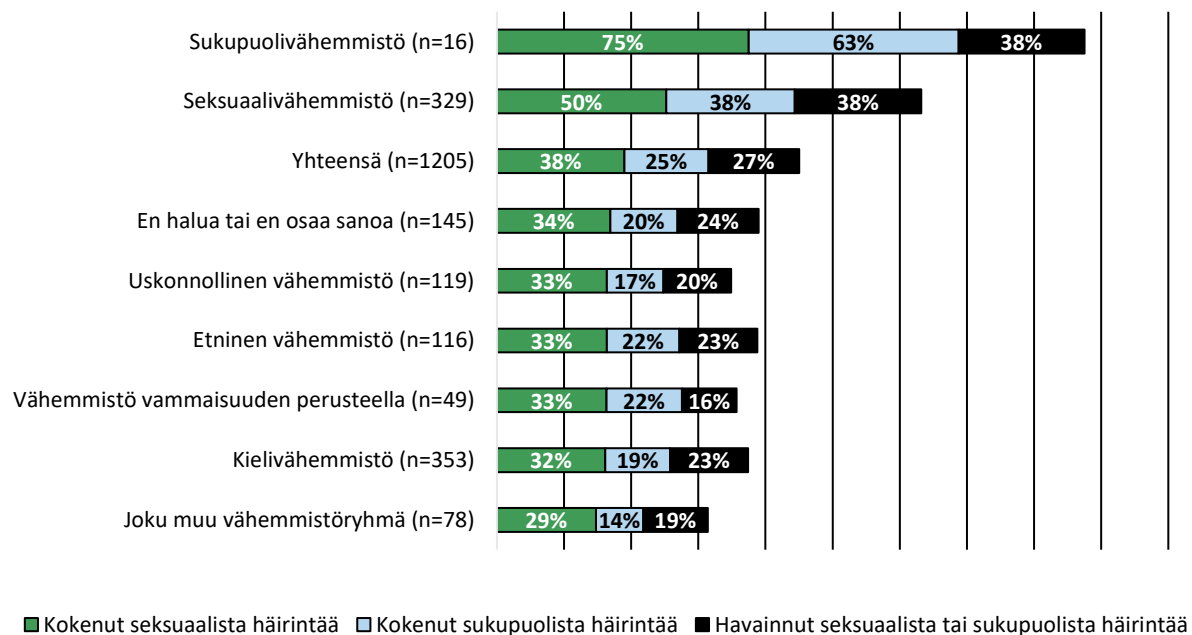
Kuvio 8. Tutkimusjoukon ikäjakauma.

9.5. HÄIRINTÄ JA VÄHEMMISTÖÖN KUULUMINEN

Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemukset olivat aineistossa yleisempiä eri vähemmistöryhmissä kuin koko vastaajajoukossa (Kuvio 9). Seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat kaikissa kysytyissä vähemmistöryhmissä korkeammalla tasolla (29-75 prosenttia) kuin koko aineistossa (26 prosenttia). Myös sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemukset olivat kokonaisaineistoon verrattuna korkealla tasolla (17-63 prosenttia) kaikissa muissa vähemmistöryhmissä paitsi ryhmässä 'joku

muu vähemmistöryhmä', jossa ne olivat samalla tasolla kuin koko aineistossa (14 prosenttia). Sukupuolen ja seksuaalisen häirinnän havainnot olivat useimmissa vähemmistöryhmissä korkeammalla tasolla (23-38 prosenttia) kuin koko aineistossa (20 prosenttia), mutta vammaisvähemmistössä (16 prosenttia), ryhmässä 'joku muu vähemmistö' (19 prosenttia) ja uskonnollisen vähemmistön ryhmässä (20 prosenttia) joko alhaisemmalla tai samalla tasolla.

Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset sekä havainnot vähemmistöryhmän mukaan (%)

Kuvio 9. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset sekä havainnot vähemmistöryhmän mukaan.

Erittäin korkeita häirinnän kokemisen ja havaitsemisen lukuja oli sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvista (n=329) joka toinen (50 prosenttia) oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisten viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa ja enemmän kuin joka kolmas (38 prosenttia) oli kokenut sukupuoleen perustuvaa häirintää. Seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää oli heistä havainnut yhtä moni (38 prosenttia). Sukupuolivähemmistöissä luvut olivat vielä korkeammat. Sukupuolivähemmistöjä koskeviin lukuihin on kuitenkin suhtauduttava varauksella, koska tässä vähemmistöryhmässä vastaajia oli yhteensä vain 16. Toisaalta korkeat luvut ovat linjassa esimerkiksi sateenkaarinuorten hyvinvointia kartoittaneen tutkimuksen kanssa, jossa yli 80 prosenttia transnuorista oli kokenut jonkinlaista häirintää (Alanko, 2014). Eri vähemmistöryhmiin kuulu-

misen ja häirinnän kokemisen tai havaitsemisen yhteyttä tutkittiin tarkemmin tilastollisella analyysillä (ks. luku 10).

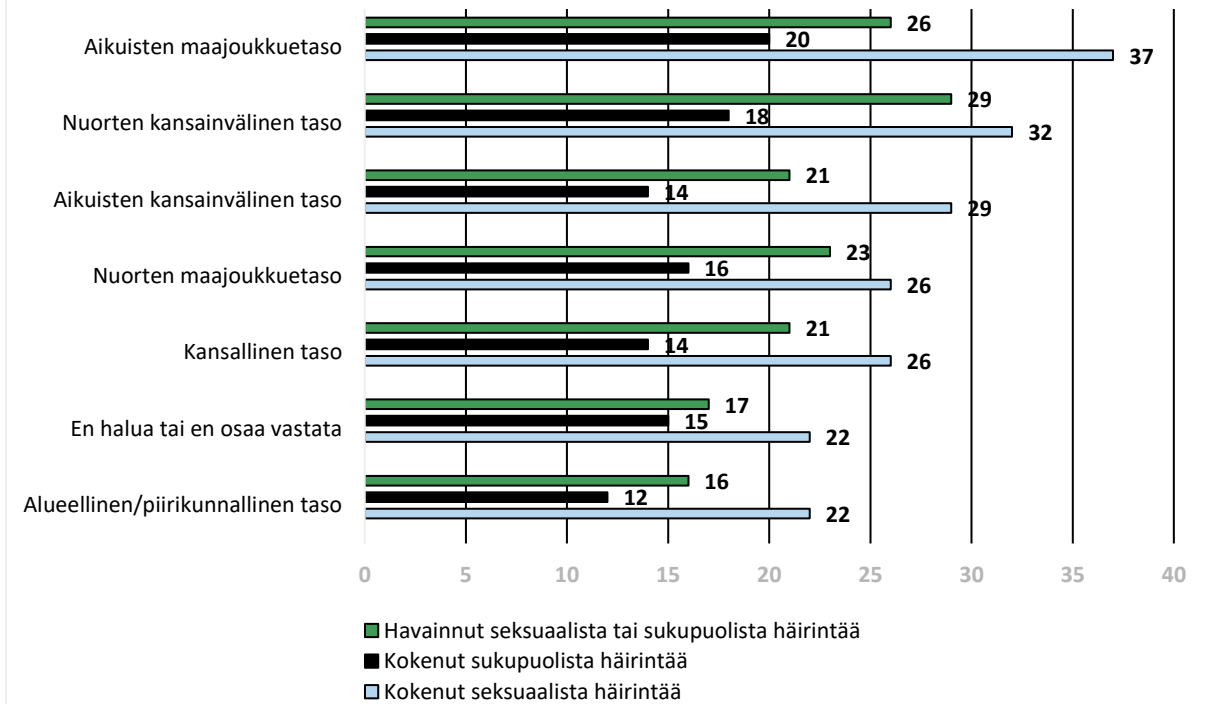
Häirinnän kokemisen korkeat osuudet ovat samansuuntaisia aiemman kansainvälisen ja suomalaisen tutkimuksen kanssa, jossa on todettu, että eri vähemmistöryhmiin, esimerkiksi vammaisurheilijoihin tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluminen lisää häirityksi tulemisen riskiä urheilussa (esim. Montjoy ym. 2016; Marks, Montjoy & Marcus, 2011; Kirby, Demers & Parent, 2008; Kokkonen, 2018; 2019a). Myös Tasa-arvobarometrissa (2017) vähemmistöön kuuluminen lisäsi häirityksi tulemisen riskiä.

9.6. HÄIRINTÄ JA KILPAILUN TASO

Kyselyyn vastanneilla urheilijoilla on seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemuksia sekä havaintoja sitä enemmän, mitä korkeammalla tasolla he kilpailevat, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (Kuvio 10). Tässä tutkimuksessa kaikkein eniten häirintää olivat kokeneet ja havainneet aikuisten maajoukkue-tason urheilijat, joka oli tutkimuksessa kysytyistä kilpailun tasoista toiseksi korkein. Aikuisten maajoukkue-tasolla kilpailevista urheilijoista seksuaalista häirintää oli kokenut viimeisen viiden vuoden aikana enemmän kuin joka kolmas (37 prosenttia),

sukupuoleen perustuvaa häirintää joka viides (20 prosenttia). Seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää oli havainnut useampi kuin joka neljäs (26 prosenttia). Kilpailun tason ja häirinnän kokemisen tai havaitsemisen yhteyttä tutkittiin tarkemmin tilastollisella analyysillä (ks. luvut 10.1. ja 10.3).

Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset sekä havainnot kilpailutason mukaan (%)

Kuvio 10. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset sekä havainnot kilpailutason mukaan.

Tutkimustulokset ovat linjassa aiemman kansainvälisen tutkimuksen kanssa, jonka mukaan seksuaalisen häirinnän kokemisen osuus kasvaa huippu-urheilussa ja on sitä korkeampi, mitä korkeampi kilpailun taso on (Fasting, Brackenridge, & Knorre, 2010; Fasting, Brackenridge & Sundgot-Borgen, 2004).

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Asioista pitäisi puhua avoimesti ja tekoja tai kokemuksia ei pitäisi vähätellä. Monesti jo joukkueessa joukkuekavereiden kesken voi olla vähättelevä ilmapiiri, koska aihe pelottaa tai hävettää kaikkia tai se on vieras osa-alue.” Vastaja 57

10. SEKSUAALISEN JA SUKUPUOLEEN PERUSTUVAN HÄIRINNÄN RISKITEKIJÄT

- Naissukupuoli, nuori ikä ja korkealla tasolla kilpaileminen lisäsivät merkittävästi seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemisen riskiä.
- Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemisen riskiä lisäsivät myös seksuaalivähemmistöön, kielivähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön ja etniseen vähemmistöön kuuluminen. Edellä mainittujen ryhmien ohella sukupuolisen häirinnän riskiä lisäsivät myös vammaisvähemmistöön kuuluminen sekä vammais- tai paraurheilijana kilpaileminen.
- Erityisen todennäköistä seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokeminen oli nuorilla naisilla. Suurin todennäköisyys kokea seksuaalista häirintää (57 prosenttia) oli tilastollisen ennusteen mukaan 16-vuotiailla nuorilla naisilla, jotka kilpailivat aikuisten maajoukkueetasolla.
- Erot seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyyksissä olivat sukupuolten välillä sitä suurempia, mitä nuorempia urheilijat olivat. Miesten ja naisten väliset erot kaventuivat ja häirinnän kokemisen todennäköisyys laski iän myötä. Sukupuolisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli miehillä matalaa iästä huolimatta.
- Seksuaalisen häirinnän kokeminen oli vähemmistöryhmien edustajista todennäköisintä seksuaalivähemmistöön kuuluneilla miehillä. Sukupuolisen häirinnän kokemisen oli vähemmistöryhmistä todennäköisintä vammaisvähemmistöön kuuluneilla naisilla.
- Häirinnän yleisyys vaihteli urheilulajeittain. Tilastollisen analyysin perusteella osalla lajeista oli vaikutusta seksuaalisen häirinnän yleisyyteen.

Tarkempi tilastollinen analyysi osoitti, että aineistossa naissukupuoli, nuori ikä ja korkea kilpailun taso lisäsivät merkittäväällä tavalla seksuaalisen häirinnän kokemisen riskiä. Lisäksi seksuaalisen häirinnän määrä vaihteli lajien välillä. Tilastollinen analyysi osoitti myös, että seksuaaliseen vähemmistöön, kielivähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön ja etniseen vähemmistön kuuluminen lisäsivät aineistossa seksuaalisen häirinnän kokemisen riskiä.

Sukupuoleen perustuvan häirinnän osalta naissukupuoli, nuori ikä ja aikuisten kansainvälisellä tasolla kilpaileminen lisäsivät aineistossa häirinnän kokemisen riskiä.

Sukupuoleen perustuvan häirinnän määrä vaihteli myös lajien välillä. Lisäksi analyysin tulokset osoittivat, että vammaisvähemmistöön, seksuaaliseen vähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön, kielivähemmistöön ja etniseen vähemmistöön kuuluminen sekä se, että on kertonut kilpailevansa vammais- tai paraurheilijana, olivat sukupuolisen häirinnän kokemisen riskitekijöitä. Tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ja ne on raportoitu tarkemmin seuraavaksi.

10.1. SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN RISKITEKIJÄT

Tilastollisen analyysin tavoitteena oli kartoittaa ne taustalla olevat tekijät (sukupuoli, ikä, laji ja kilpailutaso) ja niiden yhdistelmät, jotka ovat aineistossa yhteydessä seksuaaliseen häirintään. Analyysit tehtiin logistisella regressionanalyysillä ja lopullinen malli kaksitasomallilla. Tilastolliset menetelmät on kuvattu tarkemmin raportin lopussa liitteessä 2.

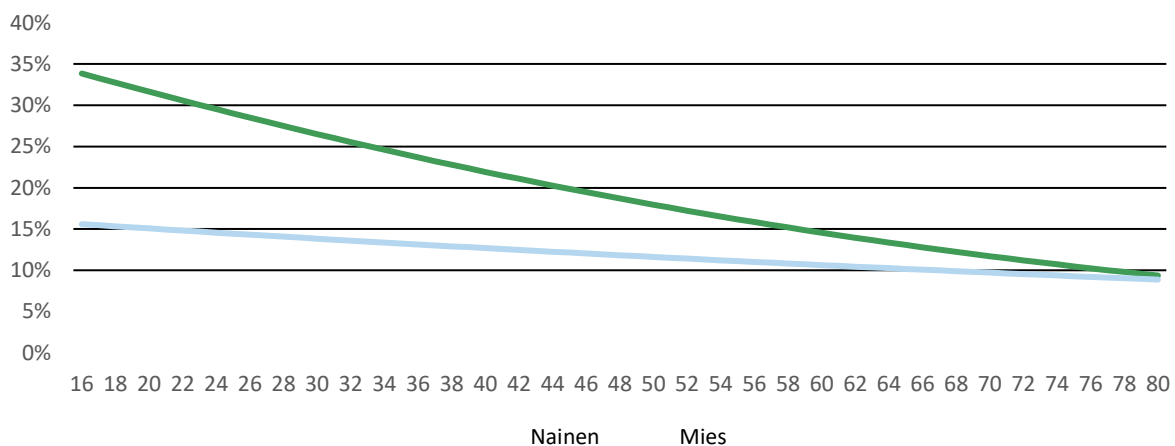
Tilastollinen analyysi osoitti, että aineistossa naissukupuoli oli merkittävä seksuaalisen häirinnän kokemisen riskitekijä kilpaurheilijoilla. Seksuaalisen häirinnän kokeminen oli aineistossa yleisempää naisurheilijoilla kuin miesurheilijoilla. Ero naisten ja miesten välillä vaihteli lajeittain. Tilastolliset analyysit osoittivat lisäksi, että nuori ikä on seksuaalisen häirinnän riskitekijä. Mitä nuorempia urheilijat olivat, sitä suurempi oli seksuaalista häirintää kokeneiden osuus. Seksuaalisen häirinnän kokeminen oli erityisen suurta nuorilla naisilla (Kuvio 11). Ero sukupuolten välillä häirinnän määrässä kuitenkin väheni iän kasvaessa (Kuvio 11). Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä.

Häirinnän kokemisen osuus vaihteli aineistossa myös kilpailutasoittain verrattuna alueellisen tason kilpailijoihin, joilla riski tulla häirityksi oli kaikkein pienin. Alueelliseen

tasoon verrattuna nuorten maajoukkue-taso oli samalla tasolla seksuaalisen häirinnän kokemisen suhteen (tilastollisesti merkitsevää eroa ei ollut), seuraavaksi korkeimmalla tasolla olivat kansallinen taso ja nuorten kansainvälinen taso, seuraavaksi korkein oli aikuisten kansainvälinen taso ja korkein aikuisten maajoukkue-taso. Aikuisten maajoukkue-tasolla seksuaalisen häirinnän kokemisen osuus oli suurin. Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä.

Seuraavissa kahdessa kuviossa on kuvattu seksuaalisen häirintää kokeneiden osuutta sukupuolen, iän ja kilpailun tason yhteisvaikutuksena. Kuvio 11 esittää seksuaalisen häirinnän kokemisen ennustetta urheilijoille alueellisella/piirikunnallisella tasolla, jossa seksuaalisen häirinnän kokeminen oli epätodennäköisintä. Nuorilla 16-vuotiailla tytöillä häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 34 prosenttia, kun taas pojilla se oli noin 16 prosenttia. Ero häirinnän kokemisessa miesten ja naisten välillä oli sitä suurempi, mitä nuorempi urheilija oli. Alueellisella/piirikunnallisella tasolla 34-vuotiaana kilpailevien naisurheilijoiden todennäköisyys kokea seksuaalista häirintää on 25 prosenttia, kun taas 34-vuotiailla alueellisen/piirikunnallisen tason miesurheilijoilla häirinnän kokemisen todennäköisyys on 13 prosenttia.

Ennuste seksuaalisen häirinnän kokemiselle alueellisella/piirikunnallisella tasolla

Kuvio 11. Seksuaalista häirintää kokeneiden osuudet iän ja sukupuolen yhteisvaikutuksena. Ennuste alueellisen/piirikunnallisen tason urheilijalle.

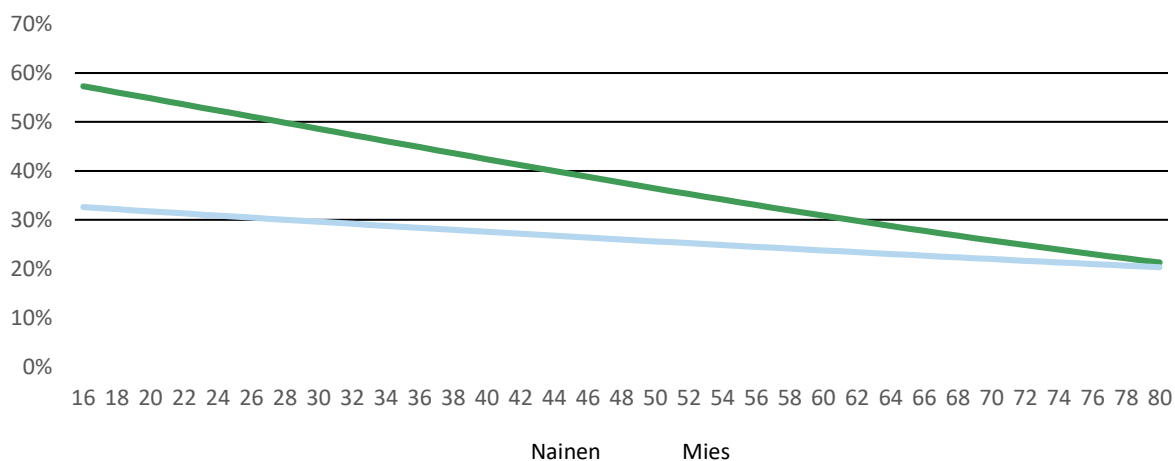
Kuvio 12 esittää seksuaalisen häirinnän kokemisen ennustetta sukupuolen ja iän yhteisvaikutuksena aikuisten maajoukkue-tasolla, jolla seksuaalisen häirinnän kokeminen oli todennäköisintä kaikista kilpailun tasoista. Ennuste ulottuu kaiken ikäisiin vastaajiin, vaikka aikuisten maajoukkue-tason kilpailijat ovat yleensä 18–40-vuotiaita. Nuorilla 16-vuotiailla tytöillä seksuaalisen häirinnän

kokemisen todennäköisyys oli 57 prosenttia ja pojilla yli 32 prosenttia. Ero häirinnän kokemisen todennäköisyydessä miesten ja naisten välillä oli sitä suurempi, mitä nuorempi urheilija oli. Häirinnän kokemisen todennäköisyys laski urheilijan iän kasvaessa, mutta 30-vuotiaanakin maajoukkue-tasolla kilpailevista naisurheilijoilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 49 prosent-

tia ja 30-vuotiailla miesurheilijoilla 30 prosenttia. Maajoukkueetasolla kilpailevilla 40-vuotiailla naisurheilijoilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 40 prosenttia, miesurheilijoilla 27 prosenttia. Luvut olivat

huolestuttavan korkeita sekä nais- että miesurheilijoilla. Tilastollinen analyysi osoitti myös, että seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys vaihteli lajien välillä (ks. tarkempi erittely häirinnästä eri lajeissa luvusta 10.5).

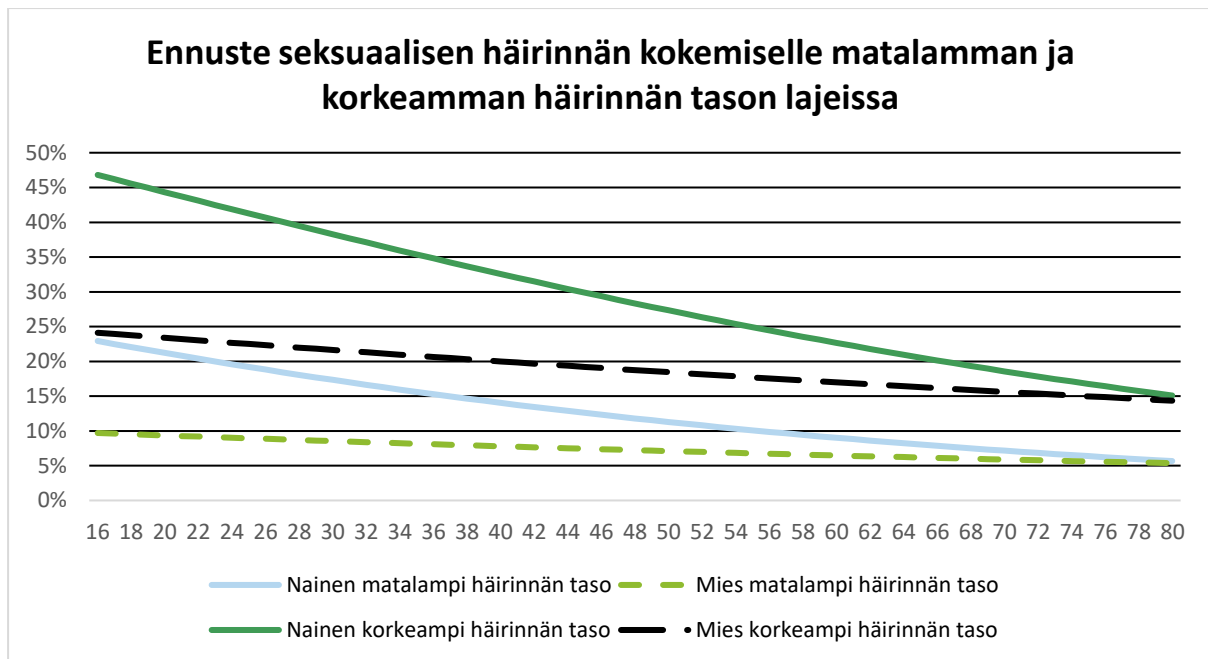
Ennuste seksuaalisen häirinnän kokemiselle aikuisten maajoukkueetasolla

Kuvio 12. Seksuaalista häirintää kokeneiden osuudet iän ja sukupuolen yhteisvaikutuksena. Ennuste aikuisten maajoukkue-tason urheilijalle.

Kuvio 13 kuvaa sukupuolen, iän ja lajin yhteisvaikutusta seksuaalisen häirinnän kokemisessa. Tilastollinen analyysi osoitti, että todennäköisyys tulla seksuaalisesti häirityksi vaihtelee lajeittain. Oheinen taulukko kuvaa sukupuolen, iän ja lajin yhteisvaikutusta seksuaalisen häirinnän kokemisessa alueellisen tason urheilijoilla. Kuviossa eri väriset viivat kuvaavat seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyyttä miehillä ja naisilla matalamman häirinnän tason lajeissa sekä korkeamman tason häirinnän lajiliitoissa (ks. tarkempi erittely häirinnästä eri lajeissa luvusta 10.5). Kuvion ylin viiva kuvaa sitä, että korkeamman häirinnän tason lajeissa seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli huomattavasti suu-

rempi nuorilla naisilla, 16-vuotiaalla 47 prosenttia. Vastaava lukema 16-vuotiaalla miehellä oli 24 prosenttia. Ero naisten ja miesten välillä seksuaalisen häirinnän todennäköisyydessä väheni iän myötä, mutta se oli vielä 35-vuotiaillakin huomattavan suuri. Iältään 35-vuotiailla naisurheilijoilla korkeamman häirinnän tason lajeissa seksuaalista häirintää kokemisen todennäköisyys oli 35 prosenttia, kun miesurheilijoista seksuaalista häirintää kokevien todennäköisyys oli 21 prosenttia.

Kuvio 13. Seksuaalista häirintää kokeneiden osuus miehillä ja naisilla sekä matalamman häirinnän tason että korkeamman häirinnän tason lajeille. Ennuste on laskettu alueellisen tason urheilijalle.

Myös matalamman häirinnän tason lajeissa naisten kokemus seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli suurempi kuin miehillä, 16-vuotiailla naisurheilijoilla se oli

23 prosenttia ja 16-vuotiailla miesurheilijoilla 10 prosenttia. Ero seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyydessä pieneni sukupuolten välillä urheilijan iän kasvaessa.

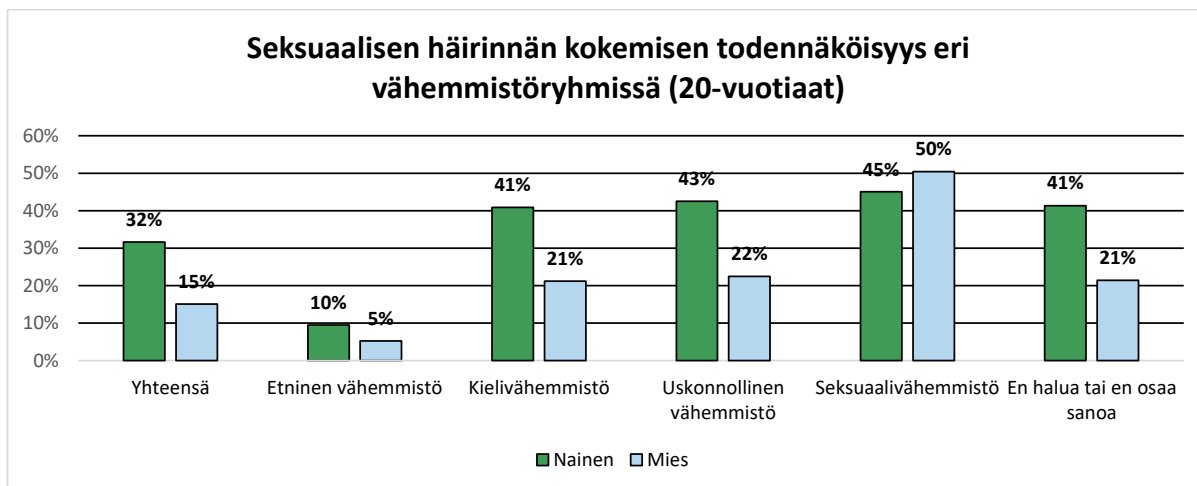
10.2. VÄHEMMISTÖIHIN KUULUMINEN SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN RISKITEKIJÄNÄ

Edellä raportoidun tilastollisen mallin tuloksissa on kuvattu häirinnän osuutta sen mukaan, mitä sukupuolta urheilija on, minkä ikäinen hän on, millä tasolla hän kilpailee ja urheileeko hän matalamman vai korkeamman häirinnän tason lajeissa. Naissukupuoli, nuori ikä, korkealla tasolla kilpaileminen ja korkeamman häirinnän tason lajeissa urheileminen olivat tilastollisesti merkitseviä seksuaalisen häirinnän kokemisen riskitekijöitä. Malliin lisättiin lopuksi eri vähemmistöihin kuuluminen yksi kerrallaan ja tutkittiin, selittääkö näihin ryhmiin kuuluminen seksuaalisen häirinnän kokemista vielä edellisten tekijöiden jälkeen, ja mitkä ovat häirinnän kokemisen todennäköisyydet vähemmistöryhmissä (ks. mallin kuvaus liitteessä 2. Näin tutkimus tehtiin: Tilastolliset menetelmät).

Analyyysin tulokset osoittivat, että seksuaaliseen vähemmistöön, kielivähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön ja etniseen vähemmistön kuuluminen olivat tilastollisesti merkitseviä seksuaalista häirintää selittäviä tekijöitä. Oheisissa kuvioissa (14, 15) on kuvattu häirinnän kokemisen todennäköisyydet 20-vuotiaille ja 30-vuotiaille urheilijoille näissä vähemmistöryhmissä. Sukupuolivähemmistöön tai vammaisvähemmistöön kuuluminen eivät olleet tässä tutkimuksessa tilastollisesti merkitseviä seksuaalista häirintää selittäviä tekijöitä, vaikka ne

aikaisemmassa tutkimuksessa ovat osoittautuneet sellaisiksi (Kirby, Demers & Parent, 2008; Kokkonen, 2019a). Asia vaatii vielä tarkempaa tutkimista.

Vähemmistöryhmistä seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli kaikkein korkein seksuaalivähemmistöillä. Kuviossa 14 esitetään seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys 20-vuotiaille nais- ja miesurheilijoille. On merkille pantavaa, että kun yleisesti naisen kokemus seksuaalisen häirintää oli todennäköisempää kuin miehillä, seksuaalisissa vähemmistöissä seksuaalisen häirinnän kokeminen oli todennäköisempää miehillä (50 prosenttia). Toki on huomattava, että myös seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvilla naisilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 45 prosenttia. Tulos on samansuuntainen Kokkonen (2019) tutkimuksen kanssa, jossa tutkittiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemaa seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää. Kokkonen (2019a) tutkimuksessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien miesten ja naisten välillä ei ollut häirinnässä tilastollisesti merkitsevää eroa. Kokkonen (2019a) tutkimuksessa seksuaalivähemmistöjen kokemus häirintää oli kuitenkin voimakkaammin yhteydessä miesten kuin naisten henkiseen pahoinvointiin.

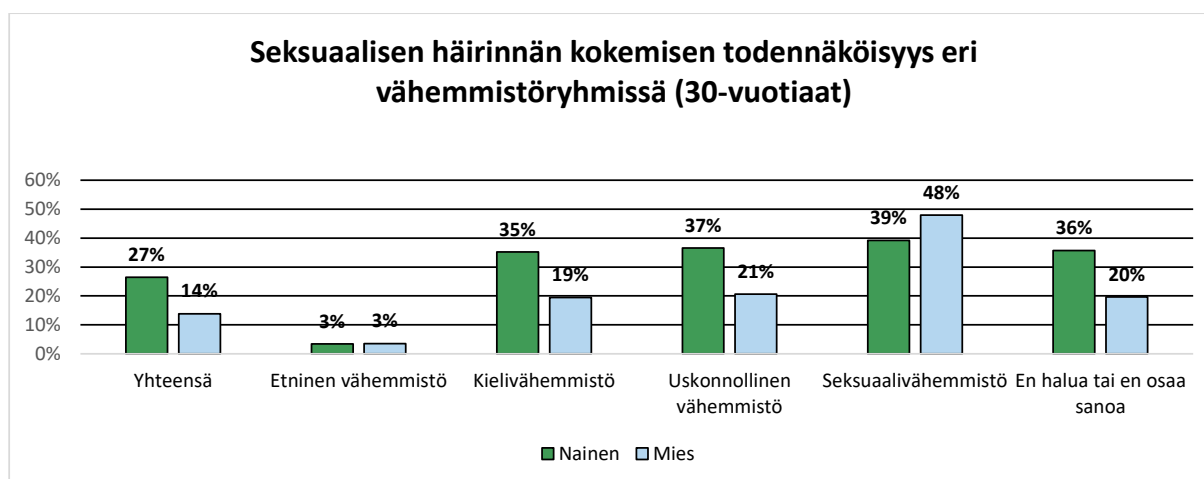

Kuvio 14. Seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys eri vähemmistöryhmissä. Todennäköisyydet laskettu 20-vuotiaille nais- ja miesurheilijoille.

Kaikissa muissa vähemmistöryhmissä seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla suurempi kuin miehillä. Uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvilla naisilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 43 prosenttia, miehillä 22 prosenttia. Kielivähemmistöön kuuluvilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 41 prosenttia, miehillä 21 prosenttia. Etniseen vähemmistöön kuuluvien naisten häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 10 prosenttia ja miehillä 5 prosenttia.

Myös 30-vuotiaille urheilijoilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli korkein seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvilla miehillä, joilla se oli 48 pro-

senttia (Kuvio 15). Seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvilla 30-vuotiaille naisurheilijoilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 39 prosenttia. Iältään 30-vuotiaiden urheilijoiden kohdalla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyydet olivat muissa vähemmistöryhmissä naisilla suuremmat kuin miehillä. Uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvilla naisilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 37 prosenttia, miehillä 21 prosenttia. Kielivähemmistöön kuuluvilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 35 prosenttia, miehillä 19 prosenttia. Etniseen vähemmistöön kuuluvilla 30-vuotiaille urheilijoilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli miehillä ja naisilla 3 prosenttia.

Kuvio 15. Seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys eri vähemmistöryhmissä. Todennäköisyydet laskettu 30-vuotiaille nais- ja miesurheilijoille.

10.3. SUKUPUOLEEN PERUSTUVAN HÄIRINNÄN RISKITEKIJÄT

Tarkemman tilastollisen analyysin tavoitteena oli kartoittaa taustatekijät ja niiden yhdistelmät, jotka ovat yhteydessä sukupuoleen perustuvaan häirintään. Analyysit tehtiin logistisella regressionanalyysillä ja lopullinen malli kaksitasomallilla. Tilastolliset menetelmät on kuvattu tarkemmin raportin lopussa liitteessä 2. Näin tutkimus tehtiin: Tilastolliset menetelmät.

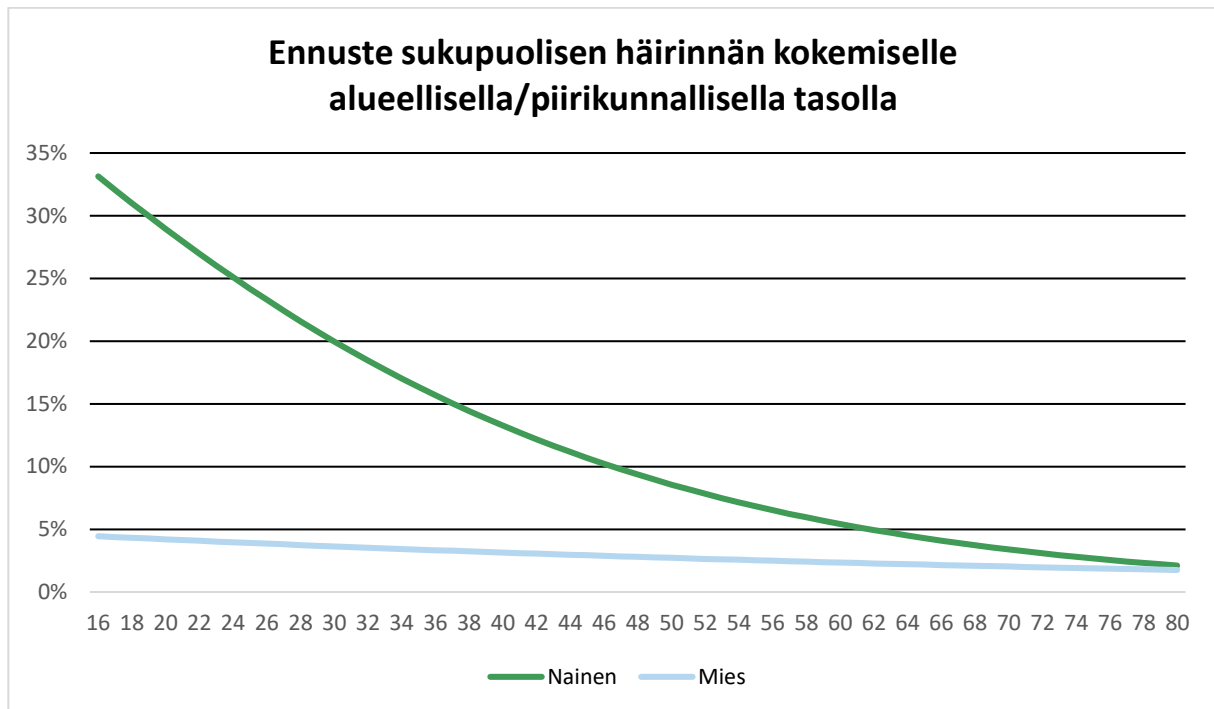
Tilastollinen analyysi osoitti, että sukupuoleen perustuvan häirinnän kohdalla naissukupuoli oli merkittävä sukupuolisen häirinnän riskitekijä. Sukupuoleen perustuvan häirinnän kokeminen oli yleisempää naisurheilijoilla kuin miesurheilijoilla. Ero naisten ja miesten välillä sukupuoleen perustuvan häirinnän todennäköisyydessä vaihteli lajeittain (Kuvio 18). Sukupuoleen perustuvan häirinnän kokeminen oli huomattavasti yleisempää nuorilla naisilla (Kuvio 16, 17) kuin nuorilla miehillä. Miehillä sukupuoleen perustuvan häirinnän kokeminen oli alhaisella tasolla riippumatta iästä. Ero sukupuolten välillä sukupuoleen perustuvan häirinnän määrässä väheni kuitenkin jonkin

verran urheilijan iän kasvaessa (Kuvio 16, 17) Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä.

Kunakin kilpailutason vaikutusta verrattiin tilastollisessa analyysissä alueellisen tason kilpailijoihin. Sukupuoleen perustuvan häirinnän kohdalla ainoastaan aikuisten kansainvälisen kilpailun taso poikkesi häirinnän määrässä tilastollisesti merkitsevästi alueelliseen tasoon nähden. Aikuisten kansainvälisellä tasolla kilpaileminen oli siis merkittävä sukupuolisen häirinnän riskitekijä. Muut kilpailun tasot olivat sukupuoleen perustuvan häirinnän osuudessa samalla tasolla kuin alueellinen/piirikunnallinen taso. Seuraavissa kuvioissa (16, 17) on kuvattu sukupuoleen perustuvaa häirintää kokeneiden todennäköisyyttä sukupuolen ja iän yhteisvaikutuksena.

Kuvio 16 esittää sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyyttä kilpailun alueellisella/piirikunnallisella tasolla, jossa sukupuoleen perustuvan häirinnän kokeminen on kaikista epätodennäköisintä. Nuorilla 16-vuotiailla tytöillä sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 33 prosenttia, kun taas pojilla se oli vain neljä. Ero sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyydessä miesten ja naisten välillä väheni urheilijan iän kasvaessa: 25-vuotiaana sukupuoleen perustuvan häirinnän todennäköisyys

oli naisilla 24 prosenttia, kun miehillä se oli 4 prosenttia. Naisilla sukupuoleen perustuvan häirinnän määrä kuitenkin pysyi sangen korkealla tasolla: 30-vuotiailla naisurheilijoilla sukupuoleen perustuvan häirinnän todennäköisyys oli 20 prosenttia, miehillä 4. Miesten todennäköisyys kokea sukupuoleen perustuvaa häirintää oli alle viisi prosenttia kaikissa ikäryhmissä, 23-vuotiaasta lähtien alle 4 prosenttia, kun naisten kokeman sukupuolisen häirinnän todennäköisyys laski alle viiden prosentin vasta yli 60-vuotiaana.

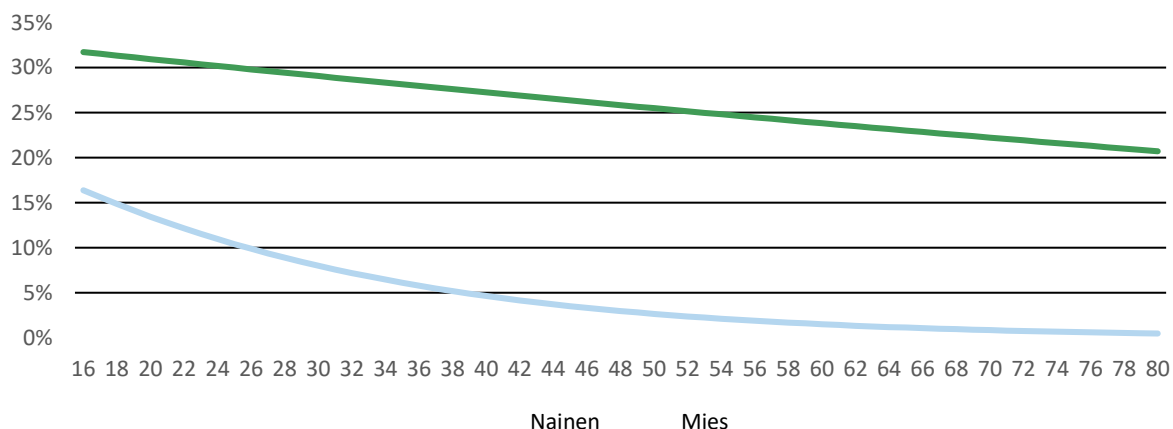

Kuvio 16. Sukupuolista häirintää kokeneiden osuus iän ja sukupuolen yhteisvaikutuksena. Ennuste alueellisen/piirikunnallisen tason urheilijalle.

Kuvio 17 esittää sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyyttä sukupuolen ja iän yhteisvaikutuksena aikuisten kansainvälisen kilpailun tasolla, jossa sukupuoleen perustuvaa häirinnän kokeminen oli kaikista kilpailun tasoista todennäköisintä. Ennuste ulottui kaiken ikäisiin vastaajiin, vaikka aikuisten kansainvälisen tason kilpailijat olivat yleensä 18–40-vuotiaita. Nuorilla 16-vuotiailla tytöillä sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 32 prosenttia. Vaikka sukupuoleen perustuvan häirinnän todennäköisyys väheni naisurheili-

joilla jonkin verran iän kasvaessa, se pysyi kuitenkin sangen korkealla tasolla: ennusteen perusteella 20 prosenttia naisista koki sukupuoleen perustuvaa häirintää vielä 80-vuotiaanakin. Aikuisten kansainvälisellä tasolla kilpailevilla pojilla 16-vuotiailla pojilla sukupuoleen perustuvan häirinnän osuus on 16 prosenttia. Ennusteen mukaan 26-vuotiailla miehillä sukupuoleen perustuvan häirinnän osuus laski alle 10 prosentin ja 38 ikävuodesta eteenpäin alle viiden prosentin.

Ennuste sukupuolisen häirinnän kokemiselle aikuisten kansainvälisellä tasolla

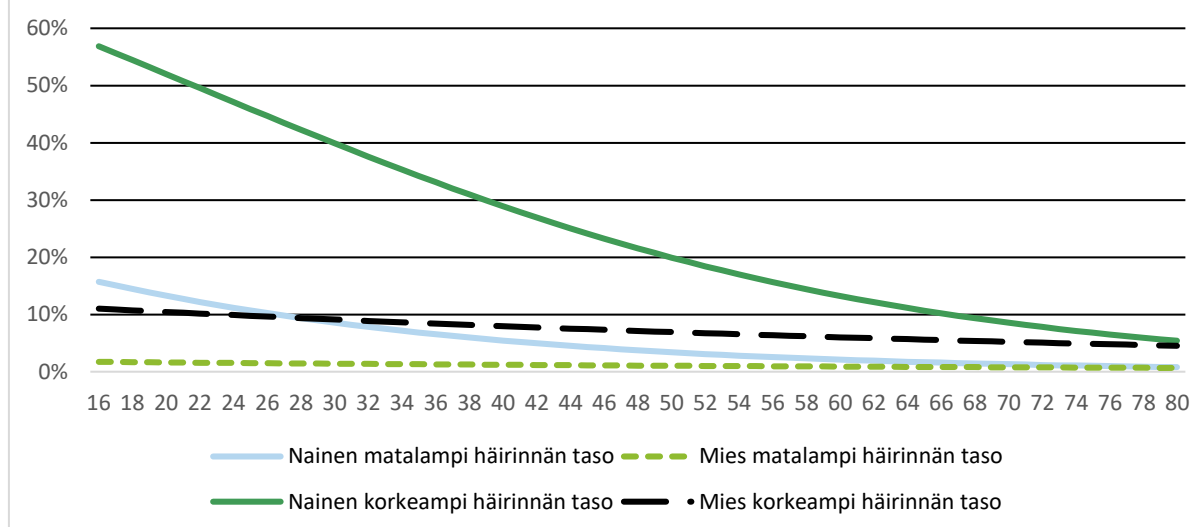

Kuvio 17. Sukupuolista häirintää kokeneiden osuus iän ja sukupuolen yhteisvaikutuksena. Ennuste aikuisten kansainvälisen tason urheilijalle.

Tilastollinen analyysi osoitti, että sukupuoleen perustuvan häirinnän osuus vaihteli lajeittain (ks. tarkempi erittely häirinnästä eri lajeissa luvussa 10.5). Kuvio 18 kuvaa sukupuolen, iän ja lajin yhteisvaikutusta sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisessa alueellisen tason urheilijaan, jonka todennäköisyys kokea häirintää oli kaikkein pienin. Kuviossa eri väriset viivat kuvaavat sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyyttä miehillä ja naisilla matalamman häirinnän tason lajeissa sekä korkeamman häirinnän tason lajeissa. Kuvioista selviää, että korkeamman häirinnän tason lajeissa sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli huomattavasti suurempi nuorilla naisilla kuin miehillä. Kor-

keamman häirinnän tason lajeissa 16-vuotiailla tytöillä sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 57 prosenttia, kun 16-vuotiailla pojilla se oli 11 prosenttia. Korkeamman häirinnän tason lajeissa sukupuoleen perustuvaa häirintää koki ennusteen perusteella 30 prosenttia naisurheilijoista vielä 39-vuotiaana. Sukupuoleen perustuvan häirinnän kokeminen tippui ennusteen perusteella alle 20 prosentin vasta 50-vuotiailla naisurheilijoilla. Miesurheilijoilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli korkean häirinnän tason lajeissa 23-vuotiaana 10-11 prosentin välillä ja laski sen jälkeen alle kymmenen prosentin.

Ennuste sukupuolisen häirinnän kokemiselle matalamman ja korkeamman häirinnän tason lajeissa

Kuvio 18. Sukupuolista häirintää kokeneiden osuus iän ja sukupuolen yhteisvaikutuksena sekä matalan että korkeamman häirinnän tason lajeille. Ennuste on laskettu alueellisen tason urheilijalle.

Matalamman häirinnän tason lajeissa 16-vuotiailla tytöillä sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 16 prosenttia, mistä se laski alle kymmeneen prosenttiin 26 ikävuoden jälkeen. Miesurheilijoiden toden-

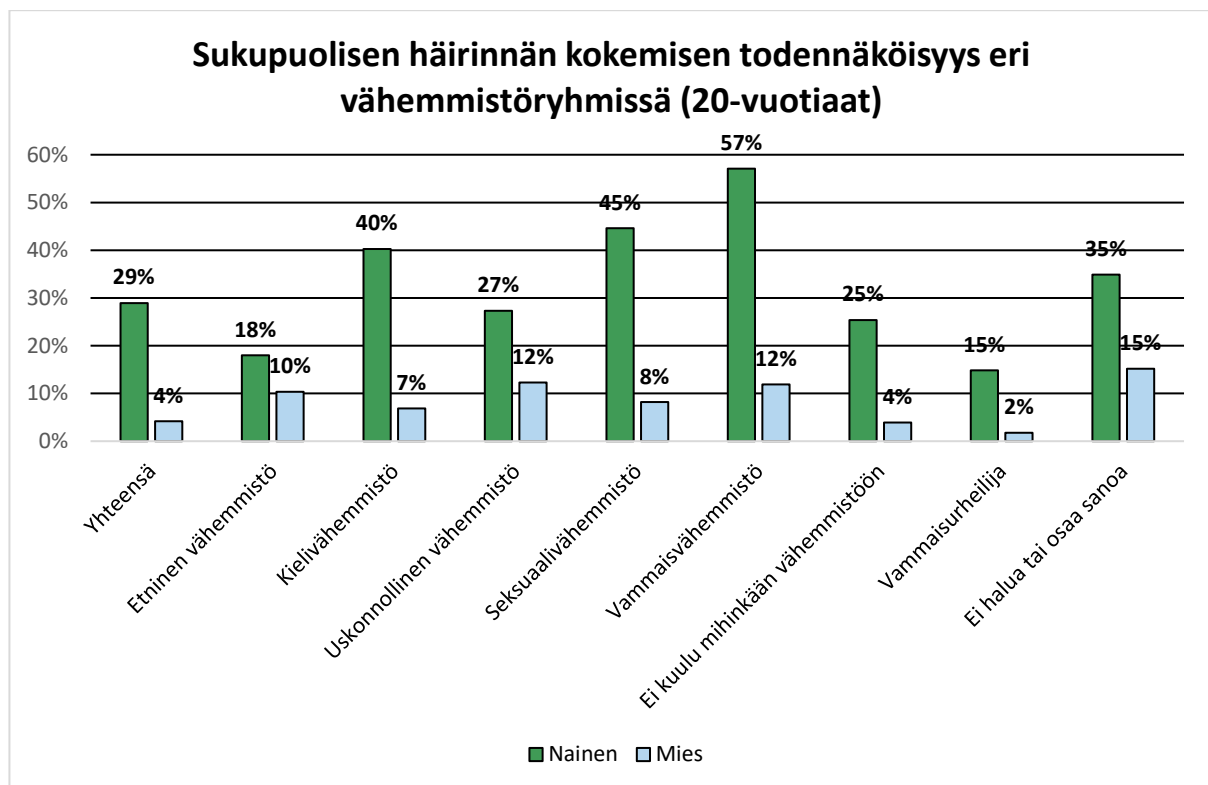
näköisyys kokea sukupuoleen perustuvaa häirintää oli matalamman häirinnän tason lajeissa 16-vuotiailla 2 prosenttia, 28-vuotiaina prosentin ja 40-vuotiaasta lähtien alle prosentin luokkaa.

10.4. VÄHEMMISTÖIHIN KUULUMINEN SUKUPUOLEEN PERUSTUVAN HÄIRINNÄN RISKITEKIJÄNÄ

Tehdyn tilastollisen analyysin tulokset osoittivat, että vammaisvähemmistöön, seksuaaliseen vähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön, kielivähemmistöön, etniseen vähemmistöön kuulumisen sekä se, että kertoi kilpailevansa vammais- tai paraurheilijana, olivat tilastollisesti merkitseviä sukupuolisen häirinnän riskitekijöitä. Oheisissa kuvioissa (19, 20) on esitetty sukupuolisen häirinnän kokemisen todennäköisyydet 20-vuotiaille ja 30-vuotiaille urheilijoille näissä vähemmistöryhmissä.

Sukupuolisen häirinnän kokemisen todennäköisyydet olivat 20-vuotiailla urheilijoilla kaikissa tilastollisesti merkitsevissä vähemmistöryhmissä suuremmat naisilla kuin miehillä (Kuvio 19). Vammaisvähemmistöön kuuluvilla naisilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen toden-

näköisyys oli todella korkea, 57 prosenttia, kun vammaisvähemmistöön kuuluvilla miehillä se oli 12 prosenttia. Seksuaalivähemmistöön kuuluvilla naisilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 45 prosenttia, miehillä 8 prosenttia. Uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvilla naisilla seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 27 prosenttia, miehillä 12 prosenttia. Kielivähemmistöön kuuluvilla sukupuolisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 40 prosenttia ja miehillä 7 prosenttia. Etniseen vähemmistöön kuuluvien naisten häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 18 prosenttia ja miehillä 10 prosenttia. Vammais/paraurheilijoilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 15 prosenttia, miehillä 2 prosenttia.

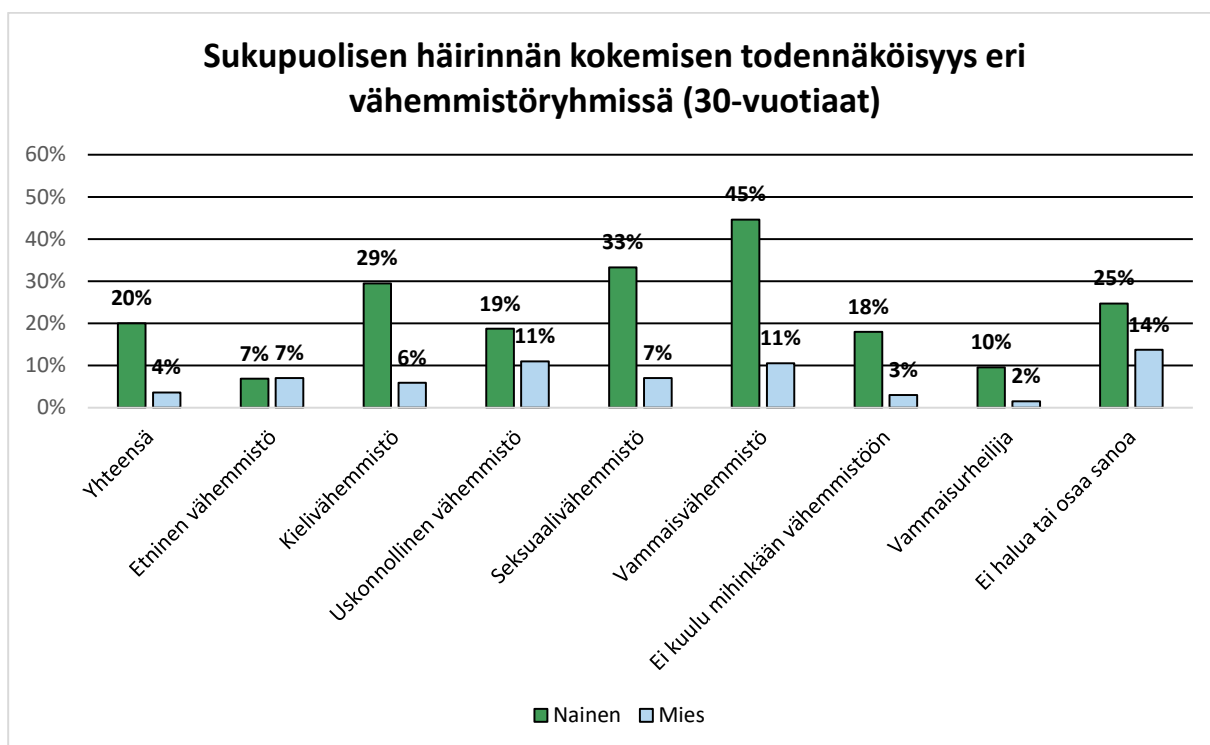

Kuvio 19. Sukupuolisen häirinnän kokemisen todennäköisyys eri vähemmistöryhmissä. Todennäköisyydet laskettu 20-vuotiaalle nais- ja miesurheilijoille.

Oheisessa kuviossa (20) on esitetty sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyydet 30-vuotiailla nais- ja miesurheilijoilla eri vähemmistöryhmissä⁶. Sukupuoleen perustuvan häirinnän todennäköisyydet olivat kaikissa vähemmistöryhmissä suuremmat naisilla kuin miehillä. Vammaisvähemmistöön kuuluvilla naisilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys

oli 45 prosenttia, kun vammaisvähemmistöön kuuluvilla miehillä se oli 11 prosenttia. Seksuaalivähemmistöön kuuluvilla naisilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 33 prosenttia, miehillä 7 prosenttia. Uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvilla naisilla sukupuoleen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli 19 prosenttia, miehillä 11 prosenttia.

6 Mukana ovat ne vähemmistöryhmät, joihin kuuluminen oli tilastollisesti merkitsevä häirinnän kokemisen riski.

Kuvio 20. Sukupuolisen häirinnän kokemisen todennäköisyys eri vähemmistöryhmissä. Todennäköisyydet laskettu 30-vuotiaalle nais- ja miesurheilijoille.

Kielivähemmistöön kuuluvilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 29 prosenttia, miehillä 6 prosenttia. Etniseen vähemmistöön kuuluvien sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla ja miehillä sama, 7 prosenttia. Vammais- paraurheilijoilla sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli naisilla 10 prosent-

tia, miehillä 2 prosenttia. Sukupuolivähemmistöön kuulumisen ei ollut tässä tutkimuksessa tilastollisesti merkitsevä sukupuolista häirintää selittävä tekijä, vaikka aieman tutkimuksen mukaan näin oli (Kokkonen, 2019a). Koska sukupuolivähemmistöön kuuluvien vastaajamäärä oli tässä tutkimuksessa pieni, vaatisi asia vielä tarkempaa tutkimusta.

10.5. HÄIRINTÄ ERI URHEILULAJEISSA

Yhdeksi häirintää selittäväksi tekijäksi osoittautuivat urheilulajit, joissa häirinnän toteutuminen oli tilastollisesti todennäköisempää kuin muissa tutkituissa lajeissa (ks. luvut 10.1. ja 10.3). Lajien välisten erojen selvittämiseksi lajit järjestettiin tilastollisesti siten, että jokaiselle yli 100 vastauksen lajille (yhteensä 24) laskettiin 95 prosentin luottamusväli koetun häirinnän esiintyvyyden keskiarvolle. Luottamusväli kertoo, että 95 prosentin todennäköisyydellä häirinnän keskiarvo on tosiasiaa tuolla

välillä. Luottamusvälin alareuna kertoo, että häirinnän keskiarvo on 2,5 prosentin todennäköisyydellä tuon alarajan alapuolella. Yläreuna vastaavasti kuvaa sitä, että 2,5 prosentin todennäköisyydellä häirinnän keskiarvo on tuon rajan yläpuolella. Luottamusvälin keskellä sijaitseva muuttujan keskiarvo on teoreettisesti todennäköisin arvo verrattuna sen kahta puolta oleviin arvoihin.

Arvio oli, että alle 100 vastauksen jääneissä lajeissa tulosten luotettavuus putoaisi merkittävästi, joten ne rajattiin tarkastelun ulkopuolelle. Toisaalta on huomioitava, että myös useissa yli 100 vastauksen lajeissa saatu vastausmäärä oli hyvin maltillinen lajin kokonaisjoukkoon suhteutettuna. Eli monissa lajeissa varsinainen vastausprosentti jäi matalaksi, mikä johti siihen, että myös luottamusvälit kasvoivat paikoittain varsin suuriksi. Analysoidut lajit koottiin tarkastelua varten ryhmiksi häirintäosuuksia kuvaavien luottamusvälien perusteella. Ryhmät antavat suuntaa seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän tasoista eri lajeissa. Ne kertovat ennen kaikkea siitä, millaisina lajit esiintyivät tässä aineistossa.

Ryhmät eivät ole kuitenkaan suoraan vertailukelpoisia, sillä vastaajat painottuivat eri lajeissa eri tavoin. Lajikohtaiset vastaukset edustivat vaihtelevasti lajien perusjoukkoja (ks. tarkemmin luku 8.5). Eroja syntyi etenkin suku-

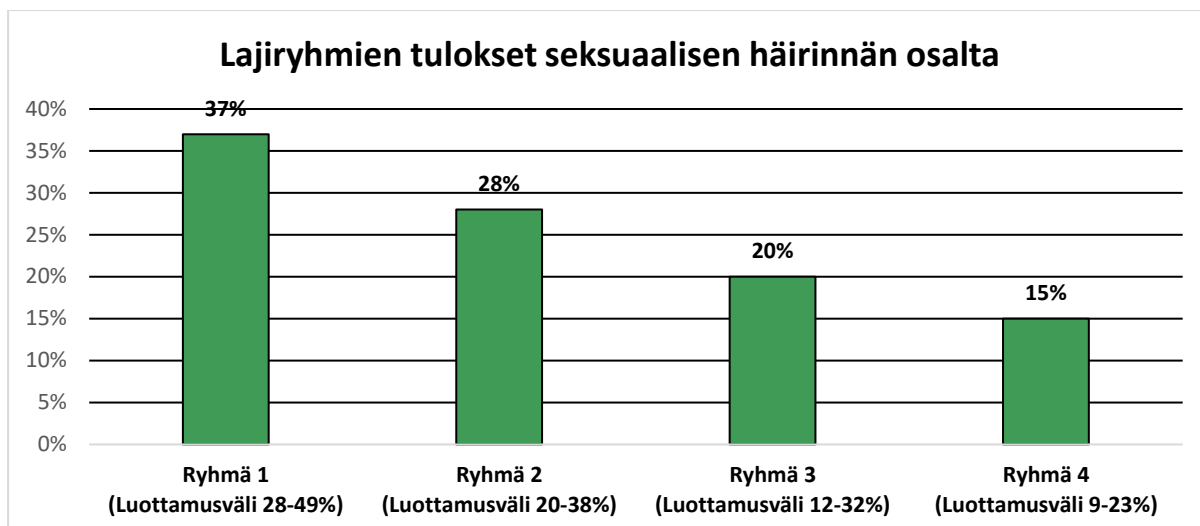
puolijakaumien kohdalla. Esimerkiksi niissä lajeissa, joissa häirinnän kokonaistaso nousi korkeaksi, saattoi vastajissa olla selkeästi enemmän nuoria naisia kuin lajeissa, joissa häirinnän yleisyys jäi matalammaksi. Iän ja sukupuolen lisäksi häirinnän yleisiä riskitekijöitä olivat myös kilpailun taso sekä tiettyyn vähemmistöryhmään kuuluminen (luku 6.6). Vertailtavuuteen vaikuttaa myös se, että lajit määrittelivät itse sen, ketkä ovat kilpaurheilijoita (ks. luku 8.2). Edellä mainittujen seikkojen vuoksi esitetyistä ryhmistä ei voida tehdä johtopäätöksiä siitä, onko häirintä ominaisempaa joillekin lajeille kuin toisille. Tämän selvittämiseksi lajit analysoitiin myös kontrolloiden muiden tekijöiden vaikutus ja katsottiin, jääkö jäljelle lajikohtaista vaikutusta, joka ei selity mallissa tilastollisesti merkitseviksi havaituilla tekijöillä. Näitä tuloksia käsitellään lajiryhmien jälkeen alaluvussa (10.5.3).

10.5.1. LAJIRYHMÄT SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN OSALTA

Taulukko 5. Lajiryhmät seksuaalisen häirinnän osalta. Lajit järjestetty ryhmien sisällä aakkosjärjestykseen.

Ryhmä 1	jalkapallo, painonnosto, pesäpallo, uinti, yleisurheilu
Ryhmä 2	frisbeegolf, hiihtolajit, jääkiekko, koripallo, lentopallo, ratsastus, rugby, salibandy
Ryhmä 3	ammattilaisjääkiekko, ampumahiihto, kaukalopallo ja ringette, taitoluistelu, tennis, voimistelu
Ryhmä 4	autourheilu, agility, ampumaurheilu, suunnistus, tanssiurheilu

Lajiryhmien tuloksista on nähtävissä (Kuvio 21), että aineistossa seksuaalinen häirintä oli yleisintä ryhmässä 1. Tässä ryhmässä seksuaalista häirintää oli kokenut keskimäärin 37 prosenttia vastaajista. Seksuaalisen häirinnän keskiarvon osalta ryhmän luottamusväli oli 28–49 prosenttia. Ryhmään kuului viisi lajia, jotka olivat jalkapallo, painonnosto, pesäpallo, uinti sekä yleisurheilu.

Kuvio 21. Lajiryhmien tulokset seksuaalisen häirinnän osalta. Ryhmät esitetty koetun seksuaalisen häirinnän osuuksien sekä niille laskettujen luottamusvälien (95 prosentin luottamustaso) mukaan.

Seksuaalinen häirintä oli toiseksi yleisintä ryhmässä 2. Koettua seksuaalista häirintää esiintyi ryhmässä 28 prosentin keskiarvolla. Ryhmän luottamusväli seksuaalisen häirinnän keskiarvon osalta oli 20–38 prosenttia. Ryhmässä oli kahdeksan lajia: frisbeegolf, hiihtolajit, jääkiekko, koripallo, lentopallo, ratsastus, rugby sekä salibandy. Ryhmä 2 oli lajimääräisesti suurin. Kolmanneksi yleisintä häirintä oli ryhmässä 3. Seksuaalista häirintää oli kokenut ryhmässä keskimäärin 20 prosenttia vastaajista. Kyseisessä ryhmässä luottamusväli seksuaalisen häirinnän keskiarvolle oli 12–32 prosenttia. Tähän

lajiryhmään kuuluivat ammattilaisjäkiekko, ampumahiihto, kaukalopallo ja ringette, taitoluistelu, tennis sekä voimistelu. Seksuaalinen häirintä oli aineistossa vähiten yleisintä ryhmän 4 lajeissa. Koetun seksuaalisen häirinnän keskiarvo oli ryhmässä 15 prosenttia. Luottamusväli seksuaalisen häirinnän keskiarvolle oli 9–23 prosenttia. Lajeista ryhmässä olivat autourheilu, agility, ampumaurheilu, suunnistus sekä tanssiurheilu.

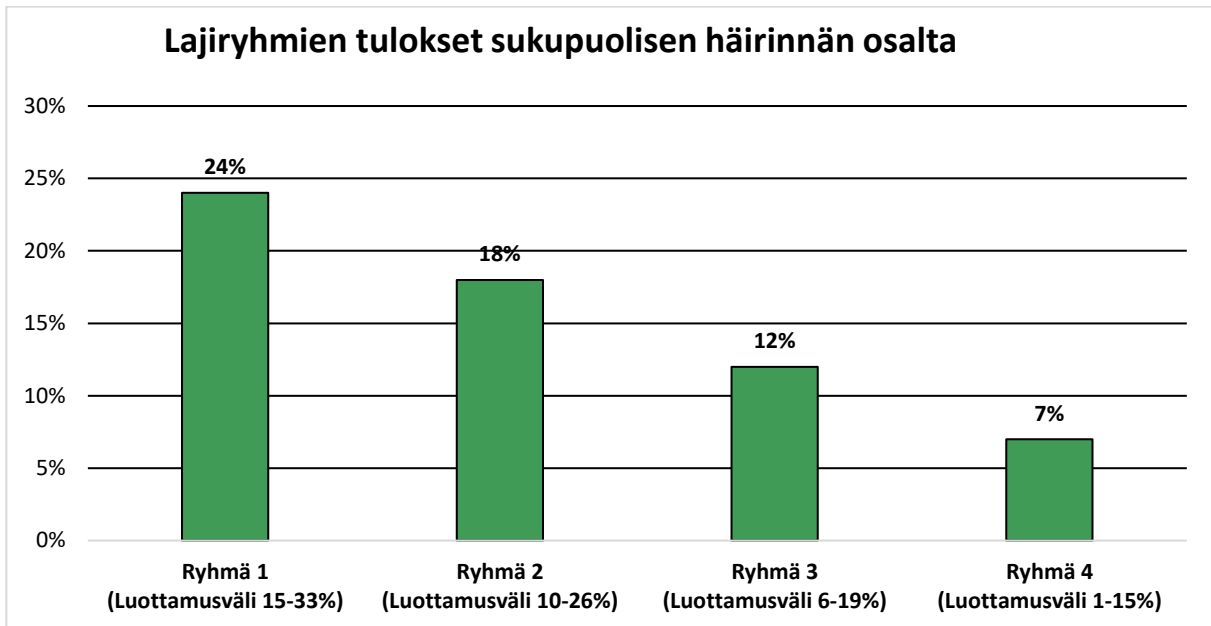
10.5.2. LAJIRYHMÄT SUKUPUOLISEN HÄIRINNÄN OSALTA

Taulukko 6. Lajiryhmät sukupuolisen häirinnän osalta. Lajit järjestetty ryhmien sisällä aakkosjärjestykseen.

Ryhmä 1	koripallo, painonnosto, pesäpallo, uinti
Ryhmä 2	ammattilaisjäkiekko, hiihtolajit, jalkapallo, lentopallo, rugby, yleisurheilu
Ryhmä 3	autourheilu, frisbeegolf, jääkiekko, kaukalopallo ja ringette, ratsastus, salibandy, suunnistus, tanssiurheilu
Ryhmä 4	agility, ampumahiihto, ampumaurheilu, taitoluistelu, tennis, voimistelu

Tulosten perusteella (Kuvio 22) eniten sukupuolista häirintää oli koettu ryhmän 1 lajeissa. Sukupuolista häirintää oli kokenut keskimäärin 24 prosenttia ryhmän vastaajista. Ryhmän luottamusväli sukupuolisen häirinnän keskiarvon

osalta oli 15–33 prosenttia. Ryhmään kuuluivat koripallo, painonnosto, pesäpallo sekä uinti.

Kuvio 22. Lajiryhmien tulokset sukupuolisen häirinnän osalta. Ryhmät esitetty koetun sukupuolisen häirinnän osuuksien sekä niille laskettujen luottamusvälien (95 prosentin luottamustaso) mukaan.

Toiseksi yleisintä sukupuolinen häirintä oli ryhmän 2 lajeissa. Sukupuoleen perustuvan häirinnän yleisyys oli ryhmässä keskimäärin 18 prosenttia. Luottamusväli sukupuolisen häirinnän keskiarvolle oli ryhmässä 10–26 prosenttia. Ryhmässä olivat ammatillaisjäähkiekko, hiihtolajit, jalkapallo, lentopallo, rugby ja yleisurheilu. Sukupuolisen häirinnän lajiryhmistä eniten lajeja kuului ryhmään 3. Ryhmässä sukupuolista häirintää oli kokenut keskimäärin 12 prosenttia vastaajista. Luottamusväli sukupuolisen

häirinnän keskiarvolle oli ryhmässä 6–19 prosenttia. Ryhmässä olivat autourheilu, frisbeegolf, jääkiekko, kaukalopallo ja ringette, ratsastus, salibandy, suunnistus ja tanssiurheilu. Vähiten sukupuolista häirintää oli koettu ryhmässä 4. Ryhmän vastaajista keskimäärin 7 prosenttia oli kokenut sukupuolista häirintää. Luottamusväli sukupuolisen häirinnän keskiarvolle ryhmässä oli 1–15 prosenttia. Ryhmään kuuluneet lajit olivat agility, ampumahiihto, ampumaurheilu, taitoluistelu, tennis sekä voimistelu.

10.5.3. LAJIN VAIKUTUS HÄIRINTÄÄN

Kuten edellä esitettiin, lajiryhmät eivät ole suoraan vertailukelpoisia useista eri syistä. Lajien välisten todellisten erojen havaitsemiseksi lajit analysoitiin myös kontrolloiden muiden tekijöiden vaikutusta ja katsottiin, jäikö jäljelle lajikohtaista vaikutusta, joka ei selittynyt mallissa tilastollisesti merkitseviksi havaituilla tekijöillä. Eli lajit analysoitiin seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän osalta tavalla, joka kertoi, oliko lajilla itsellään vaikutusta häirinnän yleisyyteen. Tähän analyysiin sisällytettiin kaikki yli 100 vastauksen lajit (yhteensä 24). Analyysin mukaan lajin vaikutus häirinnän yleisyyteen ei ollut yhtä voimakas kuin muiden häirinnän yleisten riskitekijöiden (ks. luvut 10.1.–10.4.). Lisäksi on painotettava, että myös tätä analyysiä tulkitessa tulee huomioida ne aineiston puut-

teet, jotka tuotiin esille lajiryhmien analysoinnin kohdalla (luku 10.5). Analyysissä keskityttiin häirinnän yleisyyteen, ei sen muotoihin. Tämän vuoksi on mahdollista, että matalamman häirinnän tason lajeissa on voitu kokea enemmän häirinnän vakavampia muotoja kuin lajeissa, joissa häirintä oli analyysin perusteella kokonaisuudessaan yleisempää.

Analyysin perusteella suurimmalla osalla tarkastelun kohteena olleista lajeista ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta seksuaalisen häirinnän yleisyyteen (Taulukko 7). Neljän lajin osalta vaikutus osoittautui häirintää lisääväksi. Kyseisissä lajeissa seksuaalinen häirintä on analyysin perusteella yleisempää kuin muissa lajeissa. Nämä

lajit olivat jääkiekko, salibandy, jalkapallo sekä pesäpallo. Ainoastaan yhden lajin, suunnistuksen, vaikutus häirinnän yleisyyteen oli sitä vähentävä. Eli analyysin perusteella seksuaalisen häirinnän yleisyys oli suunnistuksessa mata-

lampaa verrattuna muihin lajeihin. Sukupuolisen häirinnän osalta millään lajilla ei ollut vaikutusta häirinnän yleisyyteen. Nämä tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 7. Lajin vaikutus seksuaalisen häirinnän yleisyyteen.

Häirintää lisäävä vaikutus	Ei häirintää lisäävä eikä vähentävä vaikutus	Häirintää vähentävä vaikutus
Jääkiekko	Agility	Suunnistus
Jalkapallo	Ammattilaisjääkiekko	
Pesäpallo	Ampumahiihto	
Salibandy	Ampumaurheilu	
	Autourheilu	
	Frisbeegolf	
	Hiihtolajit	
	Kaukalopallo- ja ringette	
	Koripallo	
	Lentopallo	
	Painonnosto	
	Ratsastus	
	Rugby	
	Taitoluistelu	
	Tanssiurheilu	
	Tennis	
	Uinti	
	Voimistelu	
	Yleisurheilu	

Syitä lajikohtaisiin eroihin ei kyetty selvittämään tämän tutkimuksen puitteissa. Käsiteltävät ilmiöt ovat monimutkaisia ja -ulotteisia kokonaisuuksia, joihin ei ole olemassa yksiselitteisiä vastauksia. Selittävien tekijöiden jäljille pääseminen edellyttäisi tarkempia ja syvällisempiä lajikohtaisia analyysejä sekä perehtymistä, mikä ei ollut mahdollista tälle tutkimukselle asetetuissa raameissa. Toistaiseksi syiden pohdinta jää teoreettiselle tasolle. On mahdollista, että erot häirinnän yleisyydessä voitaisiin selittää jollain tekijällä, joka ei ollut mukana tämän tutkimuksen analyyseissä. Yksittäisissä kansainvälisissä tutkimuksissa seksuaalisen tai sukupuolisen häirinnän yleisyydessä ei ole havaittu merkittäviä eroja eri lajien välillä. Sama havainto on tehty myös yksilö- ja joukkueurheilun osalta. (Fasting ym. 2004; Johansson & Lundqvist, 2017.) Tutkimustieto aiheesta on kuitenkin vielä puutteellista. Tässä tutkimuksessa havaitut erot saattavat selittyä myös esimerkiksi lajien kulttuuriin tai ilmapiiriin liittyvillä seikoilla. Tutkimuksissa on havaittu, että urheilun maskuliininen ilmapiiri ruokkii hierarkkisia rakenteita

sekä seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyviä stereotyyppioita, jotka puolestaan edesauttavat häirinnälle suotuisan toimintaympäristön muodostumista. Urheilua kuvataankin usein maskuliinisen heteromiehen ympäristönä, mikä saattaa vaikuttaa vähemmistöryhmien ohella erityisten kielteisesti myös naisiin ja tyttöihin (Cense & Brackenbridge, 2001; Fasting ym. 2004; Kokkonen 2012, 17). Urheilun ulkopuolisissa tutkimuksissa on käsitelty häirinnälle altistavia riskitekijöitä muun muassa työyhteisöissä. Näissä tutkimuksissa häirinnälle suotuisaa toimintaympäristöä ovat edistäneet esimerkiksi seksistinen ja epäasiallinen ilmapiiri, tietouden puute sekä yhteisössä vallitsevat hierarkiat ja stereotyyppiat. (Baillien, Neyens & De Witte, 2008; Ismail, Chee & Bee, 2007; O’Hare & O’Donohue, 1998.) Näitä piirteitä on havaittu esiintyvän myös urheilussa (esim. Cense & Brackenbridge, 2001; Fink, 2016; Griffin, 1992; Sand ym. 2011) ja on mahdollista, että ne ovat pesiytyneet joihinkin lajeihin voimakkaammin kuin toisiin.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Keskustelemalla asiasta julkisesti ja nostamalla asiaa rohkeasti esille, jotta siitä puhumisesta tulee normaalimpi osa urheilukulttuuria. Ihmiset myös sitä kautta paremmin ehkä tiedostaisivat mikä on soveliasta ja mikä ei ja mahdollisesti uhriksi joutuvat uskaltaisivat entistä rohkeammin tuoda asian esille.” Vastaaja 56

11. HÄIRINNÄN ERI MUOTOJEN YLEISYYS JA LAADULLISET PIIRTEET URHEILUSSA

- Seksuaalisen häirinnän muodoista yleisintä oli yleinen häiritsevä puhe. Naisista sitä oli kokenut lähes joka neljäs (24 prosenttia) ja miehistä noin joka kuudes (17 prosenttia). Häiritsevä puhe ilmeni vastauksissa loukkaavina seksuaalissävyytteisinä vitseinä, epäasiallisina kommentteina urheilijoiden vartaloista sekä loukkaavina vitseinä seksuaalivähemmistöistä.
- Toiseksi yleisin seksuaalisen häirinnän muodoista oli sanallinen seksuaalinen häirintä, jota oli kokenut naisista 12 prosenttia ja miehistä neljä prosenttia. Vastauksissa kuvattiin myös vakavampia, fyysisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan kokemuksia.
- Häirinnän kohteeksi joutuneet olivat pyrkinneet usein sietämään tilannetta ja olemaan mukana esimerkiksi häiritsevässä vitsailussa, sillä häirinnästä loukkaantuneet tai mielensä pahoittaneet leimattiin helposti huumorintajuttomiksi tai nipottajiksi. Vakavampiin häirintätapauksiin liittyi usein uhrin ja tekijän välisiä valta-asetelmia.
- Sukupuolisen häirinnän osalta yleisin muoto oli ominaisuuksien väheksyminen ja kyseenalaistaminen sukupuolen perusteella. Naisista kyseistä häirintää oli kokenut 20 prosenttia eli joka viides ja miehistä vain kaksi prosenttia eli joka viideskymmenes.
- Vastausten perusteella urheilu näyttäytyy miehisenä tilana, jossa naisten oikeutta toimia kyseenalaistetaan.

Edellisissä luvuissa kuvattiin seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän yleisyyttä aineistossa ja todennäköisyyttä kokea häirintää sukupuolen, iän, lajin, kilpailun tason ja eri vähemmistöryhmiin kuulumisen mukaan. Tieto siitä, miten yleistä häirintä on, on tärkeää. Se ei kuitenkaan yksistään riitä häirinnän kitkemiseksi (Fasting & Sand, 2015; Honkasalo, 2017). Häirinnän ehkäisemiseksi on keskeistä ymmärtää, miksi häirintää esiintyy ja mitkä rakenteelliset tekijät mahdollistavat seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ja väkivallan yleisyyden (emt.). Se, että aineistossa häirintä kasaantui nuorille naisille, erilaisiin vähemmistöryhmiin, korkeille kilpailun tasoille ja korkeamman häirinnän tason lajeissa urheilulle kuuluville antaa viitteitä siitä, minkälaisia valtasuhteita häirinnän taustalla vaikuttaa. On kuitenkin tärkeä tutkia tarkemmin sitä, minkälaiset häirintään liittyvät merkitykset, olosuhteet ja vuorovaikutussuhteet pitävät yllä näitä valtasuhteita ja mahdollistavat siten häirinnän jatkumisen.

Tässä luvussa on yhdistetty aineiston määrällistä ja laadullista analyysiä. Luvussa eritellään tarkemmin aineistossa esiintyvän seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän eri muotoja. Kunkin häirinnän muodon koh-

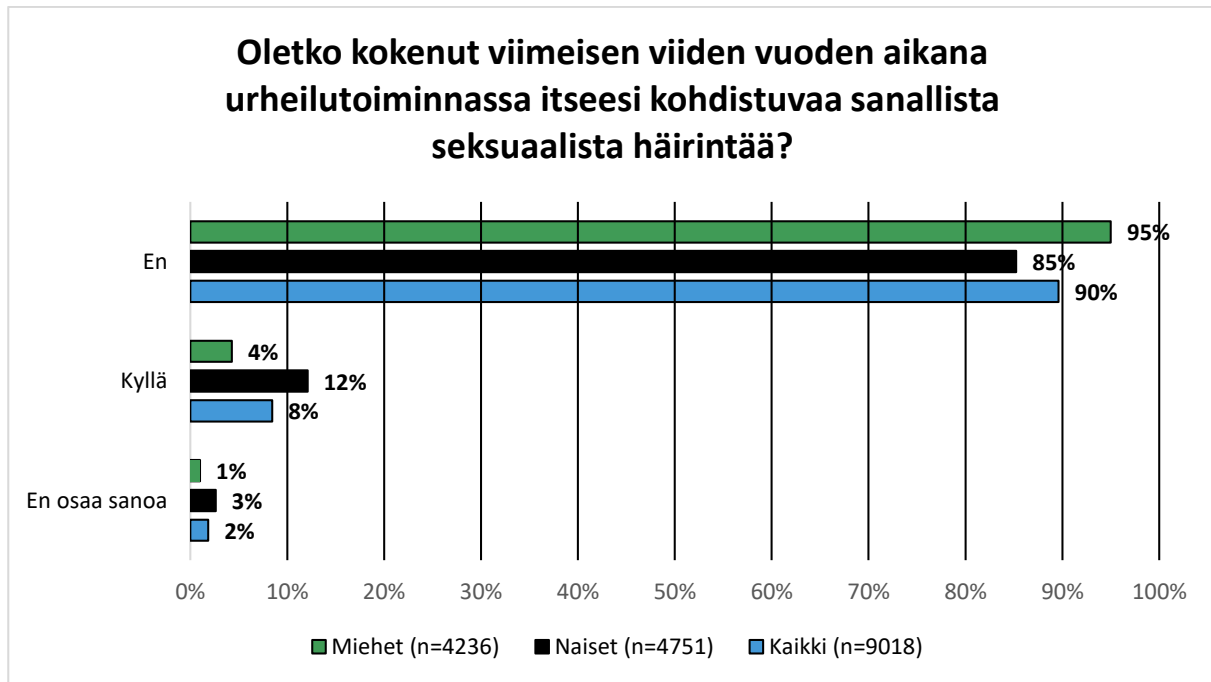
dalla kerrotaan ensin kyseisen häirinnän muodon yleisyys aineistossa. Sen jälkeen analysoidaan kyseisen häirinnän muodon laadullisia piirteitä. Tätä tarkoitusta varten analysoitiin avokysymystä 23, jossa urheilijoita pyydettiin halutessaan kertomaan tarkemmin kokemastaan häirinnästä sekä kysymystä 26 siltä osin, miten siihen annetuissa vastauksissa kuvattiin häirinnän eri muotoja. Kysymykseen 23 urheilijat antoivat 604 avovastausta ja kysymykseen 26 tuli 1 023 vastausta. Avovastauksia ei luokiteltu määrällisesti häirinnän muodon mukaan (esim. sanallinen, ei-sanallinen, fyysinen), koska tilastot antoivat tietoa häirinnän muotojen esiintyvyydestä aineistossa. Tehtyä tilastollista analyysia hyödynnettiin valitsemalla häirintää kuvaavat, laadullisen analyysin kohteeksi otetut aineisto-otteet sillä perusteella, että niissä kuvattiin häirinnälle erityisen alttiita ryhmiä (esimerkiksi nuoret naiset tai eri vähemmistöihin kuuluvat).

Aineisto-otteita analysoitiin siitä näkökulmasta, minkälaista kuvaa ne antavat häirintään liittyvistä merkityksistä sekä sitä ylläpitävistä sukupuolittuneista ja muihin eroihin liittyvistä valtasuhteista. Tarkempi kuvaus laadullisista menetelmistä löytyy liitteestä 3.

11.1. SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

11.1.1. ITSEEN KOHDISTUVA SANALLINEN SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Sanallinen häirintä oli kyselyssä toiseksi yleisin seksuaalisen häirinnän muoto. Naisurheilijoista sitä oli kokenut 12 prosenttia ja miehistä 4 prosenttia (Kuvio 23).

Kuvio 23. Itseen kohdistuvan sanallisen seksuaalisen häirinnän kokemukset.

Seuraavassa vastauksissa kuvataan sanallista seksuaalista häirintää urheilussa:

*Vanhemmat miehet kokevat olevansa oikeutettuja kommentoimaan ulkonäköäni. Kehuiksi tarkoitetut kommentit tuntuvat kuitenkin loukkaavilta ja halventavilta. En myöskään ole kiinnostunut keskustelemaan seksuaalisista mielityksistäni, kokemuksistani tai ylipäänsä seksielämästäni vanhempien miesten kanssa. Ystävällisyys ja ulospäinsuuntautuneisuus tunnutaan monesti tulkittavan flirttailuna. **Vastaaja 1***

*Meitä on esimerkiksi kutsuttu halvoiksi, sekä treeneissä kommentoitu rintojani sekä takamusta. Harrastejoukkueen pukukopissa vitsailu karkasi käsistä ja muuttui huoritteluksi. Muut joukkuekaverit hämmennyivät/järkyttyivät eivätkä tienneet, miten tulisi toimia. Yrittivät tulkita eleistäni, meneekö huutelut vielä huumoria vai koenko tilanteen loukkaavaksi. **Vastaaja 2***

*Lentopallossa naisilla on usein lyhyet kireät shortsit. Tyttöjen takapuolia saatetaan vertailla, arvostella tms. **Vastaaja 3***

Vastauksista välittyi kuva sanallisen häirinnän ja sukupuolen yhteen kietoutumisesta, jolloin häirintä kohdistui nimenomaan naisurheilijoihin, jotka asetetaan puheessa seksuaalissävytteisten puheiden ja tekojen kohteeksi. Häirinnässä ylitetään sanallisesti naisurheilijoiden keholliseen itsemääräämisoikeuteen kuuluvia rajoja, kun kommentoidaan ulkonäköä, kehonosia, yritetään keskustella heidän seksielämästään tai kerrotaan naisia halventavia vitsejä.

Seuraavassa sanallista häirintää kuvaavassa aineisto-otteesta tuli esiin aineistossa toistuva häirintää ylläpitävä kulttuurinen logiikka. Siinä häirinnän kohde otti vastuuta kokemastaan häirinnästä, esimerkiksi pyrkimällä ottamaan tilanteen huumorilla ja olemalla mukana vitsailussa, ja tällä tavoin osoittamaan, että hänellä on joko huumorintajua, luonteen lujuttua tai psyykkistä vahvuutta. Tällöin häirinnän kohde joutui käyttämään ylimääräisiä resursseja häirinnän kanssa toimeen tulemiseen sen sijaan, että voisi keskittyä esimerkiksi kilpailuun tai harjoitteluun (Jurva, 2018, 49).

Pitäisi rohkeasti puuttua tilanteisiin, ja sanoa, jos jokin asia tuntuu itsestä epämukavalta tilanteesta tai jos ulkopuolisena huomaa tällaisia tilanteita. Omalle kohdalle ei ole tapahtunut mitään "hyväntahtoista" vitsailua kummempaa, mutta aina on tuntunut helpommalta naureskella kiusaantuneesti mukana kuin oikeasti sanoa, mitä tuntee. Tuntuu, että pitäisi olla valmiiksi mietittynä jo vastaukset vitsailijoille, että osaisi vastata asiallisesti takaisin ja pyytää lopettamaan. **Vastaaja 4**

Aineistossa toistui myös häirinnän ymmärtäminen kehyksessä, jonka mukaan häirinnästä loukkaantuva tai siitä mielensä pahoittava leimautuu helposti huumorintajuttomaksi tai nipottajaksi. Pitkittänyt häirintä saattaa saada häirityn kuitenkin kokemaan häpeää, huonomuuttoa tai ulkopuolisuutta.

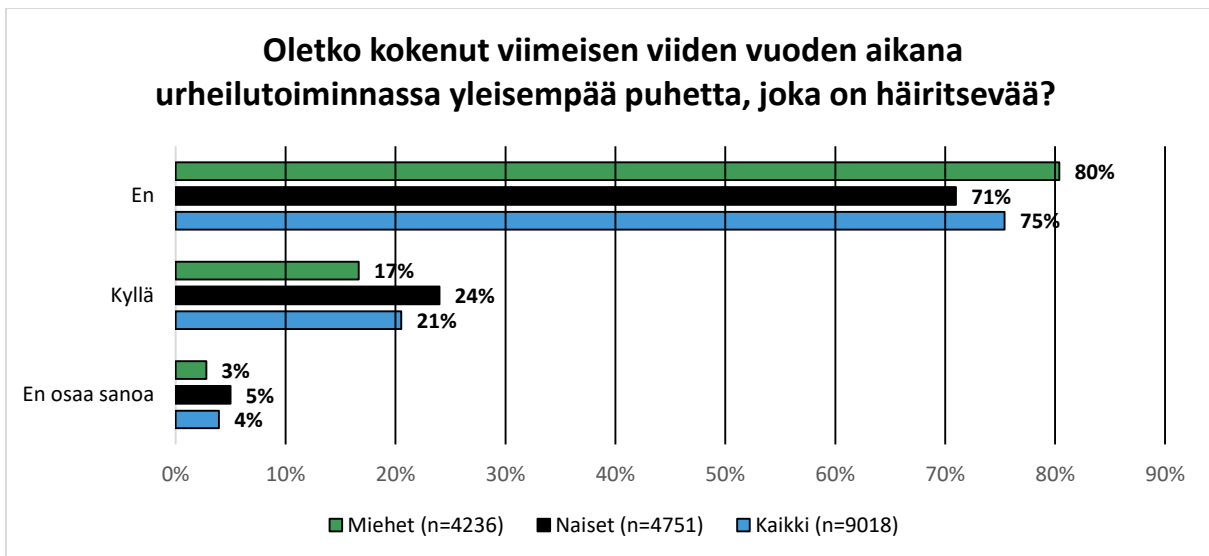
Salilla tosissaan jouduin kuuntelemaan muiden kesken keskusteltavia ja minuun kohdistuvia pervovitsejä. Osasin näitä kyllä huumorilla ottaa, mutta varmasti oli yksi syy miksi en viihtynyt ja tunsin oloni ulkopuoliseksi ainoana naisena. Monen muunkin seikan vuoksi vaihdoin treeni-paikkaa - ja porukkaa. **Vastaaja 5**

Seuraavassa vastaaja kuvasi seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa seksuaalista häirintää ja syrjintää, joka johti siihen, että häirintää kohdannut urheilija vaihtoi lopulta seuraa:

Pelasin junioreissa sekä miehissä. ... [Valmentaja] halveksi homoja ja muita seksuaalivähemmistöjä. Hän sai tietää seksuaalisuudestani ja alkoi syrjiä. Otin asian esille seururan kanssa mutta asialle ei tehty mitään koska pelaaja/valmentaja oli tärkeämmässä roolissa seurassa, joten päätin vaihtaa seuraa. **Vastaaja 6**

Otteesta kävi ilmi, että häirintään on erityisen vaikea puuttua, kun se tapahtuu sellaisen henkilön toimesta, joka on auktoriteettiasemassa suhteessa häirinnän kohteeseen (Fasting & Sand, 2015; Johansson, 2013; Sand ym. 2011). Tässä tapauksessa häirinnästä ilmoittaminen ei myöskään johtanut toimenpiteisiin, jolloin häirinnän jatkumista edesauttoi sen hiljainen hyväksyntä urheilijan seurassa.

11.1.2. YLEINEN HÄIRITSEVÄ PUHE JA VITSAILU

Kuvio 24. Kokemukset yleisestä häiritsevästä (seksuaalisesta) puheesta.

Kaikkein yleisin vastaajien kokemus seksuaalisen häirinnän muoto oli yleinen häiritsevää puhe (Kuvio 24). Naisurheilijoista sitä oli kokenut 24 prosenttia eli joka neljäs, miesurheilijoista 17 prosenttia eli noin joka kuudes. Vaikka tällainen yleinen puhe ei kohdistuisi kehenkään yksittäiseen henkilöön, se voi ylläpitää sukupuolittuneita valtasuhteita ja seksististä ilmapiiriä. Seksismillä tarkoitetaan ajattelutapaa, joka korostaa sukupuolten välisiä eroja ja niihin perustuvaa sukupuolten eriarvoisuutta. Seuraava avovastaus kuvasi seksististä, härskiä vitsiä, joka halvensi naisia:

Kisajärjestelyissä mukana olleen toimijan kommentointia kisapaikan purun yhteydessä, seksuaalissävyytteistä kommentointia: mm. "ihan kuin naiset, kolme reikää, mutta yksi on tiukka". **Vastaaja 7**

Vaikka puhe ei kohdistuisi paikalla oleviin naisiin, on se omiaan tekemään heidän olonsa epämukavaksi. Naisia halventava vitsailu, homottelu tai rasistinen huutelu pitää yllä sellaisia valtasuhteita ja ilmapiiriä, joissa naisia sekä seksuaalisiin, etnisiin ja muihin vähemmistöihin

kuuluvia pidetään muita huonompina. Tämä toteutuu myös silloin kun näihin ryhmiin viittaamista käytetään haukkumasanoina:

Vastustajia [haukutaan] ihan seksuaalisesta suuntautumisesta huolimatta homoksi, tummaihoisia neekereiksi jne., naistuomareita huoritellaan. Vastaja 8

Syrjivässä haukkumisessa ja seksistisessä huutelussa myös helposti yhdistetään erilaiset häirinnän perustana olevat kategoriat, kuten homoseksuaalisuus ja kielivähemmistöön kuuluminen tai rodullistettu positio:

Liittyen suomenruotsalaisuuteeni olen ollut monella paikkakunnalla hurrihomo jne. On huudeltu otatko perseeseen vai suuhun. Lähinnä nämä huutelut ovat tulleet katsomosta mutta myös vastustajan pelaajat ovat haukkuneet vitun homoksi. Joukkueeni musta pelaaja on myös kokenut rasistista huutelua, jossa on ollut mukana esim huutelua jossa pelikaveria väitettiin raiskaajaksi.

Vastaja 9

On ongelmallista, jos tällaista varsin törkeää puhetta pidetään urheilun kulttuuriin kuuluvana, kuten tässä aineisto-otteessa:

Ainahan sitä radoilla vitsaillaan. Ei siitä kenenkään tulisi nokkiinsa ottaa. Vastaja 10

Avovastauksissa toistui vaatimus tai yritys sietää vitsailua ja suhtautua siihen huumorilla. Kun toistetaan ajatusta siitä, että vitsailusta ei saisi loukkaantua, unohdetaan helposti, keneen vitsailu kohdistuu. Jos on itse turvatussa positiossa, eikä esimerkiksi kuulu vähemmistöön, on todennäköisemmin suojassa ikävältä syrjivältä puheelta, eikä tule välttämättä ajatelleeksi, miltä yleisetkin halventavat vitsit tai huutelut saattavat tuntua:

Vaikka termi onkin halventava ja loukkaa toisen ihmisen kunniaa, täytyisi tämän kaltaiset asiat aina liittää aiheen yhteyteen. Delataan kovaa ja toinen ottaa tästä vähän nokkiinsa, ja huutaa perään "vitun homo" ei mielestäni välttämättä ole halventava huuto, eikä välttämättä kohdistu tämän vastapelaajan oikeaan seksuaali-identiteettiin. Vastaja 11

Avovastauksissa ilmenee, että homo-sanaa käytettiin urheilussa usein negatiivisen suhtautumisen sävyttämänä, halveksien ja väheksyvästi tarkoituksena esimerkiksi nujertaa vastapuolen pelaaja. Kuten edellä, joistain vastauksista välittyi, että tätä saatetaan pitää urheilussa peliin kuuluvana asiana, joka ei viittaa esimerkiksi tietyn pelaajaan tosiasialliseen seksuaaliseen suuntautumiseen. Ei ole kuitenkaan neutraalia, viatonta tai satumaa, että esimerkiksi vastustajan nujertamiseksi käytetään eri vähemmistöryhmiin tai naiseen halveksivassa mielessä viittaavia sanoja. Tällainen kielenkäyttö luo todellisuutta, jossa näitä ryhmiä pidetään muita alempiarvoisemmassa asemassa.

Yleinen vitsailu esimerkiksi seksuaalivähemmistöistä, vaikkei se kohdistuisi kehenkään yksittäiseen henkilöön vaikeuttaa seksuaalivähemmistöihin kuuluvien toimimista urheilussa. Se rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan olla avoimesti oma itsensä:

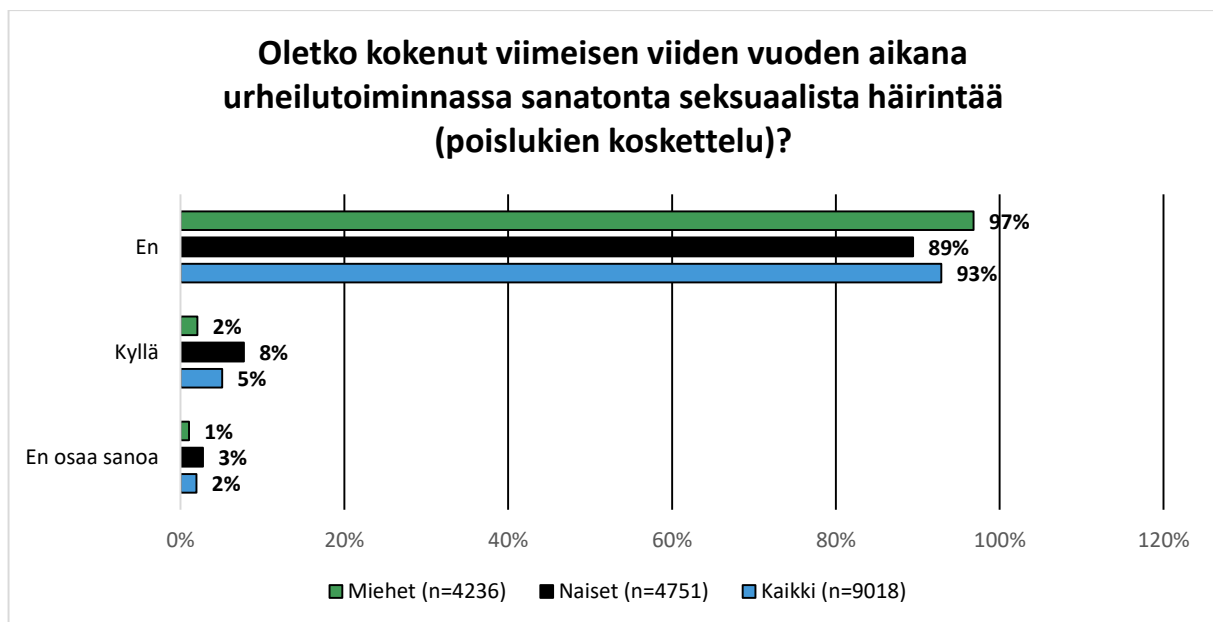
Enimmäkseen kuulin pelkkää yleistä huulenheittoa, mikä ei ole henkilökohtaista ketään kohtaan ja oli myös mun mielestä hauskaa, mutta silti esim. teki minulle ulos tulemisen mahdottomaksi. Vastaja 12

Häirinnän tuomitseva ilmapiiri ei sulje pois huumoria ja vitsailua, mutta tärkeää on itsekritiikisyys ja sen tarkkailu, minkälainen vitsailu on mahdollisesti ulossulkevaa, seksististä, marginaaliin asettavaa ja loukkaavaa:

--- Mielestäni hyvässä ilmapiirissä on mahdollista olla oma itsensä ja tuoda omat mielipiteensä julki kaikille yhteisössä toimiville. Olen ollut mukana tällaisissa yhteisöissä, missä huumori kukkii, mutta jos porukassa on yksikin ketä asia loukkaa, niin jutut jäävät siihen ja ihmisiä kunnioitetaan sellaisena kuin he ovat. Tällaiset yhteisöt ovat urheilussa mielestäni kaikkein menestyksekkäimpiä. Vastaja 13

11.1.3. SANATON SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Sanatonta seksuaalista häirintää oli kokenut aineistossa naisurheilijoista 8 prosenttia, miehistä 2 prosenttia (Kuvio 25).

Kuvio 25. Sanattoman seksuaalisen häirinnän kokemukset.

Sanatonta seksuaalista häirintää kuvattiin aineistossa useimmiten epämukavana tuijotteluna.

Uimavalvoja ja myös eräs toinenkin myös treeneissä aina katseli ja tuijotteli meitä. He myös ilmestyvät aina altaalle kun tulemme treeneihin tai kun olemme uikkareissa kiuvalalla maalla. Tiedän myös että poikienkin puolella on ollut häirintää. Vastaja 14

Tuijottelua seksuaalisen häirinnän muotona voi tulkita elokuvatuokimuksessa käytetyn Laura Mulvey'n (1975) miehisen katseen käsitteen kautta. Se tarkoittaa esimerkiksi seksuaalista esineellistämistä ja laajemmin sitä, miten katseen kohde määritellään passiiviseksi kohteeksi ja katsoja taas aktiiviseksi toimijaksi. Esimerkiksi elokuvassa naishahmo tarjoaa vain katselun nautintoa eikä tule nähdä aktiivisena toimijana. Käsitteen edelleen kehittämissä miehistä katsetta ei tarvitse liittää olemuksellisesti tiettyyn sukupuoleen, vaan esimerkiksi naisen katse voi olla miehinen edellä kuvatussa merkityksessä.

"kato tota persettä", "kivasti pullottaa housut edestä" yms. Vastaja 15

Avovastauksissa oli jonkin verran kommentteja, joissa tuotiin esiin sitä, että on ongelmallista, jos urheiluun suhtaudutaan vain viihteenä, jossa voidaan kuluttaa naiskehoja ja enenevässä määrin myös mieskehoja.

Kisa-asut muuttuisivat hieman peittävämmäksi. Ihmisille opetettaisiin, että kisapaikoille ei tulla tuijottelemaan vaan seuraamaan urheilua. Vastaja 16

Tähän liittyen vastauksissa kysymykseen 26 siitä, miten häirintää voisi ehkäistä, tuotiin myös esiin, että urheilijoilla on liian paljastavat kilpailuasut, mikä lisäsi häirintää:

Vähemmän paljastavat asut esim. yleisurheilijoille. Vastaja 17

Tällöin toistetaan ongelmallista, seksuaalista väkivaltaa ja häirintää ylläpitävää puhetapaa, jonka mukaan se joutuisi häirityn pukeutumisesta. Koska tuijottelua kuitenkin esiintyy, olisi peliasujen valinnassa hyvä kuunnella urheilijoiden tuntemuksia:

Paljastavat peliasut: shortsit, jotka olivat niin lyhyet, että puoli pakaraa näkyi. Valmentaja (nainen) vaati pitämään näitä, vaikka hyvin tiesi tuntemuksista. Saimme ... johtavassa asemassa olevalta mieheltä kritiikkiä siitä, ettemme suostuneet pelaamaan paljastavissa, ja lyhyissä shortseissa.. Sillä ei ollut miehelle merkitystä, että pelasimme hyvin.... Sama henkilö on myös yleisesti väheksynyt nais[lajia] ja käyttää puheissaan naisia halventavia ilmauksia. Vastaja 18

Vastauksissa toistui myös puhetapa, jonka mukaan erityisesti poikien tai miesten epäasiallinen tuijottelu – miehinen, seksistinen katse – olisi ikään kuin heidän seksuaalisuuteensa liittyvä luonnonlaki, johon he eivät voi itse vaikuttaa.

En tietenkään häirinnyt ketään harjoituksissa, vaikka toki mieleni olisi tehnyt katsella strgingejä tiukoissa pepuissa legginsien läpi. Toki saatoinkin vilkaista perseitä ja tissejä jos kukaan ei varmasti nähnyt, ei edes se ihailun kohde. Mutta rajoitin kiimaisen teini-itsemi, eikä se ollut vaikeaa. Mielestäni häirintä on kuitenkin väärin ja mielestäni tuollainen toiminta josta kukaan ei saa tietää, ei ole väärin.

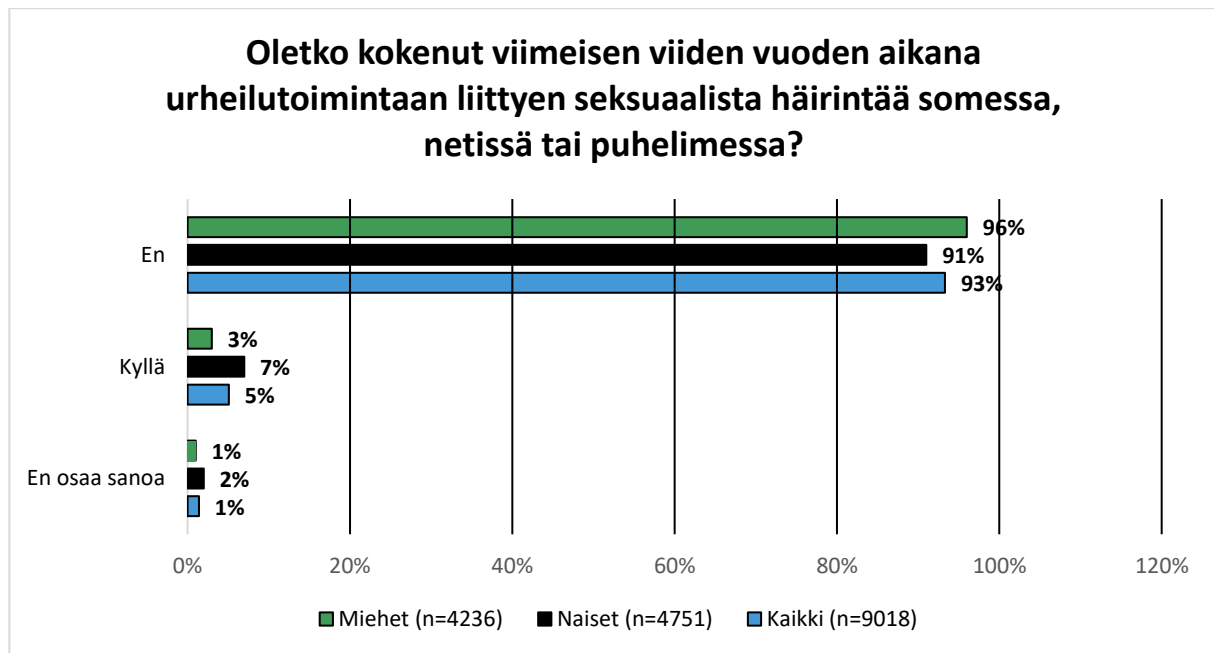
Vastaaja 19

Oheisessa vastauksesta välittyi kuitenkin myös vastaajan itsereflektio: vastaaja pohtii, missä seksuaalisen häirinnän raja menee. Hänen tapansa kuvata naisten kehoja vain niiden osien kautta voi pitää miehisen katseen läpäisemänä naiskehojen objektivointina. Toisaalta vastauksessa välittyi myös se, että seksuaalisuus voi olla läsnä urheilussa, mutta se ei ole mitään hallitsematonta, johon ei itse voisi vaikuttaa (ks. Jurva, 2012). Vaikka pitäisi toisen kehoa haluttavana, on keskeistä ymmärtää, että urheilijoiden kehot – sen enempää naisten, miesten kuin muidenkaan – eivät ole urheilussa vain muiden katseita tai nautintoa varten.

11.1.4. SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ SOMESSA, NETISSÄ TAI PUHELIMESSA

Somessa, netissä tai puhelimesta seksuaalista häirintää oli kokenut naisvastaajista 7 prosenttia, miesvastaajista 3 prosenttia (Kuvio 26). Vaikka somessa, netissä tai puhelimesta tapahtunut häirintä ei noussut esiin erityisen yleisenä häirinnän muotona, yleisö, fanit ja some-

seuraavat nousivat merkittäviksi häirinnän tekijöiksi erityisesti itseen kohdistuvassa sanallisessa seksuaalisessa häirinnässä, yleisessä häiritsevässä puheessa ja sanattomassa seksuaalisessa häirinnässä.

Kuvio 26. Kokemukset seksuaalisesta häirinnästä somessa, netissä tai puhelimesta.

Somesseuraajat saattavat ylittää urheilijoiden ruumiillisen itsemääräämisoikeuden rajoja:

Netissä vieraat ihmiset kattelee pelikuvia ja niiden pohjalta esim pakaroiden kehumista ja kysely minkälaisia alusvaatteita käytän ja tehty seksiin liittyviä ehdotuksia **Vastaaja 20**

Toisaalta näin saattavat tehdä myös toimitsijat tai muut toimihenkilöt, esimerkiksi tuomarit. Seuraavassa esimerkissä yhdistyy somehäirintä ja sanaton häirintä:

Eräs miespuolinen tuomari lähetti kaveripyynnön ja muutamia viestejä monelle 14-17-vuotiaalle tytölle. Yksi tytöistä pelasi joukkueessani. Tuomarit saavat valita pelit, joissa tuomitsevat ja tämä tuomari oli usein meidän peleissämme. Tyttö tuli itkien pois kentältä, koska

hänenstä tuntui, että tuomari oli kentällä koko ajan hänen lähellään ja keskittyminen meni siihen, että pysyisi mahdollisimman kaukana tuomarista. Kapteenimme puhui asiasta muille tuomareille ja liittoon, jonka jälkeen tämä tuomari ei enää saanut tuomita pelejäme sillä kaudella. Vastaja 21

Vastauksessa piirtyy kuva häirinnässä ilmenevästä sukupuolittuneesta vallasta, jossa häirinnällä vaikeutetaan naisten ja tyttöjen toimimista urheilussa. Sukupuolittunut valta ilmenee seksuaalisessa häirinnässä siten, että kun miesurheilijat voivat useammin käyttää energiansa varsinaiseen asiaan eli tässä tapauksessa urheiluun, tässä tapauksessa tyttöurheilijalla energiaa meni häirinnän kanssa toimeen tulemiseen ja oman turvallisuuden varmisteluun (Jurva, 2018, 49). Näin tapahtuu, oli se sitten häiritsijän tietoinen tarkoitus tai ei. Esimerkissä tuli esiin kuitenkin tapauksen myönteinen piirre eli häirintään oli puututtu joukkueen kapteenin ja lajiliiton taholta.

Somehäirintä voi olla kohteelle hyvin ahdistavaa ja voi saada pelkäämään, että vihjailut ja uhkailut toteutuvat ja johtavat seksuaaliseen väkivaltaan:

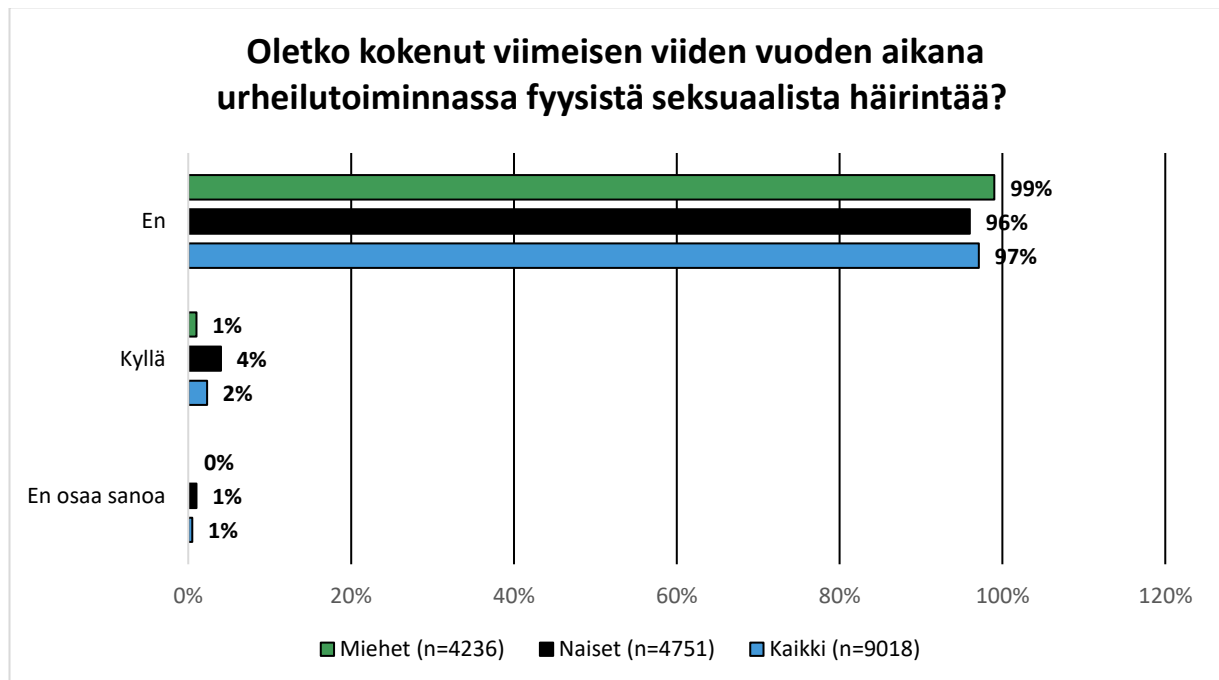
Eräs samanikäinen todella hyvä [laji] poika lähetteli minulle hänen sukupuolielimistään kuvia ja vihjaili, mitä hän haluaisi tehdä ...[kyseisen lajin parissa] minulle, jos tulisin ... käymään. Olen estänyt hänet sosiaalisissa medioissa, mutta aina hän löytää reitin ottaa minuun yhteyttä. Minua häiritsee hänen viestittelyt, kuvat ja videot, ja pelkään että saatamme joku päivä nähdä samoissa kisoissa ja että hän toteuttaisi hänen sanomansa. Hän on myös sanonut, että aikoo tulla tänne, kun täyttää 18 vuotta. Minä en pidä tästä käytöksestä ja olen maininnut hänelle siitä. Vastaja 22

Vaikuttaakin siltä, että somessa toimimiseen tarvittaisiin ohjeita sekä pelaajille, valmentajille että seuraajille ja faneille.

11.1.5. FYYSSINEN SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Fyysinen seksuaalinen häirintä oli kyselyssä harvinaisimpia seksuaalisen häirinnän muotoja (Kuvio 27). Sitä oli kokenut naisurheilijoista 4 prosenttia ja miesurheili-

joista prosentti. Se on kuitenkin myös raskauttavampaa, sillä fyysinen seksuaalinen ahdistelu on rikoslain nojalla rangaistava teko.

Kuvio 27. Fyysisen seksuaalisen häirinnän kokemukset.

Seuraavasta avovastauksesta kävi hyvin ilmi se, että seksuaalisessa ahdistelussa ei ole kysymys seksuaalisuudesta, vaan vallankäytöstä:

*Toisen kilpailijan tarkoitus oli häiritä minun kilpailusuoritusta puristelemalla perseestä. Puristelu loppui sitten kun kohotin nyrkkini. Kyllä meni se suoritus sitten huonosti. Ei ollut kivaa. **Vastaaja 23***

Seuraavasta fyysisen häirinnän kuvauksesta ilmeni myös se, että häiritsijä käytti valta-asemaansa, tässä tapauksessa asemaansa hierojana suhteessa urheilijaan. Häirintä tapahtui tilanteessa, johon kuului urheilijan koskettamista, mutta seksuaalisivytteen koskettaminen tuli urheilijalle yllätyksenä. Siihen liittyi myös samanaikaista sanallista seksuaalista häirintää:

*--- Yhtäkkiä tuntui, että hän halusi olla hieromassa 2-3 kertaa viikkoon ja joka kerta käsittely muuttui ”rajumaksi ja kovemmaksi” ja kyllä aika läheltä liippasi, ettei sormet käyneet emättimessä. Minua ei kovin moni hieroja ole hieronut (en käy säännöllisesti hieronnassa), mutta voin sanoa, ettei kukaan ole uskaltanut sisäreisiin sillä lailla koskea, mitä tuo. Olin varmaan aika hiljainen niillä hetkillä, kun makasin omassa olohuoneessani jumppamaton päällä ja tämä mies hieroi ”perusteellisesti” ja samalla ladellen kaikennäköisiä ylistyksiä siitä, miten jos hän olisi 20v nuorempi, niin hän olisi aivan mielettömän rakastunut minuun tmv. Homma saatiin loppumaan. Hieronnat lopetettiin ja totesin sille kerran mesessä, että aika ahdistavalta tuntuu monestakin syystä hänen ylenpalttinen auttamisenvimmansa. **Vastaaja 24***

Häiritty totesi, että häirinnän tapahtumahetkestä, että ”olin varmaan aika hiljainen niillä hetkillä”. Tilanne, jossa seksuaalinen koskettaminen tapahtuu esimerkiksi urheiluhieronnan varjolla saattaa tulla yllätyksenä ja voi lamaannuttaa häirinnän kohteen ja hänen voi myös olla vaikea uskoa kokemaansa todeksi (Raiskauskeskus Tukinainen). Tällainen vain toisen osapuolen yksipuoleisesta tarpeesta ja halusta rakentuva tilanne rikkoo uhrin luottamusta ja turvallisuuden tunnetta ja siitä voi syntyä seksuaalinen trauma (Väestöliitto, 2016).

Osasta fyysisen seksuaalisen häirinnän kuvauksissa avovastauksista kävi ilmi, että fyysinen seksuaalinen häirintä oli tapahtunut tilanteessa, jossa häiritsijä oli käyttänyt hyväkseen nuoren urheilijan humalatilaa tai ikää.

Ollessani juniori 16-18-vuotias olin osallisena monessa jälkikäteen kyseenalaisessa tapahtumassa. Esimerkiksi aikuinen 40-50 vuotias mies on kosketellut seksuaali-

*sesti minun ollessani 18 vuotias ollessani kovassa humalassa, vaikkakin olen itse ajautunut vapaaehtoisesti tilanteeseen. Jälkikäteen ajateltuna ei kuitenkaan vastuullista toimintaa aikuiselta mieheltä. Joukkuekavereiden keskuudessa myös vastaavia tilanteita ja joskus on tuntu-
nut, että pelipaikkoja on jaettu helpommin niille kenellä on ollut ”sutinaa” [lajin toimihenkilön] kanssa. Viimeisen viiden vuoden aikana olen ollut kuitenkin jo selvästi vanhempi, eikä ole tällaisia kokemuksia. Nämä kokemukset kuitenkin yksittäisiä, suurin osa pelinjohtajista yms. Vastuullisia tekijöitä. **Vastaaja 25***

Häirintä saattaa myös johtaa suhteeseen valmennettavan ja valmentajan välillä. Seuraavasta avovastauksesta ei käynyt ilmi, olivatko suhteen molemmat osapuolet olleet tapahtumahetkellä täysi-ikäisiä. Vaikka valmennussuhteessa syntynyt suhde olisi alunperin suostumuksellinen, vastauksessa kävi ilmi, miten valmentajan ja valmennettavan välinen valtasuhde teki siitä ahdistavan ja vaikeutti sen lopettamista (Johansson, 2013).

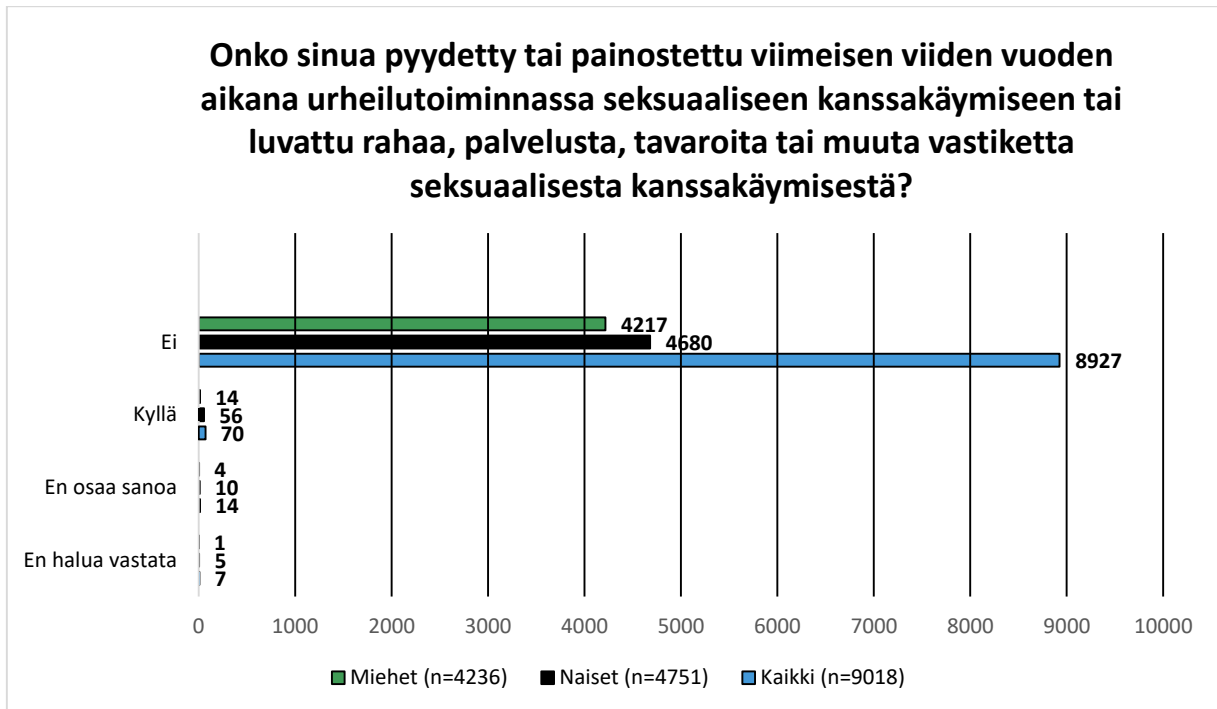
*Häirintä johti typerästi molemminpuoliseen seksuaaliseen suhteeseen, jonka koin ahdistavana ja turvattomana sekä vaikeana lopettaa (ettei harrastus, ystävytydet ym. jäisi tämän vuoksi). Onneksi ei näin käynyt, vaikka lopetin suhteen. Valmentaja ei aktiivisesti enää valmenna omaa joukkuetta ja on huomattavan helpottunut olo käydä treeneissä sekä peleissä. Sama henkilö on vähintään muissa piireissä harrastanut seksuaalista häirintää aktiivisesti. **Vastaaja 26***

Vastaaja kuvasi kokeneensa suhteen valmentajaan ahdistavaksi ja turvattomaksi ja pelänneensä menettävänsä ystävyysuhteensa ja harrastuksensa, jos lopettaisi suhteen. Kuten Väestöliiton (2016) materiaalissa todetaan, valta-asemassa olevan henkilön viestittämä seksuaalinen sävy ja teot voivat olla nuorelle hämmentäviä ja traumatisoivia. Nuoren voi myös olla vaikea ilmaista rajaa tai sitä, ettei halua edetä enää pidemmälle, vaikka tilanne olisi ollut aluksi mukava tai kiihottava (Väestöliitto, 2016). Aikuisen ja/tai valtasuhteessa olevan pitäisikin tuntea erityistä vastuuta tällaisissa tilanteissa. Tällaisten tilanteiden estämiseksi tarvittaisiin myös selkeästi enemmän koulutusta urheilun parissa, jossa monet valmentajan ja valmennettavan väliset suhteet ovat tiiviitä ja niihin voi tulla seksuaalinen sävy (Brackenbridge ym. 2008; Johansson, 2013; Vertommen ym. 201).

11.1.6. SEKSUAALISEEN KANSSAKÄYMISEEN PAINOSTAMINEN, RAISKUKSEN YRITYS TAI RAISKAUS

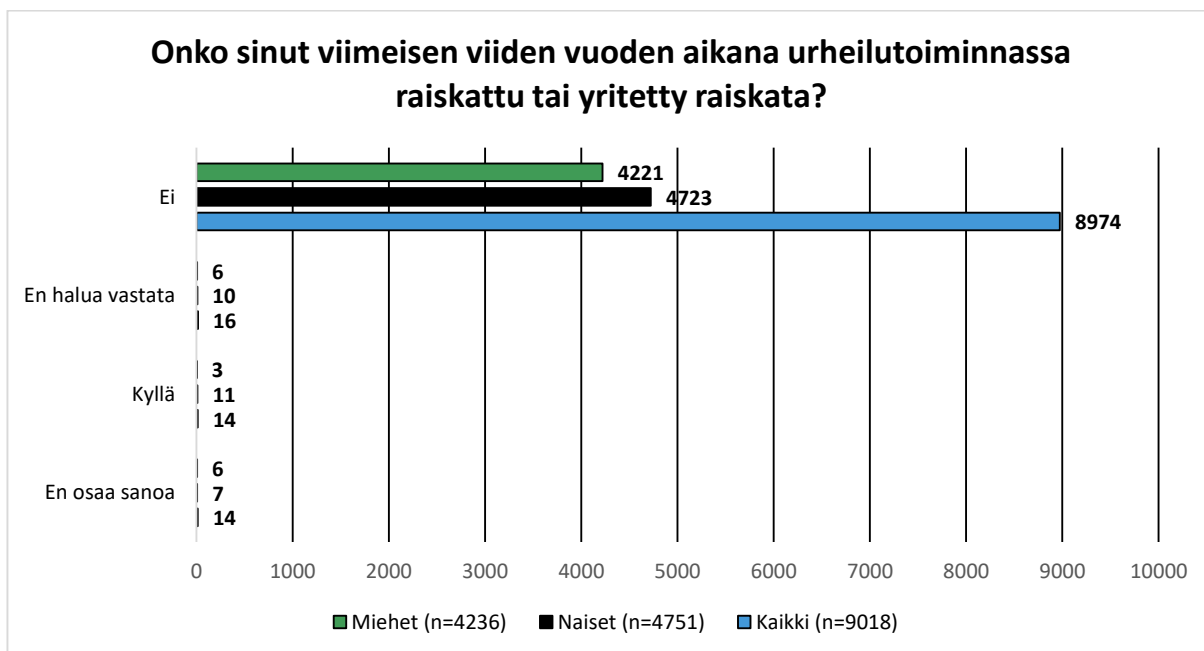
Painostus seksuaaliseen kanssakäymiseen, raiskauksen yritys ja raiskaus ja olivat tutkimuksessa vakavampia ruumiillista ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta rikkovia tekoja – niissä on kysymys seksuaalisesta väkivallasta. Häirinnän muodoista ne ovat myös kaikkein raskauttavampia, sillä raiskaus tai sen yritys sekä fyysinen seksuaalinen ahdistelu ovat rikoslain nojalla rangaistavia tekoja. Onneksi ne olivat aineistossa myös kaikkein harvinaisim-

piä ruumiillista itsemääräämisoikeutta rikkovia tekoja. On kuitenkin selvää, että yksikin seksuaalisen väkivallan teko on liikaa. Aineistossa 56 naisurheilijaa oli pyydetty tai painostettu seksuaaliseen kanssakäymiseen tai siitä oli luvattu rahaa, palvelusta, tavaroita tai muuta vastiketta (Kuvio 28). Miehistä näin oli tapahtunut 14 kohdalla.

Kuvio 28. Kokemukset seksuaaliseen kanssakäymiseen painostamisesta.

Kyselyyn vastanneista 11 naisurheilijaa ja kolme miesurheilijaa oli yritetty raiskata tai raiskattu (Kuvio 29).

Kuvio 29. Raiskatuksi joutuneet tai raiskauksen yrityksen kohteena olleet.

Eräs vastaaja kuvasi kisamatkalla tapahtunutta pelottavaa, ennakoimatonta tilannetta, jossa häntä oli painostettu seksuaaliseen kanssakäymiseen:

*Olimme kisareissulla ja sinne oli varattu huoneet, ja tiesin että olen samassa huoneessa erään huoltajan kanssa, mikä oli minulle ok sillä monilla reissuilla sekamajoitukset ovat olleet ok. Mies kuitenkin yritti koko yön seksuaalisia asioita ja flirttaili kanssani, vaikka hänellä oli perhe. Kisareissulla sama flirttaileva ja vihjaileva ilmapiiri jatkui vaikkemme olleet enää samassa huoneessa. Pelkäsin koko yön että hän tekee jotain enkä pääse pois. En myöskään uskaltanut sanoa mitään järkevää takaisin, kun pelkäsin häntä. **Vastaaja 27***

Eräs vastaaja kuvaa myös painostamista raiskaukseen muiden urheilijakavereiden taholta.

*Urheilukaverit usuttivat, että olisi pitänyt "hoidella" yksi humaltunut nainen. Tunsin häpeää toisten moraalisen alhaisuuden takia. **Vastaaja 28***

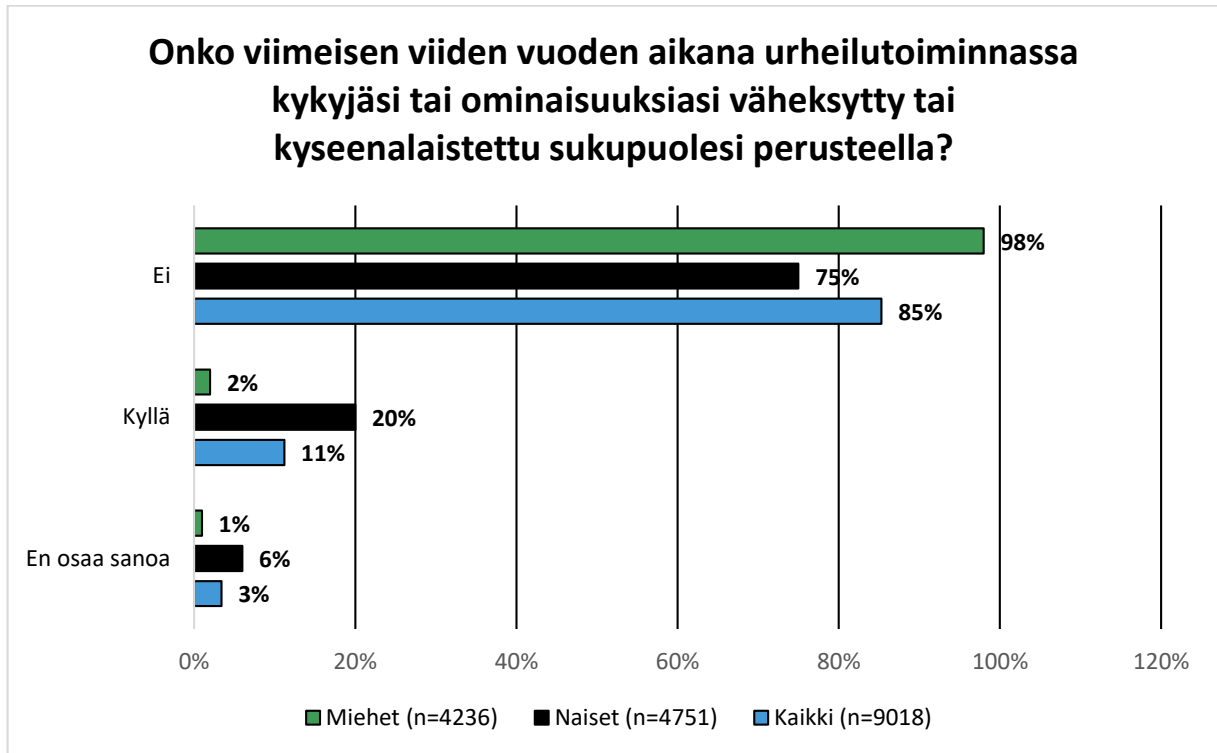
*Raiskatuksi tullut vastaaja totesi vain lyhyesti: Minut on raiskattu kerran. **Vastaaja 29***

11.2. SUKUPUOLEEN PERUSTUVA HÄIRINTÄ

11.2.1. KYKYJEN JA OMINAISUUKSIEN VÄHEKSYMINEN JA KYSEENALAISTAMINEN SUKUPUOLEN PERUSTEELLA

Sukupuoleen perustuva häirintä oli aineistossa vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Kykyjensä ja ominaisuuksiensa väheksymistä ja kyseenalaistamista sukupuolensa perus-

teella oli kokenut naisvastaajista 20 prosenttia eli joka viides, kun miesvastaajista sitä oli kokenut 2 prosenttia eli joka viideskymmenes (Kuvio 30).

Kuvio 30. Kokemukset kykyjen tai ominaisuuksien väheksymisestä sukupuolen perusteella.

Tyttöjen ja naisten kykyjen väheksyminen aineistossa heijastaa naisurheilun vähäistä arvostusta yhteiskunnassa ja urheilukulttuurissa (Berg & Kokkonen, 2016; Tolvhed, 2015; Turtiainen, 2015). Aineistossa kuvattiin naisurheilijoiden ja naisurheilun väheksymistä sekä ylempältä taholta, esimerkiksi seurojen taholta että suoraan yksilöihin kohdistuva väheksymisenä. Tällöin voi ajatella, että yksilönaisurheilijaan kohdistuvalla vähättelyllä on ikään kuin laajempi kulttuurin tuki, jolloin se voi olla erityisen vahingollista naisurheilijan itsearvostuksen kannalta.

Sukupuolien välinen epätasa-arvo näkyy jokapäiväisessä arjessa kaikilla osa-alueilla (mm. olosuhteet, palkkiot jne). Kansallisella ja seuratason. Vastaaja 30

Seuraavissa aineisto-otteissa kuvataan naisurheilun tai naisten suoritusten väheksymistä seuroissa. Tällä väheksymisellä voi olla hyvin konkreettisia seurauksia esimerkiksi siihen, minkälaisia harjoitusvuoroja nais- ja miesjoukkueet saavat:

Nais[urheilulaji] on johdolle lähes yhdentekevää, vaikka pelaisimmekin samalla tasolla tulevalla kaudella, kun miesten edustus. Ollaan nauttimaan siirtyvä hyvä tyttöjoukkue ja halutaan pelata seurassa missä sitä myös arvostetaan. Itse olen tehnyt asioiden eteen jo paljon töitä, kun olen valmennuspiireissä ja valmentanut [paljon] tyttöjoukkueita. Vastaaja 31

Seura väheksyy naisurheilua sekä sanallisesti että konkreettisin teoin. Naiset eivät saa harjoitusvuoroja tai jos saavat, miesjoukkueet voivat ilmoittamatta päättää tulla varastamaan vuoron jonka naisjoukkue on varannut ja siitä maksanut. Naisten ja nuorten seuramaksuilla on kustannettu miestenjoukkueen muutakin toimintaa. Vastaaja 32

Meidän seurassa on sellainen kulttuuri, että naisten suorituksia kisoissa ja treeneissä väheksytään ja niistä vitsailaan, puoliksi leikillä, puoliksi tosissaan. Ei se ole vakavaa mutta se on osa urheilunani. Vastaaja 33

Kykyjen ja ominaisuuksien väheksyminen kohdistui aineistossa myös tyttö- ja naisurheilijoihin yksilöinä. Monesti naisurheilijoiden kykyjen ja taitojen oletettiin olevan huonompia kuin miehillä, vain sillä perusteella, että kyseessä oli nainen:

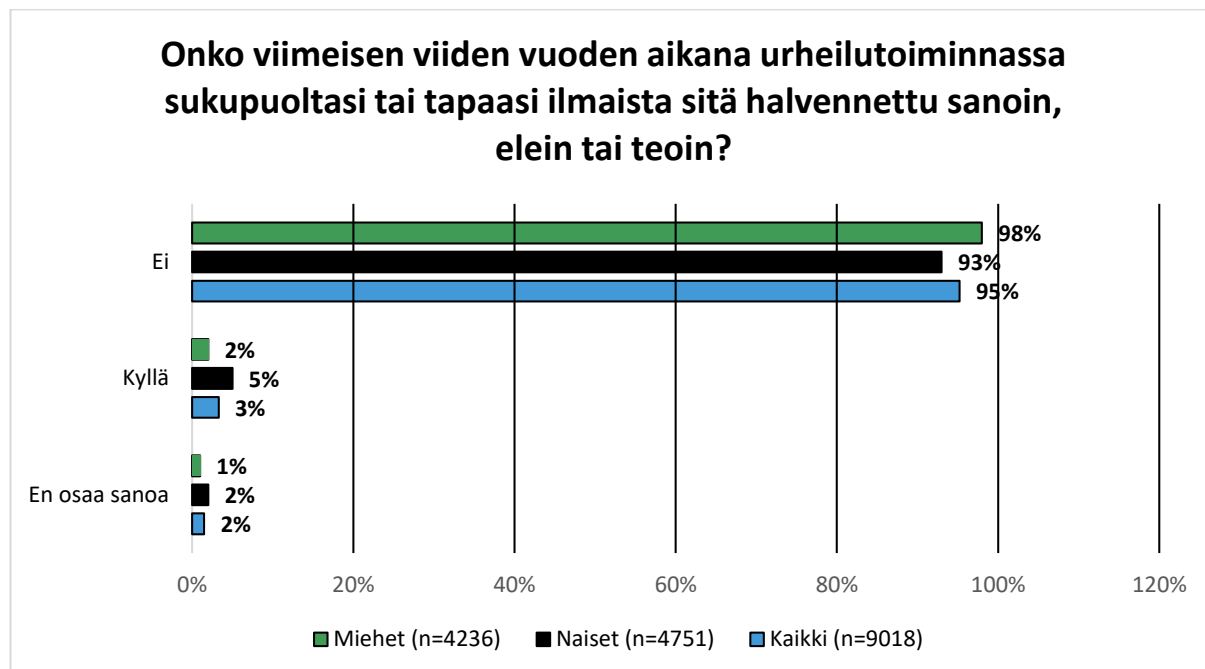
Peleissä vastustajat odottavat minun [kilpailevan] hiljempaa koska olen heikko koska olen tyttö. Olen oppinut kuitenkin kääntämään nämä kommentit voimaksemi, sillä yleensä pääsen todistamaan olevani ihan

yhtä taitava kuin muutkin vaikkei lihasta olekaan yhtä paljon. Moni vastustaja on syönyt sanansa nähtyään minun urheilevan, mutta ennakkokäsitykset ovat yleisiä
Vastaja 34

Saan paljon kommentteja siitä, kuinka en voi esim. itse huoltaa autojani, koska olen nainen. Tai en voi käyttää jotain työkalua, koska olen nainen, ja ko työkalun käyttö kuuluu vain miehille. ---
Vastaja 35

11.2.2. SUKUPUOLEN TAI SUKUPUOLEN ILMAISUN HALVENTAMINEN SANOIN, ELEIN TAI TEOIN

Sukupuolen tai sukupuolen ilmaisun halventamista oli sanoin, elein tai teoin kokenut naisurheilijoista viisi prosenttia ja miesurheilijoista kaksi prosenttia (Kuvio 31).

Kuvio 31. Kokemukset sukupuolen tai sen ilmaisemisen halventamisesta.

Olen toisinaan havainnut kommentointia, missä henkilöä, joka pelaa naisten sarjassa kutsutaan esim. äijäksi, perustuen henkilön ulkomuotoon. Kommentointia tapahtuu niin, että kohde ei ole kuulemassa. Lisäksi kuulee usein nimitelyä, mikä liittyy pelaajien painoon.
Vastaja 36

Urheilijan maskuliininen ideaali asettaa erilaisia haasteita eri sukupuolia oleville urheilijoille. Miesoletettuja urheilijoita saatetaan häiritä siitä syystä, että he eivät toteuta mieheyttään norminmukaisesti, tarpeeksi miehisesti:

--- jonkin verran kuullut myös itse (miesten peleissä) katsojana ollessani muiden katsojien kommentoivan pelaajia epämiellyttävään sävyyn ("pelaa kuin neiti")
Vastaja 15

Naisurheilijoiden ja naisoletettujen urheilijoiden asema urheilussa on taas ristiriitainen siitä syystä, että nainen urheilijana kyseenalaistaa miehistä urheilijan ideaalia jo siitä syystä, että urheilee ja astuu näin perinteisesti miehiseksi katsotulle elämänalueelle (ks. Kokkonen, 2012, vrt. Kouri, 2018). Naisiin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia sukupuolensa toteuttamisesta, sillä toisaalta he saattavat saada arvostusta urheilijoina ylttäessään urheilijan maskuliinisiin ideaaleihin (vrt. Kouri, 2018). Toisaalta naisia tai naisoletettuja urheilijoita myös rangaistaan esimerkiksi häirinnän muodossa siitä, jos he eivät toteuta sukupuoltaan norminmukaisen feminiinisesti:

Sanottu että on liikaa lihasta ja näytän mieheltä
Vastaja 37

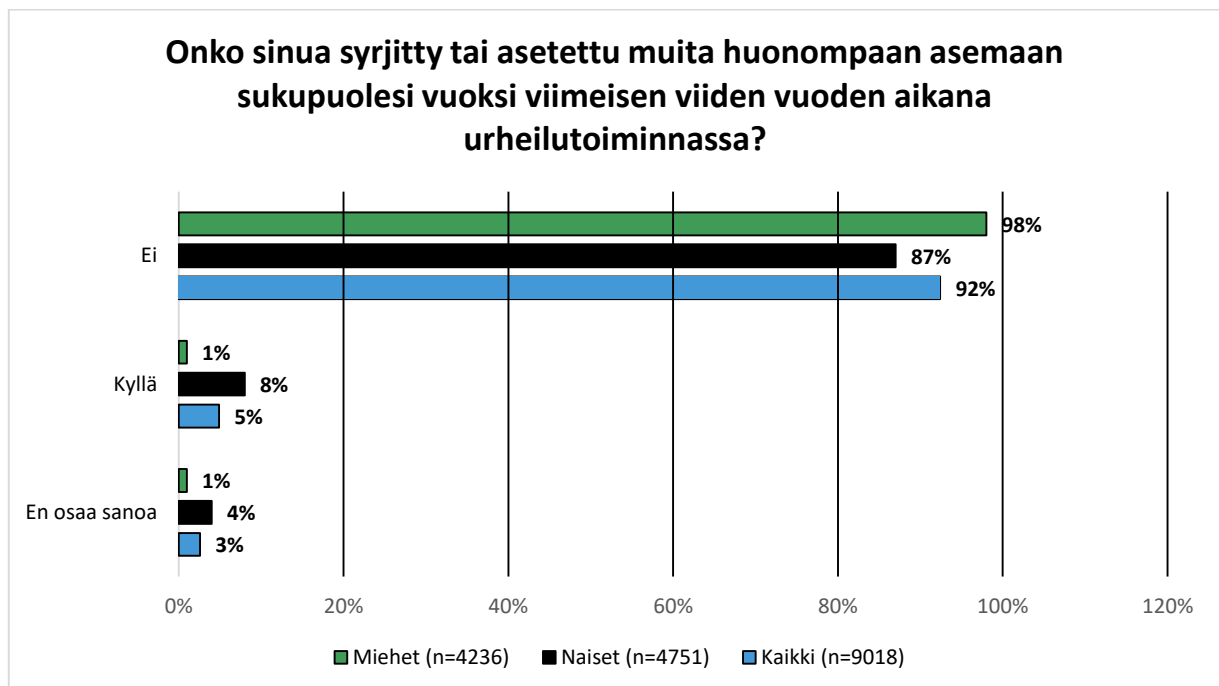
Naisurheilijoita voidaan myös pyytää muokkaamaan sukupuolen ilmaisuaan feminiinisemmiksi mahdollisesti taloudellisen edun (esim. sponsoreiden) toivossa:

Toiminnanjohtaja kehotti naisia laittamaan valokuvaukseen hiukset tietyllä tavalla. Yhteistyökumppanin edustaja esitteli meikkejä ja kehotti naisia näyttämään kentällä feminiinisemmältä. **Vastaja 38**

11.2.3. SYRJINTÄ TAI MUITA HUONOMPAAN ASEMAAN ASETTAMINEN SUKUPUOLEN PERUSTEELLA

Naisurheilijoista kahdeksaa prosenttia ja miesurheilijoista yhtä prosenttia oli syrjitty tai asetettu muita huonompaan asemaan heidän sukupuolensa vuoksi (Kuvio 32). Syrjintä tarkoittaa sitä, että ihmistä kohdellaan huonommin kuin toisia ihmisiä jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella.

Tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuolen perusteella. Syrjintä on naisten ja miesten asettaminen eri asemaan sukupuolen perusteella.

Kuvio 32. Kokemukset sukupuoleen kohdistuneesta syrjinnästä.

Seuraavassa vastauksessa naisurheilija kuvasi huonompaan asemaan asettamista sukupuolen perusteella:

Naisena minua on kohdeltu avoimen vähättelevästi seuratoimijamiehen taholta. Minulle on puhuttu epämiellyttävästi, puheeni on keskeytetty, on sanallisesti annettu ymmärtää, etten sukupuoleni vuoksi voi ymmärtää lajista mitään enkä voi olla saman arvoinen kuin miehet.

Vastaja 39

Aineistossa on kuvauksia myös siitä, miten naisten mukanaolo urheilussa saatetaan kyseenalaistaa ja antaa ymmärtää, ettei se ole toivottua:

Häirintäkokemukseni eivät oikeastaan koske lajiliiton alaista toimintaa vaan vapaamuotoista urheilua yliopistoyhteisössä, jossa olin usein ainoa nainen miesjoukon keskellä. --- petyin valtavasti siihen, että yliopiston tapai-

ssa organisaatiossa osa miehistä selvästi ei toivonut minun olevan paikalla. Taidoista ei ollut kyse; olen pelannut naisten [lajin] liigassa ja pärjäsinkin vuoroilla paremmin kuin monet miehet. Valtaosalle sukupuoli ei ollut kynnyskysymys, mutta osalle selvästi oli. --- **Vastaja 40**

Kommentteja ollut mm. "Mitä vittua nää naiset täällä tekee kun ei ne osaa paskaakaan", "Naisia ei pitäisi tänne päästää". **Vastaja 41**

Myös se, että nainen asetetaan sukupuolensa vuoksi tiettyyn rooliin, tehtävään tai asemaan, esimerkiksi pyydetään tekemään palveluksia (miehille), on huonompaan asemaan asettamista sukupuolen perusteella.

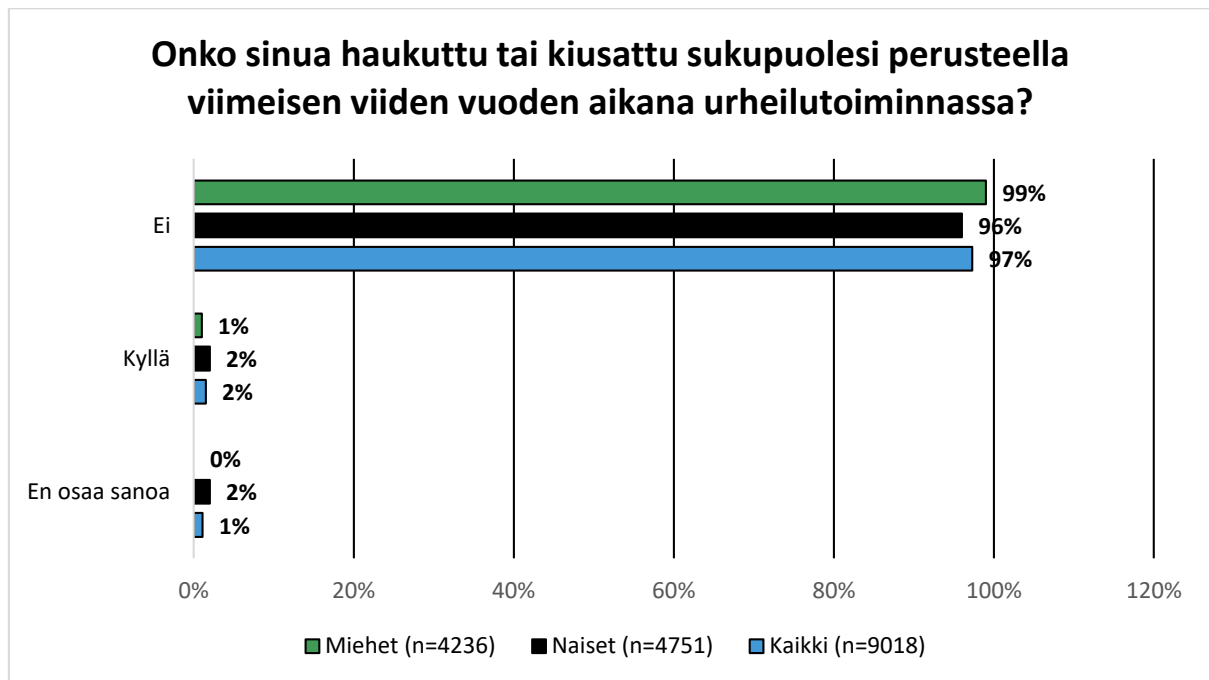
Sukupuolen ja ulkonäön perusteella oletetaan, että minua voi pyytää tekemään asioita, jotka henkilö voisi tehdä itse tai pyytää esim. tarjoilijaa tekemään. Heitellään seksu-

aalisia vitsejä naisista ”leikkinä”, minkä jälkeen todetaan, ettei oltu tosissaan. Jos vitsejä ei hyväksy, leimataan tosikoksi, joka ei ymmärrä vitsejä” **Vastaaja 42**

Ehkä enemmän vanhentuneita sukupuolirooleja kuin varsinaista häirintää; minä ja naisten sarjan muut sijoittuneet saimme kilpailuissa esinepalkintona keittiövälineitä, kun miesten sarjan sijoittuneet saivat urheilutarvikkeita. Se tuntui vähättelevältä ja lokeroivalta. **Vastaaja 43**

11.2.4. HAUKKUMINEN TAI KIUSAAMINEN SUKUPUOLEN PERUSTEELLA

Vastaajista kahta prosenttia naisista ja yhtä prosenttia miehistä oli haukuttu tai kiusattu heidän sukupuolensa perusteella urheilutoiminnassa (Kuvio 33).

Kuvio 33. Kokemukset sukupuoleen perustuneesta kiusamisesta.

Tällaista haukkumista tai kiusaamista kuvaavissa avovastauksissa näkyi seksismi eli ajattelutapa, joka korostaa sukupuolten välisiä eroja ja niihin perustuvaa sukupuolten eriarvoisuutta (Fink, 2016). Seuraavissa esimerkeissä vastaajat kuvasivat karkeaa seksismia, jolloin heihin naisina oli viitattu epäsiialliseen ja halventavaan sävyyn, tai haukuttu tällä tavalla.

*Haukuttu tiskikoneeksi ja siivojaksi. Naiset on kuulemma kaiken pahan alku ja loppu. ”Naiset on ihan perseestä ja aina nalkuttamassa.” **Vastaaja 44***

Seuraavassa vastaaja kuvasi naisurheilijoiden kiusaamista ja henkistä väkivaltaa (jolla oli myös fyysisiä seureauuksia) valmentajan taholta:

[Laji] valmentajani nimitteli, haukkui, kritisoi naisottelijoiden vartaloita avoimesti kaikkien edessä ja treeneissä sai ”turpaan” vahvemmilta ja isommilta ottelijoilla, jos hänen

*mielestään vaa’alla painoi liikaa (ikinä ei olisi ollut tilannetta, ettei olisi päästy sovittuun ottelupainoon kilpailuissa). Treenien jälkeen oli aina punnitus kaikkien edessä, johon riisuuduttiin alusvaatteisiin ja jossa yleensä kritisoi tiin painoa ja ulkonäköä. **Vastaaja 45***

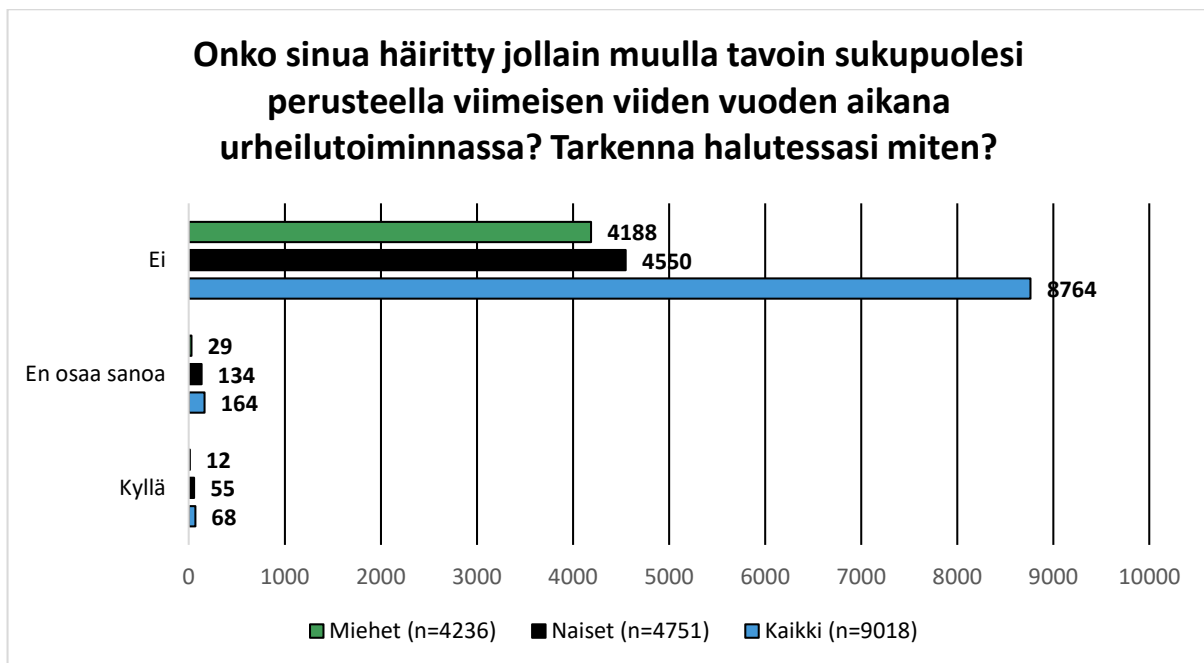
Sukupuoleen perustuva syrjintä voi myös yhteen kietoutua muiden syrjinnän muotojen kanssa, seuraavassa esimerkissä se yhdistyi rasismiin.

*[Urheilulajin] piirissä heitetään seurassani jatkuvasti naisia alentavaa ja rasistista läppää, joka saa minut hyvin kiusaantuneeksi. Kun puhujina ovat itseä vanhemmat miehet, on heitä vaikea käskää lopettamaan. **Vastaaja 46***

11.2.5. MUU SUKUPUOLEEN PERUSTUVA HÄIRINTÄ

Vastaajista 55 naisurheilijaa ja 12 miesurheilijaa oli häiritty jollain muulla tavalla urheilussa (Kuvio 34). Tarkentavaan kysymykseen annetuissa avovastauksissa kerrettiin osin jo edellä mainittuja sukupuoleen perustuvia häirinnän muotoja. Sukupuoleen perustuvan häirinnän

muoto, jota ei ole aiemmin mainittu, nousi esiin tämän kysymyksen avovastauksissa sekä vastauksena avokysymykseen 23.

Kuvio 34. Kokemukset muusta sukupuolisesta häirinnästä.

Vastauksissa toistui urheilijoiden ja erityisesti naisurheilijoiden kehon kommentointi negatiiviseen sävyyn:

*Läheisilleni lähetetyissä teksti / some- viesteissä haukuttu lihavaksi, sekä moitittu osaamistani. En ehkä mieltänyt sitä "seksuaaliseksi häirinnäksi", mutta tosiaan joo onhan siinä ulkonäön arvostelua. **Vastaaja 76***

*--- Naisurheilijoilta vaadittiin myös kurinalaisempaa elämää, ruuan, päihteiden yms. suhteen. Jos naisurheilija esimerkiksi lihoi miespuoliset valmentajat kommentoivat asiaa kovaan ääneen ja jos oli huono kausi siitä syylistettiin. Valmentajat puhuvat urheilijoiden kuullen naisurheilijoiden painosta ja se aiheuttaa ahdistusta ja itse-tunto-ongelmia mitkä vaikuttavat negatiivisesti kilpailuja harjoitussuorituksiin. Itse vaihdoin seuraa kaupunkini toiseen seuraan ja aloin voimaan paremmin, mutta olen kuullut urheilijakavereilta, että jos vaikka juoksee kyseisten valmentajien ohi alkaa miettiä, miltä näyttää ja että ei näytä lihavalta, sillä ei halua että heidän painosta keskustellaan kovaan ääneen urheilukentällä. **Vastaaja 48***

*Mielestäni urheilijan positiivisen kehosuhteen kehittäminen pitäisi olla osa valmennussuunnitelmaa eli tähän pitäisi valmentajan myös kouluttautua/muuten valmistautua. Valmentajien tulisi todella tarkkaan harkita, kuinka urheilijoiden kehoista puhutaan, sillä vahingoittavan puheen jäljet voivat säilyä mielessä todella pitkään. Suorituskyvyn parantamiseen on niin paljon tehokkaampiakin keinoja kuin kehon muokkaamiseen painostaminen. **Vastaaja 49***

Hannele Harjunen (2019, tulossa) on omassa tutkimuksessaan todennut, että liikkuvan (nais)ruumiin normit ovat kapeat, mikä vaikeuttaa lihavien mahdollisuuksia harrastaa ja nauttia liikunnasta. Edellä kuvatut avovastaukset osoittivat, että nämä ruumiin normit vaikuttavat myös kilpaurheilijoiden kohteluun, jolloin ajatellaan, että (nais)urheilijoiden kehoja voi noin vain esimerkiksi valmentaja kommentoida. Tällä tavalla naisia ohjataan myös itse jatkuvasti tarkkailemaan ja kontrolloimaan ruumiinsa oikeanlaisuutta (esim. Harjunen, tulossa).

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Mielestäni asioista puhumiseen kannustaminen ja että olisi jokin puolueeton taho, jonka puoleen voisi kääntyä ensin vaikkapa nimettömästi, vaikkapa jonkinlainen kriisipuhelin tai jokin muu matalan kynnyksen taho, joka olisi luottamuksellinen. Suomi on pieni maa ja urheilupiirit vielä pienemmät, joten omalla nimellä, omassa seurassa esiin tuleminen voi johtaa leimaantumiseen, sillä vielä on liian paljon vallalla kulttuuria, jossa uhri syyllistetään. Varmasti julkisuuteen tulleet kuuluisat urheilijat voivat esimerkillään kannustaa, mutta silti pienessä kunnassa, pienessä seurassa se voi silti olla sosiaalinen itsemurha jos ao. henkilöllä ei ole tukenaan ketään.”

12. HÄIRINNÄN SEURAUKSET

Häirinnän kohteeksi joutuneet urheilijat kertoivat häirinnän aiheuttaneen moninaisia seurauksia. Yleisimpiä psykologisia seurauksia olivat kokemukset itsetunnon alenemisesta suhteessa urheilusuoritukseen (19 prosenttia), joukkoon kuulumattomuudesta (18 prosenttia) ja haavoittuvaisuudesta (17 prosenttia).

Häirinnän psykologisia seurauksia olivat kokeneet eniten nuoret naisurheilijat. Seksuaalista häirintää kokeneet miehet raportoivat naisia lievempiä psyykkisiä oireita.

Häirintää kokeneet kertoivat myös urheilutoimintaan liittyvistä seurauksista, joista yleisimpiä olivat urheiluun liittyneiden tapahtumien jännittäminen (14 prosenttia), harjonta lajin, joukkueen tai seuran vaihtamisesta (10 prosenttia) ja lajin joukkueen tai seuran vaihtaminen (7 prosenttia).

Urheilutoimintaan liittyviä seurauksia olivat kokeneet eniten naisurheilijat.

12.1. HÄIRINNÄN PSYKOLOGISET SEURAUKSET

Tutkimuksessa kysyttiin, minkälaisia psykologia seurauksia häirintää kokeneet olivat kokeneet tapahtuneen takia (liite 4).

Kysymykseen vastanneista urheilijoista⁷ (n=2685) 53 prosenttia ilmoitti, ettei ollut kokenut mitään vaihtoehtoina olleista häirinnän seurauksista (Kuvio 35). Itsetunnon alenemista suhteessa urheilusuoritukseen oli kokenut 19 prosenttia häirityksi tulleista vastaajista, 18 prosenttia oli kokenut, ettei kuulu joukkoon. Häirintää kokeneista vastaajista 17 prosenttia oli kokenut itsensä haavoittuvaksi, 13 prosenttia oli kokenut itsensä vähemmän kykyä harjoituksissa tai kilpailuissa, 12 prosenttia oli kokenut vaikeutta luottaa muihin, 11 prosenttia oli kokenut vaikeuksia urheiluun liittyvissä ihmissuhteissa, 9 prosenttia oli kokenut itsensä yksinäiseksi, 7 prosenttia oli kokenut fyysisiä stressin oireita, 6 prosenttia oli kokenut masentuneisuutta, ahdistusta, paniikkioireita tai muita psyykkisiä oireita, 6 prosenttia ei osannut sanoa, 5 prosenttia oli kokenut unettomuutta tai univaikeuksia, 4 prosenttia oli kokenut vaikeuksia muissa ihmissuhteissa ja 1 prosenttia ei halunnut vastata.

urheilusuoritukseen, 12 prosenttia oli kokenut vaikeutta luottaa muihin, 11 prosenttia oli kokenut vaikeuksia urheiluun liittyvissä ihmissuhteissa. Vastaajista 9 prosenttia oli tuntenut itsensä yksinäiseksi, 7 prosenttia oli kokenut fyysisiä stressin oireita, 6 prosenttia oli kokenut masentuneisuutta, ahdistusta, paniikkioireita tai muita psyykkisiä oireita, 5 prosenttia oli kokenut unettomuutta tai univaikeuksia ja 4 prosenttia vaikeuksia muissa ihmissuhteissa. Jotain muuta oli kokenut 5 prosenttia vastaajista, 6 prosenttia ei osannut sanoa, oliko kokenut mainittuja häirinnän seurauksia ja yksi prosentti ei halunnut vastata.

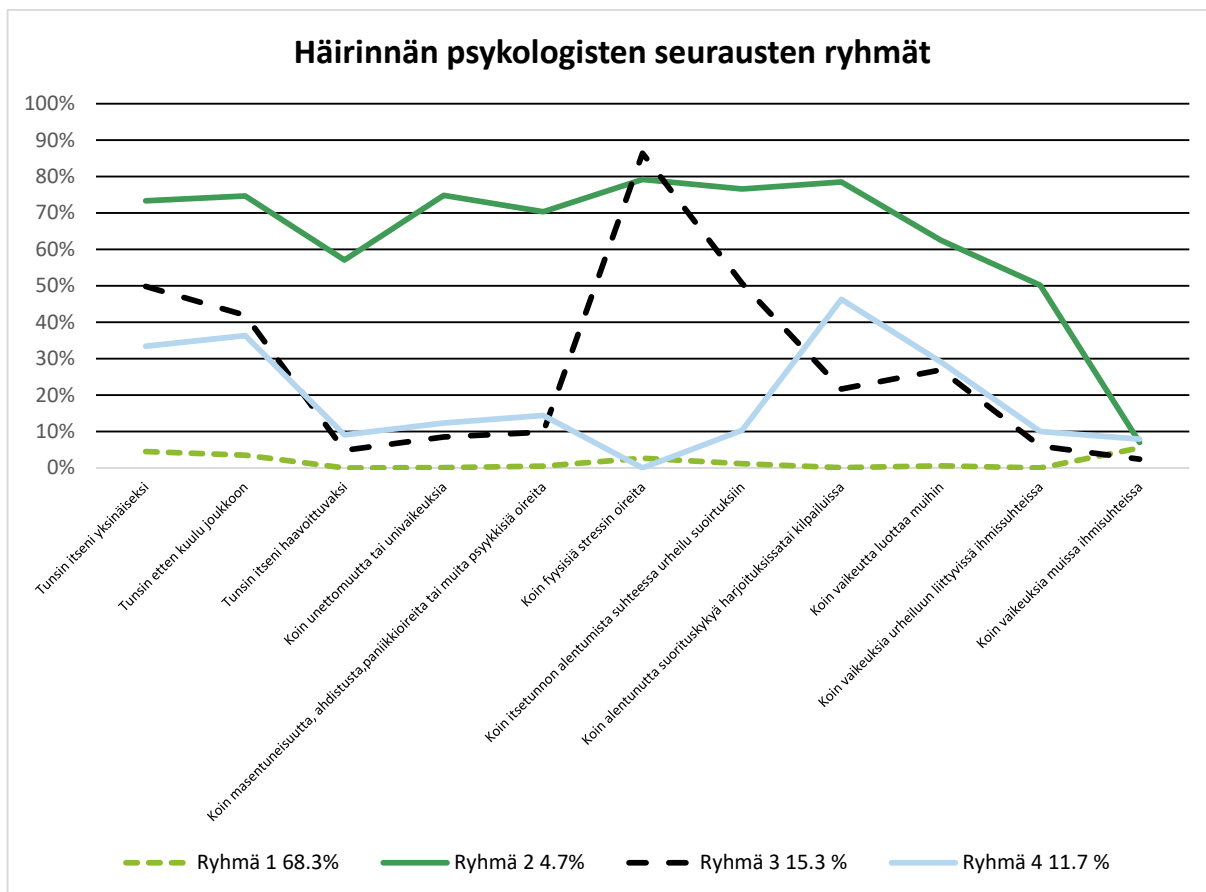
7 Taulukosta on poistettu niiden vastaukset, jotka eivät olleet kokeneet häirintää.

Kuvio 35. Häirinnän kohteeksi joutuneiden kokemukset häirinnän psykologisista seurauksista.

Tilastollisesti voitiin lisäksi päätellä, että aineisto sisälsi häirinnän psykologisten seurausten osalta neljä selkeästi toisistaan erottuvaa ryhmää, joissa erilaisten häirinnän psykologisten seurausten kokeminen oli kasaantunut eri tavoin. Tilastollisen menetelmän tarkempi kuvaus löytyy liitteestä 3. Tässä analyysissä olivat mukana vain ne, jotka olivat kokeneet häirintää ja maininneet kokeneensa tapahtuneen johdosta psykologisia seurauksia.

Häirinnän psykologisia seurauksia kokeneista 68 prosenttia kuului **ryhmään 1: Yksittäisiä psykologisia seurauksia kokevien ryhmä** (Kuvio 37). Tähän ryhmään kuuluvat kokivat yksittäisiä psykologisia häirinnän seurauksia, mutta näiden kokemusten osuudet olivat ryhmässä melko alhaisia, 1-5 prosentin välillä.

Kuvio 36. Häirinnän psykologisten seurausten kasaantuminen eri ryhmiin.

Häirinnän psykologisia seurauksia kokeneista 4,7 prosenttia kuului **ryhmään 2: Monien, kasautuvien psykologisten seurausten ryhmä**. Ryhmään kuuluvilla lähes kaikkien häirinnän psykologisten seurausten kokeminen oli korkealla tasolla. 79 prosenttia koki alentunutta suorituskykyä harjoituksissa. Useimpien muidenkin psykologisten seurausten kokemisen osuus, kuten fyysisen stressin oireiden ja unettomuuden kokeminen sekä alentuneen itsetunnon kokeminen harjoituksissa tai kilpailuissa oli ryhmässä yli 70 prosenttia. Vaikeutta luottaa muihin koki ryhmään kuuluvista 63 prosenttia ja vaikeuksia muissa ihmissehteissa koki ryhmään kuuluvista 50 prosenttia. Vain vaikeuksien kokeminen muissa ihmissehteissa oli melko alhaisella tasolla, 7 prosenttia koki sitä.

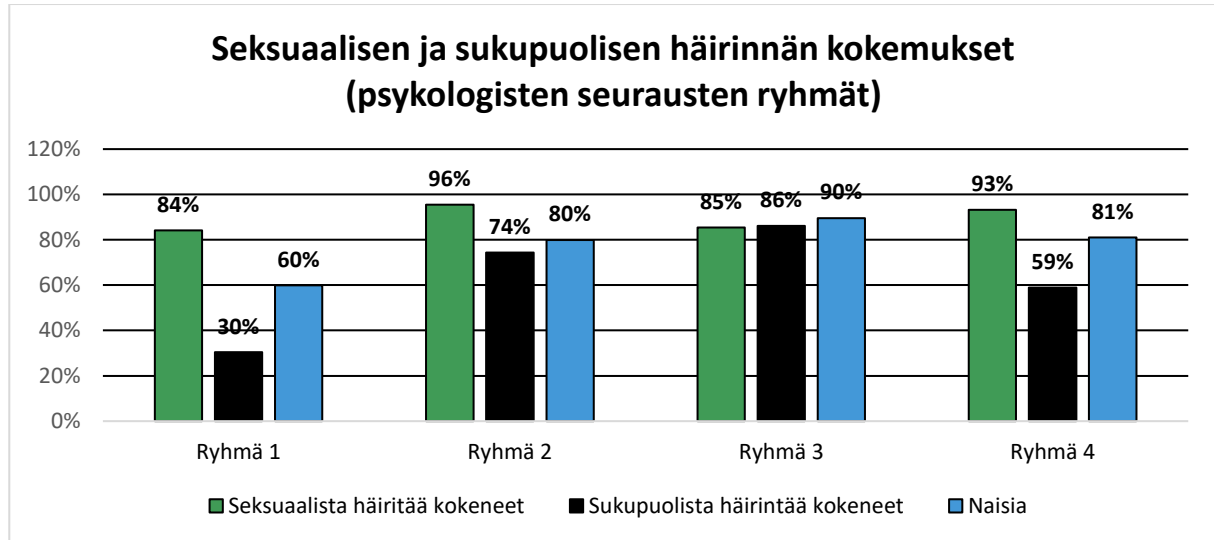
Häirinnän psykologisia seurauksia kokeneista 15,3 prosenttia kuului **ryhmään 3: Fyysisen stressin oireiden kokemisen ryhmä**. Tässä ryhmässä korostui fyysisen stressin oireiden kokeminen, jota koki 86 prosenttia ryhmään kuuluvista eli noin yhdeksän kymmenestä urheilijasta. Itsensä yksinäiseksi koki puolet (50 prosenttia) ja myös tunne siitä, ettei kuulu joukkoon oli tässä ryhmässä korkealla tasolla, sitä koki 42 prosenttia. Ryhmään kuuluneista 29 prosenttia koki alentunutta itsetuntoa ja 22 prosenttia alentunutta suorituskykyä harjoituksissa tai kilpailuissa.

Häirinnän psykologisia seurauksia kokeneista 11,7 prosenttia kuului **ryhmään 4: Alentunutta suorituskykyä, joukkoon kuulumattomuutta ja yksinäisyyttä kokevien ryhmä**. Tässä ryhmässä 47 prosenttia koki alentunutta

suorituskykyä harjoituksissa tai kilpailuissa ja 36 prosenttia koki, ettei kuulu joukkoon. Lisäksi kolmannes (33 prosenttia) koki itsensä yksinäiseksi, 29 prosenttia koki vaikeutta luottaa muihin ja 14 prosenttia koki masentuneisuutta, ahdistusta, paniikkioireita tai muita psyykki-

siä oireita. Muiden häirinnän seurausten kokeminen oli tässä ryhmässä kymmenen prosentin luokkaa tai alle.

Tilastollisen analyysin kautta saatiin myös ryhmiä koskevat seuraavat tulokset (Kuvio 37):

Kuvio 37. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset psykologisten seurausten ryhmissä.

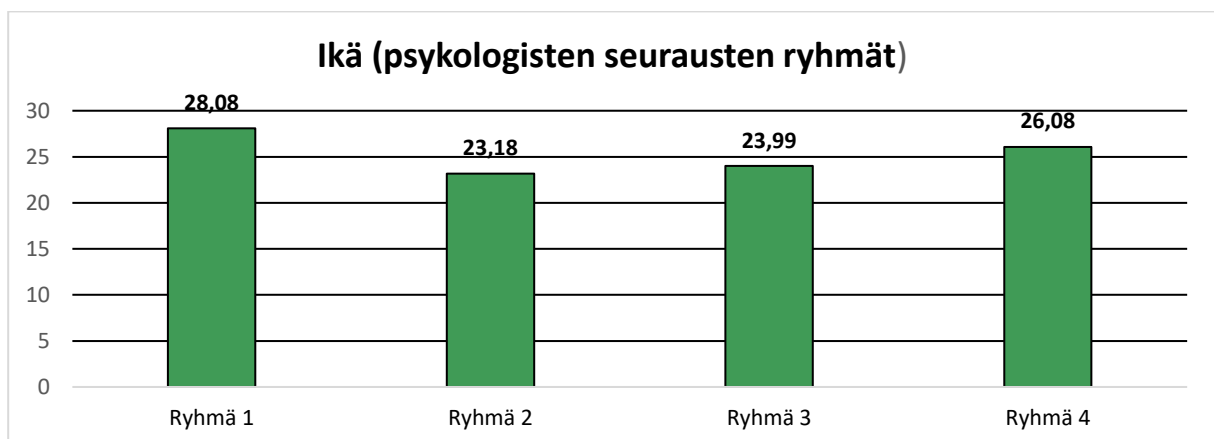
Seksuaalista häirintää kokeneiden osuus vaihteli ryhmittäin. Ensimmäisessä ryhmässä seksuaalista häirintää kokeneita oli vähemmän kuin ryhmissä kaksi ja neljä. Ryhmässä kaksi oli enemmän seksuaalista häirintää kokeneita kuin ryhmässä kolme. Erot ryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä.

Sukupuolista häirintää kokeneiden osuus vaihteli ryhmittäin. Ensimmäisessä ryhmässä sukupuolista häirintää kokeneita oli vähemmän kuin ryhmissä kaksi, kolme ja neljä. Toisessa ja neljännessä ryhmässä oli vähemmän sukupuolista häirintää kokeneita kuin ryhmässä kolme. Neljännessä ryhmässä seksuaalista häirintää kokeneita

oli vähemmän kuin ryhmässä kaksi. Erot ryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä.

Naisten ja miesten osuudet vaihtelivat ryhmittäin. Ryhmistä ensimmäinen ja kolmas erottuivat muista ryhmistä naisten määrässä. Ryhmässä yksi oli naisia muita ryhmiä vähemmän ja ryhmässä kolme naisia oli muita ryhmiä enemmän. Ryhmistä kaksi ja neljä olivat kuitenkin hyvin lähellä kolmatta ryhmää naisten määrässä. Naisten suuri osuus häirinnän psykologisia seurauksia kokeneista painottui ryhmiin kaksi, kolme ja neljä.

Tilastollisen analyysin kautta saatiin myös seuraavat ikää koskevat tulokset (Kuvio 38):

Kuvio 38. Ryhmien keskiarvot iän mukaan.

Ryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi iän keskiarvoissa. Ryhmiin kaksi ja kolme kuuluvat urheilijat olivat nuorempia kuin ryhmissä yksi ja neljä. Näiden tulosten tulkinnassa pitää huomioida, että naisia oli lähtökohtaisesti enemmän häirityissä ja siten myös oireita kokeneissa. Analyysi osoitti, että häirinnän psykologiset seuraukset kasaantuivat ryhmään, jossa oli paljon nuoria naisia ja jossa oli koettu runsaasti seksuaalista häirintää, mutta myös sukupuolista häirintää. Tulokset olivat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa häirityksi tulleet naiset kokivat seksuaalisen häirinnän seurauksena mie-

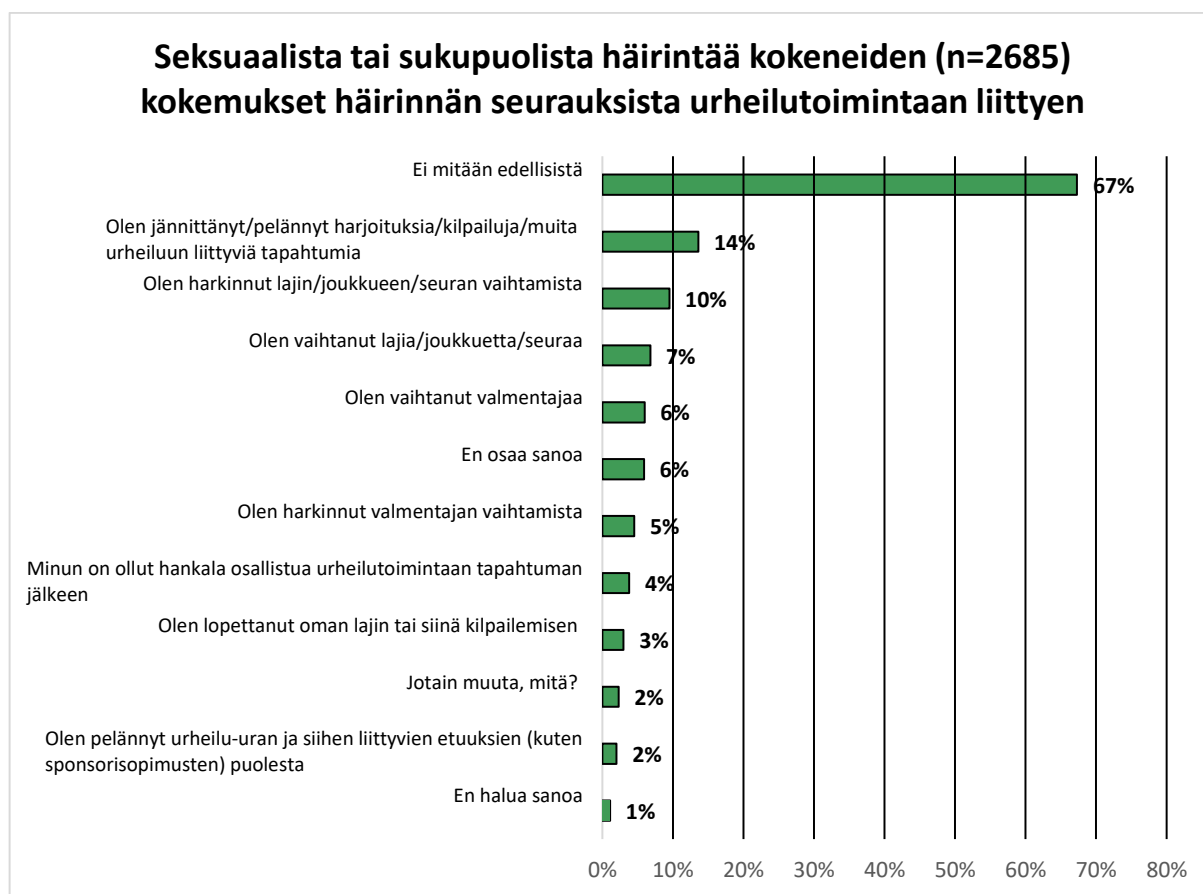
hiä useammin psyykkisiä oireita kuten mielialan laskua, masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, lisääntynyttä päih-teiden käyttöä, akuutin stressireaktion ja työssä uupumista (McDonald, 2012; Quick & McFadyen, 2017). Seksuaalista häirintää kokeneet miehet raportoivat naisia lievempiä psyykkisiä oireita. Sekä miesten että naisten osalta aiemmat tutkimukset osoittavat, että mitä laaja-alaisemmasta ja vihamielisemmästä seksuaalisesta häirinnästä oli kyse, sitä voimakkaampia ja vakavampia olivat siitä aiheutuneet psyykkiset oireet (McDonald, 2012; Quick & McFadyen, 2017).

12.2. HÄIRINNÄN SEURAUKSET URHEILUTOIMINTAAN LIITTYEN

Tutkimuksessa kysyttiin myös, minkälaisia seurauksia häirintää kokeneet olivat kokeneet tapahtuneen johdosta, jos he olivat kokeneet jotakin edellisessä luvussa mainituista häirinnän muodoista (liite 4).

Seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää kokeneista urheilijoista (n=2685) 67 prosenttia ilmoitti, ettei ollut kokenut mitään vaihtoehtoina olleista häirinnän seurauksista urheilutoimintaan liittyen (Kuvio 39). Häirintää kokeneista 14 prosenttia ilmoitti, että oli kokenut jännittäneensä tai pelänneensä harjoituksia, kilpailuja tai muita urheiluun liittyviä tapahtumia. Häirinnän kohteeksi jou-

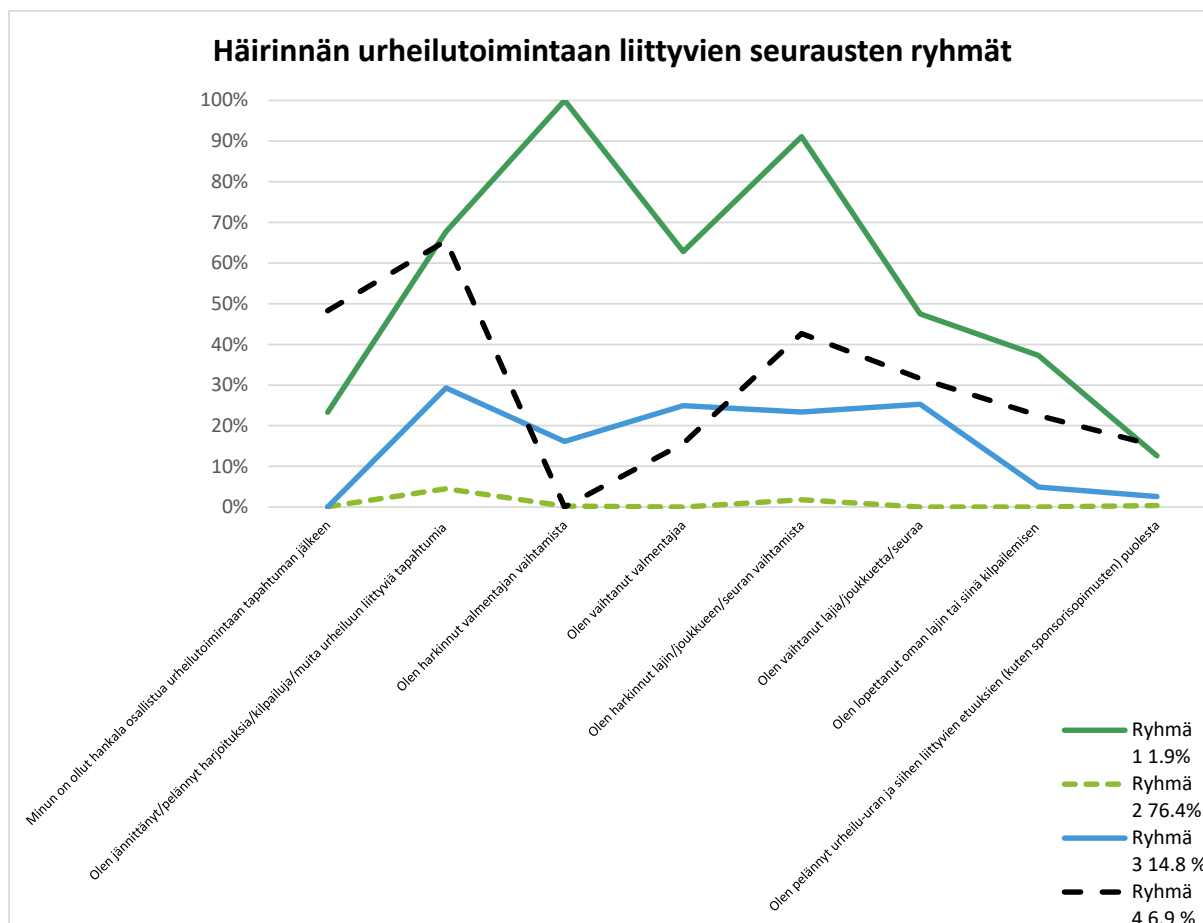
tuneista 10 prosenttia oli harkinnut lajin, joukkueen tai seuran vaihtamista, 7 prosenttia oli vaihtanut lajia, joukkuetta tai seuraa. Häirintää kokeneista 6 prosenttia oli vaihtanut valmentajaa, 4 prosenttia oli ollut vaikea osallistua urheilutoimintaan, 3 prosenttia oli lopettanut lajin tai siinä kilpailemisen, 2 prosenttia oli pelännyt urheilu-uran tai ja siihen liittyvien etuisuuksien kuten sponsorisopimusten puolesta, 2 prosenttia oli kokenut muita seurauksia, 6 prosenttia ei osannut sanoa, mitä seurauksia oli kokenut ja prosentti häirintää kokeneista ei halunnut kertoa sitä.

Kuvio 39. Häirinnän kohteeksi joutuneiden kokemukset häirinnän seurauksista urheilutoimintaan liittyen.

Tilastollisesti voitiin lisäksi päätellä, että aineisto sisälsi häirinnän urheilutoimintaan liittyvien seurausten osalta neljä selkeästi toisistaan erottuvaa ryhmää, joissa erilaisten häirinnän urheilutoimintaan liittyvien seurausten kokeminen oli kasaantunut eri tavoin. Tilastollisen menetelmän tarkempi kuvaus löytyy liitteestä 2. Tässä analyysissä ovat mukana vain ne, jotka ovat kokeneet häirintää ja maininneet kokeneensa tapahtuneen vuoksi urheilutoimintaan liittyviä seurauksia.

Häirinnän urheilutoimintaan liittyviä seurauksia kokeneista vain 1,9 prosenttia kuului **ryhmään yksi (ylin viiva): Valmentajaa tai lajia, joukkuetta tai seuraa vaihtavat tai sitä harkitsevat** (Kuvio 40). Tähän ryhmään kuuluvista sata prosenttia oli harkinnut valmentajan vaihtamista ja 63 prosenttia oli vaihtanut valmentajaa. Yli 91 prosenttia oli myös harkinnut lajin, joukkueen tai seuran vaihtamista. Myös harjoitusten, kilpailujen ja muiden urheiluun liittyvien tapahtumien jännittäminen tai pelkääminen oli tässä ryhmässä korkealla tasolla.

Kuvio 40. Häirinnän urheilutoimintaan liittyvien seurausten kasaantuminen eri ryhmiin.

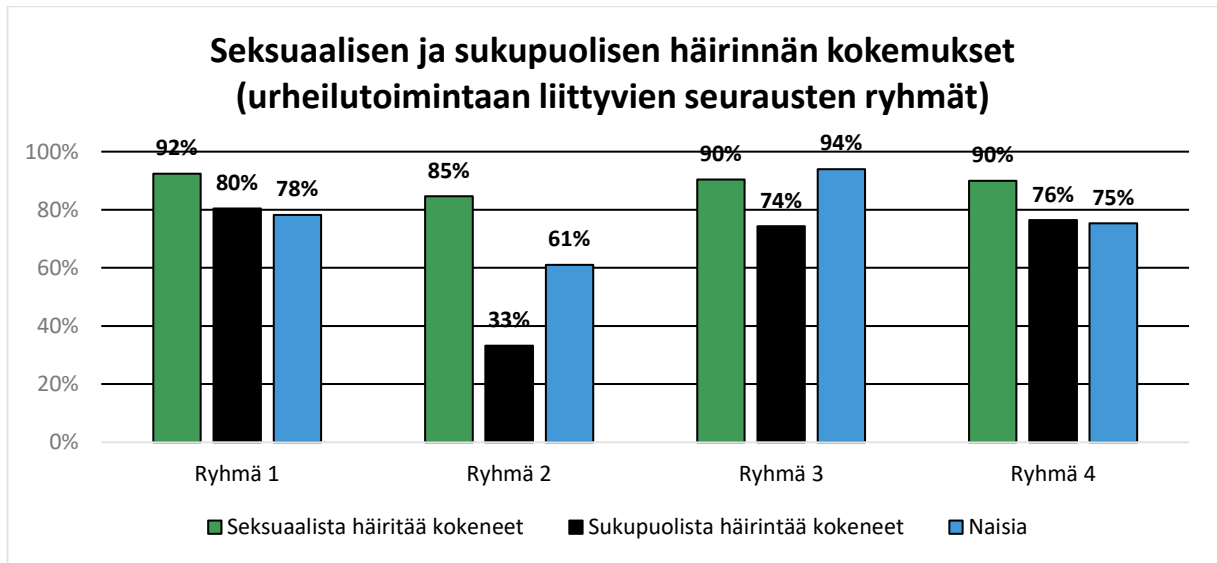
Urheilutoimintaan liittyviä seurauksia kokeneista suurin osa, 76,4 prosenttia kuului **ryhmään kaksi (alin viiva): Yksittäisiä urheilutoimintaan liittyviä seurauksia kokeneiden ryhmä**. Tähän ryhmään kuuluvat kokivat yksittäisiä urheilutoimintaan liittyviä häirinnän seurauksista, mutta näiden kokemusten osuudet olivat ryhmässä alhaisia, 1-5 prosentin välillä.

Urheilutoimintaan liittyviä seurauksia kokeneista 14,8 prosenttia kuului **ryhmään 3 (toiseksi alin viiva): Monia urheilutoimintaan liittyviä seurauksia kokeneiden ryhmä**. Tämä ryhmä muistutti edellistä ryhmää, mutta tässä eri urheiluun liittyvien seurausten kokeminen, esimerkiksi harjoituksia, kilpailuja ja muita urheiluun liittyviä tapahtumia jännittävien tai pelkävien oli edellistä ryhmää

korkeammalla tasolla: 5-25 prosentin välillä. Tässä ryhmässä kenenkään ei ollut hankala osallistua urheilutoimintaan tapahtuman jälkeen.

Neljänteen ryhmään (toiseksi ylin viiva): Harjoituksia, kilpailuja ja muita urheiluun liittyviä tapahtumia jännittävien tai pelkävien ryhmään kuului urheiluun liittyviä häirinnän seurauksia kokeneista 6,9 prosenttia. Tähän ryhmään kuuluvista yli 66 prosenttia oli jännittänyt tai pelännyt harjoituksia, kilpailuja ja muita urheiluun liittyviä tapahtumia. Tähän ryhmään kuuluvista 48 prosentin oli ollut hankala osallistua urheilutoimintaan tapahtuman jälkeen ja yli 43 prosenttia oli myös harkinnut lajin, joukkueen tai seuran vaihtamista.

Tilastollisen analyysi osoitti seuraavia tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä (Kuvio 41):

Kuvio 41. Seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemukset urheilutoimintaan liittyvien seurausten ryhmissä.

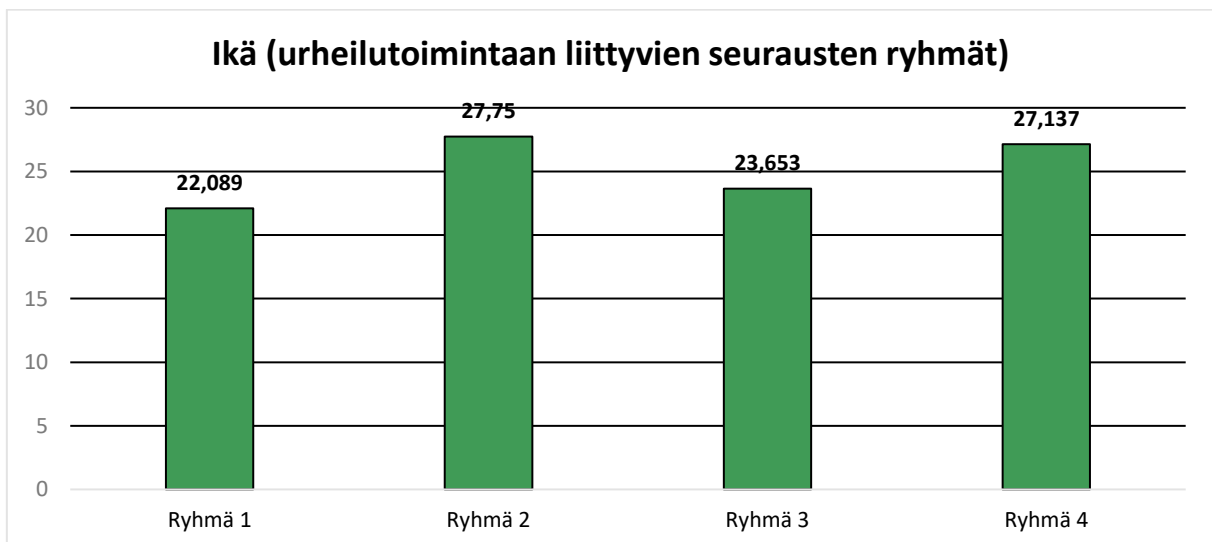
Seksuaalista häirintää kokeneiden osuus vaihteli ryhmittäin siten, että ryhmässä kaksi seksuaalista häirintää oli koettu vähemmän kuin ryhmässä kolme.

Sukupuolista häirintää kokeneiden osuus vaihteli ryhmittäin siten, että ryhmässä kaksi sukupuoleen perustuvaa häirintää oli vähemmän kuin ryhmässä yksi, kolme ja neljä.

Naisten ja miesten osuudet vaihtelivat ryhmittäin. Naisten osuudet verrattaessa ryhmiä pareina olivat seuraavat: ryhmässä kaksi oli vähemmän naisia kuin ryhmässä

yksi, kolme ja neljä ja ryhmässä kolme oli vähemmän naisia kuin ryhmässä yksi ja neljä.

Ryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi myös iän keskiarvoissa (Kuvio 42). Ryhmään yksi ja ryhmään kolme kuuluvat urheilijat olivat nuorempia kuin ryhmässä kaksi ja neljä. Ryhmissä yksi ja kolme oli siis enemmän nuoria urheilijoita kuin ryhmässä kaksi ja neljä. Kyseilyn vastausprosentti, 5,6 huomioiden, pienistä, vähän vastaajia sisältävistä ryhmistä tehtävissä päätelmissä täytyy olla kuitenkin varovainen.

Kuvio 42. Ryhmien keskiarvot iän mukaan.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Yleinen kulttuurin muutos olisi paikallaan. Jokaisen pitäisi pystyä puuttumaan vähänkin rajat ylittävään tai rajapinnoilla olevaan käytökseen ja keskustelukulttuuriin ilman, että tarvitsee pelätä leimautumista tiukkapipoksi tai ilonpilaajaksi. Seksuaalissävytteistä toimintaa ei myöskään saisi kuitata sillä että “tuo nyt on vaan tommonen, ei se tarkoita sitä silleen.”

13. HÄIRINTÄÄN PUUTTUMINEN JA HÄIRINNÄN EHKÄISEMINEN

- Suurin osa urheilijoista (59 prosenttia) ei osannut sanoa, oliko heidän lajiliittonsa puuttunut häirintään tai tehnyt töitä sen ehkäisemiseksi urheilussa.
- Urheilijoiden mielestä keskeisimmät keinot häirinnän ennaltaehkäisemiseen olivat avoin keskustelu, tietoisuuden lisääminen ja koulutus häirinnästä (236 vastausta), häirinnän tosissaan ottaminen ja siihen puuttuminen (232 vastausta) sekä tasa-arvon edistäminen urheilussa (152 vastausta).
- Tärkeinä asioina häirinnän torjumisen kannalta nähtiin oikeanlainen suhtautuminen häirintään, turvallisen ilmapiirin luominen, vähemmistöjen aseman edistäminen ja lajiliittojen sekä seurojen aktiivinen toiminta häirinnän ennaltaehkäisemiseksi. Vastauksissa ehdotettiin myös häirintää ennaltaehkäisevän toiminnan sitomista rahoituskriteereihin.
- Vastauksissa esiintyi myös jonkin verran häirintää vähätteleviä näkemyksiä (59 vastausta).

Tässä luvussa tarkastellaan kyselyvastausten perusteella, miten häirintään pitäisi puuttua ja miten sitä voisi ennalta ehkäistä urheilussa. Kun kyselyyn vastanneilta urheilijoilta kysyttiin, (Taulukko 8) onko heidän oma lajiliittonsa puuttunut häirintään tai tehnyt töitä häirinnän ehkäisemiseksi, 59 prosenttia vastasi, että he eivät osaa sanoa. Tämä kertonee siitä, että häirintään puuttumisen ja ennaltaehkäisemisen keinot eivät ole olleet lajiliitoissa kyselyyn

vastaamisen aikaan ainakaan kovin näkyviä. Vastaajista 14 prosenttia kertoi, että häirintään oli puuttuttu tai tehty töitä häirinnän ehkäisemiseksi jonkin verran, 11 prosenttia vastaajista ilmoitti, että toimia oli ollut melko vähän, 6 prosentin mukaan toimia ei ollut lainkaan. Vain kuuden prosentin mukaan toimia oli melko paljon ja kolmen prosentin mukaan paljon.

Taulukko 8. Lajiliiton puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ häirinnän suhteen.

Onko oma lajiliittonsi mielestäsi puuttunut häirintään urheilussa/ tehnyt töitä häirinnän ehkäisemiseksi urheilussa?		
En osaa sanoa	5353	59 %
Jonkin verran	1293	14 %
Melko vähän	1030	11 %
Ei lainkaan	548	6 %
Melko paljon	516	6 %
Paljon	243	3 %
En halua vastata	35	0 %

Vaikka seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän olemassaoloon on viime vuosina herätty esimerkiksi SUEKin toteuttamien selvitysten kautta ja urheiluyhteisö on ollut Väestöliiton kanssa kehittämässä Et ole yksin -palvelua⁸, näyttää siltä, että häirinnän ennaltaehkäisyyn ollaan vasta heräämässä.

Koska häirintään kuitenkin pitäisi puuttua ja häirintää olisi pystyttävä ehkäisemään pidemmällä aikavälillä, analysoitiin seuraavaksi urheilijoiden vastauksia vapaaehtoiseen avokysymykseen ”Miten seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää kilpaurheilussa voitaisiin mielestäsi ehkäistä?”. Tarkoituksena oli tuoda esiin kyselyyn vastanneiden urheilijoiden näkemyksiä häirinnän ehkäisemiseen. Kysymykseen annettiin yhteensä 1023 vastausta.

Aineisto koodattiin alustavan analyysin jälkeen ATLAS-ti-ohjelman avulla aineistolähtöisesti kategorioihin, jotka on listattu taulukossa 9. Kunkin kategorian kohdalla kerrotaan, kuinka monta vastausta kuhunkin kategoriaan luokiteltiin. Sama vastaus saatettiin luokitella useaan kategoriaan. Koska vastauksia annettiin runsaasti, ne antoivat myös määrällistä tietoa siitä, minkälaiset toimenpide-ehdotukset saivat kysymykseen vastanneiden urheilijoiden keskuudessa eniten kannatusta ja mitkä olivat vähemmän suosittuja.

Otettaessa kantaa siihen, miten häirintää voisi ehkäistä, vastauksissa otettiin implisiittisesti kantaa myös siihen, miksi häirintää ilmenee, mitkä rakenteelliset tekijät mahdollistavat sen ja tätä kautta antavat vihiä myös siitä, miten tilannetta voisi muuttaa. Koodaamisen jälkeen vastauksia analysoitiin tarkemmin siitä näkökulmasta, minkälaisia käsityksiä häirinnästä niissä tuotettiin ja minkälaisia toimia häirinnän ehkäisemiseksi nämä käsitykset häirinnästä mahdollistivat ja edellyttivät. Laadullinen menetelmä on kuvattu tarkemmin raportin lopussa liitteessä 3.

Kategorioiden koodaamisen jälkeen ne ryhmiteltiin vielä kolmeen teemaan. Ne on muodostettu sitä kautta, minkälaisia käsityksiä häirinnästä vastauksissa kierrätettiin ja millä tavalla ne samalla tulivat purkaneeksi tai ylläpitäneeksi häirinnän kulttuuria. Teemoihin ryhmitellyt kategoriat on listattu vielä taulukon alla.

8 Palvelun tavoitteena on vähentää ja ennaltaehkäistä epäasiallista käyttäytymistä ja häirintää urheilussa.

Taulukko 9. Teemojen esiintyminen avovastauksessa 26: ”Miten seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää kilpaurheilussa voitaisiin mielestäsi ehkäistä?”

Kategoria	Määrä	Teema
Avoin keskustelu, tietoisuuden lisääminen ja koulutus häirinnästä	236	1
Tasa-arvon edistäminen urheilussa	152	1
Häirinnän tosissaan ottaminen ja siihen puuttuminen: ei peittelyä vaan nollatoleranssi ja sellaisen ilmapiirin luominen, että häirinnästä on mahdollista kertoa	232	1
Vakiintuneet tavat ilmoittaa, käsitellä ja selvittää häirintään liittyvät tilanteet ja hakea apua	105	2
Valmentajien ja muiden toimijoiden kouluttaminen häirintään liittyvissä kysymyksissä	97	2
Toiminnan ja toimijoiden seuraaminen sekä sanktiot, jos toimija on syyllistynyt häirintään	118	2
Lajiliittojen ja seurojen aktiivisempi toiminta häirinnän ehkäisemisessä, mm. selkeät linjaukset (myös yleisön suuntaan)	88	1
Vähättelevä näkökulma	59	3
Vaikea tehdä mitään, ei voi tehdä mitään	20	3
Häirintäyhteyshenkilöt tai -mentorit	15	2
Yksilökeskeinen: yksilön, käytöstopojen tai kotikasvatuksen ongelma	33	3
Ambivalentti suhtautuminen (häirintä on väärin, mutta...)	54	3
Häirinnän kohdetta vastuuttava	27	3
Kilpailuasut	10	1
Yleisö	6	1
Muu	72	-

TEEMA 1: Häirinnän ymmärtäminen osana laajempaa (urheilun) kulttuuria ja eriarvoistavia rakenteita: ehkäisevinä keinoina tietoisuuden lisääminen, koulutus, tasa-arvon edistäminen ja nollatoleranssi

- avoin keskustelu, tietoisuuden lisääminen ja koulutus häirinnästä,
- häirinnän tosissaan ottaminen ja siihen puuttuminen, nollatoleranssi, ei peittelyä, sellaisen ilmapiirin luominen, että häirinnästä on mahdollista kertoa, uhrien ymmärtäminen,
- tasa-arvon edistäminen urheilussa,
- lajiliiton ja seurojen aktiivisempi toiminta häirinnän ehkäisemiseksi: selkeitä linjauksia ja yleisölle viestimistä,
- yleisö,
- kilpailuasut.

TEEMA 2: Konkreettiset toimenpiteet häirinnän ehkäisyyn: ehkäisevinä keinoina selkeät pelisäännöt, toimijoiden koulutus ja valvonta, sanktiot, jos häirintää ilmenee

- vakiintuneet tavat ilmoittaa, käsitellä, hakeutua apuun ja selvittää häirintään liittyvät tilanteet,
- valmentajien ja muiden toimijoiden kouluttaminen häirintään liittyvissä kysymyksissä,
- toiminnan ja toimijoiden seuraaminen sekä sanktiot, jos toimija on syyllistynyt häirintään,
- häirintäyhteyshenkilöt ja roolimallit.

TEEMA 3: Häirintää vähättelevä ja kohdetta vastuuttava näkökulma: tekee myös häirinnän ehkäisystä vaikeaa

- vähättelevä näkökulma,
- vaikea tehdä mitään, ei voi tehdä mitään,
- yksilökeskeinen: yksilön, käytöstopojen tai kotikasvatuksen ongelma,
- ambivalentti suhtautuminen (häirintä on väärin, mutta...),
- uhria vastuuttava.

Seuraavaksi on esitetty teemojen tarkempi analyysi. Niissä keskityttiin kunkin teeman kohdalla kolmeen (ensimmäisessä neljään) kategoriaan, joihin on koodattu eniten vastauksia (Taulukossa 9. lihavoidut kategoriat).

13.1. HÄIRINNÄN YMMÄRTÄMINEN OSANA URHEILUN KULTTUURIA JA RAKENTEITA

Suurin määrä vastauksista (236 vastausta) oli luokiteltavissa kategoriaan, jossa perättiin avointa keskustelua häirinnästä, häirinnän esillä pitämistä keskustelussa sekä koulutusta kaikille urheilussa toimiville siitä, mikä on häirintää. Vastauksissa häirintä ja häirinnän esiintyminen ymmärrettiin osana urheilun kulttuuria, jolloin se, miten häirinnästä puhutaan ja miten siihen suhtaudutaan, on olennaista myös häirinnän ehkäisemisen ja kitkemisen kannalta. Jos ei tiedosteta, mikä on häirintää, siihen on vaikea puuttua.

Kilpaurheilussa ja seurojen/joukkueiden sisällä tulisi puhua häirinnästä ja erityisesti siitä miten monimuotoista se voi olla, jotta sekä kokijat että potentiaaliset tekijät hahmottaisivat paremmin mikä kaikki ei ole sopivaa käytäytymistä. - Vastaja 50

[Urheilun] kulttuurimuutoksen pitää lähteä kulttuurissa sisällä olevien omasta toiminnasta. Lasten- ja nuorten kanssa toimivien henkilöiden pitää pystyä pohtimaan

itse omia arvojaan sekä suhtautumistaan toisiin ihmisiin, vähemmistöihin, sukupuoliin jne. Tähän reflektointiin voisi tarjota apua. Tärkeintä ei ole kieltää tai haudata omia "väärä" mielipiteitään vaan oppia elämään niiden kanssa siten, että niiden vaikutus on minimaalinen. Vastaja 51

Selkeillä "kulttuurisäännöillä". Epäasialliset vitsit ja vihjailu ja asenteet voidaan mielestäni kitkeä tiukalla linjalla alusta asti. Vastaja 52

Avointa keskustelua häirinnästä painottavissa vastauksissa korostettiin lisäksi, että urheilussa tarvitaan lisää tietoa, ohjausta ja koulutusta häirinnästä ja erilaisista häirinnän muodoista. Koulutusta tarvitaan vastaajien mukaan esimerkiksi fyysisen koskettamisen ja seksuaalisuuden toteuttamisen rajoista:

Avointa keskustelua esim. fyysisen koskettamisen rajojen asettamisesta, mikä on sopivaa, mikä ei. Lajissa on fyysistä kosketusta pakostikin, mutta se ei saa ylittää

kenenkään henkilökohtaisia rajoja. Mitä enemmän keskustellaan sitä enemmän ihmiset mieltivät ja havainnoivat asioita. **Vastaaja 53**

Avoimuus eli kertoa nuorille kuinka painostaminen on väärin ja kaikkia aikuisia ei tarvitse totella, koska kaikki aikuiset eivät halua pelkkää hyvää. Kuunnella, uskoa ja välittää nuorista. hakeutua apuun. **Vastaaja 54**

Opastusta seksuaalisten rajojen tuntemisesta ja toteuttamisesta. **Vastaaja 55**

Toiseksi yleisin kategoria vastauksissa (232 vastausta) oli kategoria Häirinnän tosissaan ottaminen ja siihen puuttuminen. Vastaukset olivat usein limittäisiä edellisen kategorian kanssa, sillä niissä korostettiin avointa keskustelua häirinnästä. Leimallista näille vastauksille oli kuitenkin sen korostaminen, että häirintä pitää ottaa tosissaan:

Keskustelemalla asiasta julkisesti ja nostamalla asiaa rohkeasti esille, jotta siitä puhumisesta tulee normaalimpi osa urheilukulttuuria. Ihmiset myös sitä kautta paremmin ehkä tiedostaisivat mikä on soveliaista ja mikä ei ja mahdollisesti uhriksi joutuvat uskaltaisivat entistä rohkeammin tuoda asian esille **Vastaaja 56**

Asioista pitäisi puhua avoimesti ja tekoja tai kokemuksia ei pitäisi vähätellä. Monesti jo joukkueessa joukkuekavereiden kesken voi olla vähättelevä ilmapiiri, koska aihe pelottaa tai hävettää kaikkia tai se on vieras osalu. **Vastaaja 57**

Puuttua välittömästi havaittuun epäasialliseen käytökseen, jotta annetaan mallia, ettei se ole sallittua. --- Etenkin vanhemman kansan asenteiden muuttaminen ja heidän ymmärryksensä lisääminen siitä, ettei ole ok heittää "homoläppää", tytöillä, heittää tuhmia vitsejä, kommentoida toisen kroppaa jne. **Vastaaja 58**

Vastauksissa toistui nollatoleranssin kannattaminen häirintään, mikä mainittiin vastauksissa yhteensä 36 kertaa. Vastaajat korostivat, että häirintään pitäisi puuttua matalalla kynnyksellä, eikä häirintää saisi peitellä tai lakaista maton alle. Vastaajien mukaan tämä luo turvallista ilmapiiriä, jossa häirinnästä on myös mahdollista kertoa. Tämä tarkoittaa sitä, että uhria kuullaan eikä syyllistetä ja ymmärretään myös se, ettei häirinnästä ole välttämättä aina helppo kertoa.

Siten, että seurassa/joukkueessa on avoin ilmapiiri. Jos jotain epämiellyttävää tapahtuu, siitä uskallettaisiin kertoa. Ja olisi joku jolle kertoa. **Vastaaja 59**

Puuttamalla heti, ikävä kyllä moni ei pysty kertomaan kuin vasta paljon vanhempana. Edelleen (harmi) että moni kokee sen häpeälliseksi, kun joku ahdistelee tai käyttäytyy seksuaalisesti, vaikka olisikin vain häirintää. Nollatoleranssi pitäisi olla joka paikassa **Vastaaja 60**

Kolmanneksi suosituin vastauskategoria oli Tasa-arvon edistäminen (152 vastausta), jossa häirinnän ehkäiseminen nähtiin osana laajempaa tasa-arvokehitystä urheilussa. Vastauksissa kiinnitettiin huomiota urheilun sukupuolittuneisiin rakenteisiin, mm. naisurheilun ja naisurheilijoiden vähäiseen arvostukseen suhteessa miesurheiluun ja miesurheilijoihin, sukupuolittuneisiin uskomuksiin urheilijoiden kyvyistä (miehet automaattisesti naisia taitavampia ja voimakkaampia) ja naisten seksuaalisointiin:

Naisten ja miesten lajisuoritusten arvostus samalle viivalle - ei juhlintaa vain miesten menestyksestä tai näkyvyyttä vain miesten suosituksille **Vastaaja 61**

Eri sukupuolten tasa-arvoistamiseen yleisesti yhteiskunnassa ja juurruttamalla ajatusta siitä, että naiset/tytöt eivät ole automaattisesti poikia/miehiä heikompia. Naisten seksuaalisointi tulisi myös lopettaa, jolloin trikoissa pelaaminen voisi tuntua mukavalta eikä tuntua siltä, että se saa muut tuijottamaan **Vastaaja 62**

Naisvalmentajat miesjoukkueissa tai nuorissa poikajunioreissa on edelleen hieman tabu, erityisesti joukkuelajeissa. Naisten tietotaitoa ei nähdä tarpeeksi hyvänä, vaikka todellisuudessa se voi olla parempikin kuin mieskollegoilla. Tämä näkyy usein epäasiallisina huomautuksina. Ehkä tasa-arvon edistäminen tässäkin on ainoa ratkaisu eli tuodaan esille se, ettei nainen valmentajana ole sen kummempi kuin mieskään. **Vastaaja 63**

Huomiota kiinnitettiin myös esimerkiksi vammaisurheilijoiden sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintään:

Naisurheilun ja vammaisurheilun arvostus tulisi nousta, jolloin häirintä ja puheet vähistä vaatteista tai rumista naisista ehkä vähenisi. **Vastaaja 64**

Kenellekään ei saisi tulla tunnetta, että kilpailuihin valittavat eivät ole samalla viivalla vaikka [seksuaalinen]suuntautuminen olisi mikä tahansa. Se ettei uskalla olla oma itsensä, koska pelkää että seksuaalinen suuntautuminen vaikuttaa valintoihin maajoukkue toimintaan ja sponsoreihin. Tämä on kaikkien vähemmistöurheilijoiden huolen aihe. Avoimuus ja tietoisuus mediassa ehkäisee pelon ilmapiiriä. Erityisesti tämä tulee esille yksilölajeissa ja selkälajissa joissa suurin osa on heteroita. **Vastaaja 65**

Muunsukupuolisuus on vieläkin täysin vieras asia monille ihmisille, ja urheilupiireissä sellaista ei suvaita. --- **Vastaaja 66**

Kuitenkin myös miesten keskinäinen nokittelu ja miesten kasvattaminen urheilun kulttuurissa hegemonisen maskuliinisuuden ihanteisiin tuotiin esiin kriittisessä valossa:

--Lisäksi olisi tärkeää korostaa, ettei miesurheilijoiden tarvitse olla erityisen miehekkäitä, uhmakkaita ja hallitsemishaluisia. **Vastaaja 67**

---Jos jatkuvasti viljellään pojille että älä juokse niinkuin tyttö tai älä itke niinkuin pikkutyttö, se muuttaa näiden poikien kuvaa tytöistä ja naiseudesta **Vastaaja 68**

Häirinnän näkeminen urheilun kulttuuriin liittyvänä rakenteellisena (eikä vain häiritsevänä yksilöön liittyvänä) asiana näkyi myös niissä vastauksissa, joissa toivottiin lajiliittojen ja seurojen aktiivisempaa toimintaa häirinnän ehkäisemisessä (88 vastausta) sekä selkeitä linjauksia lajiliittojen ja seurojen johtotasoilta. Esiin tuli myös ajatus siitä, että häirinnän ehkäiseminen olisi hyvä liittää rahoituksen saamisen kriteeriksi:

Olen itse ollut osaa struktuureita ja käyttäytynyt varmasti sen mukaan. Ministeriön, liittojen ja olympiakomitean pitää pakottaa seuroja kouluttautumaan ja keskustelemaan asiasta. Varsinkin kaikki, jotka jakaa rahaa tulisi ottaa kouluttautuminen osaksi rahoituskriteerejä. **Vastaaja 69**

Lajiliittojen yhteistä koulutusmateriaalia urheilijoille, valmentajille ja seuroille. Teeman voisi liittää valmennuskoulutukseen ja käydä asiasta julkisesta keskustelua dopingin tapaan. Erityisesti someen pelisäännöt ja asiasta viestintää laajasti urheilun kaikissa verkostoissa. **Vastaaja 70**

Näistä asioista puhuminen (eihän näistä ole puhuttu kuin vasta ihan viime vuosina). Nämä pitää tulla mukaan systemaattisesti kaikkeen ohjaaja- ja valmentajakoulutukseen ja yhtä kiinteäksi osaksi urheilijoille viestimistä kuin anti-doping-asiat. OK:n ja lajiliittojen viestintä asiasta pitää olla säännöllistä ja systemaattista. **Vastaaja 71**

13.2. KONKREETTISET TOIMENPITEET HÄIRINNÄN EHKÄISYYN

Tähän teemaan kuuluvissa kategorioissa ehdotettiin konkreettisia ja systemaattisia toimenpiteitä häirinnän ehkäisyyn. Kategoriaan, jossa ehdotettiin Vakiintuneita tapoja ilmoittaa, käsitellä, selvittää häirintään liittyvät tilanteet ja hakeutua apuun, luokiteltiin 105 vastausta. Vastauksissa korostui, että kun häirintätapaus tulee esiin, on helpompaa toimia, jos menettelyyn on selkeä ohjeistus. Tällöin toimija pystyy ottamaan vastuun häirintätapausten selvittämisestä, eikä se jää häirinnän kohteelle:

Yhdenvertaisuussuunnitelmien laatiminen liittotasolla, häirinnän eri muodoista tiedottaminen urheilijoille, selkeät ohjeet häirintäepäilyjen ilmoittamiseen ja käsitteilyyn **Vastaaja 72**

Kanssakäymisen pelisääntöjen täsmentäminen ja poikkeavien tilanteiden käsittelyn ohjeistaminen **Vastaaja 73**

--- Kerran, kun aiemmassa työssäni kauan sitten koin seksuaalista häirintää asiakkaan taholta, pomoni hoiti upeasti asian välittömästi puolestani ja minun ei tarvinnut tehdä mitään. Silloin ei jäänyt mitään ahdistusta tapahtuneesta. Näin sen pitäisi toimia urheilussakin, mutta ei valitettavasti vielä toimi. **Vastaaja 74**

Vaikka koulutus häirinnästä tuli esiin jo aiemmin mainitussa kategoriassa teemassa 1, Valmentajien ja muiden toimijoiden kouluttaminen häirintään liittyvissä kysymyksissä koodattiin erikseen (97 vastausta), koska vastauksissa, joissa siitä puhutaan, korostettiin valmentajien ja muiden toimijoiden vastuuta ja valta-asemaa - sekä mahdollisina häirinnän tekijöinä että toimijoina tilanteissa, joissa häirintää tulee esiin. Jotta he voisivat toimia parhaalla mahdollisella tavalla, he tarvitsevat koulutusta häirinnästä ja siitä, miten häirintään tulee puuttua.

Valmentajien koulutukseen häirintäasioiden läpikäynti ja liitoilta jyrkät kannanotot ja nollatoleranssi. **Vastaaja 75**

Asioista tiedottaminen, ammattieettisten sääntöjen luominen --- **Vastaaja 76**

Etenkin valmentajien valistus siihen, miten auktoriteetti-asemaa käytetään oikealla tavalla **Vastaaja 77**

--- Järjestötoiminnassa olevien henkilöiden kouluttaminen reagoimaan oikein sekä auttamaan em. tapauksissa. **Vastaaja 78**

Moni korosti myös valmentajien ja muiden toimijoiden toiminnan seuraamista, taustojen selvittämistä sekä riittäviä sanktioita (esim. kilpailu- ja toimitsijakiellot), jos häirintää ilmenee. Osassa vastauksissa vaadittiin sanktioita myös katsomo- ja penkiltä huutelusta. Näitä vastauksia oli aineistossa 118. Vastauksissa korostettiin valmentajien ja muiden toimijoiden auktoriteetti-asemaa, jossa erityisesti pitäisi tuntea vastuunsa mahdollisesta häirintävästä käyttäytymisestä (Marks, Montjoy, Marcus, 2012).

Valmentajat tulee valita huolella (luotettavuus), koska kyseessä on valta-asema, jota voidaan käyttää väärin. Seurojen tasolla voitaisiin kiinnittää asioihin huomiota, esimerkiksi tarkistamalla joukkueiden hyvinvointia ja ilmaista mielenkiinto. Valmentajia tulisi kouluttaa neutraaliin ajatteluun ja ohjeistaa käyttämään sukupuolineutraalia kieltä. **Vastaaja 79**

Pitää olla tiukka linja ja avoin asiasta ja seurauksista. Eli jos joku esim. valmentaja törttöilee niin saman tien pihalle ja asiasta pitää keskustella julkisesti. **Vastaaja 80**

Ehdoton nollatoleranssi, auktoriteettiasemassa olevien vahva esimerkillinen toiminta, seuratoimijoiden koulutus, avoimuus, rohkaiseminen kertomaan epäasiallisesta kohdelusta, kaikkien pienienkin varoitusmerkkien ottaminen vakavasti. Vastaja 81

Vaikka on tärkeää, että häirinnästä olisi häiritsijälle seuraus, on kuitenkin keskeistä ymmärtää, että häirinnän salliva ympäristö pitää yllä häirintää. Tästä syystä monien vastaajien perämä nollatoleranssi, valmentajien esimerkki ja häirintään puuttuminen matalalla kynnyksellä on avainasemassa vakavamman häirinnän ehkäisyssä.

13.3. HÄIRINTÄÄ VÄHÄTTELEVÄ JA KOHDETTA VASTUUTTAVA NÄKÖKULMA

Tähän ryhmään luokitelluissa kategorioissa korostui aiemmista vastauksista poiketen se, että häirintää ei nähty urheilun kulttuuriin liittyvänä rakenteellisena asiana, vaan sitä vähäteltiin (59 vastausta) tai siihen suhtauduttiin ambivalentisti (54 vastausta). Häirintää saatettiin pitää vain muutamien poikkeavien yksilöiden toimintana (33 vastausta) tai vastuuttaa häirinnästä sen kohdetta (27 vastausta). Osa oli sitä mieltä, että häirinnälle ei voi tehdä mitään tai sille on vaikea tehdä mitään (20 vastausta).

Häirintää vähättelevissä vastauksissa häirintää pidettiin vain urheilun kulttuuriin kuuluvana vitsailuna, kohteeksi joutuneita herkkähipiäisinä tai todettiin, että häirintää ei urheilussa ole, koska vastaaja ei ole sitä itse kokenut tai havainnut:

En ole ikinä nähnyt tai kuullut kenenkään joutuneen häirinnän kohteeksi. Uskoisin, että sitä tapahtuu tosi vähän tai tuskin lainkaan. Vastaja 82

Ehkä liian hanakasti puututaan kaikkeen. Vastaja 83

Ihmisillä on aivan liian herkkä hiipiä. Heikoimpia kiusataan. Vahvat selviävät aina. Kun ei anna itseään kiusata sinua ei kiusata tai häiritä seksuaalisesti. Vastaja 84

Näissä vastauksissa oli myös muutamia, jotka korostivat nimenomaan poikien ja miesten muuttumattomuutta – ja jopa oikeutta häiritsevään käyttäytymiseen, mikä olisi peruste sille, ettei häirinnälle voi tehdä mitään. Tällaiset käsitykset häirinnästä tekevät hankalaksi häirintään puuttumisen ja sen ehkäisyn. Häiritsevää käyttäytymistä saatettiin myös pitää jonkinlaisena ihmisenä olemiseen liittyvänä välttämättömyytenä tai persoonallisuuden piirteenä, jota ei tulisikaan millään tavalla rajoittaa. Näissä vastauksissa toistuivat sellaiset häirintää ylläpitävät asenteet ja kulttuuriset puhutavat, joista useimmat kysymykseen vastaajat toivoivat urheilun pääsevän eroon.

Pakko palata aiempaan kysymykseen, vaikea sanoa että onko naisten kaataminen ollut joidenkin mielestä (esim. niiden, jotka ei minulle lämmenneet) seksuaalista häirintää. Epäasiallista vitsailua teen kaiket päivät, kaikkialla ja paikkaa ja tilannetta katsomatta, myös leireillä ja kisoissa. Mielestäni se joka vitseistä loukkaantuu, niin

siitä en ole vastuussa. Loukkaantua kun voi vaikka mistä. Vastaja 85

Olen vain työmies. Tähän osaanne parhaiten vastata sellainen naiskäiden elämään ja elintapaan perehtynyt tutkija, joka osaisi sanoa mitä tulee muuttaa ihmisen-nisäkään elintavoissa ja -toiminnoissa, jotta kukaan ei missään milloinkaan tulisi tuntemaan itseään häiriityksi millään kielteisellä tavalla. Vastaja 86

Voisikohan kloonaaminen auttaa, jolloin yksi ainoa persoona on sallittu ja kaikki muut persoonat ja niiden esiintymät tulisi eliminoida häirinnän estämiseksi? Vastaja 87

Ambivalenteissa ja yksilön vastuuta korostavissa vastauksissa vastaaja useimmiten tuomitsi häirinnän, erityisesti sen räikeämmät muodot, mutta epäili kuitenkin, että huoli häirinnästä on turhaa tai että häirintää ei kuitenkaan urheilusta voisi kokonaan kitkeä. Häirintää ylläpitävään kulttuuriin, esimerkiksi pukukoppihuumoriin ei haluttu puuttua.

Vaikeaa! Asioiden liiallinen esiin nostaminenkin voi aiheuttaa maalittamista häirinnästä kärsiville. Viimekädessä säädyllinen ja kunnioittava käytös pitäisi oppia kotikasvatuksen ja koulun avulla. Vastaja 88

Selvät säännöt siihen mihin vedetään raja. Varsinkin joukkuelajeissa pukukopissa vitsailu kuuluu joukkuehengen kasvatukseen. Kieli voi olla roisia eikä sitä omasta mielestäni tarvitse kieltää. Selvällä rajalla tarkoitetaan, että jokainen kopissa kuitenkin ymmärtää missä kohtaa menee raja vitsailun ja kiusaamisen/häirinnän välillä. Vastaja 89

Asennekasvatusta kehittämällä. Kun asiat saadaan sille tolalle, että ihmiset kohtelevat toisiaan ihmisinä eivätkä niinkään sukupuolisidonnaisina olentoina asia järjestyy automaattisesti. Vahinkoja sattuu aina, oman lajini piirissä etenkin koska se on hyvin parifyysinen laji, siksi on tärkeää, että kyetään antamaan palautetta, jos ylilyön-tejä tapahtuu, etteivät asiat kumuloidu. Jokaisen yksilön kehitys niin fyysisellä kuin henkiselläkin puolella tapahtuu palautteen kautta, ilman palautetta asioita ei saada eteenpäin, tosi on ei palaute aina tunnu mukavalta. Vastaja 90

Vastauksissa oli usein silmiinpistävää ristiriitaa tai hujuntaa häirinnän tuomitsemisen ja sallimisen välillä. Häirintään suhtauduttiin toisaalta vakavasti, mutta usein se nähtiin vain yksilön ongelmana tai kuten yllä, vahinkona, josta tulisi antaa palautetta. Kun korostettiin kotikasvatusta, käytöstapoja ja yksilön vastuuta, oltiin toisaalta oikeilla jäljillä, mutta häirinnän rakenteellinen puoli urheilun jaetussa kulttuurissa jäi kuitenkin tunnistamatta. Vastaukset kertoivat sellaisesta häirinnän ymmärryksestä, jossa ei oteta huomioon häirinnän rakenteellisuutta ja liittymistä sukupuolittuneisiin tai muihin eroihin liittyviin valtasuhteisiin. Tällöin sen huomioiminen häirinnän ehkäisyssä ei myöskään ollut mahdollista näissä vastauksissa.

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Mielestäni urheilijan positiivisen kehosuhteen kehittäminen pitäisi olla osa valmennussuunnitelmaa eli tähän pitäisi valmentajan myös kouluttautua/muuten valmistautua. Valmentajien tulisi todella tarkkaan harkita, kuinka urheilijoiden kehoista puhutaan, sillä vahingoittavan puheen jäljet voivat säilyä mielessä todella pitkään. Suorituskyvyn parantamiseen on niin paljon tehokkaampiakin keinoja kuin kehon muokkaamiseen painostaminen.” Vastaja 49

14. SELVITYKSEN PÄÄHAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, ovatko suomalaiset kilpaurheilijat kokeneet tai havainneet seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa. Lisäksi selvitettiin, mitkä ovat koetun seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän riskitekijöitä. Tutkimuksen aineistossa sekä seksuaalinen että sukupuoleen perustuva häirintä oli yleistä. Kyselyyn vastanneista naisurheilijoista seksuaalista häirintää oli kokenut noin joka kolmas (32 prosenttia) ja miesurheilijoista noin joka viides (19 prosenttia). Sukupuoleen perustuvaa häirintää oli kokenut naisista lähes joka neljäs (23 prosenttia), miehistä 3 prosenttia. Johonkin toiseen henkilöön kohdistuvaa seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää oli havainnut naisista noin joka neljäs (26 prosenttia), miehistä noin joka kahdeksas (12 prosenttia). Häirinnän kokemisen riskitekijät – naissukupuoli, nuori ikä ja eri vähemmistöryhmiin kuuluminen – olivat hyvin saman tyyppisiä kuin muillakin yhteiskunnan alueilla (vrt. Miettinen, 2018, Tasa-arvobarometri, 2017). Kuitenkin myös kilpaurheilulle tyypillisiä häirinnän riskitekijöitä löydettiin. Korkea kilpailun taso lisäsi seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen riskiä ja häirinnän kokemisessa oli eroa lajien välillä.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella urheilu ei nouse esiin yhteiskunnan alueena, jossa häirintä olisi erityisen yleistä esimerkiksi verrattuna Tasa-arvobarometrin (2017) seksuaalista häirintää koko suomalaisessa yhteiskunnassa koskeviin tuloksiin. Silti, kuten tasa-arvobarometrissa todetaan, seksuaalinen häirintä on merkittävä tasa-arvo-ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa ja sitä se on tutkimusaineiston perusteella myös urheilussa. Tämän tutkimusraportin tulokset vahvistavat ajatusta siitä, että seksuaalisessa ja sukupuoleen perustuvassa häirinnässä ei ole kyse yksittäisistä häiritsevästä henkilöistä, vaan laajemmista urheilun kulttuuriin liittyvistä rakenteellisista seikoista kuten sukupuolten epätasavaruudesta. **Sukupuolen lisäksi häirinnän kokeminen kytkeytyy muihin yhteiskunnallisiin eroihin kuten ikään, seksuaalisuuteen, kieleen, etnisyyteen, uskontoon ja vammaisuuteen.**

Häirinnän kokemisen riskitekijöissä oli jonkin verran eroa seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän kohdalla. **Seksuaalisen häirinnän osalta naissukupuoli, nuori ikä ja korkea kilpailun taso lisäsivät aineistossa merkittävällä tavalla seksuaalisen häirinnän kokemisen riskiä.** Mitä nuorempia urheilijat olivat, sitä suurempi oli seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys. Erityisen todennäköistä seksuaalisen häirinnän kokeminen oli nuorilla naisilla. Korkealla tasolla kilpaileminen lisäsi seksuaalisen häirinnän kokemisen riskiä. Kilpailutasoista seksuaalisen häirinnän kokeminen oli kaikkein todennä-

köisintä aikuisten maajoukkueetasolla. Lisäksi seksuaaliseen vähemmistöön, kielivähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön ja etniseen vähemmistön kuuluminen lisäsivät seksuaalisen häirinnän kokemisen riskiä.

Sukupuoleen perustuvan häirinnän kohdalla naissukupuoli, nuori ikä ja aikuisten kansainvälisellä tasolla kilpailu olivat tilastollisesti merkitseviä sukupuolisen häirinnän riskitekijöitä. Häirinnän kokemisen osuus vaihteli myös eri lajien välillä. Sukupuoleen perustuvan häirinnän kokeminen oli todennäköisempää naisurheilijoilla kuin miesurheilijoilla, erityisesti nuorilla naisilla. Miehillä sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen todennäköisyys oli alhaisella tasolla iästä riippumatta. Ero sukupuolten välillä sukupuoleen perustuvan häirinnän määrässä väheni kuitenkin jonkin verran urheilijan iän lisääntyessä. Lisäksi etniseen vähemmistöön, kielivähemmistöön, uskonnolliseen vähemmistöön, seksuaaliseen vähemmistöön ja vammaisvähemmistöön kuuluminen sekä se että, oli ker-tonut esitiedoissa kilpailevansa vammais- tai paraurheilijana, oli sukupuoleen perustuvan häirinnän kokemisen riskitekijöitä.

Vaikka vastausprosentti jäi kyselyssä alhaiseksi (5,6 prosenttia), on syytä olettaa, että tulokset antavat häirinnästä ilmiönä oikeansuuntaisen kuvan. Tutkimuksen tulokset ovat aiemman tutkimuksen kanssa hyvin samansuuntaisia (vrt. Miettinen, 2018; Tasa-arvobarometri, 2017; Kokkonen 2019a, 2019b) ja häirinnän esiintyvyys aineistossa on samaa luokkaa kuin esimerkiksi Tasa-arvobarometrissä, jossa aineisto on kerätty satunnaisotannalla. Myös kansainvälisen ja uusimman suomalaisen tutkimuksen mukaan urheilussa naisten lisäksi vammaisurheilijat ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt joutuvat todennäköisesti häirinnän kohteeksi (Montjoy ym. 2016; Marks, Montjoy & Marcus, 2011; Kirby, Demers & Parent, 2008; Kokkonen, 2019a; Tagg, 2012). Myös Tasa-arvobarometrissa (2017) vähemmistöön kuuluminen lisäsi häirityksi tuleminen riskiä.

Mitä pienempää ryhmää analyysissä tarkastellaan, sitä suuremmalla varauksella tuloksiin on syytä suhtautua. Tässä tutkimuksessa saatiin esimerkiksi ryhmätason tietoa, jonka mukaan näyttäisi siltä, että häirinnän kokemisessa on eroa lajien välillä. **Lajikohtaiset vastausmäärät sekä niiden ikä- ja sukupuolijakaumat erosivat paikoittain suuresti toisistaan, joten lajeja koskevaan tarkempaan analyysiin valittiin vain ne lajit, joista vastauksia saatiin yli 100.** Tämä siitä huolimatta, että lajin vastajamäärä ei ollut tilastollisesti yhteydessä koetun häirinnän määrään. Vertailtavuuteen vaikutti lisäksi se, että lajit saivat itse käsitteellisesti määritellä kilpaurheilijan. Edellä mainituista syistä lajeja koskevia tuloksia pitää tar-

kastella varauksella, aineiston puutteet huomioon ottaen. **Suurin osa tutkimukseen vastanneista urheilijoista (59 prosenttia) ei osannut sanoa, onko heidän lajiliittonsa puuttunut häirintään tai tehnyt töitä häirinnän ehkäisemiseksi.** Tämä kertonee siitä, että häirintään puuttumisen ja ennaltaehkäisemisen keinot eivät ole olleet lajiliitoissa ainakaan erityisen näkyviä. Tutkimuksen perusteella koko urheiluyhteisön on syytä ryhtyä toimenpiteisiin häirinnän tunnistamiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi.

Seksuaalisen häirinnän on tyypillisesti ajateltu olevan poikien ja miesten toimintaa, joka kohdistuu naisiin ja tyttöihin. Tämä tutkimus antaa edelleen aihetta tulkita seksuaalisen häirinnän esiintymistä sukupuolittuneen vallan ja hegemonisen maskuliinisuuden kehyksessä, jossa seksuaalisen häirinnän kautta uusinnetaan miesten valta-asemaa suhteessa naisiin (Connell, 1987). Tulosten mukaan nuoret naiset ovat erityisen alttiita häirinnälle myös urheilussa ja suurin osa häirintää kokeneista naisista oli kokenut sitä miesten taholta. Kuitenkin naiset olivat kokeneet häirintää myös naisten taholta. Seksuaalisessa häirinnässä käytetään (sukupuolittunutta) valtaa, vaikka tämä ei aina olekaan häiritsijän tietoinen tarkoitus. Häirinnän mahdollistava kulttuuri pitää yllä tilannetta, jossa häirinnälle alttiit ryhmät jäävät urheilussa takamatkalle sen vuoksi, että he eivät voi keskittyä kokonaisvaltaisesti varsinaiseen asiaan, esimerkiksi urheilu-suorituksen tai sen harjoitteluun, vaan heidän voimavarojaan menee tilanteen hallintaan ja tilanteen turvallisuuden tarkkailuun (Jurva, 2018, 49).

Aineistossa seksuaalista häirintää oli koettu eniten toisten urheilijoiden (35 prosenttia), oman tai toisen urheilijan valmentajan (yhteensä 22 prosenttia) ja yleisön, fanien tai someuraajien taholta (18 prosenttia). Sukupuoliseen häirintään syyllyneiden osalta tulokset olivat samansuuntaisia. Eniten sukupuolista häirintää oli koettu toisen urheilijan taholta (29 prosenttia) ja valmentajien taholta (23 prosenttia). Lisäksi sukupuoliseen häirintään olivat syyllyneet yleisö, fanit ja someuraajat (12 prosenttia) sekä seuran, lajiliiton tai muun urheiluorganisaation edustajat (10 prosenttia). Tulokset ovat linjassa kansainvälisten tutkimusten kanssa, joissa korostuu häirintä kanssaurheilijan taholta (esim. Alexander ym. 2011; Bjørnseth & Szabo, 2018; Elendu & Umeakuka, 2011; Fasting, Chroni & Knorre, 2014; Vertommen ym. 2017).

Valmentajan taholta koettuun häirintään tulisi kiinnittää erityishuomiota, sillä valmentajan ja valmennettavan väliseen suhteeseen liittyy usein aseman ja ikäeron tuomia valta-asetelmia (Fasting & Sand, 2015; Johansson, 2013; Sand ym. 2011). Valmentajien ja valmennettavien välisistä suhteista – myös siltä osin, kun molemmat osapuolet ovat aikuisia – tulisi käydä enemmän avointa keskustelua urheilussa. Brackenridge (1997) on kuvannut vieroitustrategioita, joita valmennettavia hyväksikäyttävät valmentajat käyttävät päästäkseen valmennettavia kanssa seksuaaliseen kanssakäymiseen. Marks, Montjoy

& Marcus (2011) ehdottavatkin, että valmentajan ja valmennettavan välisiin suhteisiin pitää olla selkeät säännöt ja käytösstandardit koskien sitä, mikä on soveliaista ja mikä ei. Kun on kysymys aikuisista, asia ei ole kuitenkaan aivan yksinkertainen eikä ole automaattisesti niin, että myös suostumukselliset suhteet valmentajien ja valmennettavien välillä olisivat vahingollisia (Johansson, 2013). Koska ikä- ja valtaero tuovat näihinkin suhteisiin oman dynamiikkansa, olisi niistä kuitenkin hyvä käydä huomattavasti nykyistä laajempaa keskustelua.

On syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että sukupuoleen perustuvan häirinnän kokeminen oli aineistossa naisilla huomattavasti yleisempää kuin miehillä. Myös kyselyn avovastausten perusteella urheilu näyttäytyy edelleen miehenä kenttänä, jossa naisten oikeutta toimia kyseenalaistetaan. **Tutkimuksen tulokset tukevat väitettä, jonka mukaan avoin seksismi, esimerkiksi naisten osallistumisen tai kykyjen kyseenalaistaminen pelkättään heidän sukupuolensa perusteella, joka ei esimerkiksi enää työelämässä olisi hyväksyttyä, näkyy edelleen urheilumaailmassa** (Fink, 2016). Avovastauksissa naisten väheksyminen saattoi näkyä törkeinä ja alentavina vitseinä naisista sekä naisten osaamisen ja suoritusten vähättelynä ja mollaamisena.

Lisäksi on myös merkille pantavaa, että sekä häirinnän osuudet nousevat kilpailun tason noustessa. Myös kansainvälisessä tutkimuksessa seksuaalisen häirinnän kokemisen osuus kasvaa huippu-urheilussa ja on sitä korkeampi, mitä korkeampi kilpailun taso on (Fasting, Brackenridge, & Knorre, 2010; Fasting, Brackenridge & Sundgot-Borgen, 2004). Tässä tutkimuksessa seksuaalisen häirinnän kokeminen oli korkeinta aikuisten maajoukkueitasolla kilpailevilla. Sukupuoleen perustuvan häirinnän kohdalla aikuisten kansainvälisellä tasolla kilpaileminen oli merkittävä sukupuolisen häirinnän riskitekijä. Näillä kilpailun tasoilla miehiäkin häiritään, mutta naisten osuus häirityistä on kuitenkin suurempi. Ilmiöön on varmasti useita syitä, ja sitä olisikin syytä tutkia vielä tarkemmin. Tulokset resonoivat kuitenkin asepalveluksesta tehdyn tasa-arvoselvityksen kanssa, jossa todettiin, että pidemmälle asepalveluksessa kouluttautuneet naiset saivat heikommin tukea ryhmältään kuin miehistössä (Leinonen, Otonkorpi-Lehtoranta & Nikkanen, 2017). Raportissa pohdittiin, että saattaa olla niin, että palveluksen edetessä kilpailullisuus korostuu ryhmänjohtajiksi ja kokeilaisi kouluttautuvien välillä ja sukupuolesta koetut haitat pääsevät esiin. On mahdollista, että myös urheilussa kilpailun tasoilla pidemmälle edenneet naiset kyseenalaistavat miehistä urheilijan ideaalia kaikkein voimakkaimmin, jolloin heihin kohdistuu myös enemmän niin sanottua kontravaltta (McLaughlin, Uggen & Blackstone, 2012) eli naisia paikalleen asettavaa toimintaa – tässä tapauksessa seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää.

Kuitenkin myös miehiä häiritään seksuaalisesti sekä miesten että naisten taholta. Tähän vaikuttanevat mieheyden kulttuuriset muutokset ja esimerkiksi se, että myös miesurheilijoita asetetaan aiempaa enemmän katseen kohteeksi esimerkiksi mediassa (Wickman, 2006; Lawrence, 2019). **Miesten kokemalla häirinnällä urheilumaailmassa näyttäisi olevan tämän tutkimuksen perusteella myös homososiaalisia ulottuvuuksia, jolloin se liittyisi miesten keskinäiseen kilpailuun, nokitteluun, oikeanlaisen mieheyden vartiointiin miesten kesken sekä homoseksuaalisuuden torjuntaan** (Jokinen, 2000, 2010). Tästä kertoo tutkimustulos, jonka mukaan aineistossa seksuaalista häirintää kokeneista miehistä suurin osa oli kokenut sitä toisten miesten taholta. Tämä poikkesi esimerkiksi Tasa-arvobarometrin (2017) tuloksista, jossa miehet kertoivat naisia useammin kokeneensa häirintää sekä naisten että miesten taholta. Tämä antaa viitteitä siitä, että kyseessä saattaa olla nimenomaan urheilun homososiaaliseen kulttuuriin liittyvä piirre. Homososiaalisuus on perinteisesti ollut keskeistä erityisesti miesten joukkueurheilussa. Keskeistä miesten homososiaalisille ryhmille on erottautua naisista ja feminiinisyydestä sekä homoseksuaalisuudesta, esimerkiksi naisia tai homoja pilkkaavien vitsien avulla. Ryhmissä on myös kilpailua, hierarkisuutta ja paikalleen asettamista miesten kesken. **Olisi syytä tutkia tarkemmin myös sitä, minkälainen urheilun maailma on miehille ja minkälaisia miehet ovat toisilleen.** Onko joidenkin urheilijoiden avovastauksissa puolustama ”radoilla vitsailu” hyväksi miehille itselleenään?

Urheilukulttuurin homososiaalisista homoseksuaalisuutta torjuvista piirteistä (ks. Jokinen, 2000, 2010) kertoi myös se, että aineiston tilastollisen analyysin perusteella seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvista miehistä joka toinen oli todennäköistä kokea seksuaalista häirintää. Kaikissa muissa ryhmissä seksuaalisen häirinnän kokemisen todennäköisyys oli suurempaa naisilla. Seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvien kokema seksuaalinen häirinnän korkea todennäköisyys on huolestuttavaa myös siksi, että sen on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan vahvemmin yhteydessä miesten kuin naisten henkiseen pahoinvointiin (Kokkonen, 2019a). On muistettava, että tässä tutkimuksessa myös seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten kokeman seksuaalisen häirinnän todennäköisyys oli korkea, 45 prosenttia. Vaikka aiemmassa tutkimuksessa on arveltu, että lesboille, biseksuaaleille ja muille seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluville naisille urheilu voisi olla suhteellisen turvallinen paikka (Elling & Janssens, 2009; Kokkonen, 2012, 2019a), **tässä tutkimuksessa kuitenkin myös seksuaalivähemmistöihin kuuluvien naisten kokeman seksuaalisen häirinnän osuus oli suuri.** Vähemmistöihin kuuluvista urheilijoista sukupuoleen perustuvaa häirintää oli todennäköisintä kohdata, jos kuului vammaisvähemmistöön ja oli nainen. Myös heidän kokemansa sukupuoleen perustuvan häirinnän todennäköisyys oli huolestuttavan suuri, 57 prosenttia.

Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien kokeman seksuaalisen häirinnän osalta kyselyn määrällinen ja laadullinen analyysi tukevat toisiaan. Avovastauksista ilmeni, että homottelu on yleistä ja homo-sanaa käytettiin urheilussa usein negatiivisen suhtautumisen sävyttämänä, halveksien ja väheksyvästi tarkoituksena esimerkiksi nujertaa vastapuolen pelaaja. Joistain vastauksista välittyi, että tätä saatetaan pitää urheilussa peliin kuuluvana asiana, joka ei viittaa esimerkiksi tietyn pelaajaan tosiasialiseen seksuaaliseen suuntautumiseen. **Ei ole kuitenkaan neutraalia, viatonta tai sattumaa, että huutelussa käytetään eri vähemmistöryhmiin tai naiseen halveksivassa mielessä viittaavia sanoja. Tällainen kielenkäyttö luo todellisuutta, jossa näitä ryhmiä pidetään muita huonompina.**

Laadullista aineistoa analysoitiin myös siitä näkökulmasta, minkälaisia kulttuurisia käsityksiä häirinnästä kierrätetään ja miten ne ylläpitävät tai purkavat häirinnän kulttuuria. Nämä käsitykset olivat läsnä myös toimenpiteissä, joita urheilijat toivoivat häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja kitkemiseksi. **Suurella osalla vastauksissa häirintä ymmärrettiin osana urheilun kulttuuria, jolloin se, miten häirinnästä puhutaan ja miten siihen suhtaudutaan, on olennaista myös häirinnän ehkäisemisen ja poistamisen kannalta.** Vastauksissa perättiin avointa keskustelua häirinnästä, häirinnän esillä pitämistä sekä koulutusta kaikille urheilun parissa toimiville siitä, mikä on häirintää. Lisäksi tärkeänä asiana häirinnän ehkäisyn kannalta nähtiin häirinnän tosissaan ottaminen, mikä vastaajien mukaan luo turvallista ilmapiiriä, jossa häirinnästä on mahdollista kertoa. **Monet vastaajat näkivät häirinnän liittyvän laajemmin tasa-arvon toteutumiseen urheilussa, jolloin monet nostivat häirinnän ehkäisyssä tärkeäksi naisten ja esimerkiksi rodullistettujen, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä vammaisurheilijoiden aseman edistämisen urheilussa.** Häirinnän näkeminen urheilun kulttuuriin liittyvänä rakenteellisenä eikä vain häiritsevänä yksilöön liittyvänä asiana näkyi lisäksi siinä, että vastauksissa toivottiin lajiliittojen ja seurojen aktiivisempaa toimintaa häirinnän ehkäisemiseksi sekä selkeitä linjauksia lajiliittojen ja seurojen johtotasolta. Vastauksissa tuli myös esiin, että häirinnän ehkäiseminen olisi hyvä liittää rahoituksen saamisen kriteeriksi.

Avovastauksissa esiintyi myös jonkin verran häirintää vähättelevää näkökulmaa. Näissä vastauksissa häirintää vähäteltiin pitämällä sitä vain urheilun kulttuuriin kuuluvana vitsailuna, pitämällä kohteeksi joutuneita tai häirinnästä puhuvia herkkähipiäisinä tai toteamalla, että häirintää ei urheilussa ole, koska vastaaja ei ole sitä itse kokenut tai havainnut. **Näissä vastauksissa oli nähtävissä häirintää ylläpitäviä asenteita ja puhetapoja, joista useimmat kyselyyn vastaajat toivoivat urheiluyhteisön pääsevän eroon.** Vastauksia oli kuitenkin tärkeä analysoida, sillä ne antoivat tietoa siitä, minkälaisella logiikalla häirintä toimii ja miten häirinnän kulttuuria pidetään yllä.

Kyselyyn vastanneiden urheilijoiden kokemasta seksuaalisesta häirinnästä yleisintä oli yleinen häiritsevä puhe, esimerkiksi loukkaavat seksuaalisävytteiset vitsit, epäasialliset kommentit urheilijoiden vartalosta ja loukkaavat vitsit seksuaalivähemmistöistä. Häiritsevä vitsailu oli toistuva teema, josta kirjoitettiin paljon myös kyselyn avoimissa vastauksissa. Useissa vitsailua kuvaavissa vastauksissa tuli ilmi häirintää ylläpitävä logiikka eli se, että monesti häirinnän kohde yrittää tehdä töitä itsensä kanssa ja sieittää häirintää. Häirinnän kohde pyrkii ottamaan häiritsevän tilanteen huumorilla ja olemaan mukana vitsailussa, pyrkien osoittamaan, että hänellä on joko huumorintajua, luonteen lujuuutta tai psyykkistä vahvuutta kestää tällaista kohtelua. Jos häirinnästä loukkaantuu tai siitä pahoittaa mielensä, leimautuu helposti huumorintajuttomaksi tai nipottajaksi. **Vastauksissa tuli kuitenkin esiin, että häiritsevistä vitsailusta voi helposti tulla tapa ja pitkittyneenä se voi saada häirityn kokemaan häpeää, huonomuutusta tai ulkopuolisuutta. Useat kyselyyn vastaajista näkivätkin keskeisenä häirintään puuttumisen keinona nimenomaan häiritsevään vitsailuun puuttumisen matalalla kynnyksellä, koska se luo kulttuuria, jossa häirintää ei suvaita.** On keskeistä ymmärtää, että tämä ei sulje pois huumoria ja vitsailua, mutta tärkeää on itsekriittisyys ja sen tarkkailu, minkälainen vitsailu on mahdollisesti ulossulkevaa ja loukkaavaa. Nämä johtopäätökset on hyvä lopettaa erään vastaajan osuvaan kommenttiin:

--- Mielestäni hyvässä ilmapiirissä on mahdollista olla oma itsensä ja tuoda omat mielipiteensä julki kaikille yhteisössä toimiville. Olen ollut mukana tällaisissa yhteisöissä, missä huumori kukkii, mutta jos porukassa on yksikin ketä asia loukkaa, niin jutut jäävät siihen ja ihmisiä kunnioitetaan sellaisena kuin he ovat. Tällaiset yhteisöt ovat urheilussa mielestäni kaikkein menestyksekkäimpiä. **Vastaaja 14**

Urheilijan näkemys tutkimuksessa

“Ehdoton nollatoleranssi, auktoriteettiasemassa olevien vahva esimerkillinen toiminta, seuratoimijoiden koulutus, avoimuus, rohkaiseminen kertomaan epäasiallisesta kohtelusta, kaikkien pienienkin varoitusmerkkien ottaminen vakavasti.” Vastaaja 81

15. TOIMENPIDESUOSITUKSET

Tämän tutkimuksen perusteella urheiluyhteisön on ryhdyttävä toimenpiteisiin häirinnälle suotuisan kulttuurin

muuttamiseksi. Seuraavat toimenpidesuosituksat on laadittu tutkimusraportin tuloksiin nojaten.

Naisten ja vähemmistöjen asemaa tulee parantaa

Tutkimuksen keskeinen havainto oli, että häirintä kytkeytyy urheilussa kulttuurisiin rakenteisiin, kuten sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja vähemmistöjen asemaan. Urheilu näyttäytyi tutkimuksessa miehenä tilana, jossa naisten ja vähemmistöjen oikeutta toimia kyseenalaistetaan. Tutkimustulosten perusteella naiset kokevat urheilussa avointa seksismiä. Kaikille tasa-arvoinen urheilukulttuuri ei synny pelkissä juhlapuheissa. Urheiluyhteisön pitää ryhtyä tietoisin ja konkreettisiin toimen-

piteisiin tilanteen parantamiseksi. Tasa-arvosuunnittelu, sukupuolitietoinen viestintä ja muut tasa-arvoon liittyvät toimenpiteet on otettava yhä vahvemmin mukaan urheilun toimintamalleihin. Myös sukupuolten välisiä palkkieroja ja määrää luottamustehtävissä tulee tasata entisestään. Vähemmistöryhmien asemaa on edistettävä urheilussa aktiivisesti – pelkkä hiljainen hyväksyntä ei enää riitä tilanteessa, jossa ongelma on muodostunut rakenteelliseksi.

Urheilun puhetapoja tulee muuttaa

Tämän tutkimuksen perusteella urheilussa on vallalla miehen puhekulttuuri, jossa pyritään erottautumaan naisista, feminiinisyydestä ja seksuaalivähemmistöistä. Häiritsevä puhe ei kohdistu vain naisiin ja vähemmistöihin, vaan myös toisiin miehiin. Tällainen kielenkäyttö luo todellisuutta, jossa tietynlaisia tai tiettyjä ihmisryhmiä pidetään muita huonompina ja heidän toimintamahdollisuuksiaan urheilussa rajoitetaan. Huumori ja vitsailu kuuluu osaksi urheilua, mutta on tärkeää olla myös itsekriittinen ja tunnistaa, milloin puhe on mahdollisesti ulossulkevaa ja loukkaavaa. Jokainen urheilun parissa toimiva

on vastuussa siitä, millaista urheilukulttuuria teoillaan ja puheillaan rakentaa. Tämä vastuu on läsnä urheilijoiden pukukoppikeskusteluissa, nuoria urheilijoita kasvattavien valmentajien puheissa, urheilua seuraavien katsojien kannatushuudoissa, vaikutusvaltaisten laji-ihmisten kannanotoissa sekä urheilumedian kirjoituksissa ja tuotannoissa. Kaikkien urheilun parissa toimivien panosta tarvitaan, jotta urheiluun saadaan luotua avoin ilmapiiri, jossa jokainen voi olla omana itsenään luottaen siihen, että mahdollisesta epäasiallisesta käyttäytymisestä voi kertoa ja siihen puututaan.

Häirinnän ennaltaehkäisevä työ on tehtävä näkyväksi

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista urheilijoista ei osannut kertoa, onko heidän lajiliittonsa puuttunut häirintään tai tehnyt töitä sen ehkäisemiseksi urheilussa. Tulos kertoo siitä, että häirintään puuttumisen ja ennaltaehkäisemisen keinot eivät ole olleet lajiliitoissa riittävän näkyviä. Lajiliittojen tehtävänä on viestiä toimintamalleja ja -ohjeita jäseneseuroilleen niin, että jokainen seuratoimija tietää, miten häirintätapauksissa toimitaan ja kuka on vastuuhenkilö niin seurassa kuin lajiliitossakin. Liitot ja seurat voivat toimillaan madaltaa kynnystä kertoa epäasiallisesta käyttäytymisestä. Yksi konkreettinen keino seuroille ja liitoille on lisätä internetsivuille linkit Väestöliiton Et ole yksin -palveluun, SUEKin ILMO-palveluun sekä viestiä näistä aktiivisesti jäsenilleen.

toimintamallit eivät ole toimijoiden tiedossa, jää todennäköisesti suuri osa häirintäkokemuksista myös kertomatta. Vaikka lajiliitoilla ja urheilujärjestöillä on tässä mielessä suuri vastuu, kuuluu vastuu myös jokaiselle urheilun toimijalle. Jokaisella valmentajalla, urheilijalla ja muulla urheilun parissa toimivalla henkilöllä on vastuunsa häirinnän ennaltaehkäisevässä työssä ja sen näkyviin tuomisessa. On tärkeää, että urheiluyhteisö pystyy mahdollistamaan kaikille turvallisen toimintaympäristön, jonne esimerkiksi vanhemmat voivat luottavaisesti tuoda lapsensa urheilemaan. Yksi keino ennaltaehkäisevän työn näkyvyyden lisäämiseksi olisi sitoa se opetus- ja kulttuuriministeriön avustuskriteereihin. Asia voitaisiin huomioida myös kuntien jakamisissa seura-avustuksissa.

Häirinnän ennaltaehkäisyssä yksi olennaisimpia asioita on se, että siihen pystytään puuttumaan matalalla kynnyksellä. Häirintäkokemukset herättävät uhrissa usein häpeää ja syyllisyyden tuntemuksia. Mikäli puuttumisen

Tietoisuutta tulee lisätä avoimen keskustelun ja koulutuksen voimin

Tutkimukseen osallistuneiden urheilijoiden mielestä keskeisimmät keinot häirinnän ennaltaehkäisemiseen olivat avoin keskustelu, tietoisuuden lisääminen sekä koulutus häirinnän tunnistamisesta ja sen torjunnasta. Esimerkiksi valmentajien ja urheilijoiden välisistä suhteista, häirinnän rajoista ja eri muodoista tulisi käydä avointa keskustelua eri toimijoiden kesken. Keskustelua tulee käydä urheilun

keskeisillä alustoilla, kuten Liikuntafoorumissa ja Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnassa. Myös mediassa on keskeinen rooli ja vastuu yhteiskunnallisena mielipidevaikuttajana. Urheilutoimittajat ja -mediat ovat yksi tehokkaimmista toimijoista asenneilmapiiriin muokkaamisessa ja mielikuvien luomisessa.

Ilmiötä tulee tutkia lisää

Tämä tutkimus oli ensimmäinen laajamittainen selvitys suomalaisessa kilpaurheilussa tapahtuvasta häirinnästä. Tutkimus on kuitenkin vasta ensimmäinen avaus ilmiön selvittämiseksi ja ymmärtämiseksi. Yksittäisen tutkimuksen rinnalle tarvitaan jatkossa lisää systemaattista ja vertailevaa tutkimusta sekä osatutkimuksia, jotta ilmi-

ötä voidaan ymmärtää syvällisemmin ja siihen puuttua entistä tehokkaammin. Myös tietoa ilmiön muutoksista ajassa tarvitaan. Esimerkiksi 3–4 vuoden välein toteutuilla seurantatutkimuksilla voidaan seurata urheilukulttuurin tilaa häirinnän osalta.

LÄHTEET

- Anderson, E. (2002). Openly Gay Athletes: Contesting Hegemonic Masculinity in a Homophobic Environment. *Gender & Society*, 16 (6), 860-877. <https://doi.org/10.1177/089124302237892>
- Anderson, E. (2005). Orthodox and Inclusive Masculinity: Competing Masculinities among Heterosexual Men in a Feminized Terrain. *Sociological Perspectives*, 48 (3), 337-355. <https://doi.org/10.1525/sop.2005.48.3.337>
- Adams, A., Anderson, E., & McCormack, M. (2010). Establishing and Challenging Masculinity: The Influence of Gendered Discourses in Organized Sport. *Journal of Language and Social Psychology*, 29 (3), 278-300. <https://doi.org/10.1177/0261927X10368833>
- Alanko, K. (2014). Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Verkkojulkaisu 72. Nuorisotutkimusverkosto.
- Alexander, K., Stafford, A. & Lewis, R. (2011). The experiences of children participating in organised sport in the UK. The University of Edinburgh. Child Protection Research Centre.
- Arribas-Ayllon, Michael & Walkerdine, Valerie (2008). Foucauldian discourse analysis. Teoksessa Carla Willig & Wendy Stainton-Rogers (toim.) *The Sage handbook of qualitative research in psychology*. London: Sage, 91-109.
- Asparouhov, T., & Muthén, B. (2014). Auxiliary variables in mixture modeling: Three-step approaches using Mplus. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 21 (3), 329-341. doi: 10.1080/10705511.2014.915181
- Baillien, E., Neyens, I. & De Witte, H. (2008). Organizational, team related and job-related risk factors for bullying, violence and sexual harassment in the workplace: a qualitative study. *International Journal of Organisational Behaviour* 13 (2), 132-146.
- Berg, P. & Kokkonen, M. (2016). Alkusanat. Teoksessa Päivi Berg & Marja Kokkonen (toim.) *Uhreilun takapuoli* (s. 7-19). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 186, Tiede.
- Bjørnseth, I. & Szabo, A. (2018). Sexual violence against children in sports and exercise: a systematic literature review. *Journal of Child Sexual Abuse* 27 (4), 365-385.
- Brackenridge, C. (1997). 'HE OWNED ME BASICALLY...': Women's Experience of Sexual Abuse in Sport. *International Review for the Sociology of Sport* 32(2), 115-130. <https://doi.org/10.1177/101269097032002001>
- Brackenridge, C. H. (2001). *Spoilsports: Understanding and preventing sexual exploitation in sport*. London: Routledge.
- Burr, V. (2004). *Social Constructionism*. London: Routledge.
- Brackenbridge, C., Bishopp, D., Moussalli, S. & Tapp, J. (2008). The characteristics of sexual abuse in sport: a multidimensional scaling analysis of events described in media sports. *International Journal of Sport and Exercise Psychology* 6 (4), 385-406.
- Cense, M. & Brackenbridge, C. (2001). Temporal and developmental risk factors for sexual harassment and abuse in sport. *European Physical Education Review* 7 (1), 61-79.
- Chroni, S. & Fasting, K. (2009). Prevalence of male sexual harassment among female sports participants in Greece. *Inquiries in Sport & Physical Education* 7 (3), 288.
- Connell, R. W. (1987). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*. Stanford University Press.
- Dhurup, M. & Joubert, P-A. (2013). The incidence of sexual harassment and awareness of sexual harassment policies in sport organisations in Gauteng. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance* 2, 209-222.
- Dunning, E. (1999). *Sport matters: sociological studies of sport, violence and civilization*. London: Routledge.
- Eerola, P. (2015). *Responsible fatherhood: a narrative approach*. Dissertation. Jyväskylä studies in education, psychology, and social research.
- Ekvalita (2018). Nollatoleranssi seksuaaliselle häirinnälle. Tietopaketti rekrytoinnista, johtamisesta ja yritysvastuusta vastaavien käyttöön. Ekvalita. <https://docplayer.fi/106924093-Nollatoleranssi-seksuaaliselle-hairinnalle-tietopaketti-rekrytoinnista-johtamisesta-ja-yritysvastuusta-vastaavien-kayttoon.html>. Viitattu 19.10.2019
- Elendu, I. & Umeakuka, O. (2011). Perpetrators of sexual harassment experienced by athletes in Southern Nigerian universities. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation* 33 (1), 53-63.
- Elling, A. & Janssens, J. (2009). Sexuality as a Structural Principle in Sport Participation: Negotiating Sports Spaces. *International Review for the Sociology of Sport*, 44(1), 71-86. <https://doi.org/10.1177/1012690209102639>

- Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2014a). EU:n laajuinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tutkimustulokset lyhyesti. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_fi.pdf. Viitattu 15.10.2019.
- Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2014b). Violence against women: an EU-wide survey - Survey methodology, sample and fieldwork. Technical report. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-survey-methodology-sample-and-fieldwork>. Viitattu 15.10.2019.
- Fasting, K. (2015). Assessing the sociology of sport: On sexual harassment research and policy. *International Review for the Sociology of Sport* 50 (4-5), 437-441. <https://doi.org/10.1177/1012690214554272>
- Fasting, K., Brackenridge, C., & Sundgot-Borgen, J. (2004). Prevalence of Sexual Harassment among Norwegian Female Elite Athletes In relation to Sport Type. *International Review for the Sociology of Sport* 39 (4), 373-386. <https://doi.org/10.1177/1012690204049804>
- Fasting, K., Brackenridge, C., & Walseth, K. (2007). Women athletes' personal responses to sexual harassment in sport. *Journal of Applied Sport Psychology* 19 (4), 419-433.
- Fasting, K., Brackenridge, C. & Knorre, N. (2010). Performance level and sexual harassment prevalence among female athletes in the Czech Republic. *Human Kinetics* 19 (1), 26-32.
- Fasting, K., Chroni, S., & Knorre, N. (2014). The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students. *Sport, Education and Society* 19 (2), 115-130.
- Fasting, K., Chroni, S., Hervik, S. E., & Knorre, N. (2011). Sexual harassment in sport toward females in three European countries. *International Review for the Sociology of Sport* 46 (1), 76-89. <https://doi.org/10.1177/1012690210376295>
- Fasting, K. Huffman, D. & Sand, T.S. (2015). Gender-Based violence in Zambian sport: prevalence and prevention. The Norwegian Olympic and Paralympic Committee and Confederation of Sports.
- Fasting, K. & Sand, T.S. (2015). Narratives of sexual harassment experiences in sport, *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health* 7 (5), 573-588, DOI: 10.1080/2159676X.2015.1008028
- Finlex 2018. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>. Viitattu 1.11.2019.
- Finlex 2019. Rikoslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 6.7.2020.
- Fink, J. (2015). "Female athletes, women's sport, and the sport media commercial complex: Have we really "come a long way, baby"?" *Sport Management Review* 18 (2015), 331-342.
- Fink, J. (2016). Hiding in plain sight: the embedded nature of sexism in sport. *Journal of Sport Management* 30 (1), 1-7.
- Forbes, A., Edwards, L. & Fleming, S. (2015). 'Women can't referee': Exploring the experiences of female football officials within UK football culture. *Soccer & Society* 16 (4), 521-539.
- Foucault, Michel (1979) *The history of sexuality* (Vol. 1). Harmondsworth: Penguin.
- Garcia, C. (2011). Gender expression and homophobia: A motor development and learning perspective. *Journal of Physical Education, Recreation, and Dance* 82 (8), 47-49.
- Griffin, P. (1992). Changing the game: homophobia, sexism and lesbians in sport. *Quest* 44 (22), 251.
- Harjunen, H. (2019). Exercising exclusions: Space, visibility, and monitoring of the exercising fat female body. *Fat Studies* 8 (2), 173-186. doi:10.1080/21604851.2019.1561101
- Harjunen, H. (Tulossa). *Lihavat ihmiset liikkujina ja sen esteet*. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Hentunen, J., Laakso, N. & Ikonen, J. (2018). Häirintä jalkapallo- ja jääkiekkomaajoukkueissa. Selvitys pelaajien kokemasta seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. <https://www.suek.fi/documents/10162/322716/H%C3%A4irint%C3%A4%20jalkapallo-tja+j%C3%A4%20kiekkomaajoukkueissa> (haettu 1.10.2019)
- Hentunen, J., Ikonen, J. & Laakso, N. (2019). Seksuaalinen häirintä tenniksessä. Selvitys kansainväliseen kilpailutoimintaan vuosina 2008-2018 osallistuneiden suomalaisurheilijoiden kokemasta häirinnästä. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. <https://www.suek.fi/documents/10162/322716/Seksuaalinen+h%C3%A4irint%C3%A4%20tenniksess%C3%A4>. Viitattu 18.10.2019.
- Honkasalo, V. (2018). Mitä jää #metoo kampanjan varjoon? *Sukupuolentutkimus* 31(1), 23-26.
- Horn, S. (2007). Adolescents' acceptance of same-sex peers based on sexual orientation and gender expression. *Journal of Youth and Adolescence* 36 (3), 363-371.

- HS 27.10.2019. Uimari Ari-Pekka Liukkonen iloitsee jääkiekon saamasta esikuvasta mutta suree, että homoseksuaalisuus on vieläkin uutinen. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006287255.html>. Viitattu 7.7.2020.
- HS 26.1.2020 Taitoluisteluliitto ei voi viedä epäilyjä seksuaalisesta häirinnästä viranomaisille: ”Meidän täytyy kunnioittaa uhrien itse tekemää päätöstä” <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006385232.html> Viitattu 24.2.2020
- HS 31.1.2020 Kiira Korpi jatkaa arvosteluaan: nyt tulinjalla on Suomen urheilun eettinen keskus. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006390508.html> Viitattu 24.2.2020
- HS 31.1.2020 Olympiakomitea vastaa Kiira Korven kritiikkiin, jatkossa urheiluliitto voi menettää tukirahaa väärinkäytösten takia. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006390137.html>
- HS 15.2.2020 Nyt multa meni pata jumiin. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006408388.html> Viitattu 24.2.
- HS 22.2.2020 Urheilussa kaivataan arvojohtajuutta. Olympiakomitealla tulisi olla rooli suunnannäyttäjänä, mutta vaikeimpina hetkinä se ei kykene suoristamaan selkäänsä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006415136.html> 24.2.2020
- Hunt, C. & Gonsalkorale, K. (2014). Who cares what she thinks, what does he say? Links between masculinity, in-group bonding and gender harassment. *Sex Roles* 70 (1), 14-27.
- Hyvönen, H. (2018). Kuinka miehiä hallitaan? *Politiikasta.fi* 8.2.2018. <https://politiikasta.fi/kuinka-miehia-hallitaan/>
- Ikonen, R. & Halme, N (2018). Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. *Kouluterveyskeskelyn 2017 tuloksia. Terveystiedon ja hyvinvoinnin laitoksen 2017 tuloksia. Terveystiedon ja hyvinvoinnin laitoksen 2017 tuloksia.* Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-091-4>. Viitattu 10.11.2019.
- Ismail, M.N., Chee, L.K. & Bee, C.F. (2007). Factors influencing sexual harassment in the Malaysian workplace. *Asian Academy of Management Journal* 12 (2), 15-31.
- Isosomppi, S. (2019). Liikuntaharrastukset erontekojen kenttänä. *Sukupuolentutkimus* 32 (2).
- Jokinen, A. (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, A. (2004) *Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus*. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 191-208.
- Jokinen, A. (2010). Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen, (2010). *Käsikirja sukupuoleen* (s. 128-138). Tampere: Vastapaino.
- Johansson, S. (2013). Coach-athlete sexual relationships: if no means no does yes mean yes? *Sport, Education and Society* 18 (5), 678-693
- Johansson, S. & Lundqvist, C. (2017). Sexual harassment and abuse in coach-athlete relationships in Sweden. *European Journal for Sport and Society* 14 (2), 117-137.
- Jokinen, A. (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jolly, A. & Décamps, G. (2006). Les agressions sexuelles en milieu sportif: une enquête exploratoire. *Science et Motricité*, 57 (1), 105-121.
- Jurva, R. (2012). Seksuaalinen painostus ja väkivalta heteroseksuaalisessa kohtaamisessa terveystiedon oppimateriaaleissa. Teoksessa Päivi Atjonen (toim.) *Oppiminen ajassa - kasvatus tulevaisuuteen*. Joensuun vuoden 2011 kasvatustieteen päivien parhaat esitelmät artikkeleina. Suomen kasvatustieteellinen seura, s. 293-305.
- Jurva, R. (2018). Sukupuolisopuulua vai sietämistä? Muutoksen affektiivinen politiikka seksuaalisessa häirinnässä. *Sukupuolentutkimus* 2018 (2), 47-49.
- Jyväskylän yliopisto (2018). Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän torjuminen urheilussa ja koululiikunnassa: sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen näkökulma (PREACT). <https://www.jyu.fi/sport/fi/tutkimus/hankkeet/preact>. Viitattu 10.10.2019.
- Kinnunen, T. (2003). *Kansakunnan sotureita ja ihannevarantoita*. Television urheilu-uutisten miesruumiin representatiot. *Lähikuva* 1, 16-29.
- Kirby, S. & Demers, G. (2013). *Sexual harassment and abuse in sport*. Teoksessa E.A. Roper (toim.) *Gender relations in sport*. Rotterdam: Sense Publishers, 141-161.
- Kirby, S. L., Demers, G. & Parent, S. (2008). Vulnerability/Prevention: Considering the needs of disabled and gay athletes in the context of sexual harassment and abuse. *International Journal of Sport & Exercise Psychology* 6 (4), 407-426.
- Kokkonen, M. (2012). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa. *Valtion liikunta-neuvoston julkaisu* 2012:5. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/seksuaali-ja-sukupuolivahemmistojen-syrjinta-liikunnan-ja-urheilun-parissa/>. Viitattu 11.201.2019.

- Kokkonen, M. (2018). Seksuaalivähemmistöjen häirintä joukkueessa tai liikuntaryhmässä: henkisen pahoinvoinnin näkökulma. *Liikunta & Tiede* 55 (6), 96-102.
- Kokkonen, M. (2019a). Associations Between Sexual and Gender-Based Harassment by a Coach and Psychological Ill-Being Amongst Gender and Sexual Minority Sport Participants in Finland. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 13 (2), 259-273. doi:10.1123/jcsp.2018-0035
- Kokkonen, M. (2019b). Liikunta ja urheilu - sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä: mitä siitä tiedetään tutkimuksen valossa? *Liikunta ja tiede*, 56 (1), 53-57. https://fl-cdn.scdn1.secure.raxcdn.com/files/sites/4708/1-t_19_53-57. Viitattu 18.10.2018.
- Kouri, S. (2018). Upseerinaisten sukupuolen tekemisen tavat. *Sukupuolentutkimus* 31 (2), 9-22.
- Kyllönen, M. (2018). Vaikeneminen ei ole vaihtoehto. Katsaus häirintää ja kiusaamista käsittelevään tutkimustietoon liikunnan ja urheilun näkökulmasta. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. <https://www.suek.fi/documents/10162/250626/Vaikeneminen+ei+ole+vaihtoehto+Katsaus+h%C3%A4irint%C3%A4%C3%A4%20+kiusaamista+k%C3%A4sittelev%C3%A4%C3%A4n+tutkimustietoon+liikunnan+ja+urheilun+n%C3%A4k%C3%B6kulmasta>. Viitattu 1.10.2019.
- Kyllönen, M. (2020). Kiusaaminen ja häirintä luistelulajeissa. Selvitys pikaluistelun, rullaluistelun ja Roller Derbyn kilpailutoimintaan osallistuneiden urheilijoiden ja valmentajien kokemasta kiusaamisesta sekä häirinnästä. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. <https://www.suek.fi/documents/10162/322716/Kiusaaminen+ja+h%C3%A4irint%C3%A4%20luistelulajeissa>. Viitattu 7.7.2020.
- Kytölä, S. (2018). Race, ethnicity and 'Africa' in football discourse - perspectives in the age of superdiversity. Teoksessa Angela Creese and Adrian Blackledge (toim.), *Routledge Handbook on Language and Superdiversity*; Section 4: "Language, Superdiversity and Sport" (Section eds. Zhu Hua and Janice Thompson). Routledge.
- Kytömäki, K. (2019). Henkilökohtainen tiedonanto.
- Lawrence, S. (2019). White Heterosexual Men, Athletic Bodies, and the Pleasure of Unruly Racialization. *Men and Masculinities*. <https://doi.org/10.1177/1097184X18816117>.
- Lazarević, S., Dugalić, S., Milojević, A., Koropanski, N. & Stanić, V. (2014). Unethical forms of behavior in sports. / Ne-etickoponašanje u sportu. *Facta Universitatis: Series Physical Education & Sport* 12 (2), 155-166.
- Lehtonen, J. (2019). Kun kaksijakoinen sukupuoli ajattelu murtuu - sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus tasa-arvobarometrissa. Teoksessa Teräsaho, M. & Närvi, J. (toim.) *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon: Analyseja tasa-arvobarometrasta 2017 s. 136-157*. Helsinki: THL (Raportti; Vuosikerta 2019, nro 6).
- Leinonen, M., Otonkorpi-Lehtoranta, K. & Nikkanen, R. (2017). Naisten ja miesten vuorovaikutus ja osallisuus asepalveluksessa tasa-arvon näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Työelämän tutkimuskeskus.
- Marks, S., Montjoy, M. & Marcus, M. (2011). Sexual harassment and abuse in sport: the role of the team doctor. *British Journal of Sports Medicine* (46), 905-908.
- Martin, P.Y. (2001). 'Mobilizing masculinities': women's experiences of men at. *Organization* 8 (4), 587-618.
- McDonald, P. (2012). Workplace sexual harassment 30 years on: a review of the literature. *International Journal of Management Reviews* 14 (1), 1-17.
- McKay, J., Messner, M. A. & Sabo, D. F. (2000). *Masculinities, gender relations, and sport*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- McLaughlin, H., Uggen, C. & Blackstone, A. (2012). Sexual harassment, workplace authority and the paradox of power. *American Sociological Review* 77 (4), 625-647.
- Mellor, S. & Golay, L. (2014). Gender harassment and negative mental health: what labor unions can do to help union women. *Employee Responsibilities and Rights Journal* 26 (1), 21-34.
- Messner, M. A., & Sabo, D. F. (1994). *Sex, violence & power in sports: rethinking masculinity*. Freedom, CA: Crossing Press.
- Miettinen, J. (2018). Kysely seksuaalisesta häirinnästä ja seksismistä työelämässä -raportti. Kymmenen asiantuntijoita ja esimiehiä edustavan akavalaisen liiton toteuttama kysely seksuaalisesta häirinnästä ja seksismistä työelämässä. Saatavilla verkossa https://www.akavaneritysalat.fi/files/8905/Kysely_seksuaalisesta_hairinnasta_ja_seksismista_tyoelamassa_raportti.pdf
- Mountjoy M., Brackenridge, C., Arrington, M. (2016). International Olympic Committee consensus statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *British Journal of Sports Medicine* (50), 1019-1029.
- Muthén, L.K. and Muthén, B.O. (1998-2017). *Mplus User's Guide*. Eighth Edition. Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- O'Hare, E. & O'Donohue, W. (1998). Sexual harassment: identifying risk factors. *Archives of Sexual Behavior* 27 (6), 561-580.

- OKM (2018). Liikunta ja tasa-arvo 2017. Katsaus sukupuolten tasa-arvon nykytilaan liikunta-alalla. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:6. Saatavilla verkossa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160521/OKM_6_2018.pdf. Viitattu 24.5.2020.
- Ollus, N. Tanskanen, M. Honkatukia, P. & Kainulainen, H. (2019). (Sukupuolistunut vihapuhe, Seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Teoksessa Teräsaho, M. & Närvi, J. (toim.) Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon: Analyyssejä tasa-arvobarometrista 2017 s. 136-157. Helsinki: THL (Raportti; Vuosikerta 2019, nro 6).
- Raiskauskeskus Tukinainen. Kriisikeskuksen verkkosivu. <https://tukinainen.fi/> Viitattu 7.7.2020.
- Rannikko, A. (2016). Autenttisuuden ja arvostuksen analogiat: sukupuolen risteyskäsitteitä vaihtoehtoliikunnan moraalisissa järjestyksissä. Teoksessa Päivi Berg & Marja Kokkonen (toim.) Urheilun takapuoli (s. 250-274). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 186, Tiede.
- Rintaugu, E., Kamau, J., Amusa, L.O. & Toriola, A.L. (2014). The forbidden acts: prevalence of sexual harassment among university female athletes. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance* 20 (3:1), 974-990.
- Rospenda, K. M., Richman, J. A., & Nawyn, S. J. (1998). Doing power: The Confluence of Gender, Race, and Class in Contrapower Sexual Harassment. *Gender & Society*, 12(1), 40-60. <https://doi.org/10.1177/089124398012001003>
- Sand, T., Fasting, K., Chroni, S. & Knorre, N. (2011). Coaching behavior: any consequences for the prevalence of sexual harassment? *International Journal of Sports Science & Coaching* 6 (2), 229-241.
- Sommet, N. and Morselli, D. (2017). Keep Calm and Learn Multilevel Logistic Modeling: A Simplified Three-Step Procedure Using Stata, R, Mplus, and SPSS. *International Review of Social Psychology*, 30 (1), 203-218, DOI: <https://doi.org/10.5334/irsp.90>
- SUEK (2018). Näkökulma: SUEK nostaa esille huolen seksuaalisesta häirinnästä ja hyväksikäytöstä urheilussa. https://www.suek.fi/documents/10162/278648/N%C3%A4k%C3%B6kulma_SUEK+nostaa+esille+huolen+seksuaalisesta+h%C3%A4irinn%C3%A4st%C3%A4+20ja+hyv%C3%A4ksik%C3%A4yt%C3%B6st%C3%A4+20urheilussa. Viitattu 10.10.2019.
- Tagg, B. (2012). Transgender netballers: Ethical issues and lived realities. *Sociology of Sport Journal* 29(2), 151-167.
- Tamminen, T. (2006). Poikien välisestä ystävyydestä. Heteromiesten salattuun maailmaan ei kaivata naisia tai homoja. *Aviisi* 02/2006. <https://arkisto.aviisi.fi/artikkeli/?num=02%2F2006&id=1733c10> Viitattu 1.5.2020.
- Taylor, E. A., Smith, A. B., Welch, N. M. & Hardin, R. (2018) "You should be flattered!": Female sport management faculty experiences of sexual harassment and sexism. *Women in Sport and Physical Activity Journal* 26 (1), 43-53.
- Tasa-arvobarometri (2017). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160920/STM_O8_2018_Tasa-arvobarometri%202017_net.pdf. Viitattu 14.10.2019.
- TENK (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf. Viitattu 29.10.2019.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2020). Seksuaalinen häirintä. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/seksuaalinen-hairinta>. Viitattu 6.7.2020.
- Toftegaard-Nielsen, J. (2001). The forbidden zone: Intimacy, sexual relations and misconduct in the relationship between coaches and athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 36(2), 165 - 182.
- Tolvhed, H. (2015). På damsidan. Feminitet, motstånd och makt i svensk idrott 1920-1990. Makadam förlag: Göteborg.
- Turtiainen, R. (2015). Men's Soccer? Naisten jalkapallon MM-kisat sosiaalisessa mediassa. *WiderScreen* 3/2015. <http://widerscreen.fi/numerot/2015-3/men-ssoccer-naisten-jalkapallon-mm-kisat-sosiaalisessa-mediassa/>
- Turunen, H. (2019). Ahdistelua, ehdottelua ja lääppimistä: Naisten kokemukset ja toimijuus seksuaalisen häirinnän kertomuksissa. Itä-Suomen yliopisto, 2019. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta / Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu.
- Vertommen, T., Kempen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Uzieblo, K. & Van Den Eede, F. (2017). Profiling perpetrators of interpersonal violence against children in sport based on a victim survey. *Child Abuse & Neglect* 63, 172-182.
- Vuori, J. (2001). Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere University Press: Tampere.

Västoliitto (2016). Seksuaalisen trauman vaikutukset nuoreen. Mediatiedote. <https://www.vaestoliitto.fi/?x27375=5579663>. Viitattu 7.7.2020.

Wickman, J. (2006). Mediaseksikäs miesurheilija. Teoksessa T. Kinnunen & A. Puuronen (toim.) Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Helsinki: Gaudemus.

YLE 10.12.2017. Suomalaisen naisen euro on kolme senttiä - Yle selvitti, kuinka valtaisa palkkaero huippu-urheilussa yhä ammottaa. <https://yle.fi/urheilu/3-9967439>. Viitattu 6.7.2020.

YLE 28.10.2019. Voiko jääkiekkoilijan homoseksuaalisuus olla este urahaaveille? Homoudestaan kertonut Janne Puhakka: "Pelkäsin, että voin sulkea joltain ovia itseltäni". <https://yle.fi/urheilu/3-11039863>. Viitattu 7.7.2020.

Quick, J. C., & McFadyen, M. A. (2017). Sexual harassment: have we made any progress? *Journal of Occupational Health Psychology* 22 (3), 286-298.

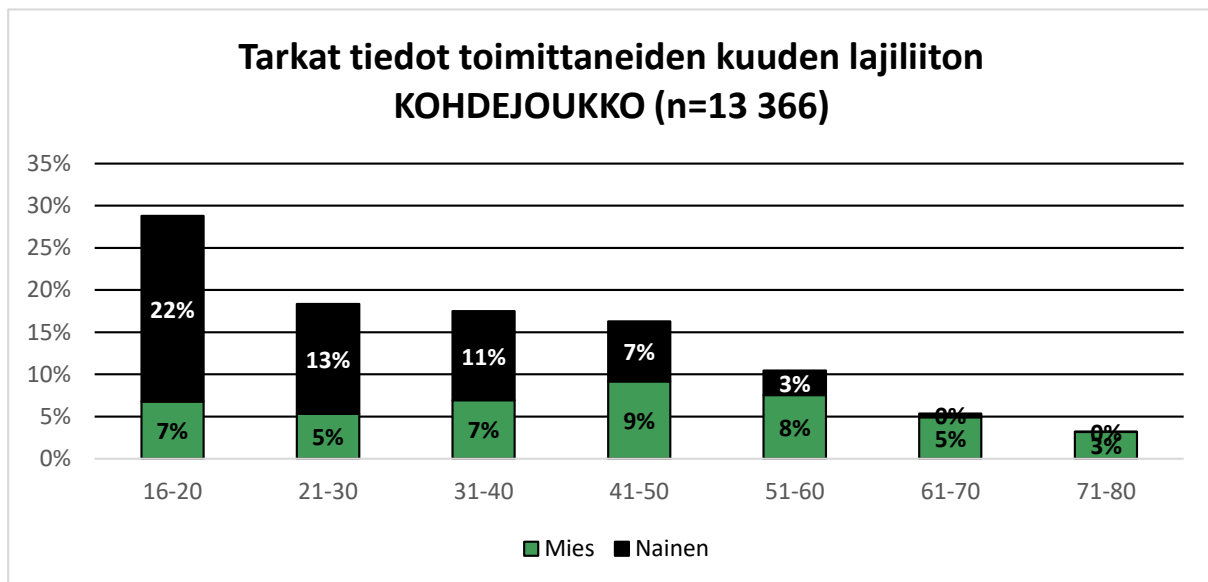
LIITTEET

LIITE 1. KYSELYN KOHDEJOUKON JA KYSELYYN VASTANNEIDEN IKÄ- JA SUKUPUOLIJAKAUMIEN VERTAILU

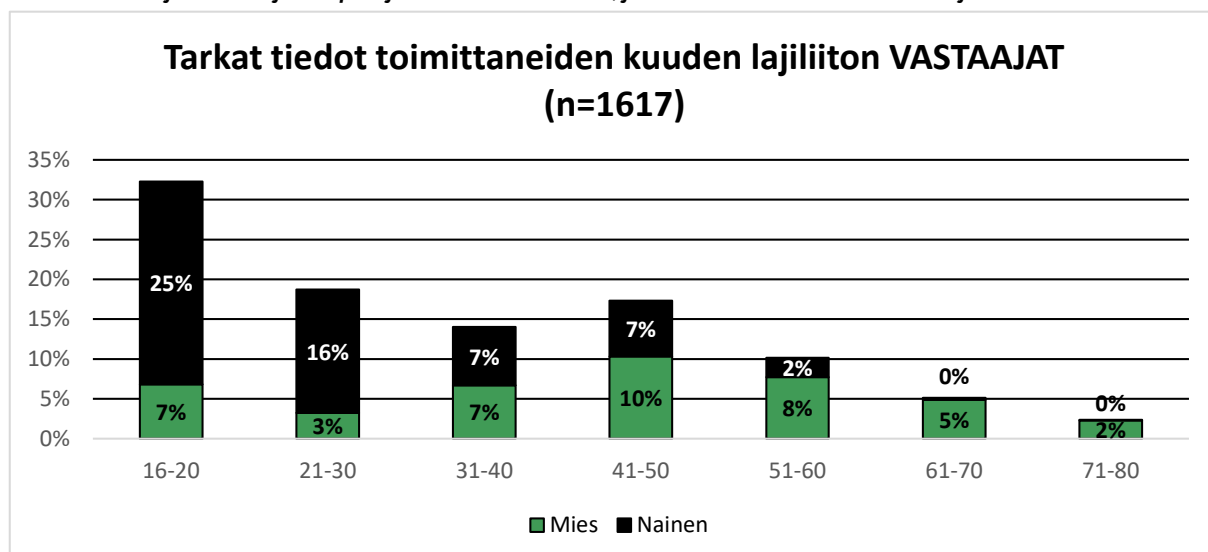
Aineiston edustavuuden arviointiin käytettiin lajiliitoilta saatuja tietoja kyselyn kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakaumista (ks. tarkemmin luku 8.5). Lajiliitoista **kuusi (6)** pystyi toimittamaan täydelliset ikä- ja sukupuolijakaumat kohdejoukosta, eli niistä urheilijoista, joille kysely lähetettiin. Lisäksi **25 lajiliiton** osalta saatiin tiedot edellisellä kaudella lisenssin ostaneiden urheilijoiden ikä- ja sukupuolijakaumista joko Suomen Olympiakomitean Suomisport-palvelusta tai suoraan lajiliitolta. Lisenssitietojen avulla tehtyyn arvioon täytyy suhtautua varauksella, sillä kaikki lajiliitot eivät lähettäneet kyselyä kaikille lisenssiurheilijoille, mutta lisenssitietojen avulla saadaan kuitenkin suuntaa antava arvio muodostettua.

Seuraavaksi esitetään näiden tietojen pohjalta tehty vertailu kyselyn kohdejoukon ja kyselyyn vastanneiden ikä- ja sukupuolijakaumista.

Kuviossa 43 esitetään kohdejoukon tiedot niistä kuudesta lajiliitosta, jotka pystyivät toimittamaan tarkat lähetystiedot (n=13 366). Seuraavassa kuviossa 44 esitetään niiden kyselyvastaajien tiedot, jotka ilmoittivat edustavansa jotakin kyseisestä kuudesta lajiliitosta (n=1617). Kuvioista on nähtävissä, että näiden kuuden lajiliiton osalta kyselyn vastaajien ikä- ja sukupuolijakaumat vastaavat melko täsmällisesti kohdejoukon jakaumia.

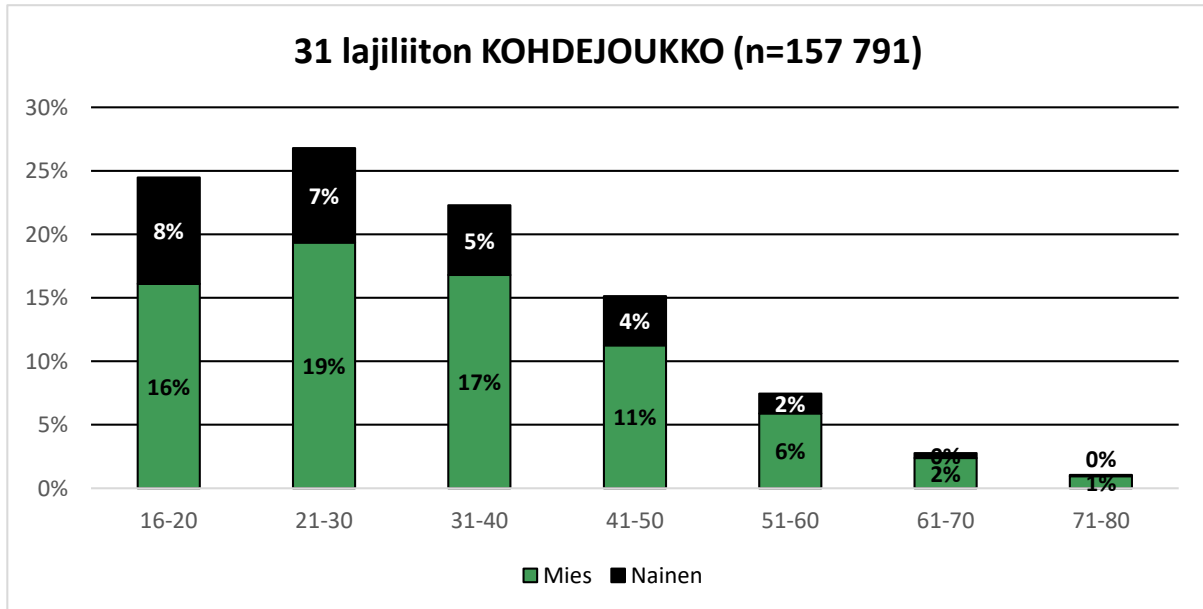
Kuvio 43. Kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakaumat niistä liitoista, joista annettiin tarkat tiedot kohdejoukosta.

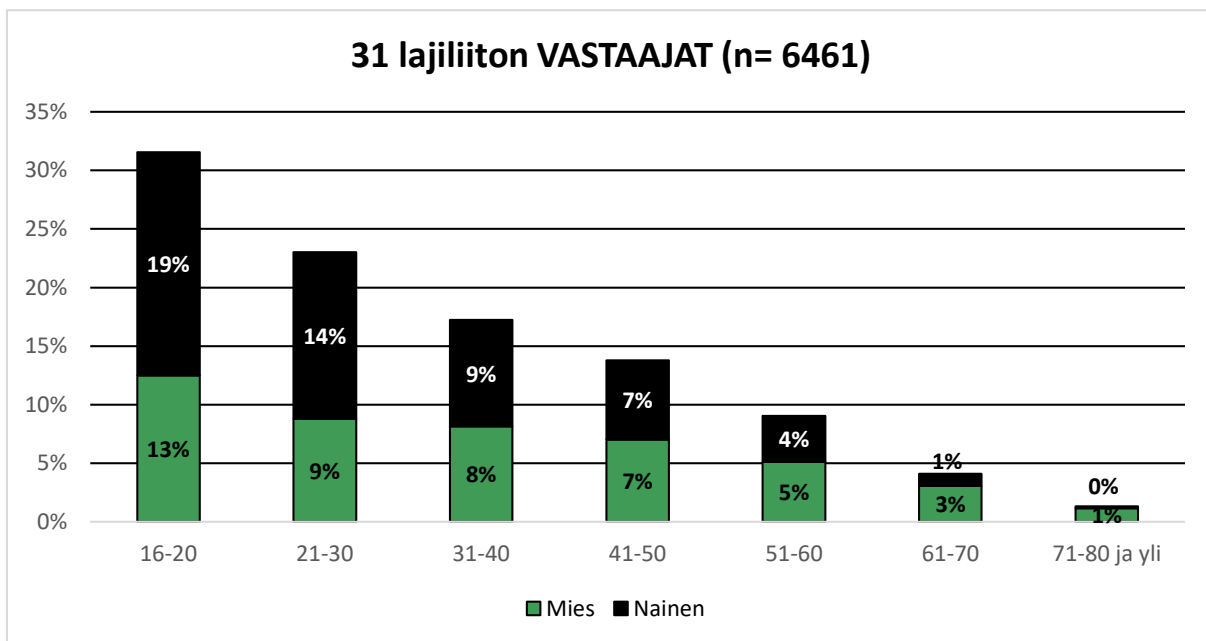
Kuvio 44. Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma liitoista, joista annettiin tarkat tiedot kyselyn kohdejoukosta

Seuraavaksi näiden kuuden lajiliiton tietoihin yhdistettiin niiden 25 lajiliiton tiedot, joista saatiin ikä- ja sukupuoli- ja kaumat edelliskaudella lisenssin ostaneista urheilijoista. Tämän koko ryhmän (yhteensä 31 lajiliittoa) kohdejoukon tiedot on esitetty kuviossa 45 (n=157 791). Kuviossa 46 on esitetty kyselyyn vastanneiden tiedot kyseisten lajiliitto-

jen osalta (n=6461). Näitä kuvioita vertailemalla selviää, että kyselyyn vastanneissa painottuu jonkun verran naisten osuus sekä erityisesti nuorten naisvastaajien osuudet verrattuna kohdejoukkoon.

Kuvio 45. Liitoilta ja Suomisport -tietokannasta lisenssitietoina saadut tiedot kohdejoukosta.

Kuvio 46. Vastaajat liitoista, joiden osalta saatiin tiedot kohdejoukosta joko suoraan liitolta tai lisenssitietoina.

LIITE 2. NÄIN TUTKIMUS TEHTIIN: TILASTOLLISET MENETELMÄT

Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän muut-
tuja muodostettiin useasta häirintää koskevasta kysymyk-
sestä. Jos häirintää oli esiintynyt, niin muuttuja sai arvon 1 ja jos häirintää ei ole mainittu, muuttuja sai arvon 0. Samalla tavoin muodostettiin kaksiluokkainen, sukupuoleen perustuvaa häirintää koskeva muuttuja. Analyysien tavoitteena oli kartoittaa ne taustalla olevat tekijät (sukupuoli, ikä, lajiliitto ja kilpailutaso) ja niiden yhdistelmät, jotka ovat yhteydessä häirintään. Analyysit on tehty käyttäen IBM SPSS Statistics (versio 24) ja Mplus 8.3 tilastollisia ohjelmia (Muthén & Muthén, 1998-2017). Luvun 9.2 analyysit tehtiin ristiintaulukoimalla ja laskemalla -testi. Testiä täydennettiin laskemalla solukohtaiset korjatut jäännökset (adjusted residuals), joiden perusteella taulukon sarakkeiden solujen suhteellisia osuuksia voidaan verrata tilastollisesti toisiinsa.

Lukujen 10.1 ja 10.2 tulokset perustuvat kaksitasoiseen logistiseen regressiomalliin (Sommet & Morselli, 2017). Ensimmäisellä tasolla olivat kilpaurheilijat ja toisella tasolla lajiliitot. Ensimmäisellä tasolla ennustettiin logis-

tisessa regressionanalyysissä häirintämuuttujaa. Mallissa ennustajina olivat ikä, sukupuoli, kilpailutaso ja näiden mahdolliset interaktiot. Kyseinen malli mahdollistaa, että 1-tasolla saatu regressiokerroin voi vaihdella satunnaisesti. Tämä satunnaisuus voidaan testata 2-tasolla estimoimalla regressiokertoimelle keskiarvon lisäksi varianssi. Jos 1-tason vakio vaihtelee lajiliitosta toiseen, estimoidaan 2-tasolla vakiolle keskiarvo ja varianssi. Lopullinen malli sisältää vain tilastollisesti merkitsevät tekijät ja näiden interaktiot. Taulukossa 10 on lopullisten mallien tulokset. Mallin estimaattien perusteella laskettiin ehdolliset todennäköisyydet ja piirrettiin kuvioita, jotka on esitetty raportissa tulosten tulkinnan helpottamiseksi ja että saadaan kuva tekijöiden vaikutuksista.

Taulukon rivi ”Sukupuolivarianssi” tarkoittaa, että sukupuolen vaikutus on riippuvainen lajiliitosta, joten sille on laskettu 2-tasolla varianssi. Taulukon rivi ”Sukupuoli*ikä” tarkoittaa interaktiota eli iän vaikutus riippuu sukupuolesta tai toisaalta sukupuolen vaikutus iästä.

Taulukko 10. Seksuaaliseen häirintään yhteydessä olevat tekijät.

	Estimaatti	Keskivirhe	p-arvo
Vakio	1,529	0,139	< ,001
Vakio varianssi	0,163	0,041	< ,001
Sukupuoli nainen	1,259	0,160	< ,001
Sukupuoli varianssi	0,294	0,126	,020
Ikä	-0,010	0,003	.002
Sukupuoli*ikä	-0,015	0,004	< ,001
Kilpailutaso			
Kansallinen taso	0,352	0,094	,001
Nuorten maajoukkue taso	-0,053	0,156	.734
Aikuisten maajoukkue taso	0,963	0,122	< ,001
Nuorten kansainvälinen taso	0,339	0,183	< ,001
Aikuisten kansainvälinen taso	0,694	0,183	< ,001

Huom. Kunkin kilpailutason vaikutusta verrataan alueellisen tason kilpailijoihin.

Alla Taulukossa 11 kunkin kilpailutason vaikutusta verrataan alueellisen tason kilpailijoihin. Kilpailutason vaikutuksissa ainoastaan aikuisten kansainvälisen kilpailijan

ennuste poikkesi tilastollisesti merkitsevästi alueellisen tason kilpailijan ennusteesta, josta syystä taulukkoon laitettiin vain nämä tulokset.

Taulukko 11. Koettuun sukupuoliseen häirintään yhteydessä olevat tekijät

	Estimaatti	Keskivirhe	p-arvo
Vakio	2,827	0,328	< ,001
Vakio varianssi	0,019	0,022	,395
Sukupuoli nainen	2,909	0,392	< ,001
Sukupuoli varianssi	0,957	0,352	,007
Ikä	-0,15	0,011	,179
Sukupuoli*ikä	-0,034	0,013	,008
Aikuisten kansainvälinen taso	2,125	0,596	< ,001
Sukupuoli* Aikuisten kansainvälinen taso	-2,829	0,832	,001
Ikä* Aikuisten kansainvälinen taso	-0,043	0,018	,015
Ikä*Sukupuoli* Aikuisten kansainvälinen taso	0,083	0,024	,001

Lukujen 10.1 ja 10.2 analyysit perustuivat edellä saatuihin kaksitasomalleihin. Näihin lopullisiin malleihin lisättiin eri vähemmistöihin kuulumisen yksi kerrallaan ja testattiin, selittääkö tämä häirinnän kokemista tilastollisesti merkitsevästi, ja mitkä olivat silloin häirinnän kokemuksen todennäköiset osuudet näillä vähemmistöillä.

Luvussa 12 häirinnän psykologisten seurausten kasaantumista analysoitiin latentilla luokka-analyysillä. Analyysissä etsittiin latentteja luokkia, joiden sisällä kilpaurheilijat olivat seurausten suhteen hyvin samankaltaisia. Tavoitteena oli löytää oikea määrä latentteja luokkia, jotka selkeästi erosivat toisistaan. Luokkien lukumäärää arvioitiin informaatiokriteerin (BIC) ja tilastollisten testien (Lo-Mendell-Rubin adjusted likelihood ratio test) perusteella. Näiden perusteella luokkien määräksi tuli neljä luokkaa. Malli itsessään ei asettanut yksilöä mihinkään luokkaan, vaan laski todennäköisyyden yksilölle kuulua kuhunkin näistä luokista. Yksilöt on jälkikäteen sijo-

tettu suurimman todennäköisyyden perusteella tiettyyn luokkaan ja saatu neljä ryhmää. Ryhmissä voidaan laskea siihen kuulumisen todennäköisyydet. Kun ryhmälle laskettiin siihen kuulumisen todennäköisyyksien keskiarvo, saatiin tietoa siitä, kuinka selkeästi ryhmät erottuivat toisistaan. Nämä keskiarvot olivat välillä .82-95 joten ryhmät erottuivat selkeästi toisistaan. Ryhmien arvioidun koon lisäksi analyysi tuotti psykologisen seurauksen ilmaantumisen todennäköisyydet kullekin latentille ryhmälle. Näistä todennäköisyyksistä piirrettiin raporttiin profiilikuva.

Malliin vietiin ulkopuolisia muuttujia kuten ikä, sukupuoli, seksuaalista häirintää ja sukupuoleen perustuvaa häirintää koskevat muuttujat. Mallissa ulkopuolisten muuttujien eroja latenteissa luokissa testattiin BCH ja DCAT testillä (Asparouhov & Muthén, 2014). Testit tuottivat yleistestin lisäksi ryhmien väliset parivertailut.

LIITE 3. NÄIN TUTKIMUS TEHTIIN: LAADULLISET MENETELMÄT

Laadullisen aineiston analyysissä hyödynnettiin diskursianalyttistä lähestymistapaa. Siinä sovellettiin Foucault'n (1979) ajatuksia diskursiivisesta, tuottavasta vallasta analyysiin sitä, minkälaisia käsityksiä seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä avovastauksissa tuotetaan. Foucaultlaisen diskurssianalyysin avulla on mahdollista tarkastella tietyssä historiallisessa ajassa ja paikassa vakiintunutta ajattelua, kielenkäyttöä ja toimintatapoja, joita yhteiskunnalliset instituutiot normalisoivat ja uusintavat (Arribas-Ayllon & Walkerdine, 2008; Burr, 2004; Jokinen, 2004). Esimerkiksi seksistisen kulttuurin ruokkima käsitys sanallisesta seksuaalisesta häirinnästä "vain vitsailuna" voi muuttua osaksi sosiaalisesti

jaettava todellisuutta, jolloin tätä käsitystä ei enää tunnista opituksi (ks. Vuori, 2001). Foucaultlaisessa diskursianalyysissä näitä normalisoituneita diskursseja pyritään kuitenkin tekemään näkyviksi ja sitä kautta myös muuttamaan (Vuori, 2001). Sen yksi tavoite on kyseenalaistaa itsestäänselvyydet ja osoittaa niiden diskursiivisesti tuotettu luonne (Jokinen, 2004). Lähtökohtana siis oli, että avovastauksissa tuotettiin käsityksiä häirinnästä osallistuen niihin prosesseihin, joiden myötä esimerkiksi häirintää normalisoivat tai problematisoivat lähestymistavat korostuvat.

LIITE 4. SAATEKIRJEET JA KYSELYLOMAKE

Saatekirje kyselystä urheilijoille

(Mikäli tämä sähköpostiviesti on saapunut urheilijan nuoren huoltajan sähköpostiin, pyydämme ystävällisesti välittämään viestin ja kyselyn nuorelle itselleen vastattavaksi. Kysely on tarkoitettu vähintään 16-vuotiaille kilpaurheilua harrastaville henkilöille.)

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry toteuttaa selvityksen seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä suomalaisessa kilpaurheilussa yhteistyössä Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHUn sekä urheilun lajiliittojen kanssa. Selvityksen taustalla ovat julkiseen keskusteluun nousseet tapaukset eri urheilulajien piirissä tapahtuneesta seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä ja kaltoinkohtelusta. SUEK on vuonna 2018 todennut, että seksuaaliseen – kuten kaikkeen – häirintään, kiusaamiseen ja hyväksikäyttöön urheilussa tulee olla ehdoton nollatoleranssi.

Nyt käynnistetyn selvityksen tarkoituksena on kartoittaa mahdollisimman laajasti suomalaisten kilpaurheilijoiden kokemaa seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää. Kutsumme sinut vastaamaan tähän selvitykseen liittyen kilpaurheilijoille tarkoitettuun kyselytutkimukseen. Kyselyllä pyritään tutkimaan, ilmeneekö kilpaurheilussa häirintää, millaista mahdollinen häirintä on ollut ja ketkä mahdolliseen häirintään ovat syyllistyneet. Tästä syystä on ensiarvoisen tärkeää, että mahdollisimman moni urheilija vastaa kyselyyn, riippumatta siitä, onko kokenut häirintää vai ei. Kaikki vastaukset ovat tärkeitä.

Kysely toteutetaan yhteistyössä selvitykseen osallistuvien lajiliittojen kanssa. Kysely on tarkoitettu kaikille vähintään 16-vuotiaille urheilijoille, jotka osallistuvat tai ovat osallistuneet viimeisen viiden vuoden aikana lajiin alaiseen kilpaurheilutoimintaan. Kysely on lähetetty lajiliittojen lisenssirekisteriin rekisteröidyille, vähintään 16-vuotiaille kilpailulisenssin omaaville henkilöille. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kysely on auki 20.12.2019 asti. Kyselyyn vastaamiseen menee aikaa noin 15-20 minuuttia. Voit vastata kyselyyn tietokoneella, puhelimella tai tabletilla.

Kyselyssä sinua pyydetään vastaamaan väitteisiin mahdollisesta kokemastasi tai havaitsemastasi seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä. Seksuaalinen häirintä voi ilmetä monin eri tavoin aina epäasiallisesta seksuaalissävyytteisestä puheesta ja vihjailusta fyysisen koskemattomuuden loukkaamiseen, esimerkiksi ei-toivot-

tuun kosketteluun. Sukupuoleen perustuvaa häirintää on esimerkiksi halventava tai väheksyvä puhe toisen henkilön sukupuolesta. Häirintä on ei-toivottua ja yksipuolista, ja sopivan käytöksen rajan määrittää se, joka on toiminnan kohteena. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä koetaan usein uhkaavana, vihamielisenä, halventavana, nöyryyttävänä tai ahdistavana. Tästä syystä joihinkin kysymyksiin vastaaminen voi mahdollisesti aiheuttaa ahdistusta ja huolta.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Tämän viestin ja kyselyn lopussa kerromme tahoista, joihin voit ottaa yhteyttä, jos olet kokenut häirintää tai aihe huolestuttaa sinua.

Lomakkeessa ei kysytä sellaisia tietoja, joilla vastauksia voitaisiin yksilöidä juuri sinuun. Yksittäiset vastaukset jäävät vain tutkijoiden tietoon ja SUEK huolehtii niiden tietosuojasta ja säilyttämisestä. Kyselyssä käytetään vastausten anonymia asetusta, jonka avulla vastaajien yksilöiminen sähköpostiosoitteen perusteella estetään. Kyselyyn vastaamisen voi jättää kesken ja jatkaa myöhemmin. Painaessasi ”Tallenna ja jatka myöhemmin”-painiketta, Surveypal lähettää sinulle antamaasi sähköpostiosoitteeseen linkin, jonka kautta pääset myöhemmin jatkamaan kyselyyn vastaamista. Sähköpostiosoitetta ei tallenneta vastaustesi yhteyteen vaan vastaus säilyy silti anonyminä.

Selvityksen kokonaisaikataulu on 10/2019-03/2020. Tuloksista koostetaan kansallinen raportti, joka julkaitaan 05/2020. Kyselyn vastauksista muodostuvaa aineistoa voidaan käyttää jatkossa myös muihin tutkimus- ja selvityshankkeisiin.

Kiitämme vastauksistasi jo etukäteen.

Allekirjoitukset

Lisätietoa selvityshankkeesta antaa SUEKin tutkimuspäällikkö Nina Laakso (nina.laakso@suek.fi, puh. 0400 808 940). Lisätietoa kyselystä antaa tutkija Annukka Lahti (annukka.lahti@suek.fi). Mikäli sinulla on haasteita kyselyn täyttämässä, tai muita käytännön kysymyksiä kyselyyn liittyen, lisätietoja antaa tutkimusassistentti Sanna Pusa (sanna.pusa@kihu.fi, puh. 041 7301450).

Mitä on seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä?

Seksuaalinen häirintä on syrjintää, ja se on määritelty tasa-arvolaisissa seuraavasti: ”Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri” (Linkki: Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>). Sukupuoleen perustuva häirintä ei ole luonteeltaan seksuaalista vaan liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun.

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä monin eri tavoin aina epäasiallisesta seksuaalissävyytteisestä puheesta ja vihjailusta fyysisen koskemattomuuden loukkaamiseen, ja se voi johtaa jopa seksuaaliseen väkivaltaan. Seksuaa-

lista häirintää ovat esimerkiksi vihjailevat eleet ja ilmeet; koskettelu; sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset, vaatimukset tai painostus; seksuaalissävyytteiset puhelut; seksuaalisen aineiston esittely tai viestittely; raiskauksen yritys; härskit tai kaksimieliset puheet ja vitsit; sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat kommentit tai kysymykset. Sukupuoleen perustuvaa häirintää on esimerkiksi halventava tai väheksyvä puhe toisen henkilön sukupuolesta. Käytännössä se ilmenee usein esimerkiksi loukkaavien ja sukupuolittuneiden sanojen käyttönä, eri sukupuolia vähättelevinä vitseinä ja aikuisten naisten työttelynä ja miesten pojitteluna. Myös kiusaaminen, joka perustuu kiusatun sukupuoleen, on sukupuoleen perustuvaa häirintää. Häirintä on ei-toivottua ja yksipuolista, ja sopivan käytöksen rajan määrittää se, joka on toiminnan kohteena.

Toimi näin, jos olet kokenut häirintää tai aihe huolestuttaa sinua

On tärkeää kertoa jollekin luotettavalle taholle, jos olet joutunut seksuaalisen häirinnän tai väkivallan kohteeksi. Sinulla on myös lupa olla huolestunut tai ahdistunut tästä

aiheesta tai kyselystä, vaikka et olisi kokenut häirintää. Tässä ohjeita Väestöliittoa mukailleen näihin tilanteisiin:

- Kerro asiasta luotettavalle henkilölle. Sinulla on kertomiseen täysi oikeus, vaikka häirintätapauksessa tekijä on voinut vaatia sinulta salaisuuden säilyttämistä.
- Hae apua terveydenhuollosta, psykologilta tai luottamaltasi henkilöltä lajiliitosta, seurasta tai pelaajajyhdistyksestä.
- Voit ottaa yhteyttä Et ole yksin -palveluun, josta saat apua nimettömästi. Palvelu on Väestöliiton ja suomalaisen urheilun yhteishanke. Soita ma-ti klo 14-17.30 puh. 0800 144 644. Chattaa ke-to klo 14-17.30. <https://www.etoleyksin.fi/>.
- Voit ottaa nimettömästi yhteyttä ma-pe klo 14-20 ja la su 17-20 Lasten ja nuorten puhelimeen puh. 116 111 tai chattiin ma-ke klo 17-20. <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/lasten-ja-nuorten-puhelin/lasten-ja-nuorten-chat/>.
- Alle 20-vuotiaat pojat voivat ottaa yhteyttä myös Poikien puhelimeen ma-pe klo 13-18 puh. 0800 94 884. Poikien puhelimen chat arkisin klo 13-15. http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/mita_vaestoliitto_tekkee/palvelut/puhelinneuvonta/poikien_puheli/
- Naiset ja tytöt saavat neuvontaa ja tukea Naisten Linjan puhelinpalvelusta ma-pe 16-20 ja la-su 12-16 puh. 0800 02400.
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen antaa tukea, apua ja neuvontaa seksuaalirikosten uhreille ja heidän läheisilleen: <https://tukinainen.fi/>
- Rikosuhripäivystys auttaa, jos olet joutunut rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi tai rikoksen todistajaksi. <https://www.riku.fi/>
- Lisää tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta löydät esimerkiksi Nuortennetistä. <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/apua-seksuaaliseen-hairintaan-ja-vakivaltaan/>
- Suomen urheilun eettisen keskuksen SUEK:in nettisivujen ILMO-palvelun kautta voi kuka tahansa ilmoittaa, jos epäilee jonkinlaista eettistä rikkomusta urheilussa. ILMO-palvelussa voi ilmoittaa nimettömästi, mikäli epäilee esimerkiksi häirintää tapahtuneen: <https://ilmo.suek.fi/>
- Sinulla on oikeus tulla kuulluksi ja autetuksi, vaikka tekijä on voinut sanoa, ettei sinua kukaan usko. Säilytä toivo ja luottamus tulevaan. Ikävistä kokemuksista on lupa ja mahdollisuus toipua.

Saatekirje kyselystä lajiliitoille

Hei,

Tämä viesti sisältää ohjeet kyselyn ja saatekirjeen lähettämistä. Pyydämme, että tutustutte ohjeisiin huolellisesti.

Toimintaohjeet kyselyn suhteen:

Saatekirje ja linkki kyselyyn. Tämän viestin liitteenä on saatekirje suomeksi ja ruotsiksi (Saatekirje urheilijoille SUEK selvityksestä.docx; Följebrev på svenska.docx), joka sisältää linkin kyselylomakkeeseen. Pyydämme, että lähettätte saatekirjeen sähköpostitse selvityksen kohderyhmään kuuluville henkilöille (väh. 16-v kilpaurheilijat) mahdollisimman pian. Suomenkielinen saatekirje tulee kopioida suoraan sähköpostin viestikenttään. Tarkistakaa, että myös kirjeen sisältämien linkit kopioituvat. Ruotsinkielisen saatekirjeen voi toimittaa sähköpostin liitteenä.

Ilmoittakaa minulle heti, kun olette lähettäneet kirjeen urheilijoille. Samalla toimittakaa tieto, kuinka monelle henkilölle kirje lähti. Mikäli on mahdollista, niin ilmoittakaa myös sukupuoli- ja/tai ikäjakauma.

Kun olette lähettäneet saatekirjeen, voitte julkaista omissa tiedotuskanavissanne tiedotteen asiasta. Aiemmin toimittamani tiedotepohja, jota voitte hyödyntää, löytyy myös tämän viestin liitteenä (Tiedote lajiliittojen käyttöön.docx). Tiedotetta ei saa julkaista ennen kuin saatekirje on lähetetty urheilijoille. Kyselylinkkiä ei saa julkaista tiedotteessa tai missään muissakaan viestintäkanavissa.

Kyselylomake

Sivu 1. Ohjeet ja alustus

Kyselyllä selvitetään, ilmeneekö kilpaurheilussa häirintää, millaista mahdollinen häirintä on ollut ja ketkä mahdolliseen häirintään ovat syyllistyneet. **Tästä syystä on ensiarvoisen tärkeää, että mahdollisimman moni urheilija vastaa kyselyyn, riippumatta siitä, onko kokenut häirintää vai ei. Kaikki vastaukset ovat tärkeitä.**

Kysely on auki 6.1.2020 asti. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselyyn vastaamiseen menee aikaa noin 10-20 minuuttia. Yksittäiset vastaukset jäävät vain tutkijoiden tietoon ja SUEK huolehtii niiden tietosuojasta ja säilyttämisestä. Kyselyyn vastaamisen voi jättää kesken ja jatkaa myöhemmin. Painaessasi ”Tallenna ja jatka myöhemmin”-painiketta, Surveypal lähettää sinulle antamaasi sähköpostiosoitteeseen linkin, jonka kautta pääset myöhemmin jatkamaan kyselyyn vastaamista. Sähköpos-

Saatekirjeestä ja kyselylomakkeesta on valmistumassa myös englanninkielinen versio. Kyselylomakkeen voi tällä hetkellä täyttää suomeksi ja ruotsiksi, ja englanninkielinen versio lisätään lomakkeelle, kunhan käänös valmistuu. Mikäli tiedätte tarvitsevanne myös englanninkielisen saatekirjeen, ilmoittakaa minulle, niin toimitan sen heti kun käänös valmistuu.

Kysely on auki 20.12.2019 saakka. Mikäli kyselyn lähettämässä on ongelmia tai merkittäviä viiveitä, olkaa yhteydessä, niin mietitään yhdessä miten edetään kyselyn suhteen.

Kiitos vielä oikein paljon yhteistyöstä tärkeän asian edistämiseksi!

Lisätietoa selvityshankkeesta antaa SUEKin tutkimuspäällikkö Nina Laakso (nina.laakso@suek.fi, puh. 0400 808 940). Lisätietoa kyselystä antaa tutkija Annukka Lahti (annukka.lahti@suek.fi). Mikäli kyselyn toiminnassa on haasteita tai teillä tulee muita käytännön kysymyksiä kyselyyn liittyen, lisätietoja antaa tutkimusassistentti Sanna Pusa (sanna.pusa@kihu.fi, puh. 041 7301450).

Ystävällisin terveisin, Sanna Pusa
Projektitutkija, LitM
Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU
Rautpohjankatu 6
40700 Jyväskylä
p. 041 730 1450
sanna.pusa@kihu.fi

tiosoitetta ei tallenneta vastaustesi yhteyteen vaan vastaus säilyy silti anonyyminä.

Lisätietoa selvityshankkeesta antaa SUEKin tutkimuspäällikkö Nina Laakso (nina.laakso@suek.fi, puh. 0400 808 940). Lisätietoa kyselystä antaa tutkija Annukka Lahti (annukka.lahti@suek.fi). Mikäli sinulla on haasteita kyselyn täyttämässä, tai muita käytännön kysymyksiä kyselyyn liittyen, lisätietoja antaa tutkimusassistentti Sanna Pusa (sanna.pusa@kihu.fi, puh. 041 7301450).

Suuret kiitokset vastauksestasi.

Mitä on seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä?

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä monin eri tavoin aina epäasiallisesta seksuaalissävytteisestä puheesta ja vihjailusta fyysisen koskemattomuuden loukkaamiseen. Sukupuoleen perustuvaa häirintää on esimerkiksi halventava tai väheksyvä puhe toisen henkilön sukupuolesta. Häirintä on ei-toivottua ja yksipuolista, ja sopi-

van käytöksen rajan määrittää se, joka on toiminnan kohteena. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä koetaan usein uhkaavana, vihamielisenä, halventavana, nöyryyttävänä tai ahdistavana. Tästä syystä joihinkin kysymyksiin vastaaminen voi mahdollisesti aiheuttaa ahdistusta ja huolta

Sivu 2.

SUOSTUMUS OSALLISTUA TUTKIMUKSEEN

Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa – selvitysprojekti

Olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin vain keskeyttää kyselyyn vastaamisen. Vain loppuun asti täytetyt ja lähetetyt vastaukset otetaan mukaan aineistoon.

Olen saanut riittävät tiedot tutkimuksesta ja kyselyvastauksen käsittelystä siinä. Kyselylomakkeessa ei kysytä sellaisia tietoja, joilla vastauksia voitaisiin yksilöidä.

Olen ymmärtänyt saamani tiedot ja haluan osallistua tutkimukseen. Vastaamalla kyselyyn annan suostumukseni osallistua tutkimukseen. Kyselyyn vastaaminen vastaa allekirjoitusta.

Siirry kyselyyn painamalla ”Seuraava”

Sivu 3. Taustatiedot

Tässä osiossa sinulta kysytään taustatietoja, kuten lajiliittoasi, ikääsi ja sukupuoltasi. Näitä tietoja käytetään selvityksessä tilastollisiin tarkoituksiin. Suojelemme yksityisyyttäsi: yksittäiset vastaukset ovat vain tutkijoiden nähtävillä eikä niitä luovuteta lajiliitoille tai muille kolmansille osapuolille.

Jos harrastat useaa eri lajia ja kilpailet useamman kuin yhden lajiliiton alaisuudessa, pyydämme sinua valitsemaan yhden päälajin ja vastaamaan kahteen seuraavaan kysymykseen sen lajin perusteella. Myöhemmissä kysymyksissä, joissa puhutaan yleisesti urheilusta, voit vastata ajatellen kaikkea kilpaurheilua, johon osallistut, lajista riippumatta.

Tähdellä* merkittyihin kysymyksiin vastaaminen on pakollista.

Taustatiedot

1 Mitä lajiliittoa/järjestöä edustat päälajissasi

HUOM. Jääkiekon Liiga- tai Mestis-pelaaja, valitse Suomen Jääkiekoilijat ry

[pudotusvalikkona tutkimushankkeessa mukana olleet lajiliitot/järjestöt]

2 Valitse yksi, korkein taso, jolla kilpailet päälajissasi

Huom. Nuorten/aikuisten kansainvälisellä tasolla tarkoitetaan osallistumista lajin korkeimpiin arvokisoihin. Maa-joukkueetasolla tarkoitetaan esimerkiksi osallistumista arvokisakarsintoihin tai nimeämistä maajoukkueeryhmään.

- Alueellinen/piirikunnallinen (esim. aluemestaruuskilpailut, alueelliset sarjat joukkuelajeissa)
- Kansallinen (esim. valtakunnalliset sarjat joukkuelajeissa, kansalliset kilpailut)
- Nuorten maajoukkueetaso
- Nuorten arvokilpailutaso (Nuorten Olympia-, MM- tai EM-kisaedustus)
- Aikuisten maajoukkueetaso

- Aikuisten arvokilpailutaso (Olympia-, Paralympia-, MM- tai EM-kisaedustus)
- En ole osallistunut kilpailutoimintaan viimeisen 5 vuoden aikana [siirtyminen päätösvuolelle, kysely loppu]
- En halua tai en osaa vastata

3 Oletko vammais-/paraurheilija

- Kyllä
- En
- En halua tai en osaa vastata

4 Minkä ikäinen olet?

[pudotusvalikko, vaihtoehtoisia "15 vuotta tai nuorempi - 80 tai vanhempi / En halua tai en osaa vastata. Valitessaan "15 vuotta tai nuorempi", siirtyminen kyselyn päätösvälille]

5 Mikä on sukupuolesi?

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua tai en osaa vastata

6 Kuulutko johonkin seuraavista vähemmistöryhmistä:

Voit valita useita vaihtoehtoja.

- Etniseen vähemmistöön (esim. romani, saamelainen, maahanmuuttaja tai ihonvärin, kansallisuuden tai kulttuurin perusteella)
- Kielivähemmistöön
- Uskonnolliseen vähemmistöön
- Seksuaalivähemmistöön (esim. homo, lesbo, bi- tai panseksuaalinen)
- Sukupuolivähemmistöön (esim. transihminen tai intersukupuolinen)
- Vähemmistöön vammaisuuden perusteella
- Johonkin muuhun vähemmistöryhmään, mihin?
- En kuulu mihinkään vähemmistöryhmään
- En halua tai en osaa sanoa

Sivut 4-6. Seksuaalinen häirintä kilpaurheilussa

Urheilutoiminnalla tarkoitetaan tässä kyselyssä kaikkea omaan kilpaurheiluusi liittyvää toimintaa: Esimerkiksi harjoittelua yksin tai ryhmässä, itsenäisesti tai ohjatusti, harjoitusleirejä, kilpailu/ottelumatkoja kokonaisuudessaan, kilpailu/ottelutilanteita tai muita tilanteita, joissa olet esimerkiksi tekemisissä kilpaurheiluun liittyvien henkilöiden kanssa tai toimit kilpaurheilijana. Jos harrastat useita lajeja, voit vastata kaikkien harrastamiesi lajien osalta.

7 Oletko kokenut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa iteesi kohdistuvaa sanallista seksuaalista häirintää?

Esim. loukkaava vitsailu, ehdottelu tai vihjailu, epäasialliset kommentit tai kysymykset vartalostani, pukeutumisestani tai elämästäni, seksuaalissävyytteinen haukkuminen tai nimittely, loukkaavat vitsit tai puheet seksuaalisesta suuntautumisestani (esim. homottelu tai huorittelu).

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- En halua vastata

Huom.! Jokaisen kysymyksen (7–18) jälkeen tulevat seuraavat tarkentavat kysymykset:

Kuka tekijä oli? Keitä tekijät ovat olivat?

- Toinen urheilija
- Toisen urheilijan huoltaja, puoliso, kaveri tai vanhempi tms.
- Oma valmentaja/ohjaaja
- Toisen urheilijan valmentaja/ohjaaja
- Oma vanhempi/vanhemmat
- Oma huoltaja tai muu tukitiimin jäsen
- Tuomari tai muu kilpailutapahtuman toimitsija
- Seuran, lajiliiton tai muun urheiluorganisaation edustaja
- Yhteistyökumppanin edustaja
- median edustaja
- Yleisö, fanit, someseuraaja tms.
- Joku muu, tarkenna [avovastaus]

- En osaa sanoa
- En halua sanoa

Oliko hän/olivatko he: (voit valita useita)

- poika/poikia
- tyttö/tyttöjä
- mies/miehiä
- nainen/naisia
- muu/muita
- en osaa sanoa
- en halua kertoa

8 Oletko kokenut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa yleisempää puhetta, joka on häiritsevää?

Esim. kuultesi on kerrottu loukkaavia, seksuaalissävyytteisiä vitsejä tai tarinoita, annettu epäasiallisia kommentteja urheilijoiden vartaloista, pukeutumisesta tai elämästä, tai haukuttu tai nimitelty urheilijoita seksuaalissävyytteisesti, kerrottu loukkaavia vitsejä seksuaalivähemmistöistä (esim. homottelu tai huorittelu)

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- En halua vastata

9 Oletko kokenut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa sanatonta seksuaalista häirintää (poisluokien koskettelu)?

Esim. vihjailua elein tai ilmein, sopimatonta eleilyä, tuijotamista, tirkistelyä tai itsensäpaljastelua

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- En halua vastata

10 Oletko kokenut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoimintaan liittyen seksuaalista häirintää somessa, netissä tai puhelimesta?

Esim. epäasialliset puhelut, some-komentointi, viestittely, seksuaalisen materiaalin esittely yllättäen tai vasten tahtoani, tai painostus paljastavien kuvien lähettämiseen

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- En halua vastata

11 Oletko kokenut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa fyysistä seksuaalista häirintää?

Fyysinen seksuaalinen häirintä on kehollisen itsemääräämisoikeuden loukkaamista. Esim. yritystä suudella tai kosketella, ei-toivottua suutelua tai koskettelua; painostamista seksuaalissävyytteeseen kosketteluun

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- En halua vastata

12 Onko sinut viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa raiskattu tai yritetty raiskata?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- En halua vastata

Mikäli vastasi edelliseen kysymykseen ”Kyllä”, uusi sivu:

Vastasit joutuneesi raiskauksen tai raiskausyrityksen uhriksi. Kerromme tällä sivulla, mistä voit hakea tukea ja neuvoa tapahtuneeseen.

Sinulla on lupa ja oikeus kertoa tapahtuneesta, vaikka tekijä olisi vaatinut sinulta salaisuuden säilyttämistä. Raiskaus ja raiskausyritys ovat rikoslain nojalla rangaistavia tekoja. Muista, että sinä et ole syyllinen tapahtumaan. Tekijä on syyllinen ja vastuussa tapahtuneesta.

Ohjeita Rikosuhripäivystyksen mukaan:

- Älä jää tapahtuneen kanssa yksin. Raiskaus tai raiskausyritys on järkyttävä tapahtuma, mutta siitä voi toipua. Kerro asiasta jollekin läheiselle ja luotettavalle ihmiselle.
- Mene tekemään rikosilmoitus. Rikosilmoituksen voi tehdä missä tahansa poliisiasemalla. Myös poliisiasemalle voit ottaa mukaan ystävän tai tukihenkilön.
- Muista, että läheisten lisäksi kannattaa jutella myös ammattiauttajalle.
- Maksutonta apua ja tukea voit saada täältä:
- Rikosuhripäivystyksen auttavasta puhelimesta p. 116 006 (ma-ti klo 13-21 ja ke-pe klo 17-21, ruotsiksi ke 13-17), juristin puhelinneuvonnasta p. 0800 161 177 (ma-to klo 17-19.) tai RIKUchatista. <https://www.riku.fi/>
- Raiskauskriisikeskus Tukinaisten kriisilinjasta 0800 97899 (ma-to klo 9-15, la-su, aatot ja pyhät klo 15-21)
- Suomen Mielenterveysseuran valtakunnallisesta kriisipuhelimesta p. 010 195 202 (arkisin klo 9.00-07.00 ja viikonloppuisin ja juhlapyhinä klo 15.00-07.00)

13 Onko sinua pyydetty tai painostettu viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa seksuaaliseen kanssakäymiseen tai luvattu rahaa, palvelusta, tavaroita tai muuta vastiketta seksuaalisesta kanssakäymisestä?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- En halua vastata

14 Onko sinua häiritty viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa seksuaalisesti muulla tavoin? Tarkenna halutessasi, miten?

- Kyllä, miten?
- Ei koskaan
- En osaa sanoa
- En halua vastata

Sivu 7. Sukupuoleen perustuvan häirinnän muodot

15 Onko viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa kykjesi tai ominaisuuksiasi väheksytty tai kyseenalaistettu sukupuolesi perusteella?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

16 Onko viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa sukupuoltasi tai tapaasi ilmaista sitä halvennettu sanoin, elein tai teoin

Esim. kehotettu pukeutumaan tai käyttäytymään naisellisemmin/miehekkäämmin.

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

17 Onko sinua syrjitty tai asetettu muita huonompaan asemaan sukupuolesi vuoksi viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

18 Onko sinua paneteltu tai kiusattu sukupuolesi perusteella viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

19 Onko sinua häiritty jollain muulla tavoin sukupuolesi perusteella viimeisen viiden vuoden aikana urheilutoiminnassa? Tarkenna halutessasi miten?

- Kyllä, miten? [avovastaus]
- Ei
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

Sivu 8. Pidä mielessäsi äskeiset seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän muodot ja vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin:

20 Jos olet kokenut jotakin edellä mainituista häirinnän muodoista, koitko tapahtuneen johdosta jotain seuraavista? Voit merkitä useita.

Mikäli et ole kokenut häirintää, valitse "Ei mitään edellisistä"

- Tunsin itseni yksinäiseksi
- Tunsin etten kuulu joukkoon
- Tunsin itseni haavoittuvaksi
- Koin unettomuutta tai univaikeuksia
- Koin masentuneisuutta, ahdistusta, paniikkioireita tai muita psyykkisiä oireita
- Koin fyysisiä stressin oireita
- Koin itsetunnon alenemista suhteessa urheilusuurituksiin
- Koin alentunutta suorituskykyä harjoituksissa tai kilpailuissa
- Koin vaikeutta luottaa muihin
- Koin vaikeuksia urheiluun liittyvissä ihmissuhteissa
- Koin vaikeuksia muissa ihmissuhteissa
- Jotain muuta, mitä? [avovastaus]
- Ei mikään edellisistä
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

21 Jos olet kokenut jotakin edellä mainituista häirinnän muodoista, koitko tapahtuneen johdosta jotain seuraavista? Voit merkitä useita.

Mikäli et ole kokenut häirintää, valitse "Ei mitään edellisistä"

- Minun on ollut hankala osallistua urheilutoimintaan tapahtuman jälkeen
- Olen jännittänyt/pelännyt harjoituksia/kilpailuja/muita urheiluun liittyviä tapahtumia
- Olen harkinnut valmentajan vaihtamista
- Olen vaihtanut valmentajaa
- Olen harkinnut oman lajin, kilpailun tai valmennus-suhteen lopettamista
- Olen vaihtanut joukkuetta/seuraa/lajia
- Olen lopettanut oman lajin tai kilpailemisen
- Olen pelännyt urheilu-uran ja siihen liittyvien etuisuuksien (kuten sponsorisopimusten) puolesta?
- Ei mitään edellisistä
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

22 Oletko havainnut tai kuullut mitään edellä mainituista häirinnän muodoista tapahtuvan kilpaurheilun piirissä jollekin toiselle? Tarkenna halutessasi

- Kyllä, tarkenna halutessasi [avovastaus]
- En
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

23 Vapaaehtoinen avokysymys: Kerro halutessasi tarkemmin kokemastasi tai muihin kohdistuneesta häirinnästä.

24 Vapaaehtoinen avokysymys: Jos olet kokenut häirintää urheilutoiminnassa, kerroitko tapahtuneesta jollekin? Kenelle? Mitä siitä seurasi? Jos et kertonut kenellekään, osaatko sanoa miksi?

25 Oletko koskaan itse syyllistynyt urheilutoiminnassa seksuaaliseen tai sukupuoleen perustuvaan häirintään?

Voit valita useita vaihtoehtoja.

- Kyllä, sanalliseen häirintään, esim. epäasialliseen vitsailuun
- Kyllä, sanattomaan, mutta ei fyysiseen häirintään, esim. tuijottelu, tirkistely
- Kyllä, fyysiseen häirintään, esim. koskettelu, suutelu
- Kyllä, seksuaaliseen väkivaltaan, olen yrittänyt raiskata tai raiskannut
- En
- En osaa sanoa
- En halua sanoa

26 Vapaaehtoinen avokysymys: Miten seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää kilpaurheilussa voitaisiin mielestäsi ehkäistä? (esim. mikä olisi auttanut häirinnän ehkäisemiseksi tai mikä voisi auttaa jatkossa?)

27 Onko oma lajiliittosi mielestäsi puuttunut häirintään urheilussa/ tehnyt töitä häirinnän ehkäisemiseksi urheilussa?

- Ei lainkaan
- Melko vähän
- Jonkin verran
- Melko paljon
- Paljon
- En osaa sanoa
- En halua vastata

28 Vapaa sana

Mitä haluaisit vielä sanoa? Tähän voi antaa myös palautetta kyselystä: Osasimmeko kysyä kaiken olennaisen? Olivatko kysymykset selkeitä ja ymmärrettäviä? Mitä olisi pitänyt mielestäsi vielä huomioida?

Mikäli täytit kyselyn avustajan kanssa, voit kertoa myös sen tässä.

[avovastaus]

Kiitos suuresti vastauksistasi!

Toimi näin, jos olet kokenut häirintää tai aihe huolestuttaa sinua:

On tärkeää kertoa jollekin luotettavalle taholle, jos olet joutunut seksuaalisen häirinnän tai väkivallan kohteeksi. Sinulla on myös lupa olla huolestunut tai ahdistunut tästä aiheesta tai kyselystä, vaikka et olisi kokenut häirintää. Tässä ohjeita Väestöliittoa mukaillen näihin tilanteisiin:

- Kerro asiasta luotettavalle henkilölle. Sinulla on kertomiseen täysi oikeus, vaikka häirintätapauksessa tekijä on voinut vaatia sinulta salaisuuden säilyttämistä.
- Hae apua terveydenhuollosta, psykologilta tai luottamaltasi henkilöltä lajiliitosta, seurasta tai pelaajajyhdistyksestä.
- Voit ottaa yhteyttä Et ole yksin -palveluun, josta saat apua nimettömästi. Palvelu on Väestöliiton ja suomalaisen urheilun yhteishanke. Soita ma-ti klo 14-17.30 puh. 0800 144 644. Chattaa ke-to klo 14-17.30. <https://www.etoleyksin.fi/>.
- Voit ottaa nimettömästi yhteyttä ma-pe klo 14-20 ja la su 17-20 Lasten ja nuorten puhelimeen puh. 116 111 tai chattiin ma-ke klo 17-20. <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/lasten-ja-nuorten-puhelin/lasten-ja-nuorten-chat/>.
- Alle 20-vuotiaat pojat voivat ottaa yhteyttä myös Poikien puhelimeen ma-pe klo 13-18 puh. 0800 94 884. Poikien puhelimen chat arkisin klo 13-15. http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/mita_vaestoliitto_teeke/palvelut/puhelinneuvonta/poikien_puhelin/
- Naiset ja tytöt saavat neuvontaa ja tukea Naisten Linjan puhelinpalvelusta ma-pe 16-20 ja la-su 12-16 puh. 0800 02400.
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen antaa tukea, apua ja neuvontaa seksuaalirikosten uhreille ja heidän läheisilleen: <https://tukinainen.fi/>
- Rikosuhripäivystys auttaa, jos olet joutunut rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi tai rikoksen todistajaksi. <https://www.riku.fi/>
- Lisää tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta löydät esimerkiksi Nuortennetistä. <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/apua-seksuaaliseen-hairintaan-ja-vakivaltaan/>
- Suomen urheilun eettisen keskuksen SUEK:in nettisivujen ILMO-palvelun kautta voi kuka tahansa ilmoittaa, jos epäilee jonkinlaista eettistä rikkomusta urheilussa. ILMO-palvelussa voi ilmoittaa nimettömästi, mikäli epäilee esimerkiksi häirintää tapahtuneen: <https://ilmo.suek.fi/>
- Sinulla on oikeus tulla kuulluksi ja autetuksi, vaikka tekijä on voinut sanoa, ettei sinua kukaan usko. Säilytä toivo ja luottamus tulevaan. Ikävistä kokemuksista on lupa ja mahdollisuus toipua.

Suomen urheilun eettinen keskus
SUEK ry

info@suek.fi
www.suek.fi

 [SUEK_FINCIS](https://twitter.com/SUEK_FINCIS)

 [#puhtaastiparas](https://www.instagram.com/#puhtaastiparas)

puh. 09 3481 2020